

ดฐมธ

วารสารวิชาการธรรมทธรศน

Dhammathas Academic Journal

ปีที่ 25 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2568)

Vol. 25 No. 3 (July - September 2025)

วัตถุประสงค์

วารสารวิชาการธรรมทธรศน กำหนดเผยแพรปีละ 4 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม, ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน, ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน และฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและเผยแพรผลงานทางวิชาการในสาขาที่เกี่ยวกับด้านศิลปศาสตร์ ด้านพระพุทธศาสนา ปรชาญา การศึกษาเชิงประยุกต คีชาศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ลักษณะของบทความที่จะนำลงตีพิมพ์ ได้แก่ บทความวิจัย (Research Article) บทความวิชาการ (Academic Article) และบทความปกิณะ (Book Review) และให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคม

The Dhammathas Academic Journal is published four times a year, with the following issues: Issue 1 (January–March), Issue 2 (April–June), Issue 3 (July–September), and Issue 4 (October–December). The journal aims to promote and disseminate academic work in various fields, including liberal arts, Buddhism, philosophy, applied education, educational studies, political science, public administration, and interdisciplinary studies in humanities and social sciences. The types of articles considered for publication include: Research Articles, Academic Articles and Book Reviews.

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความที่ตีพิมพ์จะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review)

ผู้พิมพ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิชาการธรรมทธรศนเพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

Each article published in the Dhammathas Academic Journal undergoes a peer review process by at least two experts in the relevant field. The review process follows a double-blind peer review system, ensuring that reviewers do not know the identity or details of the authors, and vice versa. Articles must also receive approval from the editorial board before publication.

Authors must confirm that their submitted manuscript is intended exclusively for publication in the Dhamma Thassana Academic Journal. If the manuscript includes images or tables previously published in other works, the author must obtain permission from the copyright owner and submit the approval letter to the editorial board before the article is published.

เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)
เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 085-752-1693
<http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas>
E-mail: sariga.saw@mcu.ac.th

ที่ปรึกษา

พระพรหมวัชรธีรอาจารย์, ศาสตราจารย์ ดร.
พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร.
ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ
ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตฺตเจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Advisors

Prof. Dr. Phra Brahmavajjarathiracha
Assoc. Prof. Dr. Phra Rajpattanavajjarabundit
Prof. Dr. Prayong Seanburan
Prof. Dr. Watchara Ngamchitcharoen
Asst. Prof. Dr. Pitch Pongsawat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Khon Kaen University
Thammasat University
Chulalongkorn University

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล

Editor

Assoc. Prof. Dr. Suraphon Promgun

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวสาริกา ไสวงาม

Editorial assistant

Miss. Sariga Sa-waingam

กองบรรณาธิการ

พระครูสุธีร์คัมภีร์ญาณ วิ., รองศาสตราจารย์ ดร.
ศาสตราจารย์ ดร.กนกกร สมปราชญ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ
รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วทานาม
รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุตดาสาร
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง
รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี
รองศาสตราจารย์ ดร.จักรพรรณ วงศ์พรพวัน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย สวดศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน วัชรชีโนรส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลย์สงคราม
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Editorial Board

Assoc. Prof. Dr. Phrakhru Sudhikhambhirayan
Prof. Dr. Kanokorn Somprach
Assoc. Prof. Dr. Pasakorn Dokchan
Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom
Assoc. Prof. Dr. Kathanyoo Kaewhanam
Assoc. Prof. Dr. Aompol Buddasarn
Assoc. Prof. Dr. Teerachoot Kerdkaew
Assoc. Prof. Dr. Sanya Sasong
Assoc. Prof. Dr. Theerapong Meethaisong
Assoc. Prof. Dr. Vitthaya Thongdee
Assoc. Prof. Dr. Chakkapan Wongpornpavan
Asst. Prof. Dr. Chanchai Hudsri
Asst. Prof. Dr. Prayoon Saengsai
Asst. Prof. Dr. Utain Watcharachinorot

Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Northeastern University
Pibulsongkram Rajabhat University
Rajabhat Mahasarakham University
Kalasin University
Phranakhon Rajabhat University
Huachiew Chalermprakiet University
Chiang Mai Rajabhat University
Mahasarakham University
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Loei Rajabhat University

ผู้จัดการวารสาร (Journal Manager)

นางสาวมารีสา ไสวงาม / Miss. Marisa Sa-waingam

ออกแบบปก (Cover designed)

นางสาวสาริกา ไสวงาม / Miss. Sariga Sa-waingam

จัดรูปเล่ม (Content designed)

นางสาวสาริกา ไสวงาม / Miss. Sariga Sa-waingam

วารสารกำหนดการอ้างอิงแบบ APA (7th edition) เพื่อให้ผู้พิมพ์ใช้เป็นรูปแบบในการเขียนอ้างอิงในเนื้อหา (in-text citation) และการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) สำหรับเผยแพร่ในวารสารวิชาการ
ธรรมพหุศาสตร์

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ (Peer Review)
ปีที่ 25 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2568)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. อาจารย์ ดร.ยิ่งสรณ์ หาพา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. อาจารย์ ดร.กณสิทธิ์ จตุเพน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. ศาสตราจารย์ ดร.กล้าหาญ ณ น่าน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
2. รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ รักชาติเจริญ	มหาวิทยาลัยมหิดล
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์	มหาวิทยาลัยมหิดล
4. รองศาสตราจารย์ ดร.กำจร หลุยยะพงศ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5. รองศาสตราจารย์ ดร.อนุชา ภูริพันธุ์ภิญโญ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
6. รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาภิรมย์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
7. รองศาสตราจารย์ ดร.อรรถพล สืบพงศ์กร	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
9. รองศาสตราจารย์ ดร.อังคณา ตุงคะสมบัติ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
10. รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา เอ็มอัมหมัด	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
11. รองศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ สุมิตสวรค์	วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
12. รองศาสตราจารย์ ดร.อรุณญา ศิริผล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
13. รองศาสตราจารย์ ดร.ขวัญชีวัน บัวแดง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
14. รองศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ ยะบุญธง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
15. รองศาสตราจารย์ ดร.ชนินทร์ เพ็ญสูตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
16. รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ อินทนนท์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
17. รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชาย ลิกขา	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
18. รองศาสตราจารย์ ดร.ชิตชนก เข้มแข็ง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
19. รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
20. รองศาสตราจารย์ นวสิทธิ์ เพิ่มเกษร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชญาณ์ นักพื่อน	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนต์นัส มโนการณ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ชำรงโสภณกุล	มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชชัย จิตรนันท์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลลักษณ์ อุณจิต	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ (Peer Review)
ปีที่ 25 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2568)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

26. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐกฤตา นามมนตรี	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิตชยางค์ ยมาภัย	มหาวิทยาลัยมหิดล
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โชคชัย สุเวชวัฒนกุล	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์พร โสววัฒนกุล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วาที่ร้อยตรี ดร.ไพศาล บรรจุสุวรรณ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ โยธี	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปทุมพร เปี้ยถนอม	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสภณา สุดสมบูรณ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิชนี ถนอมชาติ	มหาวิทยาลัยบูรพา
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด	มหาวิทยาลัยบูรพา
36. พระมหาไถยน้อย ญาณเมธี, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
37. อาจารย์ ดร.เฉลิมพร เย็นเยือก	มหาวิทยาลัยรังสิต

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ปีที่ 25 ฉบับที่ 3 มุ่งเผยแพร่ผลงานวิจัยและบทความวิชาการด้านพระพุทธศาสนา มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เพื่อส่งเสริมองค์ความรู้และพัฒนาสังคมไทยบนพื้นฐานคุณธรรมและปัญญาฉบับนี้ ประกอบด้วย บทความวิจัย 17 เรื่อง และบทความวิชาการ 1 เรื่อง ครอบคลุมเนื้อหาหลากหลาย เช่น การบริหารจัดการ จราจรด้วยระบบรถโดยสารไฟฟ้า การพัฒนาสมรรถนะครูและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การสร้างพลังทางวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการท่องเที่ยวเชิงชุมชนตามศาสตร์พระราชา รวมถึงการพัฒนาธุรกิจบริการและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังมีบทความวิชาการว่าด้วย “นวัตกรรมประชาธิปไตยกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในภาคอีสาน” ที่นำเสนอ ประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยไทยร่วมสมัย

คณะบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ร่วมกลั่นกรองบทความ และผู้เขียนทุกท่านที่ร่วมสร้างสรรค์ผลงาน คุณภาพ หวังว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแรงบันดาลใจในการพัฒนางานวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อ ประโยชน์ต่อวงวิชาการและสังคมโดยรวม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล)

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย : Research Article

- การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการจราจรด้วยระบบรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

Development of Traffic Management Model Using Public Electric Bus System in Bangkok Area

อรรถกร ทิพย์โสธร, นิตยา สินเฮาว์ และขจรศักดิ์ เจ้ากรมทอง
Ahttakorn Thippayasothorn, Nittaya Sintao
and Kajohnsak Chaokromthong

1

- องค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนประถมศึกษา

Components of Competence in Active Learning Management of Teachers in Primary Schools

รัชนิวรรณ ศิริพันธ์, เอกลักษณ์ เพียสา และบุญมี ก่อบุญ
Ratchaneewan Siripan, Akkaluck Pheasa and Boonmee Koboorn

19

- แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

Approaches of Development of Research Competency among Teachers under the Surin Primary Educational Service Area Office 3

จารุมาศ แสงสว่าง และอรนุช ศรีคำ และสุกัญญา กาวีรัตน์
Jarumas Sangsavang, Oranut Srikham and Sukanya Kawirat

31

- การสร้างพลังทางวัฒนธรรมผ่านภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่นมอญคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

Creating Cultural Soft Power Through Mon Local Food Wisdom in Khlong Sam Wa, Bangkok

นิษฐา หุ่นเกษม, สิริมนต์ พึ่งสังวาล และนิศรารัตน์ วิลัยลักษณ์
Nitta Roonkaseam, Sirimon Puengsangwal and Nisararat Wilailuk

47

- Education or Labor Migration: The Empowerment of Thai-So Women, Sakon Nakhon Province, Thailand
Benjapa Kaithong 65
- การศึกษาทฤษฎีฐานรากของสถานศึกษาที่ปฏิบัติการเศรษฐกิจแบบพอเพียงดีเด่น
 Grounded Theory Study of a School with Outstanding Sufficiency Economy Practices
ศุภวิชญ์ คงลักัน และพระมหาศุภชัย สุกกิจใจ (ศุภชัย บุตรระเกษ)
Supawich Kongsakban and Phramaha Suphachai Suphakicco (Suphachai Butraket) 87
- อัตลักษณ์การบริการของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินของสายการบินสัญชาติไทย:กรณีศึกษาสายการบินไทย
 The Service Identity of Flight Attendants on Thai National Airlines: A Case Study of Thai Airways International
ฐนิตร วุฒิกวินวงศ์, พีรเดช ประคองพันธ์ และสุเมษย์ หนกหลัง
Tanisorn Wudhikawinwong, Peeradet Prakongpan and Sumate Noklang 101
- การพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย
 The Development of a Professional Learning Community Model by Using Lesson Study with Mentoring to Develop Competency in Active Learning Management of Assistant Teachers
มูทิตา เอี่ยมทิพย์ และชนสิทธิ์ ลิทธิ์สูงเนิน
Mutita Eamtip and Chanasith Sithsungnoen 123
- การสร้างอัตลักษณ์แห่งตนด้วยอำนาจชีวะของวิทยากรปราชญ์ชาวบ้านด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 Self-Identity Formation Through Bio-Power of Facilitators in Sufficiency Economy Philosophy
อนันต์ เชื้อเมืองพาน, พีรเดช ประคองพันธ์ และสุเมษย์ หนกหลัง
Ananta Chuamuangphan, Peeradet Prakongpan and Sumate Noklang 139

- การศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานศาสตร์พระราช เพื่อความยั่งยืน: กรณีบ้านม่วงคำ จังหวัดเชียงใหม่

The Study and Development of a Community-Based Tourism Management Model Based on the Principles of the King's Philosophy for Sustainability: A Case Study of Ban Muang Kham, Chiang Mai Province

วรพล วัฒนเหลื่องอรุณ, มณัส สุวรรณ, ภัทรวุฒิ สมยานะ และวัชรพงษ์ วัฒนกุล
 Worapol Wattanalaungarun, Manat Suwan,
 Phatharawuth Somyana and Watcharapong Wattanakul 161
- กลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยสู่วัฒนธรรมร่วมสมัย: กรณี ศึกษาในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง

Marketing Strategies for Products through Designing Thai Silk into Contemporary Culture: Case Studies in Northern, Northeastern, and Central Regional

สรรค์ สุดเขต และภัครดา เกิดประทุม
 Sun Soodket and Pakkrada Kerdpratum 179
- ศึกษาเรื่องเล่าและตำนานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชื่อบ้านนามเมือง อำเภอ เมือง จังหวัดเลย

A Study of Stories and Legends Associated with the Origins of the Village and Town Names, Mueang District, Loei Province

สุรธัชกุล นุ่นภูบาล
 Surathadchanukoon Nunphoobal 197
- การศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษา และ แนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมตามทฤษฎีวิพากษ์และการสอนแบบซักค้าน ร่วมกับสื่อดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์

A Study of Problems in Teaching Thai Literature in Higher Education and Learning Management Approaches Based on Critical Theory and the Jurisprudential Inquiry Model with Digital Media to Promote Critical Thinking Skills

สถาพร ปุ่มเป้า, กาญจนา วิชญาปกรณ์ และกฤษฎากาญจน์ โตพิทักษ์
 Sathaporn Poompao, Kanchana Witchayapapakorn
 and Krittayakan Topithak 209

- แนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น
ชุมชนข้างน้อยสู่ตลาด

New Public Governance for Developing Local Products of Chang Noi
Community to the Market

ผกามาศ เลียงธนะฤกษ์ และปรินทร เต็มญารศิลป์
Pakamat Leangthanarerk and Parinthorn Temyarasilp 233
- การจัดการเพื่อเพิ่มคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง

Management to Increase the Quality of Service of the Elderly Care
Business in the Central Region

ปราชญ์ จิระโชติตระกูล, ปัญญวัฒน์ จุฑามาศ และธีรเดช สมองทวิผล
*Prad Jirachottrakul, Panyawat CHutamas
and Teeradej Snongtaweeporn* 247
- การพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม
จังหวัดนครปฐม

Development Wisdom and Strengthening the Honest Values of The
Buddhist Way to Youth of The Social Organizations, Nakhon Pathom
Province

กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์, พระมหาอรุณ ปญญารุโณ, เกษฎา ผาทอง
และนภารัตน์ กิตติรัตน์มงคล
*Kanjira Wijitwatcharak, Phramaha Arun Panyaruno,
Ketsada Phathong and Naparat Kittirattanamongkhon* 263
- อิทธิพลของพฤติกรรมการเป็นหนี้และการจัดการหนี้ต่อภาระหนี้สินของสมาชิก
สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลสระบุรี

The Model of Buddhist Propagation in 26th Buddhist Century

สมศิริ พันธุ์ศักดิ์ศิริ และเสาวนีย์ สมันต์ตรีพร
Somsiri Pansaksiri and Saowanee Samantreeporn 277

บทความวิชาการ : Academic Article

- นวัตกรรมประชาธิปไตยกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในภาคอีสาน: ความท้าทาย โอกาสและอนาคต

Democratic Innovations and Local Electoral Local in Isaan: Challenges, Opportunities, and the Future

พระครูปยุตสารธรรม (วรชาติ ทะสา), พระมหาไถยน้อย ญาณเมธี (สลาบลึงห์)
และพระครูสมุห์ศิลาศักดิ์ สุเมโธ (บุญทอง)

Phrakhru Payutsaradhamma (Worachat Thasa),

Phramaha Thainoi Yanamethi (Salangsing)

Phrakhrusamu Silasak Sumato (Buntong)

292

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการธรรมทรรศน์

311

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

312

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการจราจร ด้วยระบบรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะในพื้นที่กรุงเทพมหานคร*

Development of Traffic Management Model Using Public Electric Bus System in Bangkok Area

อรรถกร ทิพย์โสธร, นิตยา สินธาว์ และชวรศักดิ์ เจ้ากรมทอง

Ahttakorn Thippayasothorn, Nittaya Sintao and Kajohnsak Chaokromthong

มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, ประเทศไทย

Kasembundit University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: onarun1804@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร 2) ศึกษามาตรการสนับสนุนการนำรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ มาให้บริการประชาชน ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และ 3) การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการจราจรด้วยระบบรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ ในพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นกรณีศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจงเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา รวมจำนวนทั้งสิ้น 25 คน ได้แก่ กลุ่มกำหนดนโยบาย กลุ่มนำนโยบายไปปฏิบัติ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นักวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการจราจรและขนส่ง โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า มี 9 ปัจจัย ดังนี้ 1) นโยบายที่ถูกกำหนดมีทฤษฎีทางวิชาการ มีหลักฐานเชิงประจักษ์ยอมรับเป็นเครื่องพิสูจน์ 2) การมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน 3) ความรับผิดชอบและมีการประเมินผล 4) มีโครงสร้างและความรับผิดชอบของหน่วยงานที่ชัดเจน 5) การบังคับใช้กฎหมาย 6) ประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุม 7) การเมืองและการบริหารสภาพแวดล้อม 8) ภาวะผู้นำและความร่วมมือ และ 9) สมรรถนะองค์กร

*ได้รับบทความ: 15 กุมภาพันธ์ 2568; แก้ไขบทความ: 6 สิงหาคม 2568; ตอรับตีพิมพ์: 15 สิงหาคม 2568

Received: February 15, 2025; Revised: August 6, 2025; Accepted: August 15, 2025

2. มาตรการสนับสนุนการนำรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะมาให้บริการประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า กำหนดให้มีช่องเฉพาะสำหรับการเดินรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะโดยไม่ให้มีรถประเภทอื่นเข้ามาวิ่งหรือจำกัดให้รถ ประเภทอื่นมาใช้ช่องเดินรถให้น้อยที่สุด สามารถกำหนดเวลาการปล่อยรถและการถึงที่หมาย

3. มาตรการสนับสนุนการนำรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะมาให้บริการประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยมีปัจจัยความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการจราจร ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 9 ปัจจัย มีหลักการสำคัญ “ ต้องทำให้ต้นทุนการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลมีต้นทุนสูงกว่าการใช้รถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ”

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบการบริหาร; การบริหารจัดการจราจร; การจราจรด้วยระบบรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ

Abstract

This research aimed to 1) study the factors affecting the success of solving traffic problems in Bangkok, 2) study measures to support the introduction of public electric buses to provide services to the public in Bangkok, and 3) develop a traffic management model with a public electric bus system in Bangkok. This research was conducted using qualitative methods such as in-depth interviews with 25 people, including policymakers, policy implementers, stakeholders, and researchers involved in traffic and transportation. The data was analyzed in terms of content.

The research results found that:

1. Factors affecting the success of solving traffic problems in Bangkok the research results found that there were 9 factors as follows: 1) The policy that was set had academic theories and empirical evidence as proof. 2) Having work standards. 3) Responsibility and evaluation. 4) Having a clear structure and responsibility for the agency. 5) Enforcement of the law. 6) Efficiency in planning and control. 7) Politics and environmental management. 8) Leadership and cooperation. And 9) Organizational competence.

2. Measures to support the introduction of public electric buses to provide services to the public in Bangkok. It was found that there were specific lanes for public electric buses, not allowing other types of vehicles to drive or limiting them to other types using the least amount of lanes. Can determine the time of vehicle release and arrival.

3. Measures to support the introduction of public electric buses to provide services to the public in the Bangkok area. There are 9 success factors in solving traffic problems in the Bangkok area. The main principle is “must make the cost of using private cars higher than using public electric buses.”

Keywords: Management model development; Traffic management; Public electric bus traffic

1. บทนำ

ปัญหาการจราจรในกรุงเทพมหานครเป็นปัญหาที่มีมานานและทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ตามการเติบโตของประชากรเมืองและการขยายตัวของเมือง ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มจำนวนยานพาหนะบนท้องถนนอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีมาตรการแก้ไขปัญหามาจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เช่น การขยายเส้นทางถนนระบบขนส่งสาธารณะ และการควบคุมการจราจรด้วยเทคโนโลยี แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงมลภาวะที่เกิดจากการใช้ยานพาหนะที่ใช้พลังงานเชื้อเพลิงฟอสซิล

ปัญหาและความท้าทายของการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ (1) คุณภาพของระบบขนส่งสาธารณะในกรุงเทพฯ ยังล้าหลังเมืองสำคัญอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกัน โดยโครงการระบบรางได้ถูกพัฒนาในลักษณะที่เป็นโครงการเดี่ยว ขาดการเชื่อมต่อกับระบบรถโดยสารประจำทาง (2) การเชื่อมต่อภายในเครือข่ายระหว่างระบบขนส่งสาธารณะ และแหล่งกิจกรรมขาดประสิทธิภาพ (3) ประชาชนใช้เวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางจำนวนมาก โดยไม่สามารถคาดการณ์เวลาที่ใช้ในการเดินทางได้ (4) พื้นที่การจราจรถูกครอบครองโดยรถยนต์ส่วนบุคคลเป็นหลักรถยนต์สาธารณะได้เสนอแนะให้มีการเชื่อมต่อบริการโดยสารประจำทาง ซึ่งเป็นระบบขนส่งสาธารณะหลักของกรุงเทพมหานครเข้ากับระบบรางพร้อมทั้งพัฒนาผิวจราจร ทางเท้า เพื่อเพิ่มความสะดวกและปลอดภัยให้ประชาชน โดยระยะสั้นควรปรับปรุงระบบโดยสารประจำทาง อาทิ การปรับเส้นทางรถโดยสารให้ประชาชนหันมาใช้บริการรถโดยสารสาธารณะมากขึ้น เพื่อลดปริมาณยานพาหนะบนถนน และบรรเทาปัญหาการจราจรติดขัด สำนักงบประมาณของรัฐบาลแนวโน้มด้านพลังงานของโลก (Global Trend) กำลังจะเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยียานยนต์ที่ใช้น้ำมันเชื้อเพลิง (Internal Combustion Engine: ICE) ให้ขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้า (Electric Vehicle: EV) เนื่องจากทำให้ลดมลพิษและบรรเทาภาวะโลกร้อน ทั้งนี้ ตามกรอบความตกลงระหว่างประเทศที่จะลดก๊าซเรือนกระจกในระยะยาว กำหนดให้รักษาระดับการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ยที่ผิวโลกไม่ให้เกิน 2 องศาเซลเซียส และสำหรับประเทศไทยปี พ.ศ. 2568 ลดก๊าซเรือนกระจกได้ประมาณร้อยละ 14.5 และตั้งเป้าจะลดก๊าซเรือนกระจกให้ได้ร้อยละ 20-25 ภายในปี ค.ศ. 2030 และเพื่อลดการพึ่งพิงการนำเข้าน้ำมันเชื้อเพลิงจากต่างประเทศด้วย รัฐบาลเริ่มมีการผลักดันนโยบายการส่งเสริม EV

มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 และมีข้อสั่งการไปยังหลายหน่วย งานให้ดำเนินการเตรียมการรองรับและจัดทำแผนขับเคลื่อนต่างๆ ระบบขนส่งสาธารณะจึงมีบทบาทสำคัญในการลดปริมาณการจราจรและมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม แนวทางการแก้ไขปัญหาจราจรตามหลักการสากล คือการลดปริมาณรถ หรือลดการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลทุกประเภทให้เหลือน้อยที่สุด โดยหาวิธีการหรือมาตรการจูงใจให้ประชาชนหันมาใช้ระบบขนส่งสาธารณะ อันเป็นมาตรการที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาจราจรที่มีประสิทธิภาพ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นด้วยระดับการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจน อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการพัฒนาระบบคมนาคมอย่างยั่งยืน (AlKheder, & Almutairi, 2021)

แนวทางการมุ่งสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอนและการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิ เป็นศูนย์ของประเทศไทย ได้กำหนดมาตรการให้มีการใช้ยานยนต์ไฟฟ้า ร้อยละ 69 ในปี ค.ศ. 2035 (องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก องค์การมหาชน, 2565) การบรรเทาปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสถานะโลกร้อนรวมไปถึงปัญหามลพิษทางอากาศที่ทั่วโลกต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน จำเป็นต้องอาศัยการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมคาร์บอนต่ำ โดยเฉพาะการเปลี่ยนผ่านด้านการใช้พลังงานในภาคเศรษฐกิจที่สำคัญโดยเฉพาะภาคขนส่งและภาคอุตสาหกรรม ภาคขนส่งเป็นภาค เศรษฐกิจที่มีอัตราการเติบโตของการปลดปล่อยมลพิษสูงที่สุด โดยเฉพาะภาคขนส่งทางถนนทั้งในการขนส่งส่วนบุคคลและการขนส่งสาธารณะจึงทำให้รัฐบาลในประเทศต่างๆ ออกมาตรการส่งเสริมการเปลี่ยนผ่านสู่การขนส่งที่ยั่งยืนและลดการใช้เชื้อเพลิงที่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศโดยเลือกไปใช้พลังงานไฟฟ้าทดแทนน้ำมันเชื้อเพลิงในการขนส่ง นวัตกรรมยานยนต์ไฟฟ้ายังเป็น อีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนผ่านสู่การขนส่งที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม “แผนการขับเคลื่อนภารกิจพลังงานเพื่อส่งเสริมยานยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย พ.ศ. 2559-2579” ได้คัดเลือกให้ “รถโดยสารประจำทางไฟฟ้า” ทดแทนรถยนต์ที่ใช้เครื่องยนต์สันดาป เนื่องจากเป็นรูปแบบการขนส่งสาธารณะที่เข้าถึงได้ง่ายที่สุดสำหรับประชาชนทั่วไปและใช้งานอย่างแพร่หลายทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท “แผนการขับเคลื่อนภารกิจพลังงานเพื่อส่งเสริมยานยนต์ไฟฟ้าในประเทศไทย พ.ศ. 2559-2579” ได้คัดเลือกให้ “รถโดยสารประจำทางไฟฟ้า” เป็นหนึ่งในประเภทยานยนต์ไฟฟ้าที่อยู่ใน “แผนงานนำร่องระยะที่ 1 (พ.ศ. 2559-2560)” เนื่องจากเป็นรูปแบบการขนส่งสาธารณะที่เข้าถึงได้ง่ายที่สุดสำหรับประชาชนทั่วไปและใช้งานอย่างแพร่หลายทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท อีกทั้งยังพบว่าในกรณีฐานการนำรถโดยสารไฟฟ้ามาให้บริการมีความคุ้มค่ามากกว่ารถโดยสาร NGV ไม่ว่าจะพิจารณาจากต้นทุนเอกชนและต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 สะท้อนให้เห็นว่า (Total Cost of Ownership: TCO) ของรถโดยสารไฟฟ้าได้เข้าสู่สถานะเสมอภาคตั้งแต่แรกแล้ว อย่างไรก็ตามผลการศึกษากลับพบว่า การนำรถโดยสารไฟฟ้ามาให้บริการแทนรถโดยสารเครื่องยนต์ดีเซลจะเข้าสู่สถานะเสมอภาคด้านต้นทุนเอกชนในปี พ.ศ. 2568 แต่เมื่อพิจารณาต้นทุนเศรษฐศาสตร์ การเข้าสู่สถานะเสมอภาคจะเร็วยิ่งขึ้นเป็นภายในปี พ.ศ. 2565 (Sirisunthon & Wongcharoen, 2023, pp. 21-44)

การมีระบบขนส่งสาธารณะที่ดีและมีประสิทธิภาพ เป็นสิ่งสำคัญอันดับต้นๆ ของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของพลเมือง การบริหารจัดการจราจรด้วยระบบรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ (Public EV Bus) ในพื้นที่กรุงเทพมหานครจะนำไปสู่การปฏิบัติที่จะประสบความสำเร็จ ทั้งในมิติการแก้ไขปัญหาการจราจร และในมิติของปัญหามลพิษทางอากาศที่บั่นทอนคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการจราจรด้วย EV Bus ที่สามารถตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมทางการจราจรและความต้องการของประชาชนในกรุงเทพมหานครได้อย่างยั่งยืน จึงมีความจำเป็นและสำคัญเชิงวิชาการในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ การดำเนินการของแต่ละหน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ข้อค้นพบจากการวิจัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปเป็นแนวทาง หรือ ประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษามาตรการสนับสนุนการนำรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะมาให้บริการประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการจราจรด้วยระบบรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เป็นวิธีสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์ จัดเตรียมประเด็นสัมภาษณ์ไว้แบบกว้างๆ สามารถแทรกหรือเพิ่มเติมประเด็นเพื่อซักถามเมื่อต้องการให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกเพิ่มขึ้น ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (Key Informants) ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผสมผสานกับวิธีการอ้างอิงผู้เชี่ยวชาญแบบต่อเนื่อง (Snowball Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 25 คน โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มกำหนดนโยบาย จำนวน 5 คน ประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูงกระทรวงคมนาคม, ผู้บริหารระดับสูงกรมการขนส่งทางบก, ผู้บริหารระดับสูงสำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร, ผู้บริหารสำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร สโนว์บอล (snowball) และผู้บริหารระดับสูงสำนักงานตำรวจแห่งชาติ 2) กลุ่มนำนโยบายไปปฏิบัติ จำนวน 6 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูงองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ ผู้บริหารการเดินรถเขต 2 ผู้บริหาร

ระดับสูงกองบังคับการตำรวจจราจร ผู้บริหารกองบังคับการตำรวจจราจร (ฝ่ายปฏิบัติการ) ผู้บริหารระดับสูงกรุงเทพมหานคร และผู้บริหารกองนโยบายและแผนงาน สำนักการจราจรและขนส่งกรุงเทพฯ 3) กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มผู้ผลิตรถยนต์โดยสารไฟฟ้า ผู้ประกอบการขนส่งรถยนต์โดยสารไฟฟ้า สื่อมวลชนด้านจราจรและขนส่ง ผู้นำชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เขตดุสิตเขตบางพลัด เขตตลิ่งชัน จำนวน 10 คน และ 4) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการจากมหาวิทยาลัย และนักวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการจราจรและขนส่ง จำนวน 4 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และ การใช้หลักการจำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) รวมถึงการวิเคราะห์เชิงสาเหตุและผล (Cause and Effect Analysis) โดยการตีความจากข้อมูลเบื้องต้นให้เป็นข้อมูลที่สื่อความหมายของผู้ให้ข้อมูลด้วยการแยกประเภทและการลดทอนข้อมูลเพื่อจัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อนำมาตีความและสร้างข้อสรุปโดยนำผลการสรุปต่างๆ มาเชื่อมโยงจนเกิดเป็นโครงสร้างของข้อสรุปที่สามารถตอบปัญหาได้ตามวัตถุประสงค์

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการจราจรด้วยระบบรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการจราจร ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นการแก้ไขปัญหาการจราจรที่เกิดจากการนำนโยบายมาปฏิบัติ (Implementation) พบว่า การแก้ไขปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ต้องให้ความสำคัญกับระบบขนส่งมวลชน (Mass Transit) ในช่วงที่ผ่านมารัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการก่อสร้างถนน ขยายถนน สร้างสะพาน ข้ามทางแยก ทางลอดและอื่นๆ โดยใช้งบประมาณเริ่มจากปี พ.ศ. 2561 จำนวน 24,042 ล้านบาท แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาจราจรได้อย่างยั่งยืนด้วยข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่ก่อสร้างถนน ปัญหาการเวนคืนที่ดินและงบประมาณในการลงทุน การลงทุนในระบบขนส่งมวลชนสาธารณะมีความเหมาะสมมากที่สุดซึ่งมีหลายรูปแบบทั้งระบบรถไฟฟ้าขนาดใหญ่ (MASS RAPID TRANSIT: MRT) ขนาดรอง (LIGHT RAIL TRANSIT: LRT) ระบบราง (Tram) ระบบรถเมล์ที่มีช่องทางพิเศษ (BUS RAPID TRANSIT: BRT) หรือกำหนดให้มีช่องทางเฉพาะรถประจำทาง Bus lane ซึ่งขึ้นกับความสามารถการลงทุนในแต่ละระบบ ความสามารถในการจ่ายค่าโดยสารของประชาชน และอื่นๆ โดยหลักการที่จะทำให้ระบบขนส่งมวลชนสาธารณะมีประสิทธิภาพ คือการจัดให้มีช่องทางเดินพิเศษเฉพาะ เพื่อให้สามารถเดินทางได้รวดเร็วและตรงต่อเวลามากกว่าการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล นอกจากนี้ระบบขนส่งสาธารณะเป็นระบบที่ไม่สามารถขนส่งผู้โดยสารจากต้นทางไปถึงปลายทางได้ทุกราย (DOOR TO DOOR SERVICES) เช่นเดียวกับระบบรถยนต์ส่วนบุคคล จึงจำเป็นต้องมีระบบ

อื่นเข้ามารองรับตั้งแต่ต้นทางและปลายทางของการเดินทาง (FIRST MILE /LAST MILE) ซึ่งจะส่งเสริมความสะดวกของผู้โดยสารให้มีการใช้ระบบขนส่งสาธารณะมากขึ้น โดยการพัฒนากระบวนการสร้างระบบขนส่งสาธารณะขนาดเล็กที่เชื่อมต่อกับระบบขนส่งหลัก (feeder) เพื่อเชื่อมต่อระหว่างถนนกับรถไฟฟ้าทั้ง 2 รูปแบบ คือ 1) การสร้างระบบขนส่งสาธารณะขนาดเล็กที่เชื่อมต่อกับระบบขนส่งหลัก (feeder) รองรับการเดินทางที่มีตารางเดินรถแน่นอน (Fixed Route) มีจุดจอด มีเส้นทางเดินรถและตารางเวลาที่แน่นอน และ 2) การสร้างระบบขนส่งสาธารณะขนาดเล็กที่เชื่อมต่อกับระบบขนส่งหลัก (feeder) ที่ขึ้นอยู่กับผู้ใช้งาน (On Demand) ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียกรถผ่านแอปพลิเคชัน (Application) ซึ่งผู้ใช้บริการที่เดินทางในเส้นทางเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน สามารถโดยสารร่วมทางกันได้ โดยเน้นรถใช้พลังงานไฟฟ้า (EV) พลังงานสะอาด นอกจากนี้ราคาค่าใช้จ่ายในการเดินทางด้วยระบบขนส่งสาธารณะต้องมีราคาที่เหมาะสม เพื่อจูงใจให้มีการลดการใช้รถยนต์ส่วนบุคคล ซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหาการจราจรที่ติดขัด และสาเหตุการเกิดฝุ่น PM 2.5 มาจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงรถสันดาปสัดส่วนการปล่อยมลพิษทางอากาศในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มากกว่าร้อยละ 54 มาจากการคมนาคมขนส่งทางถนน ซึ่งพบว่า ปัจจัยความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มี 9 ปัจจัย ดังนี้

ปัจจัยที่ 1 นโยบายที่ถูกกำหนดมีทฤษฎีทางวิชาการ มีหลักฐานเชิงประจักษ์ยอมรับเป็นเครื่องพิสูจน์: นโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ต้องมีความชัดเจนของเป้าหมาย โดยมีกระทรวงคมนาคม ทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดนโยบาย และนำนโยบายไปปฏิบัติระดับมหภาคตามกรอบทิศทางการยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งของไทย (พ.ศ. 2561-2580) ที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนแม่บทรองรับยุทธศาสตร์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) โดยมีเป้าหมายของแผนทั้ง 3 ระดับคือ “เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากการเดินทางจากระบบส่วนบุคคลมาใช้ระบบขนส่งสาธารณะเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งสนับสนุนให้ใช้ยานพาหนะที่ใช้พลังงานที่สะอาดและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่นรถที่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้า (Electric Vehicles)”

ปัจจัยที่ 2 การมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน: เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้แก้ไขปัญหาการจราจรให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ มาตรฐานการปฏิบัติงานประกอบด้วย มาตรฐานคุณภาพการให้บริการ และมาตรฐานความปลอดภัยหรืออาจจัดให้มีมาตรฐานกลาง เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสอดคล้องและเป็นทิศทางเดียวกัน ทำให้การแก้ปัญหาที่ตรงจุด ลดความซับซ้อนและข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงาน มีการกำหนด ตัวชี้วัด และมาตรฐานในการบรรลุผลสำเร็จ ไว้อย่างชัดเจน

ปัจจัยที่ 3 ความรับผิดชอบและการประเมินผล: เพื่อให้มีการวัดผลการดำเนินงานทั้งในด้านผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) กล่าวคือ ผลงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาการจราจรทั้งหมดจะส่งผลเป็นผลงานของรัฐบาล ในการแก้ไขปัญหให้กับ

ประชาชนส่วนรวมต่อไป รูปแบบการประเมินผลโดยองค์กรเองและประเมินโดยคนกลาง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและจัดให้มีการประเมินจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลการประเมินจะต้องถูกนำมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

ปัจจัยที่ 4 มีโครงสร้างและความรับผิดชอบของหน่วยงานที่ชัดเจน: โครงสร้างองค์กรที่มีการแบ่งหน้าที่ชัดเจน ไม่เกิดการซ้ำซ้อนในการทำงาน ระหว่างหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ ด้านนโยบาย (Policy) ด้านกำกับดูแล (Regulator) และบทบาทการเป็นผู้ประกอบการ (Operator) มีระบบการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ปัจจัยที่ 5 การบังคับใช้กฎหมาย: การบังคับใช้กฎหมายจราจร เป็นวิธีการสำคัญวิธีหนึ่งในการแก้ไขปัญหาจราจร การบังคับด้วยกฎหมายให้ผู้ใช้รถใช้ถนนปฏิบัติตามกฎหมายจราจร เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยในสังคมใน การลงโทษ และปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดกฎหมายจราจรที่มีความรวดเร็ว เป็นธรรม และมีบทลงโทษที่เหมาะสม โดยมีการนำใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้เช่น ใช้กล้องวงจรปิด Closed-Circuit Television (CCTV) มาใช้ตรวจสอบและออกใบสั่งแบบอัตโนมัติ เพื่อเพิ่มคุณภาพการให้บริการและลดปัญหาจากการดำเนินงาน และการบังคับใช้กฎหมายตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานด้านกำกับดูแล (Regulator) ตามมาตรฐาน

ปัจจัยที่ 6 ประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุม: พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงถนน-ราง-น้ำ-อากาศ อย่างครอบคลุมไร้รอยต่อทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้วยการขนส่งเดินทางที่มีความสะดวก ปลอดภัย ตรงเวลา ราคาสมเหตุสมผล สามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม พร้อมกับยกระดับการให้บริการที่นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เพื่อความสุขของประชาชนในทุกจุดหมายการเดินทาง ตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ และแผนระดับต่างๆ “เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากการเดินทางจากรถส่วนบุคคลมาใช้ระบบขนส่งสาธารณะเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งสนับสนุนให้ใช้ยานพาหนะที่ใช้พลังงานที่สะอาดและมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยที่ 7 การเมืองและการบริหารสภาพแวดล้อมภายนอก: นโยบาย มาตรการ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล และการสนับสนุนจากหน่วยงานทุกฝ่ายตลอดจนภาคประชาชน สื่อมวลชน อย่างเต็มที่

ปัจจัยที่ 8 ภาวะผู้นำและความร่วมมือ: ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการผลักดันนโยบาย มาตรการต่างๆ โดยต้องมีความสามารถในการนำหน่วยงานต่างๆ มาทำงานร่วมกัน และใช้หลักการประสานงานที่ดีในการหลอมหลอมทุกส่วนที่เกี่ยวข้องให้สามารถปฏิบัติตามภารกิจตามที่ต้องการมุ่งหวังให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด “เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากการเดินทางจากรถส่วนบุคคลมาใช้ระบบขนส่งสาธารณะเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งสนับสนุนให้ใช้ยานพาหนะที่ใช้พลังงานที่สะอาดและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่นรถที่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้า (Electric

Vehicles) ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคสื่อมวลชน

ปัจจัยที่ 9 สมรรถนะองค์กร: หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร บุคลากรมีความรู้ความสามารถมีการใช้ปัจจัยประมาณที่มีประสิทธิภาพ และมีจำนวนเพียงพอ ตลอดจนเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีระบบการตัดสินใจ มีการสื่อสารที่ดีมาตรการดำเนินการรถไฟฟ้าสาธารณะในประเทศไทย ครอบคลุมทั้งเรื่องการวางแผน การก่อสร้าง การบริหารจัดการ และการกำหนดอัตราค่าโดยสาร เพื่อให้การบริการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมต่อประชาชน

2. มาตรการสนับสนุนการนำรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะมาให้บริการประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจุบันปัญหาของระบบขนส่งสาธารณะทั้งการเข้าถึงระบบขนส่งสาธารณะแต่ละประเภท ความเพียงพอ ราคา และการให้บริการ หรือแม้แต่สภาพอากาศ ปัญหามลพิษ ในขณะที่ราคาค่าต้นทุนของน้ำมันเชื้อเพลิงเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่ประชาชนก็หันมาใช้รถส่วนบุคคลมากขึ้น ซึ่งจากการเพิ่มขึ้นของรถส่วนบุคคลนอกจากสะท้อนให้เห็นถึงความไม่ประสบความสำเร็จ ยังส่งผลต่อปัญหาด้านจราจรบนท้องถนนในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลด้วย หลักการต้องทำให้ต้นทุนการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลมีต้นทุนสูงกว่าการใช้รถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ ซึ่งพบว่า มาตรการสนับสนุนการนำรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะมาให้บริการประชาชน ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 9 มาตรการดังนี้

มาตรการที่ 1 มาตรการ: กำหนดให้มีช่องเฉพาะสำหรับการเดินรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ (Public E Bus Lane) โดยไม่ให้มีรถประเภทอื่นเข้ามาวิ่ง หรือจำกัดให้รถประเภทอื่นมาใช้ช่องเดินรถให้น้อยที่สุด สามารถกำหนดเวลาการปล่อยรถและการถึงที่หมาย รวมทั้งกำหนดเวลาในการผ่านป้ายรถโดยสารแต่ละจุดอย่างตรงเวลา

มาตรการที่ 2 มาตรการ: สนับสนุนการจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการก่อสร้างสถานีอัดประจุไฟฟ้าสำหรับรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะให้เพียงพอ

มาตรการที่ 3 มาตรการ: พัฒนาระบบรองรับการเดินทาง (Feeder) ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง (Door to Door) อย่างไร้รอยต่อ (Seamless)

มาตรการที่ 4 มาตรการทางภาษี: ยกเว้นอากรขึ้นส่วนบุคคลให้กับผู้ประกอบการที่ต้องนำไปประกอบหรือผลิตเป็น “รถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ”

มาตรการที่ 5 มาตรการ: ส่งเสริมให้ภาคธุรกิจเอกชน ที่มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากการเดินทางจากรถส่วนบุคคลมาใช้ระบบขนส่งสาธารณะเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งสนับสนุนให้ใช้ยานพาหนะที่ใช้พลังงานที่สะอาดผ่าน CSR (ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร Corporate Social Responsibility: CSR) ภาคสมัครใจ

มาตรการที่ 6 มาตรการ: การพัฒนาระบบตัวร่วมระหว่างรถไฟฟ้าและรถโดยสารสาธารณะเพื่อให้การเดินทางเป็นไปอย่างราบรื่น และเพิ่มการใช้ขนส่งมวลชนมากขึ้น เพื่อลดการใช้รถยนต์ส่วนตัว

มาตรการที่ 7 มาตรการ: ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้การมีส่วนร่วม เช่น ให้ผู้ใช้รถยนต์ส่วนบุคคลไม่เข้ามาในตัวเมืองในช่วงเวลาเร่งด่วนหรือหันไปใช้ระบบขนส่งสาธารณะแทนโดยบูรณาการความร่วมมือกับสื่อสารมวลชนและใช้ประโยชน์จากช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย

มาตรการที่ 8 มาตรการ: ส่งเสริมให้เอกชนเข้าร่วมการบริหารจัดการจราจรด้วยระบบรถไฟฟ้าสาธารณะ เช่น การร่วมลงทุนระหว่างรัฐและภาคเอกชน (Public Private Partnership: PPP)

มาตรการที่ 9 มาตรการ: อำนวยความสะดวกให้ผู้ประกอบการในการขออนุมัติ อนุญาตของทางราชการ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบการหรือผลิต “รถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะในรูปแบบดิจิทัลและช่องทางพิเศษแบบเร่งด่วน (Fast Track)

ภาพที่ 1 มาตรการสนับสนุนการนำรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะมาให้บริการประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

3. การบริหารจัดการจราจรด้วยระบบรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ (Public EV Bus) ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการจราจร ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นการแก้ไขปัญหาการจราจร มี 9 ปัจจัย และมาตรการสนับสนุนการนำรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะมาให้บริการประชาชน ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มี 9 มาตรการ ด้วยกัน โดยการนำปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามหลักการของ (New Public Management: NPM) พบว่ามี 3 ปัจจัยดังนี้

ปัจจัยที่ 1 นโยบายที่ถูกกำหนดมีทฤษฎีทางวิชาการ มีหลักฐานเชิงประจักษ์ยอมรับเป็นเครื่องพิสูจน์: นโยบายการแก้ไขปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ต้องมีความชัดเจนของเป้าหมาย โดยมีกระทรวงคมนาคม ทำหน้าที่เป็นหน่วยกำหนดนโยบาย และนำนโยบายไปปฏิบัติระดับมหภาค ตามกรอบทิศทางการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งของไทย (พ.ศ. 2561-2580) ที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนแม่บทรองรับยุทธศาสตร์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) โดยมีเป้าหมายของแผนทั้ง 3 ระดับคือ “เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากการเดินทางจากระบบส่วนบุคคลมาใช้ระบบขนส่งสาธารณะเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งสนับสนุนให้ใช้ยานพาหนะที่ใช้พลังงานที่สะอาดและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเช่นรถที่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้า (Electric Vehicles)”

ปัจจัยที่ 2 การมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน: เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้แก้ไขปัญหาการจราจรให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ มาตรฐานการปฏิบัติงานประกอบด้วย มาตรฐานคุณภาพการให้บริการ และมาตรฐานความปลอดภัย หรืออาจจัดให้มีมาตรฐานกลาง เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสอดคล้องและเป็นทิศทางเดียวกัน ทำให้การแก้ปัญหาที่ตรงจุด ลดความซับซ้อนและข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการทำงาน มีการกำหนด ตัวชี้วัด และมาตรฐานในการบรรลุผลสำเร็จไว้อย่างชัดเจน

ปัจจัยที่ 3 ความรับผิดชอบและมีการประเมินผล: เพื่อให้มีการวัดผลการดำเนินงานทั้งในด้านผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) กล่าวคือ ผลงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาการจราจรทั้งหมดจะส่งผลเป็นผลงานของรัฐบาล ในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนส่วนรวมต่อไป รูปแบบการประเมินผลโดยองค์กรเองและประเมินโดยคนกลาง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและจัดให้มีการประเมินจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลการประเมินจะต้องถูกนำมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) กล่าวคือ การให้บริการแบบตอบสนองความต้องการของประชาชน เน้นผลประโยชน์ของสาธารณะ ตระหนักในความรับผิดชอบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ให้บริการประชาชนอย่างเสมอภาค มาตรการที่ 4 มาตรการทางภาษี ให้มีการยกเว้นภาษีอากรขึ้นส่วนยานยนต์ ให้กับผู้ประกอบการที่ต้องนำไป ประกอบหรือผลิตเป็น “รถโดยสารไฟฟ้า

สาธารณะ”มาตรการที่ 5 ส่งเสริมให้ภาคธุรกิจเอกชน ที่มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากการเดินทางจากรถส่วนบุคคลมาใช้ระบบขนส่งสาธารณะเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งสนับสนุนให้ใช้ยานพาหนะที่ใช้พลังงานที่สะอาดผ่าน CSR (ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร Corporate Social Responsibility: CSR) ภาคสมัครใจ มาตรการที่ 6 : การพัฒนาระบบตัวร่วมระหว่างรถไฟฟ้าและรถโดยสารสาธารณะ เพื่อให้การเดินทางเป็นไปอย่างราบรื่น และเพิ่มการใช้ขนส่งมวลชนมากขึ้น เพื่อลดการใช้รถยนต์ส่วนตัว โดยการนำปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามหลักการของ NPS พบว่ามี 3 ปัจจัยดังนี้

ปัจจัยที่ 4 มีโครงสร้างและความรับผิดชอบของหน่วยงานที่ชัดเจน: โครงสร้างองค์กรที่มีการแบ่งหน้าที่ชัดเจน ไม่เกิดการซ้ำซ้อนในการทำงาน ระหว่างหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ ด้านนโยบาย (Policy) ด้านกำกับดูแล (Regulator) และบทบาทการเป็นผู้ประกอบการ (Operator) มีระบบการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ปัจจัยที่ 5 การบังคับใช้กฎหมาย: การบังคับใช้กฎหมายจราจร เป็นตัวจักรสำคัญวิธีหนึ่งในการแก้ไขปัญหาจราจร การบังคับด้วยกฎหมายให้ผู้ใช้รถใช้ถนนปฏิบัติตามกฎหมายจราจร เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยในสังคมใน การลงโทษ และปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดจราจรที่มีความรวดเร็ว เป็นธรรม และมีบทลงโทษที่เหมาะสม โดยมีการนำใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้เช่น ใช้กล้องวงจรปิด Closed-Circuit Television (CCTV) มาใช้ตรวจสอบและออกใบสั่งแบบอัตโนมัติ เพื่อเพิ่มคุณภาพการให้บริการและลดปัญหาจากการดำเนินงาน และการบังคับใช้กฎหมายตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานด้านกำกับดูแล (Regulator) ตามมาตรฐาน

ปัจจัยที่ 6 ประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุม: พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงถนน-ราง-น้ำ-อากาศ อย่างครอบคลุมไร้รอยต่อทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ด้วยการขนส่งเดินทางที่มีความสะดวก ปลอดภัย ตรงเวลา ราคาสมเหตุสมผล สามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม พร้อมกันยกระดับการให้บริการที่นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เพื่อความสุขของประชาชนในทุกจุดหมายการเดินทาง ตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ และแผนระดับต่างๆ “เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากการเดินทางจากรถส่วนบุคคลมาใช้ระบบขนส่งสาธารณะเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งสนับสนุนให้ใช้ยานพาหนะที่ใช้พลังงานที่สะอาดและมีประสิทธิภาพ

การจัดการการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) กล่าวคือ การให้ความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ การกระจายอำนาจ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ในการดำเนินการและแก้ไขปัญหาสาธารณะ มาตรการที่ 7 มาตรการ: ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้สู่การมีส่วนร่วม เช่น ให้ผู้ใช้รถยนต์ส่วนบุคคลไม่เข้ามาในตัวเมืองในช่วงเวลาเร่งด่วนหรือหันไปใช้ระบบขนส่งสาธารณะแทนโดยบูรณาการความร่วมมือกับสื่อมวลชนและใช้ประโยชน์จากช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

ที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย มาตรการที่ 8 ส่งเสริมให้เอกชนเข้าร่วมการบริหารจัดการจราจรด้วยระบบรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ เช่น การร่วมลงทุนระหว่างรัฐและภาคเอกชน (Public Private Partnership: PPP) และมาตรการที่ 9 อำนวยความสะดวกให้ผู้ประกอบการในการขอ อนุมัติ อนุญาตของทางราชการ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบการหรือผลิต “รถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ ในรูปแบบ ดิจิทัลและช่องทางพิเศษ แบบเร่งด่วน (Fast Track) โดยการนำปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ตามหลักการของ (New Public Governance: NPG) พบว่ามี 3 ปัจจัยดังนี้

ปัจจัยที่ 7 การเมืองและการบริหารสภาพแวดล้อมภายนอก: นโยบาย มาตรการ ของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล และการสนับสนุนจากหน่วยงานทุกฝ่ายตลอดจนภาคประชาชน สื่อมวลชน อย่างเต็มที่

ปัจจัยที่ 8 ภาวะผู้นำและความร่วมมือ: ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการผลักดันนโยบาย มาตรการ ต่างๆ โดยต้องมีความสามารถในการนำหน่วยงานต่างๆ มาทำงานร่วมกัน และใช้หลักการประสานงานที่ดีในการหลอมรวมทุกส่วนที่เกี่ยวข้องให้สามารถปฏิบัติการกิจตามที่องค์กรมุ่งหวังให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด “เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากการเดินทางจากรถส่วนบุคคลมาใช้ระบบขนส่งสาธารณะเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งสนับสนุนให้ใช้ยานพาหนะที่ใช้พลังงานที่สะอาดและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่นรถที่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้า (Electric Vehicles) ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคสื่อมวลชน

ปัจจัยที่ 9 สมรรถนะองค์กร: หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร บุคลากรมีความรู้ความสามารถมีการใช้จ่ายงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ และมีจำนวนเพียงพอ ตลอดจนเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีระบบการตัดสินใจมีการสื่อสารที่ดี

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการจราจรด้วยระบบรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า มี 9 ปัจจัย ดังนี้ 1) นโยบายที่ถูกกำหนดมีทฤษฎีทางวิชาการ มีหลักฐานเชิงประจักษ์ยอมรับเป็นเครื่องพิสูจน์ 2) การมีมาตรฐานการปฏิบัติงาน 3) ความรับผิดชอบและมีการประเมินผล 4) มีโครงสร้างและความรับผิดชอบของหน่วยงานที่ชัดเจน 5) การบังคับใช้กฎหมาย 6) ประสิทธิภาพในการวางแผนและการควบคุม 7) การเมืองและการบริหารสภาพแวดล้อม 8) ภาวะผู้นำและความร่วมมือ และ 9) สมรรถนะองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของจิรศักดิ์ จันกัน, ฉลอง ชาตรุประชีวิน และสัทธิพร เขาวนชัย (2567, หน้า 567-581) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา ในสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า สมรรถนะขององค์กร ประกอบด้วย ทักษะในการใช้ เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการค้นหา จัดเก็บ แลกเปลี่ยนความรู้ ในการปฏิบัติงาน ทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล และทักษะการคิดและแก้ปัญหาอย่างมี ระบบ และมีเหตุผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ เก็จกนก เอื้อวงศ์ (2565, หน้า 77-92) ได้วิจัยเรื่อง.การนำนโยบายไปปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา:.สมรรถนะและแนวทางการพัฒนา.พบว่า.การนำนโยบายไปปฏิบัติมีความสำคัญเพราะเป็นกระบวนการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบาย.แต่ในทางปฏิบัติยังพบว่า.การนำนโยบายไปปฏิบัติ.ของสถานศึกษายังเป็นปัญหาและขาดแนวทางการดำเนินที่ชัดเจน.ผู้บริหารจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญและจำเป็นต้องมีสมรรถนะในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุผล

มาตรการสนับสนุนการนำรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะมาให้บริการประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า มีมาตรการดังนี้ กำหนดให้มีช่องเฉพาะสำหรับการเดินรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ (Public E Bus Lane) โดยไม่ให้มีรถประเภทอื่นเข้ามาวิ่ง หรือจำกัดให้รถ ประเภทอื่นมาใช้ช่องเดินรถให้น้อยที่สุด สามารถกำหนดเวลาการปล่อยรถและการถึงที่หมาย รวมทั้งกำหนดเวลาในการผ่านป้ายรถโดยสารแต่ละจุดอย่างตรงเวลา สนับสนุนการจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับ การก่อสร้างสถานีอัดประจุไฟฟ้าสำหรับรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะให้เพียงพอ 3) พัฒนาระบบรองรับการเดินทาง (Feeder) ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง (Door to Door) อย่าง 4) มาตรการทางภาษี ยกเว้นภาษีอากรขึ้นส่วนยานยนต์ ให้กับผู้ประกอบการที่ต้องนำไป ประกอบหรือผลิตเป็นรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ การพัฒนาระบบตัวร่วมระหว่างรถไฟฟ้าและรถโดยสารสาธารณะ เพื่อให้การเดินทางเป็นไปอย่างราบรื่น และเพิ่มการใช้ขนส่งมวลชนมากขึ้น เพื่อลดการใช้รถยนต์ส่วนตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ เก็จกนก เอื้อวงศ์ (2565, หน้า 77-92) ได้วิจัยเรื่อง.การนำนโยบายไปปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา:.สมรรถนะและแนวทางการพัฒนา พบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติมีความสำคัญเพราะเป็นกระบวนการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบาย.แต่ในทางปฏิบัติยังพบว่า.การนำนโยบายไปปฏิบัติ.ของสถานศึกษายังเป็นปัญหาและขาดแนวทางการดำเนินที่ชัดเจน.ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญและจำเป็นต้องมีสมรรถนะในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Göhlich et al. (2018) ได้วิจัยเรื่อง การออกแบบระบบรถโดยสารไฟฟ้าในเมือง พบว่า หน่วยงานการขนส่งสาธารณะหลายแห่งมีความสนใจอย่างมากในการแนะนำรถโดยสารไฟฟ้าที่ไม่มีการปล่อยมลพิษ และกระบวนการเปลี่ยนจากระบบดีเซลเป็นระบบแบตเตอรี่ไฟฟ้าเปิดพื้นที่การออกแบบอันกว้างใหญ่ มาตรการส่งเสริมให้เอกชนเข้าร่วมการบริหารจัดการจราจรด้วยระบบรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ เช่น การร่วมลงทุนระหว่างรัฐและภาคเอกชน (Public Private Partnership: PPP) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาทีณี เขียรสุคนธ์ (2565) ได้วิจัยเรื่องการเปลี่ยนผ่านโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐไปเป็นหน่วยงานบริการระบบพิเศษภายใต้แนวคิดเสริมนิยมใหม่พบว่า โรงพยาบาลศิริราช ปิยมหาราชการุณย์ เป็นการนำรูปแบบการบริหารแบบเอกชนมาปรับใช้ใน

โรงพยาบาลรัฐ โดยใช้ทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญและอุปกรณ์เครื่องมือแพทย์ร่วมกันในการพัฒนาบริการด้านสุขภาพที่ได้มาตรฐาน การลงทุนรูปแบบนี้สามารถสร้างผลตอบแทนทางการเงินให้กับองค์กรภาครัฐ

การบริหารจัดการจราจรด้วยระบบรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ (Public EV Bus) ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร สรุปข้อค้นพบ (Findings) ในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการจราจรด้วยระบบรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะในพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า มาตรการสนับสนุนการนำรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะมาให้บริการประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 9 มาตรการ โดยมีปัจจัยความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 9 ปัจจัย มีหลักการสำคัญ “ต้องทำให้ต้นทุนการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลมีต้นทุนสูงกว่าการใช้รถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ” สอดคล้องกับงานวิจัยของกรวิชัย บุญมี (2566, หน้า 511-526) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) พบว่า เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในสังคมในการแก้ไขปัญหาสาธารณะ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนการกระจายอำนาจ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การจัดการปกครองแนวใหม่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่มีลักษณะที่ซับซ้อนมากขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

1.1 ผลการวิจัยสะท้อนจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียว่า การดำเนินพิธีการศุลกากรแม้จะมีพัฒนาการที่ดีขึ้น แต่ยั้งล่าช้าและเพิ่มต้นทุนให้ภาคเอกชน จึงควรมีมาตรการอำนวยความสะดวก เช่น ช่องทางพิเศษแบบเร่งด่วน (Fast Track) สำหรับผู้ประกอบการที่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตรวดเร็ว เพื่อลดแรงจูงใจในการให้-รับสินบน และสนับสนุนการลงทุนผลิตรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ ทั้งนี้ เห็นควรให้กรมศุลกากรนำไปพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง

1.2 การส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการจราจรด้วยระบบรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ เช่น การลงทุนร่วมรัฐ-เอกชน (PPP) ควรมีกระบวนการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ประกอบการกำหนดมาตรการบังคับใช้ที่ชัดเจนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษามาตรการเชิงลึกภายใต้นโยบายที่มุ่งทำให้ต้นทุนการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลสูงกว่าการใช้รถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ เพื่อหาวิธีการ (How to) ที่เหมาะสมและนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

2.2 ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบรถโดยสารสาธารณะ เพื่อระบุบทบาทและกลไกการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน พร้อมทั้งศึกษาทั้งเชิงทฤษฎีและ

ปฏิบัติให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการจราจรด้วยระบบรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะในพื้นที่กรุงเทพมหานครพบว่ามาตรการสนับสนุนการนำรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ มาให้บริการประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 9 มาตรการโดยมีปัจจัยความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 9 ปัจจัย มีหลักการสำคัญ “ต้องทำให้ต้นทุนการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลมีต้นทุนสูงกว่าการใช้รถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะ” ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรวิชญ์ บุญมี. (2566). การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่. *วารสารมติชนจุฬาราม วัฒนา*, 6(5), 511-526. <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JMCR/article/view/3435/2748>
- เก็จกนก เอื้อวงศ์. (2565). การนำนโยบายไปปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา: สมรรถนะและแนวทางการพัฒนา. *วารสารครุศาสตร์สาร*, 16(1), 77-92.

- จิรศักดิ์ จันทัน, ฉลอง ชาตรูประชีวิน และสฤพร เขาวนชัย. (2567). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 12(2), 567-581. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/269881>
- วาทีณี เจริญสุขคนธ์. (2565). การเปลี่ยนผ่านโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐไปเป็นหน่วยงานบริการระบบพิเศษภายใต้แนวคิดเสรีนิยมใหม่. (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์จิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน). (2565). *คู่มือการลดก๊าซเรือนกระจกสำหรับองค์กร*. กรุงเทพฯ: พีทู ดีไซน์ แอนด์ พรินท์.
- AlKheder, S., & Almutairi, R. (2021). Roadway traffic noise modelling in the hot hyperarid Arabian Gulf region using adaptive neuro-fuzzy interference system. *Transportation Research Part D: Transport and Environment*, 97, 102917.
- Göhlich, D., Fay, T.-A., Jefferies, D., Lauth, E., Kunith, A., & Zhang, X. (2018). Design of urban electric bus systems. *Design Science*, 4, e15. <https://doi.org/10.1017/dsj.2018.11>
- Sirisunthon, P. & Wongcharoen, P. (2023). Total Cost Analysis of Public Taxi Ownership in Bangkok and its Vicinity for Sustainable Transition to Clean Energy Vehicles (Zero Emission Vehicles). *Journal of Economics and Public Policy*, 13(26), 21-44. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/econswu/article/view/255920/171728>

**องค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู
ในโรงเรียนประถมศึกษา***
**Components of Competence in Active Learning Management
of Teachers in Primary Schools**

รัชนีวรรณ ศิริพันธ์, เอกลักษณ์ เพียสา และบุญมี ก่อบุญ

Ratchaneewan Siripan, Akkaluck Pheasa and Boonmee Koboon

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ประเทศไทย

Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: sirisiri7918@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนประถมศึกษา โดยมีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาองค์ประกอบโดยการศึกษานวนคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้วยการสังเคราะห์เชิงเนื้อหา 2) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน และ 3) การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนประถมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนประถมศึกษา มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน 4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: สมรรถนะครู; การจัดการเรียนรู้เชิงรุก; องค์ประกอบสมรรถนะ; ครูประถมศึกษา

*ได้รับบทความ: 15 พฤษภาคม 2568; แก้ไขบทความ: 10 กันยายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 22 กันยายน 2568

Received: May 15, 2025; Revised: September 10, 2025; Accepted: September 22, 2025

Abstract

This research aimed to study components of competence in active learning of teachers in primary schools. The research was conducted in three phases: 1) Studying the components by reviewing relevant theories, concepts, and research literature through content analysis; 2) Conducting interviews with five experts; and 3) Evaluating the appropriateness of the identified teacher competency components in active learning among primary school teachers by five experts. The research instruments included a document synthesis form, an interview form, and a five-point Likert scale. Data were analyzed using content analysis, mean, and standard deviation.

The research findings revealed that: the components of teacher competency in active learning among primary school teachers consist of four elements: 1) Designing learning experiences to promote student engagement, 2) Organizing learner-centered learning activities, 3) Utilizing and developing innovative technologies to stimulate student learning, and 4) Assessing and evaluating learning outcomes to enhance student development. All components were found to be highly appropriate.

Keywords: Teacher Competency; Active Learning; Competency Components; Primary School Teachers

1. บทนำ

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมผู้เรียนให้มีพัฒนาการกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) โดยคำนึงถึงภูมิรู้เดิมและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วัดและประเมินผล ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง การอ่าน การเขียน การตั้งคำถามรวมถึงการร่วมมืออภิปราย และการมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการจัดการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยมีครูเป็นผู้คอยกระตุ้น แนะนำและให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด ในการจัดการเรียนรู้ ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิด แก้ปัญหาอย่างมีระบบ นักเรียนได้เลือกสร้างกระบวนการเรียนรู้ เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลุ่มลึกด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติตามสภาพที่แท้จริงเป็นกระบวนการของการแสวงหาความรู้หรือการค้นคว้าหาคำตอบในสิ่งที่นักเรียนอยากรู้หรือสงสัยด้วยวิธีการต่างๆ ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ที่นักเรียนได้เลือกศึกษา ค้นคว้าตามความสนใจของผู้เรียนหรือเพื่อนในกลุ่ม ซึ่งเป็นการตัดสินใจร่วมกันจนได้ชิ้นงานที่สามารถนำผลการศึกษาไป

ใช้ได้ในชีวิตจริงเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่การวางแผนการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การประยุกต์ใช้ผลผลิต และการประเมินผลงานโดยครูผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้จัดการเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงหลักการพัฒนาการคิดของ Bloom ทั้ง 6 ชั้น คือ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า (เพชรจันทร์ ภูทะวัง, 2565)

การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันยังประสบปัญหา เนื่องจากครูจำนวนมากยังยึดติดการจัดการเรียนรู้แบบเดิม ที่ไม่มีการพัฒนาให้ทันยุคทันสมัย ครูผู้สอนยังยึดติดและผูกขาดกับการจัดการเรียนรู้แบบยึดครูเองเป็นศูนย์กลาง (Teacher centered) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ไม่ส่งเสริมสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ในยุคศตวรรษที่ 21 เนื่องจากครูยังขาดความรู้ที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลายและรวดเร็วในยุคศตวรรษที่ 21 นี้ และยังไม่เข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียน ในยุคศตวรรษที่ 21 (อภิรักษ์ สิริรัตนจิตต์ และณัฏฐ์ เหมมันต์, 2560, หน้า 45-56) ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบเดิมนั้น ครูคือแหล่งความรู้แห่งเดียวที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ส่งผลให้ผู้เรียนจะขาดความสนใจ เพราะทำหน้าที่ฟังอย่างเดียว ผู้เรียนขาดความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ไม่เชื่อมั่นในตนเอง ผู้เรียนไม่เกิดความรู้ที่แท้จริง ไม่สามารถนำไปประยุกต์และปฏิบัติได้เพราะเน้นความจำอย่างเดียว ผู้เรียนไม่รู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีม ครูให้ความสำคัญกับคะแนนสอบมากกว่าผลงานการประดิษฐ์คิดค้น (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2564) การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างสมรรถนะขีดความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูให้มืออย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น อาทิ สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นกระบวนการให้ผู้เรียนเกิดเรียนรู้ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ด้วยทักษะและการเชื่อมโยงองค์ความรู้ต่างๆ หรือเพื่อการแก้ไขปัญหาต่างๆ จากการออกแบบแผนการสอนและกิจกรรมด้วยวิธีการสอน และเทคนิคการสอนที่หลากหลายเพื่อเปิดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนกับครูผู้สอน ผู้เรียนกับผู้เรียนให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยและการปฏิรูปการศึกษา (สุพรรณิการ์ สุทธหลวง, 2565)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 แต่ในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษา ยังคงประสบปัญหาเชิงระบบและข้อจำกัดในการขับเคลื่อนการเรียนรู้เชิงรุกอย่างแท้จริง โดยเฉพาะความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับแนวคิด กระบวนการและบทบาทของครู ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้อยู่ยังรูปแบบเดิมที่เน้นครูเป็นศูนย์กลางและขาดการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม นอกจากนี้ ยังขาดองค์ความรู้ที่ชัดเจน และเป็นระบบเกี่ยวกับสมรรถนะที่ครูควรมีในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในบริบทการศึกษาไทยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในระดับประถมศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและประเมินตนเองของครู รวมถึงยกระดับ

ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาในปัจจุบันและอนาคต

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูประถมศึกษา ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบและพัฒนาตนเอง ตลอดจนส่งเสริมประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนประถมศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) มีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยทำการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนประถมศึกษา โดยใช้หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยโดยตรง อาทิ สมรรถนะของครูการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล เป็นเอกสารจากหน่วยงานทางการศึกษา และงานวิจัยที่ได้รับการรับรองทางวิชาการ และสามารถนำเนื้อหาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาได้อย่างชัดเจน จำนวน 10 แหล่ง ได้แก่ คู่มือการประเมินสมรรถนะครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) หลักเกณฑ์และวิธีการให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2553) กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูง (สุพิช ชัยมงคล, 2556) การศึกษาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (จรรณู พานิชย์ผลินไชย, 2559, หน้า 25-37) การศึกษาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนิสิตระดับปริญญาตรี ในโครงการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาครูในถิ่นทุรกันดารบนเขตพื้นที่สูงชายแดน ไทย-เมียนมา ด้านจังหวัดตาก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย, 2560, หน้า 123-132) การพัฒนารูปแบบการดูแลให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต (รัฐพล พรหมสะอาด, 2561) สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาวิชาชีพครู (วารินทร์พร พันธุ์พองฟู, 2563) การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (เพชรจันทร์ ภูทะวัง, 2565) การพัฒนาหลักสูตร

ฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยงสำหรับครูประถมศึกษา (สุพรรณิการ์ สุททหลวง, 2565; Saavedra, & Opfer, 2012, pp. 8-13) นำแนวคิดที่ศึกษาลงในตารางสังเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนประถมศึกษา โดยใช้เกณฑ์ความถี่คิดเป็นร้อยละ 50 ขึ้นไปของความถี่ทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสังเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ (ชุดที่ 1) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์คุณสมบัติดังนี้ 1) อาจารย์ระดับอุดมศึกษา วุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์สอนในระดับอุดมศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำนวน 1 คน 2) ผู้บริหารสถานศึกษา วุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์บริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ จำนวน 1 คน 3) ศึกษานิเทศก์ วุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์ด้านการนิเทศการศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ จำนวน 1 คน 4) ครูดีเด่น วุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.80-1.00 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.27-0.72 มีค่าความเชื่อมั่น 0.95 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนประถมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ซึ่งเป็นคนละชุดกับผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 2 แต่ใช้เกณฑ์การคัดเลือกคุณสมบัติเดียวกัน ได้แก่ 1) อาจารย์ระดับอุดมศึกษา วุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์สอนในระดับอุดมศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์จำนวน 1 คน 2) ผู้บริหารสถานศึกษา วุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์บริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ จำนวน 1 คน 3) ศึกษานิเทศก์ วุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์ด้านการนิเทศการศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ จำนวน 1 คน 4) ครูดีเด่น วุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบสมรรถนะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80-1.00 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.32-0.76 และมีความเชื่อมั่น 0.89 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนประถมศึกษา ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนประถมศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะของครู ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษา ดำเนินการโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้และระบุองค์ประกอบหลักที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะของครูอย่างเป็นระบบและรอบด้าน

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงเอกสาร

จากการสังเคราะห์ข้อมูลทั้งสองขั้นตอนดังกล่าว สามารถสรุปองค์ประกอบหลักของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนประถมศึกษา ได้ 4 องค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ 1) การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) การใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4) การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

ขั้นตอนที่ 1 องค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ขั้นตอนที่ 2 องค์ประกอบที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	สรุปผลการสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบหลัก
1. การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก 3. การพัฒนาสื่อวัตกรรมการเรียนรู้ 4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	1. การออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม 2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3. การใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน 4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียน	1. การออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม 2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3. การใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน 4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์ในขั้นตอนนี้ได้นำองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมาพัฒนาเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ เพื่อนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ทำการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบดังกล่าว ทั้งในด้านความครบถ้วน ความชัดเจน และความสอดคล้องกับบริบทของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระดับประถมศึกษา โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนประถมศึกษา

องค์ประกอบ	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม	4.62	0.41	มากที่สุด
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.57	0.32	มากที่สุด
3. การใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน	4.53	0.45	มากที่สุด
4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียน	4.54	0.39	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ย	4.57	0.39	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนประถมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน พบว่า โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.39) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ องค์ประกอบการออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.41) องค์ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.32) องค์ประกอบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.39) และองค์ประกอบการใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.45) ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาขององค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียน พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนประถมศึกษา มี 4 องค์ประกอบหลัก โดยรวมและรายด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ 1) การออกแบบการ

เรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน และ 4) การใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยด้านออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมสูงสุด ทั้งนี้เนื่องจากการออกแบบการเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดยเป็นความสามารถของครูในการกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในห้องเรียน สามารถกำหนดรูปแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น กำหนดเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่ช่วยกระตุ้นผู้เรียนเกิดความสนใจและอยากเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน เพื่อความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามลำดับ และเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ครูควรได้รับการพัฒนาเป็นสมรรถนะสำคัญ สอดคล้องกับ Mogan, Smith, & Lee (2006) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาครูด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษานั้น ถือว่าเป็นกระบวนการสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างสมรรถนะให้ครูนั้นมีศักยภาพสูงขึ้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ เนื่องจากการพัฒนาครูด้านสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เกิดทักษะและสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ และสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาหรือใช้ประกอบอาชีพในอนาคตได้ การนำวิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่หลากหลายมาใช้ในการออกแบบแผนการสอนและกิจกรรมนั้น มากระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชั้นเรียน เสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับครูผู้สอนให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยและการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ของครูจะต้องอาศัยความรู้และกระบวนการที่เหมาะสมในการจัดการความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ เกิดเป็นทักษะและการพัฒนาที่ดีที่สุดเต็มตามศักยภาพบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และแสวงหาแนวทางใหม่ในการพัฒนาครูที่มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน นับว่าเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญมากในการที่จะทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และความสามารถในการนำองค์ความรู้นั้นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของเพชรจันทร์ ภูทะวัง (2565) ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด จำแนกองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ออกเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) การจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) การใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4) การประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และสอดคล้องกับงานวิจัยของวารินทร์พร ฟันเฟื่องฟู

(2563) กล่าวว่า องค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมการเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อสถานศึกษา

1.1.1 สถานศึกษาควรจัดให้มีการอบรมหรือพัฒนาศักยภาพของครูตามองค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกทั้ง 4 ด้านอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

1.1.2 ควรส่งเสริมการจัดตั้งชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก และพัฒนาทักษะร่วมกัน

1.1.3 สถานศึกษาควรสนับสนุนสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการเรียนรู้ที่ทันสมัย เพื่อให้ครูสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ข้อเสนอแนะต่อครูผู้สอน

1.2.1 ครูควรพัฒนาทักษะด้านการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก โดยเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ ผ่านการตั้งคำถาม การอภิปราย และการใช้ปัญหาเป็นฐาน

1.2.2 ควรเลือกใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning), การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning), และการเรียนรู้เชิงรุกในรูปแบบต่างๆ

1.2.3 ควรพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลที่เน้นการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) เช่น การใช้แฟ้มสะสมงาน การประเมินตามสภาพจริง เพื่อสะท้อนความก้าวหน้าของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน

1.3 ข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด

1.3.1 ควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้เป็นรูปธรรม เช่น บรรจุเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการประเมินวิทยฐานะหรือระบบ PA ของครู

1.3.2 ควรพัฒนาเครื่องมือหรือเกณฑ์การประเมินสมรรถนะครูที่สะท้อนองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกทั้ง 4 ด้าน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

1.3.3 ควรจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็น เช่น เทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อการเรียนรู้ และอุปกรณ์นวัตกรรม เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมอบรมหรือหลักสูตรฝึกอบรมครู โดยอิงตามองค์ประกอบสมรรถนะที่ได้จากการวิจัยนี้

2.2 ควรขยายผลการศึกษาไปยังกลุ่มครูในระดับอื่นๆ เช่น ระดับมัธยมศึกษา หรือในบริบทของโรงเรียนเอกชน เพื่อเปรียบเทียบและปรับใช้ตามความเหมาะสม

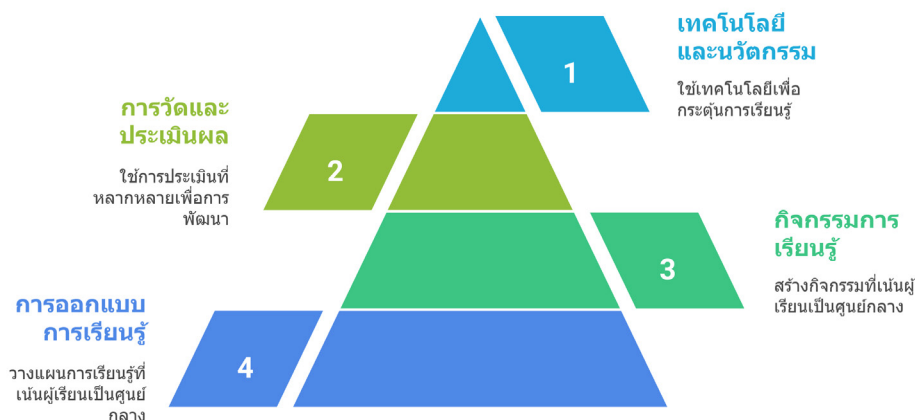
2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะของครู เช่น ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร แรงจูงใจในการทำงาน หรือสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา เพื่อให้การพัฒนาเกิดประสิทธิผลสูงสุด

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่อง องค์ประกอบสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในโรงเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้สำคัญที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้ได้ว่า สมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นรากฐานของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยองค์ประกอบสมรรถนะที่พบจากการวิจัยมีทั้งหมด 4 ด้านหลัก ได้แก่ การออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน และการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบนั้นล้วนมีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดคือ การออกแบบการเรียนรู้ ที่ครูต้องมีความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อศักยภาพของผู้เรียนอย่างหลากหลาย จากนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องสอดคล้องกับแผนที่วางไว้ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ ทำงานร่วมกัน และเรียนรู้จากประสบการณ์จริง รวมทั้งสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกและมีปฏิสัมพันธ์กับทั้งครูและเพื่อนร่วมชั้น ส่วนการวัดและประเมินผลนั้นไม่ควรจำกัดแค่การสอบปลายภาคเท่านั้น แต่ควรใช้การประเมินหลากหลายรูปแบบเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น การประเมินจากผลงาน การประเมินแฟ้มสะสมงาน และการสังเกตพฤติกรรม อีกหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญและจำเป็นมากในยุคปัจจุบันคือ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งแม้จะเป็นด้านที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดในการวิจัยนี้ แต่ก็ยังอยู่ในระดับที่เหมาะสม และถือเป็นทักษะที่ครูควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน เนื่องจากเทคโนโลยีสามารถช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน เสริมแรงจูงใจ และทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา สรุปได้ว่า องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้เน้นย้ำว่า ครูต้องพัฒนา สมรรถนะ ไม่ใช่แค่ ความรู้ เพื่อให้สามารถออกแบบและจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบทั้ง 4 ด้านจึงไม่ควรพัฒนาแยกกัน แต่ควรดำเนินการควบคู่และเสริมแรงซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงความจำเป็นในการกำหนด

นโยบาย ส่งเสริม และจัดอบรมพัฒนาครูอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และสามารถเรียนรู้อย่างมีความหมาย เกิดการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ในอนาคต ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- จรรุญ พานิชย์ผลินไชย. (2559). การศึกษาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. *สัปดาห์: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 22(2), 25-37. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tgt/article/view/72810>
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2564). *การพัฒนาหลักสูตร: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. นนทบุรี: ออล กราฟิก.
- เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย. (2560). การศึกษาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนิสิตระดับปริญญาตรี ในโครงการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาครูในถิ่นทุรกันดารบนเขตพื้นที่สูงชายแดนไทย-เมียนมา ด้านจังหวัดตาก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19 (4), 123-132. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/100672
- เพชรจันทร์ ภูทะวัง. (2565). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รัฐพล พรหมสะอาด. (2561). *การพัฒนารูปแบบการดูแลให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*. (ปริญญาานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- วารินทร์พร พันเพ็ญฟู. (2563). *สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาวิชาชีพครู*. ลพบุรี: ภาควิชาศึกษาทั่วไป วิทยาลัยนาฏศิลปลพบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). *แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้*. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2553). *คู่มือการประเมินสมรรถนะครู*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2553). *หลักเกณฑ์และวิธีการให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุพรรณิการ์ สุทธหลวง. (2565). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยงสำหรับครูประถมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุพิช ชัยมงคล. (2556). *กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูง*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- อภิรักษ์ สิริรัตนจิตต์ และนธิ เหมมันต์. (2560). สมรรถนะในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว*, 9(1), 45-56. <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/jlis/article/view/8378>
- Mogan, P., Smith, J., & Lee, A. (2006). *We asked HR professionals: What are your organization's biggest training needs?* Toronto. Canada: Canadian HR Press.
- Saavedra, A. R., & Opfer, V. D. (2012). Learning 21st-century skills requires 21st-century teaching. *Phi Delta Kappan*, 94(2), 8-13. <https://doi.org/10.1177/003172171209400203>

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3*
Approaches of Development of Research Competency
among Teachers under the Surin Primary Educational
Service Area Office 3

จารุมาศ แสงสว่าง และอรนุช ศรีคำ¹ และสุกัญญา กาวีรัตน์²

Jarumas Sangsavang, Oranut Srikham and Sukanya Kawirat

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ประเทศไทย¹

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3, ประเทศไทย²

Buriram Rajabhat University, Thailand

Surin Primary Educational Service Area Office 3, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Jarumas.sa@bru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครู และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จำนวน 720 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐาน ($\beta = 0.134$) ปัจจัยด้านตัวครู ($\beta = 0.229$) และปัจจัยด้านสนับสนุน ($\beta = 0.537$) โดยมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

*ได้รับบทความ: 20 กุมภาพันธ์ 2568; แก้ไขบทความ: 11 กันยายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 23 กันยายน 2568

Received: February 20, 2025; Revised: September 11, 2025; Accepted: September 23, 2025

2. แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูแบ่งเป็น 5 ประเด็น ดังนี้ 1) การพัฒนาศักยภาพและองค์ความรู้ด้านการวิจัย 2) การอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการลงมือทำจริง 3) การสนับสนุนทางด้านทรัพยากรและที่ปรึกษาทางวิชาการ 4) การลดอุปสรรคด้านเวลาและภาระงานของครู และ 5) การสร้างวัฒนธรรมการวิจัยและเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา; สมรรถนะด้านการวิจัยของครู; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

Abstract

The purposes of this research were: 1) to investigate the factors influencing teachers' research competencies, and 2) to explore approaches for enhancing research competencies among teachers under the Surin Primary Educational Service Area Office 3. The research sample comprised 720 teachers selected using stratified random sampling. A questionnaire was employed as the research instrument. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, structural equation modeling (SEM), and content analysis.

The results of the research found that:

1. The factors influencing teachers' research competencies included fundamental factors ($\beta = 0.134$), teacher-related factors ($\beta = 0.229$), and support-related factors ($\beta = 0.537$), all of which had a statistically significant direct positive effect on teachers' research competencies.

2. The approaches for enhancing teachers' research competencies were categorized into five key areas: 1) developing teachers' research capacity and knowledge, 2) conducting hands-on training workshops, 3) providing resource support and academic mentoring, 4) reducing time constraints and workload burdens, and 5) fostering a research culture and collaborative learning networks.

Keywords: Approaches of Development; Teachers' Research Competency; Surin Primary Educational Service Area Office 3

1. บทนำ

ในปัจจุบัน สมรรถนะด้านการวิจัยของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพครูให้สอดคล้องกับบริบททางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Organization for

Economic Co-operation and Development, 2021) ครูที่มีสมรรถนะด้านการวิจัยสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ ปรับปรุงวิธีการสอน และแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างเป็นระบบ (Creswell & Creswell, 2022) โดยได้กล่าวถึงความสำคัญในการดำเนินการวิจัยไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 ได้กำหนดไว้ใน หมวด 4 มาตรา 24 และมาตรา 30 ครูต้องทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน โดยอาศัยกระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ อันจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม และความรับผิดชอบ อีกทั้งยังสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552) ดังนั้นสมรรถนะด้านการวิจัยของครูจึงมีความจำเป็นสำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนและการแก้ไขปัญหาภายในห้องเรียนอย่างเป็นระบบ และเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเรียนการสอนของครู (พัชรภรณ์ พิลาสมบัติ และดวงกมล จงเจริญ, 2565, หน้า 166-178) ซึ่งนอกจากครูจะสามารถค้นคว้าความรู้ใหม่และพัฒนาวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพแล้ว ยังช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างตรงประเด็นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครู โดยมุ่งเน้นการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการวิจัย การสนับสนุนทรัพยากรทางวิชาการ และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยของกุลชาติ พันธวรกุล และเมษา นวลศรี (2565, หน้า 183-199) พบว่า สาเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหาในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครู คือ ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ไม่เอื้อต่อการวิจัย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อการส่งเสริมให้ครูพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัย ขณะเดียวกัน ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเป็นลำดับแรก คือ การพัฒนาความรู้และความสามารถในการวิจัย เพื่อช่วยให้ครูสามารถพัฒนาทักษะการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง (พิมพ์ผกา จันทพ และพิมพ์พร จารุจิตร, 2567, หน้า 120-133) อย่างไรก็ตาม แรงจูงใจและเจตคติที่ดีถือเป็นสิ่งสำคัญในการกระตุ้นและผลักดันให้ครูมีความสนใจและตั้งใจในการทำงานวิจัย (ศศิญา ทวีทรัพย์, พิมพ์ประภา อมรภิญญโณ และธัญธรณ์ อมรภิญญโณ, 2566, หน้า 156-171) โดยแรงจูงใจช่วยสร้างความมุ่งมั่นในการผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณค่าและนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพ ในขณะที่เจตคติที่ดีและความเชื่อมั่นในกระบวนการวิจัยช่วยส่งเสริมให้ครูสามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นว่าสมรรถนะด้านการวิจัยนั้นมีความสำคัญ ซึ่งเป็นความสามารถของครูในการปฏิบัติงานในหน้าที่ ต้องอาศัยความรู้เฉพาะด้านและต้องมีการใช้เวลา ตลอดจนหลัก

การเชิงวิชาการที่รองรับทักษะและวิธีการดังกล่าว การผสมผสานคุณลักษณะและความสามารถเหล่านั้น ต้องเพียงพอที่จะใช้ในการทำงาน เพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จในชีวิตทำงานของครู วิชาชีพครูในฐานะเป็น วิชาชีพขั้นสูงต้องอาศัยความชำนาญพิเศษในการปฏิบัติงาน จึงจะช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียน ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ ครูที่มีมาตรฐานวิชาชีพย่อมต้องพยายามพัฒนาสมรรถนะของตนเองตลอดเวลา การเสริมสร้างสมรรถนะของครู จำเป็นต้องทบทวนการปฏิบัติงานและปรับพฤติกรรมการทำงานให้มี คุณลักษณะที่พึงประสงค์ กระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเอง ค้นหาความรู้ต่างๆ ให้สอดคล้องกับงานและ สอดคล้องกับมาตรฐานตามวิชาชีพ (ประทีนทิพย์ พรไชยยา, 2561, หน้า 25-43)

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น การพัฒนาสมรรถนะการวิจัยของครูถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อ การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา การมีสมรรถนะด้านการวิจัยช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์ปัญหา ในการเรียนการสอน ค้นหาสาเหตุ วางแผนพัฒนา และประเมินผลการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังช่วยให้ครูสามารถสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา ตลอดจนปรับปรุงวิธีการสอนให้สอดคล้องกับ ศักยภาพและความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ดังนั้นการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยของครูสุรินทร์ เขต 3 จึงไม่เพียงแต่เป็นกระบวนการเสริมสร้างทักษะทางวิชาชีพ แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การ ยกระดับคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาในระดับพื้นที่ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ สมรรถนะด้านการวิจัยของครู และศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ซึ่งคาดว่าผลการศึกษานี้จะช่วยสร้างองค์ความรู้และหา แนวทางในการพัฒนาที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยของ ครู อันจะเป็นผลโดยตรงต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน และนอกจากนี้หน่วยงานทางการศึกษาที่ เกี่ยวข้องยังสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการส่งเสริมศักยภาพของครูได้อย่างเป็นระบบและมี ประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ ศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ประชากร คือ ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 2,499 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 720 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบ

แบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยกำหนดขนาดตัวอย่างเป็นจำนวน 20 เท่าของจำนวน พารามิเตอร์โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครู (Hair et al., 2010)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูลโดย ประกอบด้วย 5 ตอน ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษาสูงสุด เป็นลักษณะ แบบเลือกตอบ (Checklist) และอายุ ประสบการณ์สอน ภาระงานสอน ประสบการณ์ในการทำการวิจัย/ วิจัยในชั้นเรียน และจำนวนงานวิจัยที่เคยทำแล้วเสร็จ เป็นแบบเติมคำ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะ ด้านการวิจัยของครู ประกอบด้วย 2 ปัจจัยหลักคือ ปัจจัยด้านตัวครู ได้แก่ ด้านแรงจูงใจในการทำวิจัย ด้านเจตคติในการทำวิจัย และปัจจัยด้านสนับสนุน ได้แก่ ด้านการสนับสนุนจากผู้บริหาร ด้านการให้ความ ร่วมมือ ด้านแหล่งศึกษาค้นคว้า และด้านที่ปรึกษาการวิจัย เป็นลักษณะแบบมาตราประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การประเมินเป็น 5 หมายถึง มากที่สุด 4 หมายถึง มาก 3 หมายถึง ปานกลาง 2 หมายถึง น้อย และ 1 หมายถึง น้อยที่สุด และแปลความหมายโดยใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) 3) สมรรถนะด้านการวิจัยของครู ประกอบด้วย ด้านความรู้ในการดำเนินการวิจัย ด้านความสามารถ ในการดำเนินการวิจัย และด้านจรรยาบรรณของนักวิจัย เป็นลักษณะแบบมาตราประเมินค่า 5 ระดับ โดยมี เกณฑ์การประเมินเป็น 5 หมายถึง มากที่สุด 4 หมายถึง มาก 3 หมายถึง ปานกลาง 2 หมายถึง น้อย และ 1 หมายถึง น้อยที่สุด และแปลความหมายโดยใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยเช่นเดียวกับตอนที่ 2 ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครู และตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามโดยนำร่างแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) ซึ่งข้อคำถามแต่ละข้อจะต้องมีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 จึงจะถือว่าข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (ตรณ เทียนถาวรวงษ์ และคณะ, 2566, หน้า 73-85) จากผลการวิเคราะห์พบว่าค่า IOC ของข้อคำถามแต่ละข้อมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ซึ่งถือว่าข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยมีความสอดคล้อง และผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง (Tryout) จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์อำนาจจำแนก (Discrimination) และความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีของแอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha) จากผลการวิเคราะห์พบว่า แบบสอบถามฉบับนี้มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.35-0.84 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามมีคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด สามารถนำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงได้

การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) 2) วิเคราะห์หิอทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3

โดยใช้การวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model) และ 3) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (70.80%) มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี (70%) อายุโดยเฉลี่ย 37 ปี ($M = 36.9$, $S.D. = 8.88$) มีประสบการณ์สอนโดยเฉลี่ย 10 ปี ($M = 9.75$, $S.D. = 7.90$) มีประสบการณ์ในการทำการวิจัย/วิจัยในชั้นเรียนโดยเฉลี่ย 4 ปี ($M = 4.41$, $S.D. = 4.71$) และมีจำนวนงานวิจัยที่เคยทำแล้วเสร็จ (ตลอดระยะเวลาการทำงาน) โดยเฉลี่ย 4 เรื่อง ($M = 3.69$, $S.D. = 4.46$)

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครู ประกอบด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านตัวครู และปัจจัยด้านการสนับสนุน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นของปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครูในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.09$, $S.D. = 0.47$) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ปัจจัยด้านตัวครู มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($M = 4.09$, $S.D. = 0.45$) และปัจจัยด้านการสนับสนุน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($M = 4.12$, $S.D. = 0.48$) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครู

รายการ	ค่าเฉลี่ย (M)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความ คิดเห็น
1. ปัจจัยด้านตัวครู	4.09	0.45	มาก
ด้านแรงจูงใจในการทำวิจัย	3.96	0.56	มาก
ด้านเจตคติในการทำวิจัย	4.22	0.48	มาก
2. ปัจจัยด้านการสนับสนุน	4.12	0.48	มาก
ด้านการสนับสนุนจากผู้บริหาร	3.98	0.65	มาก
ด้านการให้ความร่วมมือ	4.08	0.60	มาก
ด้านแหล่งศึกษาค้นคว้า	4.18	0.59	มาก

รายการ	ค่าเฉลี่ย (M)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความ คิดเห็น
ด้านที่ปรึกษาการวิจัย	4.09	0.73	มาก
โดยภาพรวม	4.09	0.47	มาก

3. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของสมรรถนะด้านการวิจัยของครู ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านความรู้ในการดำเนินการวิจัย ด้านความสามารถในการดำเนินการวิจัย และคุณลักษณะของนักวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการวิจัยของครูในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($M = 4.12$, $S.D. = 0.55$) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ด้านความรู้ในการดำเนินการวิจัย มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ ชุมาก ($M = 4.01$, $S.D. = 0.62$) ด้านความสามารถในการดำเนินการวิจัย มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับ มาก ($M = 4.08$, $S.D. = 0.63$) และด้านคุณลักษณะของนักวิจัย มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($M = 4.28$, $S.D. = 0.57$)

4. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ก่อนดำเนินการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครู ด้วยการวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณลักษณะของข้อมูลเบื้องต้นโดยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวแปรมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไม่เกิน 0.80 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวแปรไม่เกิดสภาพปัญหา Multicollinearity (Stevens, 1996) และได้พิจารณาลักษณะความเบ้ (Skewness) และความโด่ง (Kurtosis) ของข้อมูล ซึ่งจากผลการวิเคราะห์พบว่าค่าดัชนีความเบ้ (Skewness Index) และค่าดัชนีความโด่ง (Kurtosis Index) ทั้งสองค่ามีค่าอยู่ในช่วง -3 ถึง 3 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (Hair et al., 2010) จากการตรวจสอบคุณลักษณะข้อมูลจึงสรุปได้ว่าข้อมูลสามารถใช้ในการวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างได้ โดยในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยใช้เกณฑ์การตรวจสอบแบบจำลองด้วยค่าสถิติที่ใช้วัดระดับความกลมกลืนของแบบจำลอง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า แบบจำลองสมการโครงสร้างก่อนปรับมีค่าไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 527.094 องศาอิสระ (df) เท่ากับ 48 p-value เท่ากับ 0.000 ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 10.981 ค่าดัชนีระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.914 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบของ Tucker และ Lewis (TLI) เท่ากับ 0.882 ค่าดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ 0.118 ค่าดัชนีรากที่สองของกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.061

ซึ่งถือว่ายังไม่ผ่านเกณฑ์การตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่กำหนด (Tabachnick & Fidell, 2007; Brown & Cudeck, 1993; Hu & Bentler, 1999, pp. 1-55)

ดังนั้น จึงได้ดำเนินการปรับแบบจำลองสมการโครงสร้าง พบว่า แบบจำลองสมการโครงสร้างหลังปรับมีค่าไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 60.311 องศาอิสระ (df) เท่ากับ 45 p-value เท่ากับ 0.063 ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 1.340 ค่าดัชนีระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 0.997 ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบของ Tucker และ Lewis (TLI) เท่ากับ 0.996 ค่าดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) เท่ากับ 0.022 ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือมาตรฐาน (SRMR) เท่ากับ 0.044 ซึ่งถือว่ายังผ่านเกณฑ์การตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสถิติการตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ค่าดัชนี	เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา	ค่าสถิติ	ผลการพิจารณา
χ^2	$p > 0.05$	0.063	ผ่านเกณฑ์
χ^2/df	ไม่เกิน 2.00	1.340	ผ่านเกณฑ์
CFI	มากกว่า 0.95	0.997	ผ่านเกณฑ์
TLI	มากกว่า 0.95	0.996	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	น้อยกว่า 0.05	0.022	ผ่านเกณฑ์
SRMR	น้อยกว่า 0.05	0.044	ผ่านเกณฑ์

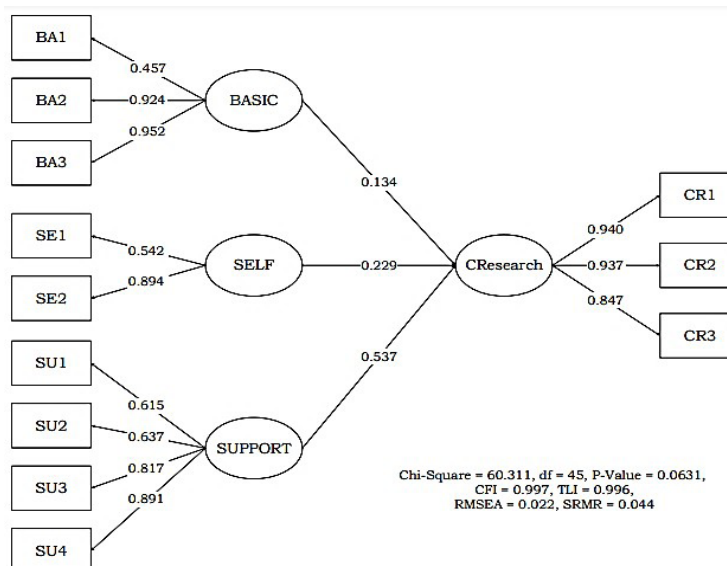
จากนั้นทำการทดสอบค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้อยู่ระหว่าง 0.457-0.952 ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบมีค่าสูงกว่า 0.3 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (Comrey & Lee, 2013) ซึ่งแสดงว่าแบบจำลองการวัดของตัวแปรแฝงทุกตัวมีตัวแปรสังเกตได้ที่สามารถวัดขนาดของตัวแปรแฝงได้ดี ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้

ตัวแปรแฝง	ตัวแปรสังเกตได้	น้ำหนักองค์ประกอบ (S.E.)	ค่า R^2
ปัจจัยพื้นฐาน (Basic)	ประสบการณ์การทำงาน (BA1)	0.457 (0.030)	0.209
	ประสบการณ์การทำวิจัย (BA2)	0.924 (0.016)	0.854
	จำนวนผลงานวิจัย (BA3)	0.952 (0.018)	0.907

ตัวแปรแฝง	ตัวแปรสังเกตได้	น้ำหนักองค์ประกอบ (S.E.)	ค่า R ²
ปัจจัยด้านตัวครู (Self)	ด้านแรงจูงใจในการทำวิจัย (SE1)	0.542 (0.029)	0.294
	ด้านเจตคติในการทำวิจัย (SE2)	0.894 (0.025)	0.800
ปัจจัยด้าน การสนับสนุน (Support)	ด้านการสนับสนุนจากผู้บริหาร (SU1)	0.615 (0.025)	0.378
	ด้านการให้ความร่วมมือ (SU2)	0.637 (0.023)	0.406
	ด้านแหล่งศึกษาค้นคว้า (SU3)	0.817 (0.016)	0.667
	ด้านที่ปรึกษาการวิจัย (SU4)	0.891 (0.015)	0.793
สมรรถนะด้านการ วิจัยของครู (CResearch)	ด้านความรู้ (CR1)	0.940 (0.009)	0.884
	ด้านความสามารถ (CR2)	0.937 (0.008)	0.878
	ด้านจรรยาบรรณ (CR3)	0.847 (0.016)	0.717

ภาพที่ 1 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองสมการโครงสร้างหลังปรับค่า

โดยผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า ปัจจัยพื้นฐาน (Basic) ปัจจัยด้านตัวครู (Self) และปัจจัยด้านสนับสนุน (Support) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

สุรินทร์ เขต 3 สูงสุดคือ ปัจจัยด้านการสนับสนุน ($\beta = 0.537$) รองลงมาคือ ปัจจัยด้านตัวครู ($\beta = 0.229$) และปัจจัยพื้นฐาน ($\beta = 0.134$) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 จากข้อคำถามปลายเปิดสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครู พบว่า แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูแบ่งเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

- 1) การพัฒนาศักยภาพและองค์ความรู้ด้านการวิจัย ครูจำเป็นต้องมีความรู้และทักษะในการทำวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยแนวทางสำคัญในการพัฒนาคือการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยตั้งแต่การกำหนดปัญหาการวิจัย การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การเลือกใช้สถิติ การวิเคราะห์ข้อมูล ไปจนถึงการสรุปผลและการนำเสนอ
- 2) การอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการลงมือทำจริง โดยมีการฝึกปฏิบัติทีละขั้นตอน ตั้งแต่การออกแบบการวิจัย การสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ไปจนถึงการเขียนรายงานวิจัย นอกจากนี้ควรจัดอบรมโดยแบ่งตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อให้ครูสามารถนำความรู้ไปปรับใช้กับวิชาที่ตนเองสอนได้อย่างเหมาะสม
- 3) การสนับสนุนทางด้านการทรัพยากรและที่ปรึกษาทางวิชาการ ควรมีการจัดหาวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาช่วยให้คำปรึกษาและแนะนำการทำวิจัยให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ นอกจากนี้ควรมีการจัดทำฐานข้อมูลงานวิจัยที่ครูสามารถเข้าถึงได้ง่ายซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถศึกษาแนวทางและตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้อย่างสะดวกมากขึ้น รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณสำหรับการดำเนินงานวิจัย
- 4) การลดอุปสรรคด้านเวลาและภาระงานของครู ภาระงานที่มากเกินไปเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ครูไม่สามารถให้เวลากับการทำวิจัยได้อย่างเต็มที่ เพื่อให้ครูสามารถมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาการเรียนการสอนและการทำวิจัยได้มากขึ้น และประเด็นที่
- 5) การสร้างวัฒนธรรมการวิจัยและเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน การส่งเสริมให้ครูทำวิจัยอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างน้อยปีละ 1 เรื่อง และจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูผ่านเครือข่ายวิชาการภายในโรงเรียนหรือระหว่างโรงเรียน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครูเมื่อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านการสนับสนุน ปัจจัยด้านตัวครู และปัจจัยพื้นฐาน ตามลำดับ โดยมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งจากผลการวิจัยจะ

เห็นว่าสมรรถนะด้านการวิจัยของครูนอกจากจะเกิดจากความรู้ความสามารถในการดำเนินการวิจัยแล้วยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินการวิจัย โดยปัจจัยด้านการสนับสนุนมีอิทธิพลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 สูงที่สุด โดยด้านที่มีน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดคือ ด้านที่ปรึกษาการวิจัย ที่ครูให้ความสำคัญและถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ครูมีสมรรถนะด้านการวิจัยและสนับสนุนให้สามารถดำเนินการวิจัยได้สำเร็จ ด้วยการดำเนินการวิจัยหากมีที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำในทุกขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยก็จะสามารถชี้แนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินการวิจัยได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการค้นหาความหมายของสมรรถนะวิจัยและการทำวิจัยให้ประสบความสำเร็จของปิยวรรณ บุญเพ็ญ, ยุทธนา ไชยจุล และดุฎิ โยเหลา (2561, หน้า 73-88) ที่ได้กล่าวว่าหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้นักวิจัยสามารถดำเนินการวิจัยได้สำเร็จจากมุมมองของนักวิจัยเอง คือ การมีที่ปรึกษาและพี่เลี้ยงในการดำเนินงานวิจัย ซึ่งนอกจากจะคอยให้คำปรึกษาทุกครั้งที่มีปัญหาในระหว่างดำเนินการวิจัย ก่อให้เกิดบรรยากาศความเป็นวิชาการยังทำให้นักวิจัยมีความสุขและสนุกที่จะได้ดำเนินการวิจัยมากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของเสถียร นิลบุตร และโกวิทย์ เทศบุตร (2565, หน้า 148-160) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำวิจัยในชั้นเรียนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ซึ่งพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการวิจัยให้ประสบผลสำเร็จสูงสุดคือ ด้านสนับสนุนการทำวิจัย โดยส่งผลต่อการดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนของครูร้อยละ 68 ซึ่งการได้รับความสนับสนุนไม่ว่าจะเป็นจากผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยที่คอยให้คำปรึกษาจะช่วยพัฒนางานวิจัยได้

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูแบ่งเป็น 5 ประเด็น คือ 1) การพัฒนาศักยภาพและองค์ความรู้ด้านการวิจัย 2) การอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการลงมือทำจริง 3) การสนับสนุนทางด้านทรัพยากรและที่ปรึกษาทางวิชาการ 4) การลดอุปสรรคด้านเวลาและภาระงานของครู และ 5) การสร้างวัฒนธรรมการวิจัยและเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน จากผลการวิจัยจะเห็นว่าในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูนั้นควรเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาสนับสนุนเชิงโครงสร้าง การส่งเสริมศักยภาพของครู และการพยายามลดข้อจำกัดในการทำวิจัย ซึ่งปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคือการสนับสนุนไม่ว่าจะเป็นด้านการอบรมให้ความรู้ การลงมือฝึกปฏิบัติจริง การสนับสนุนทรัพยากร แหล่งข้อมูล และที่ปรึกษาทางวิชา ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับรายงานของ Darling-Hammond et al. (2020) ที่ระบุว่าการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายทางวิชาการหรือหน่วยงานต้นสังกัด โดยเฉพาะการให้คำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ และการเข้าถึงแหล่งข้อมูลวิชาการที่ทันสมัย โดยจากผลการวิจัยของจงบล บัวแก้ว (2565, หน้า 67-79) ซึ่งวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น พบว่า อันดับแรกคือ ด้านความรู้ความเข้าใจในการวิจัยปฏิบัติการในชั้น

เรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านทักษะการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของพิมพ์ผกา จันทพ และพิมพ์พร จารุจิตร (2567, หน้า 120-133) ที่ระบุว่าผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรส่งเสริมความรู้ด้านการวิจัยโดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การสร้างเครื่องช่ายนักวิจัย การให้คำปรึกษา ระบบพี่เลี้ยงในการทำวิจัย มีการกำหนดแผนในการดำเนินการวิจัย และพัฒนาทักษะด้านการวิจัยอย่างต่อเนื่อง และนอกจากนี้การลดอุปสรรคด้านเวลาและภาระงานของครูเพื่อให้ครูสามารถมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาการเรียนการสอนและการทำวิจัยได้มากขึ้นก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนให้ครูสามารถดำเนินการวิจัยได้ ซึ่งสอดคล้องกับปิยวรรณ บุญเพ็ญ, ยุทธนา ไชยจุล และดุสิต โยเหลา (2561, หน้า 73-88) ที่ระบุว่าปัจจัยด้านภาระงาน การกำหนดสัดส่วนภาระงาน สร้างข้อกำหนด และแบ่งสัดส่วนของภาระงานวิจัยให้มีความเหมาะสมกับภาระงานด้านอื่นๆ ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการประสบความสำเร็จในการดำเนินการวิจัย โดยการลดอุปสรรคด้านเวลาและภาระงานของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ครูสามารถทำวิจัยได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kraft and Papay (2020, pp. 125-146) ที่พบว่าครูที่มีภาระงานมากเกินไปจะส่งผลให้ไม่สามารถมีเวลาในการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ดังนั้น การลดภาระงานที่ไม่จำเป็นและการบริหารจัดการเวลาให้ครูสามารถพัฒนาตนเองในด้านการดำเนินการวิจัยจึงเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการพัฒนาได้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 ควรมีการจัดอบรมเสริมความรู้และสนับสนุนทรัพยากรด้านการวิจัยอย่างเป็นระบบ รวมถึงการให้บริการให้คำปรึกษาด้านการวิจัยหรือระบบพี่เลี้ยง เพื่อพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะในการทำวิจัยของครูให้มีประสิทธิภาพ

1.2 ควรมีการจัดสรรเวลาและภาระงานที่เหมาะสมเพื่อเปิดโอกาสให้ครูสามารถทำการวิจัย พร้อมส่งเสริมวัฒนธรรมการทำวิจัยและสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการวิจัย เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรหาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูโดยใช้ข้อคำถามปลายเปิดให้ตอบกลับ อาจมีการต่อยอดเพิ่มเติมในประเด็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อพัฒนารูปแบบหรือหลักสูตรในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครู

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ที่ได้จากการศึกษาจากประเด็นการสอบถามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยของครูและข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครู โดยพบว่าแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูแบ่งเป็น 5 ประเด็น ดังนี้ 1) การพัฒนาศักยภาพและองค์ความรู้ด้านการวิจัย 2) การอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการลงมือทำจริง 3) การสนับสนุนทางด้านทรัพยากรและที่ปรึกษาทางวิชาการ 4) การลดอุปสรรคด้านเวลาและภาระงานของครู และ 5) การสร้างวัฒนธรรมการวิจัยและเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

กุลชาติ พันธูรกุล และเมษา นวลศรี. (2565). การวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยในชั้นเรียนของครูปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี. *Journal of Modern Learning Development*, 7(9), 183-199. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/257208>

- จกมล บัวแก้ว. (2565). การพัฒนาสมรรถนะการทำวิจัยเพื่อการเรียนรู้ด้วยกระบวนการโค้ชและการวิจัยเป็นฐานของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 16(2), 67-79. <https://so09.tci-thaijo.org/index.php/JOEMSU/article/view/249>
- ดรณัฏฐ์ เทียนถาวรพงษ์, เชิดชัย ฐะแพง, ทองแท่ง ทองลิ้ม และยุทธ ไกยวรรณ. (2566). ขั้นตอนและเครื่องมือวิจัยที่ใช้รวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM). *วารสารวิชาการเทคโนโลยีอุตสาหกรรม: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 11(1), 73-85. <https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/fit-ssru/article/view/252391>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประทีนทิพย์ พรไชยยา. (2561). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก*, 4(1), 25-43. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pacific/article/view/177947>
- ปิยวรรณ บุญเพ็ญ, ยุทธนา ไชยจุล และดุฎิโย เพลลา. (2561). สมรรถนะวิจัยและตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยให้ประสบความสำเร็จ: กรณีศึกษานักวิจัยในมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 19(1), 73-88. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jkbu/article/view/127780>
- พัชรภรณ์ พิลาสมบัติ และดวงกมล จงเจริญ. (2565). ทักษะการวิจัยของครูนักวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน. *วารสารนวัตกรรมและการจัดการ*, 7(1), 166-178. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journalcim/article/view/258058>
- พิมพ์ผกา จันทะ และพิมพ์พร จารุจิตร. (2567). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านวิจัยในชั้นเรียนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 18(2), 120-133. <https://so09.tci-thaijo.org/index.php/JOEMSU/article/view/3667>
- ศศิญา ทวีทรัพย์, พิมพ์ประภา อมรกิจภิญโญ และธัญธรณ์ อมรกิจภิญโญ. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1. *Journal of Modern Learning Development*, 8(7), 156-171. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/261605>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). *รายงานประจำปี 2552*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566-2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- เสถียร นิลบุตร และโกวัฒน์ เทศบุตร. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำวิจัยในชั้นเรียนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยโสธร เขต 2. *วารสารการบริหารและนิเทศทางการศึกษา*, 13(1), 148-160. <https://so20.tci-thaijo.org/index.php/JAD/article/view/114>
- Browne, M. W., & Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. In K. A. Bollen & J. S. Long (Eds.), *Testing structural equation models* (pp. 136-162). New York: Sage.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (2013). *A First Course in Factor Analysis*. (2nd ed.). New York: Psychology Press.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2022). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. (6th ed.). New York: SAGE Publications.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis*. (7th ed.). New York: Pearson.
- Hu, L. -t., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Kraft, M. A., & Papay, J. P. (2020). Developing workplaces where teachers stay, improve, and succeed. *The Future of Children*, 30(1), 125-146.
- Organization for Economic Co-operation and Development. (2021). *Education at a glance 2021: OECD indicators*. OECD Publishing.
- Stevens, J. (1996). *Applied multivariate statistics for the social science*. Lawrence Erlbaum Associate, Mahwah, New Jersey.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. (5th ed.). Allyn & Bacon/Pearson Education.

การสร้างพลังทางวัฒนธรรมผ่านภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่นมอญ

คลองสามวา กรุงเทพมหานคร*

Creating Cultural Soft Power Through Mon Local Food

Wisdom in Khlong Sam Wa, Bangkok

นิษฐา ทรุ่นเกษม, สิริมนต์ พึ่งสังวาล และนิศารัตน์ วิลัยลักษณ์

Nitta Roonkaseam, Sirimon Puengsangwal and Nisararat Wilailuk

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ประเทศไทย

Rajabhat University Phranakhon, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nitta@pnru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ภูมิปัญญาและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในอาหารพื้นถิ่นมอญ เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร และ 2) ประเมินศักยภาพของอาหารพื้นถิ่นมอญในการเป็นพลังทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองสามวา ใช้ระเบียบวิธีเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 5 คน ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน ผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่น ประธานชุมชน และสมาชิกชมรมไทยรามัญแป้นทอง ที่คัดเลือกแบบเจาะจง และมีกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม “ลิ้มรสตำนานมอญ” จำนวน 85 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสังเกต และแบบสอบถาม ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา (ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. อาหารพื้นถิ่นมอญคลองสามวาสะท้อนภูมิปัญญาและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในอาหารพื้นถิ่นที่ศึกษา ได้แก่ แกงหึ่ง แกงกะทิวันเส้น และขนมเหนียว ซึ่งสามารถจำแนกภูมิปัญญาและคุณค่าทางวัฒนธรรม ออกเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านการใช้วัตถุดิบ ภูมิปัญญาด้านการปรุงอาหาร และคุณค่าทางวัฒนธรรมของอาหารมอญ
2. อาหารพื้นถิ่นมอญคลองสามวามีศักยภาพสูงในการเป็นพลังทางวัฒนธรรม โดยได้รับการยอมรับจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมในระดับสูงมาก โดยเฉพาะด้านความเป็นเอกลักษณ์ของอาหาร (ร้อยละ

*ได้รับบทความ: 20 กุมภาพันธ์ 2568; แก้ไขบทความ: 10 กันยายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 22 กันยายน 2568

51.76) รสชาติอาหารและคุณภาพของวัตถุดิบ (ร้อยละ 50.59) ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน ดึงดูดนักท่องเที่ยว และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: การสร้างพลังทางวัฒนธรรม; ภูมิปัญญาอาหาร; มอญคลองสามวา

Abstract

This study aimed to 1) analyze the local wisdom and cultural values embodied in Mon traditional cuisine in Bangkok's Khlong Sam Wa District, and 2) assess its potential as cultural soft power for the Khlong Sam Wa community. A participatory action research (PAR) design was employed. Key informants (n = 5), purposively selected, comprised local knowledge holders, traditional food entrepreneurs, a community leader, and a representative of the Thai-Raman Paen Thong Club. Survey participants (n = 85) were attendees of the "Taste of Mon Legend" event. Research instruments comprised a semi-structured interview guide, an observation checklist, and a questionnaire. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics (mean, percentage, standard deviation), while qualitative data were analyzed using content analysis.

The research found that:

1. Mon traditional food in Khlong Sam Wa reflects the accumulated wisdom and cultural values, especially in the studied dishes: Kaeng Hong, Kaeng Kati Woon Sen, and Khanom Niao. The wisdom and cultural values can be categorized into 3 main aspects: wisdom in the use of ingredients, wisdom in the cooking process, and the cultural value of Mon food.

2. Mon traditional food in Khlong Sam Wa has high potential to be a cultural soft power, as recognized by the event participants at a very high level, especially in terms of the uniqueness of the food (51.76%) and the taste and quality of ingredients (50.59%). This can be used as a tool to promote community identity, attract tourists, and generate economic value.

Keywords: Cultural Soft Power Development; Food Wisdom; Mon Khlong Sam Wa

1. บทนำ

อาหารเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในการสะท้อนอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ในมุมมองของมานุษยวิทยาอาหาร (Food Anthropology) อาหารไม่เพียงแต่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต แต่ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสร้างและถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม รวมถึงเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้คนในชุมชน บทบาทของอาหารในการสร้างความสัมพันธ์นี้สะท้อนให้เห็นผ่านพิธีกรรม งานเทศกาล และกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ที่มักมีอาหารเป็นองค์ประกอบสำคัญ การตระหนักถึงคุณค่าของอาหารในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมปรากฏชัดเจนในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งให้ความสำคัญกับการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันผ่านแนวคิด “ต่อยอดอดีต” เพื่อนำมา “ปรับปัจจุบัน” และ “สร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต” โดยให้ความสำคัญกับการนำรากเหง้าทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบัน แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นการผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์คุณค่าดั้งเดิมของอาหารพื้นถิ่นกับการพัฒนาต่อยอดเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมสมัยใหม่

ชุมชนแป้นทองสัมพันธ์หรือ “ไทยรามัญวัดแป้นทอง” ในเขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนชาวมอญที่อพยพมาจากอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และตั้งถิ่นฐานมานานกว่าร้อยปี (นิษฐา หุ่นเกษม, สิริณัท พิงสังวาลย์ และนิศรารัตน์ วิไลลักษณ์, 2567ก) ปัจจุบันชุมชนยังคงรักษารากเหง้าและวัฒนธรรมมอญไว้ในหลายด้าน โดยเฉพาะในกลุ่มครัวเรือนดั้งเดิมซึ่งยังสามารถสื่อสารภาษามอญได้ในระดับหนึ่ง วัฒนธรรมมอญได้รับการสืบทอดและกลมกลืนอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ศาสนา ภาษา วรรณคดี การแต่งกาย ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัฒนธรรมด้านอาหาร ซึ่งสะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวมอญที่ปรากฏอยู่ในกรรมวิธีการปรุงอาหาร การเลือกใช้วัตถุดิบ และการอนุรักษ์รสชาติแบบดั้งเดิม

อย่างไรก็ตาม ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาบทบาทของอาหารมอญในชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ จากการเป็นอาหารประจำวันในทุกครัวเรือนปรุงรับประทานเป็นประจำ กลายเป็นอาหารที่ปรุงในโอกาสพิเศษและงานประเพณีเท่านั้น โดยเฉพาะในครัวเรือนที่มีสมาชิกเป็นคนรุ่นใหม่ซึ่งอาจไม่สามารถปรุงอาหารมอญได้ เนื่องจากการขาดการถ่ายทอดความรู้และวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทเมือง ส่งผลให้การธำรงรักษาวัฒนธรรมอาหารมอญในชีวิตประจำวันเผชิญกับความท้าทายมากขึ้น แม้ว่าอาหารมอญพื้นถิ่นจะยังคงดำรงบทบาทสำคัญในฐานะส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและพฤติกรรมผู้บริโภคทำให้บทบาทของอาหารมอญได้ปรับเปลี่ยนไป ปัจจุบันอาหารมอญในชุมชนแป้นทองสัมพันธ์จึงมีความสำคัญในสามมิติ ได้แก่ 1) เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมในงานประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนา 2) เป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 3) เป็นช่องทางในการสร้างรายได้สำหรับผู้ประกอบการอาหารในชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นการ

เปลี่ยนแปลงจากการทำหน้าที่เป็น “อาหารเพื่อการดำรงชีวิต” สู่ “อาหารเพื่อการนำเสนออัตลักษณ์” ที่มีมิติทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทดังกล่าว แต่เนื้อหาและคุณค่าของอาหารมอญยังคงสะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวมอญที่ปรากฏอยู่ในกรรมวิธีการปรุงอาหาร การเลือกใช้วัตถุดิบ และการอนุรักษ์รสชาติแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุและปราชญ์ชาวบ้านที่ยังคงรักษาความรู้ดั้งเดิมเหล่านี้ไว้ และพยายามถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมต่างๆ ในชุมชน การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาอาหารมอญในรูปแบบใหม่นี้ จึงเป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญระหว่างการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมกับการปรับตัวสู่บริบทสังคมปัจจุบัน

แนวคิด Soft Power ของ Joseph Nye (2021, pp. 196-208) ชี้ให้เห็นว่าพลังทางวัฒนธรรมสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างอิทธิพลโดยไม่ต้องพึ่งพาการบังคับ (Hard Power) แนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับ “การทูตวัฒนธรรมผ่านอาหาร” (Gastrodiplomacy) ซึ่งในที่นี้หมายถึงการใช้อาหารเป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างกลุ่มเป้าหมาย การทูตอาหารจึงไม่เพียงส่งเสริมการสื่อสารทางวัฒนธรรม แต่ยังสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาตราสินค้าของชาติและสร้างภาพลักษณ์ในเวทีระหว่างประเทศได้อีกด้วย (Nye, 2021, pp. 196-208) การประยุกต์ใช้แนวคิดนี้สามารถพบได้ในบริบทของชุมชนท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมโดดเด่น ดังเช่นกรณีศึกษาของบาห์ลีแสดงให้เห็นการประยุกต์ใช้แนวคิด Soft Power ของ Joseph Nye ผ่านการทูตวัฒนธรรมด้านอาหาร (Gastrodiplomacy) อย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคืออาหารพื้นเมืองของบาห์ลีทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจทางวัฒนธรรมระหว่างชาวบาห์ลีและนักท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือการใช้วัตถุดิบท้องถิ่น การนำเสนอที่มีเอกลักษณ์ และรสชาติที่ดึงดูดใจ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ Soft Power ที่มุ่งสร้างอิทธิพลผ่านความน่าสนใจทางวัฒนธรรม การที่นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับอาหารพื้นเมืองของบาห์ลีนำไปสู่ความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ลึกซึ้งขึ้น สะท้อนให้เห็นประสิทธิภาพของการใช้อาหารเป็นเครื่องมือทางการทูตวัฒนธรรม การศึกษานี้ยังชี้ให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาและอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงอาหารพื้นเมือง ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น แต่ยังเป็นการรักษาและเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมผ่านแนวคิด Soft Power อีกด้วย (Studi, Agung & Suryawati, 2024, pp. 54-63)

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสะท้อนบทบาทของอาหารในฐานะพลังทางวัฒนธรรมผ่านสองมิติหลัก คือ 1) การสื่อสารอัตลักษณ์และความหมายทางวัฒนธรรม และ 2) ศักยภาพเชิงเศรษฐกิจและการทูตวัฒนธรรม (Gastrodiplomacy) ตัวอย่างเช่น Luša & Jakešević (2017, pp. 99-118) ชี้ว่า “อาหาร” เป็นสื่อสัญลักษณ์ที่ช่วย “สื่อสารและครองใจ” ผู้คนข้ามพรมแดน ส่วน Reynolds (2012, pp. 47-60) และ Zhang (2015, pp. 568-591) แสดงให้เห็นการใช้แคมเปญอาหารเป็นกลยุทธ์ soft power ของรัฐสมัยใหม่ ขณะที่ Lim (2019) และ Nobelis, De Fretes, & Hergianasari (2024, pp. 69-79)

อธิบายความสำเร็จของการทูตอาหารในเอเชีย ซึ่งตอกย้ำกรอบคิดของ Nye (2021) ว่าเส้นทางวัฒนธรรมสามารถสร้างอิทธิพลโดยไม่ต้องใช้การบังคับ สำหรับบริบท “มอญ” โดยตรง งานของปาจริย์ กิจกาญจนกุล (2566, หน้า 205-233) และจตุพร เพชรบูรณ์ (2561, หน้า 35-57) พบการสืบทอดภูมิปัญญาอาหารผ่านครอบครัว/เครือญาติและพิธีกรรม ซึ่ง pattern สำคัญ 3 ด้านที่สอดคล้องกับงานนี้ได้แก่ “ภูมิปัญญาการใช้วัตถุดิบ-กระบวนการปรุง-คุณค่าทางวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นกรอบจำแนกสาระสำคัญของอาหารทั้งสามเมนูที่ศึกษา (แกงห่อ้ง แกงกะทิวันเส้น ขนมหื่นียว) ด้วย

การทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว เมื่อเปรียบเทียบกรณีศึกษาของบาทลีเข้ากับชุมชนมอญคลองสามวา คณะผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ทั้งสองพื้นที่มีลักษณะร่วมกัน กล่าวคือ ทั้งสองพื้นที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของอาหารพื้นถิ่นในฐานะ Soft Power เนื่องจากมีอาหารที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสามารถดึงดูดความสนใจจากบุคคลภายนอกได้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของแนวคิด Soft Power ตามที่ Joseph Nye ได้นำเสนอไว้

ในพื้นที่มอญคลองสามวาพบ “รูปแบบการสร้างพลังทางวัฒนธรรมผ่านอาหาร” ที่เกิดขึ้นจริงอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่ (1) พิธีกรรมและงานบุญ อาหารทำหน้าที่เชื่อมผู้คนและตอกย้ำอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (เช่น ขนมหื่นียว ข้าวตอกตังมอญ) (2) กิจกรรมสาธิต-เล่าเรื่อง (storytelling-led tasting) ปราศัญ/สมาชิกชุมชนสาธิตและเล่าเรื่องในกิจกรรม “ลิ้มรสตำนานมอญ” ทำให้ผู้เข้าร่วม “ลิ้มรส-เข้าใจ-ผูกพัน” ไปพร้อมกัน (3) การยกย่องเชิงสาธารณะ/รางวัล การได้รับคัดเลือกและรางวัล “The Lost Taste” สองปีซ้อน สร้าง social proof และทุนทางสัญลักษณ์ให้กับชุมชน และ (4) การเชื่อมกับสินค้าหัตถกรรม/การท่องเที่ยว เช่น สไบมอญและบรรยากาศงานชุมชนที่หลอมรวมอาหาร เครื่องแต่งกาย และวัฒนธรรมร่วมกัน แนวทางเหล่านี้ทำให้ “อาหาร” ทำหน้าที่ทั้งเป็นมรดก (heritage) และ “เครื่องมือสื่อสาร” ที่ขับเคลื่อนอัตลักษณ์และเศรษฐกิจชุมชนร่วมสมัย

ดังนั้น อาหารพื้นถิ่นของชาวมอญคลองสามวา (ชุมชนแป้นทองสัมพันธ) จึงเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของการใช้ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ในการสร้างพลังทางวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากความสำเร็จในการได้รับคัดเลือกให้เป็นตัวแทนกรุงเทพมหานครและได้รับรางวัล “1 จังหวัด 1 เมนู เชิดชูอาหารถิ่น” ในโครงการ “รสชาติ...ที่หายไป” (The Lost Taste) จากกระทรวงวัฒนธรรมถึงสองปีติดต่อกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวตอกตังมอญและขนมหื่นียว ซึ่งเป็นอาหารที่มีความสำคัญทั้งในแง่ของการสะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่น ความโดดเด่นของอาหารพื้นถิ่นมอญเหล่านี้ไม่เพียงแต่อยู่ที่การใช้วัตถุดิบธรรมชาติและเครื่องเทศพื้นบ้านอย่างชาญฉลาด แต่ยังรวมถึงบทบาทสำคัญในการรักษาและถ่ายทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของกรุงเทพมหานครทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมได้ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อวิถีชีวิตของชุมชน แม้ว่าอาหารพื้นถิ่นจะยังคงดำรงบทบาทสำคัญในฐานะส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม แต่ความ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมและพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคโลกาภิวัตน์ได้สร้างความท้าทายอย่างมากในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมอาหารของชาวมอญคลองสามวา (นิษฐา หุ่นเกษม, สิริมณฑ์ พึงสังวาลย์ และนิศารัตน์ วิไลลักษณ์, 2567ข)

แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่ศึกษาวัฒนธรรมและอาหารพื้นถิ่นของชาวมอญอยู่บ้าง แต่อาจยังไม่ครอบคลุมมิติของศักยภาพด้านพลังทางวัฒนธรรม (Soft Power) โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนมอญคลองสามวา ตัวอย่างเช่น งานวิจัยเชิงคุณภาพของปจวีย์ กิจกาญจน์กุล (2566, หน้า 205-233) ที่ศึกษาภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่นของชาวมอญในลุ่มน้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ผ่านการสัมภาษณ์ การสังเกต และการมีส่วนร่วมกับผู้ให้ข้อมูลหลัก 15 คน พบว่าอาหารพื้นถิ่นมอญยังคงได้รับการถ่ายทอดในครอบครัวและเครือข่าย ทั้งในรูปแบบอาหารชีวิตประจำวัน เช่น แกงส้มผักรวม แกงมะตาด และอาหารพิธีกรรม เช่น ข้าวแช่ แกงกะอะเก้ร ขนมทอด ตลอดจนภูมิปัญญาเฉพาะกลุ่ม เช่น การใส่สาเกหินในหม้อต้มบอน โดยผู้วิจัยได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านสื่ออินโฟกราฟิกและหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการอนุรักษ์ ขณะเดียวกัน งานของจตุพร เพชรบุรณ์ (2561, หน้า 35-57) ศึกษาวัฒนธรรมอาหารของชาวมอญ 2 กลุ่ม ได้แก่ ชาวไทยเชื้อสายมอญและแรงงานมอญ ที่บ้านเสากระโดง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในช่วงวันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา โดยใช้การสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่า ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานมีผลต่อความแตกต่างด้านอาหาร แรงงานมอญที่เพิ่งอพยพเข้ามาในช่วง 1-15 ปี ยังคงรักษาอาหารประเพณีได้ดี ขณะที่ชาวไทยเชื้อสายมอญมีการปรับเปลี่ยนและผสมผสานอาหารเข้ากับวัฒนธรรมไทยภาคกลาง อย่างไรก็ดี ทั้งสองกลุ่มยังคงบริโภคกระเจี๊ยบมอญและชะลูดในชีวิตประจำวัน และยังคงทำข้าวแช่ในช่วงสงกรานต์

จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่ผ่านมา แม้งานเหล่านี้จะมีคุณูปการสำคัญในการรวบรวมองค์ความรู้ด้านอาหารมอญจากหลากหลายพื้นที่ แต่ยังไม่มีการวิเคราะห์เชิงระบบที่เชื่อมโยงอาหารพื้นถิ่นมอญกับกระบวนการสร้าง Soft Power หรือการส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชนผ่านการสื่อสารเชิงวัฒนธรรมในบริบทเมือง โดยเฉพาะในพื้นที่อย่างชุมชนคลองสามวา ซึ่งกำลังเผชิญความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง การจะพัฒนาอาหารพื้นถิ่นให้เป็นพลังทางวัฒนธรรมที่แท้จริงได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ โดยเฉพาะการออกแบบการสื่อสารเชิงวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพ และสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ในวงกว้าง

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิจัย การสร้างพลังทางวัฒนธรรมผ่านภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่นมอญคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้ จึงมีนัยสำคัญที่ขยายไปกว้างกว่าการศึกษาเฉพาะชุมชนเดียว โดยผลการวิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดสำหรับชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ ที่ต้องการพัฒนาอาหารพื้นถิ่นเป็นพลังทางวัฒนธรรม ตลอดจนเป็นข้อมูลสำคัญในการออกแบบนโยบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาอาหารในยุคดิจิทัล นอกจากนี้ การศึกษายังเป็นต้นแบบการสร้าง

ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นอย่างยั่งยืน การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการวางรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาพลังทางวัฒนธรรมของประเทศไทย ในภาพรวม ผ่านการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เป็นจุดแข็งของสังคมไทยแบบ พหุวัฒนธรรม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ภูมิปัญญาและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในอาหารพื้นถิ่นมอญคลองสามวา กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาศักยภาพของอาหารพื้นถิ่นมอญในการเป็นพลังทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) ซึ่งเน้นการทำงานร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยและชุมชน เพื่อศึกษาภูมิปัญญาและคุณค่าทางวัฒนธรรมของอาหารพื้นถิ่นมอญคลองสามวา และศักยภาพของอาหารเหล่านี้ในการเป็นพลังทางวัฒนธรรมของชุมชน

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวางแผน (Planning) (2) การปฏิบัติ (Action) (3) การสังเกต (Observation) และ (4) การสะท้อนผล (Reflection) ตามลำดับ เริ่มต้นด้วยการวางแผนร่วมกับชุมชนเป็นทองสัมพันธมิตร โดยจัดเวทีปรึกษาหารือเพื่อกำหนดเมนูเป้าหมาย 3 รายการ (แกงหุ้ง แกงกะทิวันเส้น ขนมหื่นียว) และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 คน ที่ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบการอาหารพื้นถิ่น ประธานชุมชน และสมาชิกชมรมไทยรามัญเป็นทอง ขั้นตอนที่สองเป็นการปฏิบัติผ่านกิจกรรม “ลิ้มรสตำนานมอญ” เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2567 ซึ่งเน้นการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านการเล่าเรื่อง (storytelling) โดยปราชญ์ชาวบ้านและสมาชิกชุมชน พร้อมทั้งเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากผู้เข้าร่วม 85 คน ขั้นตอนที่สามเป็นการสังเกตและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน โดยเฉพาะในงานประเพณีและเทศกาลสำคัญ เช่น งานบวชพระมอญ งานเทศกาลสงกรานต์ และกิจกรรมในวันพระใหญ่ เพื่อทำความเข้าใจบทบาทของอาหารในบริบทจริงของวิถีชีวิตชาวมอญ และขั้นตอนสุดท้ายเป็นการสะท้อนผลผ่านเวทีคืนข้อมูลร่วมกับชุมชนเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2567 ณ ร้านอาหารสไบมอญ เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนพลังทางวัฒนธรรมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน

ข้อมูลที่น่ามาสะท้อนผลมาจากสองส่วนหลัก ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์แก่นสาระ และ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามในกิจกรรม “ลิ้มรสตำนานมอญ” ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ผลการวิเคราะห์ทั้งหมดถูกนำมาสังเคราะห์ร่วมกันเพื่อพัฒนาแนวทางการสร้าง Soft Power ผ่านอาหารพื้นถิ่นของชุมชนมอญคลองสามวาอย่างเป็นรูปธรรม

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ งานวิจัยนี้ได้รับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จาก คณะกรรมการ วิชาการและจริยธรรม สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เลขที่โครงการ 02.038/67 ให้ไว้ ณ วันที่ 11 มิถุนายน 2567

4. สรุปผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง การสร้างพลังทางวัฒนธรรมผ่านภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่นมอญคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ได้แบ่งการนำเสนอออกเป็นสองส่วนหลักตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์ภูมิปัญญาและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในอาหารพื้นถิ่นมอญคลองสามวา และการศึกษา ศักยภาพของอาหารพื้นถิ่นมอญในการเป็นพลังทางวัฒนธรรมของชุมชน รายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ภูมิปัญญาและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในอาหารพื้นถิ่นมอญคลองสามวา พบว่า อาหารพื้นถิ่นมอญคลองสามวาสะท้อนภูมิปัญญาและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในอาหารพื้นถิ่นที่ศึกษา ได้แก่ แกงหึ่ง แกงกะทิวันเส้น และขนมเหนียว ซึ่งสามารถจำแนก ภูมิปัญญาและคุณค่าทางวัฒนธรรม ออกเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่

1.1 ภูมิปัญญาด้านการใช้วัตถุดิบอาหารพื้นถิ่นของชาวมอญคลองสามวาสะท้อนถึง ภูมิปัญญาในการเลือกใช้วัตถุดิบท้องถิ่นที่มีความเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และองค์ความรู้ด้าน โภชนาการ ที่สั่งสมมา วัตถุดิบที่ไม่ได้ถูกเลือกเพียงเพราะหาได้ง่ายในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังมีความหมาย ทางวัฒนธรรมและมีประโยชน์ต่อสุขภาพตามความเชื่อของชุมชนจากผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาการ เลือกใช้วัตถุดิบของชาวมอญคลองสามวามีเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมอื่น ชุมชนไม่เพียงใช้พืชพื้น ถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะ แต่ยังผสมผสานเครื่องเทศและสมุนไพรพื้นบ้านที่มีบทบาทคู่ขนานในการเพิ่มรสชาติ และคุณค่าทางยา วัตถุดิบหลักที่พบในอาหารมอญ ได้แก่ รากผักชี ดอกเกลือ พริกไทย และกระเทียม ซึ่งแต่ละชนิดมีบทบาททั้งด้านรสชาติและสรรพคุณตามความเชื่อดั้งเดิม รากผักชีเชื่อว่าช่วยขับลมและ บำรุงธาตุ ดอกเกลือใช้เพื่อปรับสมดุลในร่างกาย ส่วนพริกไทยและกระเทียมมีบทบาทในการเสริมภูมิ ต้านทานและป้องกันโรค

การเลือกใช้วัตถุดิบเหล่านี้แสดงให้เห็นภูมิปัญญาที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงรสชาติ แต่ยังสะท้อนการ หลอมรวมอาหารเข้ากับวิธีการดูแลสุขภาพแบบธรรมชาติ ความรู้นี้ถูกสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นในชุมชนมอญ คลองสามวา แสดงถึงการอนุรักษ์องค์ความรู้ท้องถิ่นที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและสามารถปรับตัวให้เข้า กับวิถีชีวิตสมัยใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง

1.2 ภูมิปัญญาด้านการปรุงอาหาร อาหารพื้นถิ่นของชาวมอญคลองสามวาไม่ได้เป็นเพียงอาหารที่สะท้อนรสชาติและความอร่อย ศิลปะการปรุงอาหารของชาวมอญคลองสามวายังเต็มไปด้วยรายละเอียด ความชำนาญ และความตั้งใจในการรักษาคุณภาพของวัตถุดิบ เทคนิคการปรุงอาหารของชาวมอญแต่ละชั้นตอนล้วนแฝงไปด้วยภูมิปัญญาที่สั่งสมและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมโยงระหว่างอาหารกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความรู้ด้านการถนอมอาหาร จากผลการศึกษาพบว่า อาหารมอญคลองสามวามีเอกลักษณ์เฉพาะที่เกิดจากเทคนิคการปรุงอาหารที่พิถีพิถันและมีรายละเอียดสูง สามารถจำแนกองค์ความรู้ได้เป็น 3 ด้านหลัก คือ การเตรียมวัตถุดิบอย่างเหมาะสมเพื่อรสชาติที่ดีที่สุด การควบคุมระยะเวลาและกระบวนการปรุงอย่างแม่นยำ และการถนอมอาหารตามภูมิปัญญาดั้งเดิม

เทคนิคที่น่าสนใจคือการหมักข้าวหมักข้ามคืนในแกงหุ้ง เพื่อให้ได้รสชาติที่เข้มข้นและเนื้อนุ่ม สะท้อนความรู้ในการดองรสชาติของเนื้อสัตว์ใช้เวลาและความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงของเนื้อสัตว์ให้ได้สัมผัสที่สมบูรณ์แบบ การหมักในระยะเวลาสั้นช่วยให้อาหารมีรสชาติในเนื้อทำงานเต็มที่ ทำให้เนื้อนุ่มขึ้นและสามารถดูดซึมเครื่องปรุงได้ดีกว่าการหมักทั่วไป เทคนิคนี้เป็นผลจากการสังเกตทดลอง และสั่งสมองค์ความรู้ผ่านการถ่ายทอดภายในชุมชนมาอย่างยาวนาน ส่งผลให้แกงหุ้งมีเนื้อสัมผัสและกลิ่นหอมเฉพาะตัว

นอกจากนี้ การนึ่งมะพร้าวในเวลาที่เหมาะสมเป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาที่สะท้อนความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อกระบวนการแปรรูปวัตถุดิบ เวลาที่เหมาะสมในที่นี้หมายถึงการควบคุมอุณหภูมิ ความชื้น และระยะเวลาที่สัมพันธ์กับชนิดของมะพร้าวและลักษณะของขนมที่จะทำ การนึ่งอย่างพอเหมาะช่วยให้สามารถแยกห้วกะทิที่มีไขมันสูงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้กะทิมีสวยหอมมัน เมื่อนำไปใช้ในขนมเหนียว จะช่วยให้เนื้อสัมผัสนุ่มหนึบและคงคุณภาพได้นาน ความรู้อย่างนี้เกิดจากประสบการณ์ตรงที่สั่งสมและถ่ายทอดกันภายในครอบครัวผ่านการทดลอง ปรับปรุง และสังเกตซ้ำๆ จนเกิดเป็นแนวทางการควบคุมความร้อนที่แม่นยำ ซึ่งถือเป็นองค์ความรู้เฉพาะของชาวมอญที่ส่งผลให้ขนมมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทั้งในแง่ของรสชาติและอายุการเก็บรักษา

1.3 คุณค่าทางวัฒนธรรมของอาหารมอญ อาหารพื้นถิ่นของชาวมอญคลองสามวาไม่ได้เป็นเพียงแค่อาหารที่ใช้ในการบริโภค แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งสะท้อนถึง ความเชื่อ วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน อาหารเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ช่วยเชื่อมโยงผู้คนเข้ากับประเพณี พิธีกรรม และความศรัทธาที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน จากผลการศึกษาพบว่า อาหารพื้นถิ่นของชุมชนมอญคลองสามวามีบทบาทสำคัญทั้งในมิติพิธีกรรม ความสัมพันธ์ทางสังคม และการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม อาหารมอญไม่ได้เป็นเพียงสิ่งบริโภค แต่ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของพิธีกรรมทางศาสนาและกิจกรรมชุมชนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การทำข้าวตอกตั่งมอญ ขนมเหนียวสูตรโบราณ หรือการกวนกาละแมในเทศกาลสงกรานต์ ล้วนเป็นกิจกรรมที่ผู้คนในชุมชน

มีส่วนร่วมตั้งแต่การเตรียมวัตถุดิบจนถึงกระบวนการปรุง ซึ่งไม่เพียงแสดงความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ยังสะท้อนความผูกพันในครอบครัวและเครือญาติ

การแลกเปลี่ยนความรู้ เทคนิคการทำอาหาร และเรื่องเล่าระหว่างการทำอาหารร่วมกันกลายเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น ในขณะเดียวกัน อาหารพื้นถิ่นยังทำหน้าที่เป็นเครื่องยึดโยงรากเหง้าทางวัฒนธรรมของชาวมอญท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมเมืองที่รุกคืบ การรักษารสชาติเดิม กรรมวิธีดั้งเดิม และการจัดกิจกรรมเผยแพร่อาหารในงานพิธีกรรมทางศาสนาหรือเทศกาลงานบุญประเพณีต่างๆ เป็นการต่อยอดวัฒนธรรมและสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชน แม้รูปแบบการทำอาหารร่วมกันในชีวิตประจำวันจะลดน้อยลงตามบริบทของสังคมเมือง แต่อาหารในงานบุญยังคงเป็นพื้นที่แห่งการรวมตัวที่ทำให้ผู้คนกลับมาสื่อสาร เชื่อมโยง และแบ่งปันอัตลักษณ์ร่วมกันในฐานะชาวมอญคลองสามวา

2. ศักยภาพของอาหารพื้นถิ่นมอญในการเป็นพลังทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองสามวา การศึกษาศักยภาพของอาหารพื้นถิ่นมอญในการเป็นพลังทางวัฒนธรรมของชุมชน ได้ดำเนินการผ่านกิจกรรม “ลิ้มรสตำนานมอญ” ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2567 ณ ห้องกิจกรรมชั้น 1 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โดยมีการเปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ตั้งแต่การคัดเลือกเมนูอาหารพื้นถิ่นเข้าร่วมกิจกรรม ไปจนถึงการจัดแสดงวัตถุดิบ การบอกเล่าเรื่องราวของอาหาร และการแต่งกายด้วย “สไบมอญ” ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์จากกลุ่มผ้าทอชุมชนที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า อาหารพื้นถิ่นมอญคลองสามวาแสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่สูงในการเป็น “Soft Power” ของชุมชน ไม่เพียงในฐานะของวัตถุบริโภคเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารอัตลักษณ์ ดึงดูดความสนใจ และส่งเสริมความเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งยังสามารถต่อยอดสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ลักษณะเด่นที่เอื้อต่อการเป็น Soft Power ทางวัฒนธรรม การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมสะท้อนให้เห็นว่า คุณลักษณะเด่นที่ผู้คนจดจำเกี่ยวกับอาหารพื้นถิ่นมอญ คือ การใช้วัตถุดิบท้องถิ่นที่หายาก (ร้อยละ 44.71) ซึ่งแสดงถึงการสืบทอดภูมิปัญญาและการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม รองลงมาคือ รสชาติเข้มข้น กลมกล่อม (ร้อยละ 42.35) และการใช้เครื่องเทศและสมุนไพรหลากหลาย (ร้อยละ 40.00) อันเป็นผลผลิตจากองค์ความรู้ในท้องถิ่นที่สั่งสมมายาวนาน

นอกจากนี้ ยังมีองค์ประกอบที่เสริมความโดดเด่นเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การจัดวางอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ (ร้อยละ 35.29) และความหลากหลายของเมนูอาหาร (ร้อยละ 32.94) ซึ่งแม้จะไม่ได้ได้รับการกล่าวถึงเป็นลำดับต้นๆ แต่ก็ยังมีสัดส่วนการจดจำในระดับสูง แสดงถึงศักยภาพในการนำเสนอความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่านองค์ประกอบทางสายตาและสัมผัส ซึ่งสามารถแปรเป็นประสบการณ์วัฒนธรรมที่จับต้องได้

ระดับความพึงพอใจที่สะท้อนความน่าจดจำและคุณค่าทางวัฒนธรรม ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมชี้ให้เห็นถึงระดับความพึงพอใจในเกณฑ์สูงมาก โดยมากกว่าร้อยละ 90 ของผู้ตอบแบบสอบถามให้คะแนนความพึงพอใจในระดับมากถึง มากที่สุดแทบทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความเป็นเอกลักษณ์ของอาหารที่ได้รับคะแนนในระดับมากที่สุดถึงร้อยละ 51.76 ตามมาด้วยรสชาติอาหารและคุณภาพของวัตถุดิบ (ร้อยละ 50.59) รวมถึง ความสวยงามของการจัดวางอาหาร (ร้อยละ 49.41)

ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนว่าอาหารพื้นถิ่นมอญสามารถดึงดูดผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวความประทับใจทั้งทางประสาทสัมผัสและคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของ Soft Power ที่สร้างความน่าจดจำและการบอกต่ออย่างเป็นธรรมชาติ

การรับรู้คุณค่าทางวัฒนธรรมและการสื่อสารอัตลักษณ์ชุมชนอยู่ในระดับสูงมาก ในทุกมิติ โดยเฉพาะคุณค่าทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ได้รับการประเมินสูงสุดถึงร้อยละ 97.65 ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อมโยงของอาหารมอญกับพิธีกรรม ประเพณี และบทบาทของผู้หญิงในครัวเรือนและชุมชน การบริโภคอาหารจึงไม่ใช่เพียงการกินเพื่ออิ่มท้อง แต่ยังเป็นพิธีกรรมทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความศรัทธา การเคารพบรรพบุรุษ และการดำรงอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์

อาจกล่าวโดยสรุปในภาพรวมได้ว่า อาหารพื้นถิ่นมอญคล่องตัวสามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสื่อสารทางวัฒนธรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีศักยภาพสูงที่จะต่อยอดในเชิงนโยบายท้องถิ่นเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือใช้เป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมร่วมสมัย (Cultural Products) ที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้เปิดมุมมองใหม่เกี่ยวกับศักยภาพของอาหารพื้นถิ่นมอญคล่องตัวในการเป็นพลังทางวัฒนธรรม โดยแสดงให้เห็นว่าอาหารพื้นถิ่นไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ในฐานะปัจจัยดำรงชีพ แต่ยังเป็น “ภาษาทางวัฒนธรรม” ที่สื่อสารเรื่องราวของชุมชน วิถีชีวิต ความเชื่อ และภูมิปัญญาที่สั่งสมมายาวนาน สำหรับชุมชนมอญคล่องตัว อาหารพื้นถิ่นได้กลายเป็นมากกว่ามรดกของชาติพันธุ์ หากแต่มีศักยภาพในการเป็นเครื่องมือของ “Soft Power” ตามกรอบแนวคิดของ Joseph Nye (2021) ที่ชี้ว่า พลังอำนาจในรูปแบบใหม่สามารถเกิดจากแรงดึงดูดทางวัฒนธรรม มากกว่าการบีบบังคับหรือใช้อำนาจแบบแข็ง (Hard Power)

การวิเคราะห์ศักยภาพของอาหารพื้นถิ่นมอญคล่องตัวในการเป็นพลังทางวัฒนธรรมแสดงให้เห็นคุณลักษณะสำคัญที่สอดคล้องกับแนวคิด Soft Power ของ Nye โดยเฉพาะในด้านการสร้างอิทธิพลผ่านมิติทางวัฒนธรรม (พีระ เจริญวัฒนกุล, 2565, หน้า 1-20) อาหารพื้นถิ่นของ “มอญคล่องตัว” จึงไม่เพียงทำหน้าที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ แต่ยังแสดงให้เห็นศักยภาพในการเป็นเครื่องมือการทูตวัฒนธรรมผ่านอาหาร หรือ “Gastrodiplomacy” ซึ่งเป็นแนวคิดที่กำลังได้รับ

ความนิยมเพิ่มขึ้นในฐานะกลยุทธ์สำคัญของการสร้างแบรนด์ประเทศ (Nation Branding) โดยใช้อาหารประจำชาติเป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม (Rockower, 2012, pp. 235-246)

การที่อาหารมอญคล่องสามวาสามารถสร้างพลังทางวัฒนธรรมได้นั้น สามารถอธิบายผ่านสามมิติหลักที่เชื่อมโยงกัน มิติแรกคือการใช้ภูมิปัญญาในการเลือกใช้วัตถุดิบที่มีเอกลักษณ์ ซึ่งสะท้อนความชาญฉลาดในการเลือกใช้วัตถุดิบท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับความเชื่อด้านสรรพคุณทางยา เช่น การใช้สมุนไพรและเครื่องเทศเพื่อปรุงกลิ่นและรสในแบบเฉพาะของชาวมอญ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจดจำการใช้วัตถุดิบท้องถิ่นที่หายากมากที่สุด (ร้อยละ 44.71) รองลงมาคือ รสชาติเข้มข้น กลมกล่อม (ร้อยละ 42.35) และการใช้เครื่องเทศและสมุนไพรหลากหลาย (ร้อยละ 40.00) โดยกว่าครึ่ง (ร้อยละ 50.59) เห็นว่าอาหารเหล่านี้สร้างความประทับใจและเป็นจุดเด่นของชุมชน

มิติที่สองเป็นการใช้ภูมิปัญญาการปรุงอาหารอย่างพิถีพิถัน เทคนิคการปรุงอาหาร เช่น การหมักขามูข้ามคืนในแกงหึ่ง เพื่อให้เนื้อนุ่มและเข้มข้น หรือการนึ่งมะพร้าวเพื่อให้ได้หัวกะทิที่เข้มข้นและช่วยยืดอายุขนมเหนียว ไม่ใช่เพียงสูตรอาหาร แต่เป็นการส่งสมองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติของวัตถุดิบ เทคนิคเหล่านี้ช่วยสร้าง “เรื่องเล่า” ที่แฝงด้วยคุณค่าและประวัติศาสตร์ ซึ่งทำให้ผู้บริโภคไม่เพียงได้ลิ้มรส แต่ยังสัมผัสได้ถึงความใส่ใจ ความหมาย และเรื่องราวเบื้องหลังอาหาร ก่อให้เกิดความชื่นชมและความสนใจที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมมอญเพิ่มเติม

มิติสุดท้ายคือคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ยังรากลึกในวิถีชีวิต โดยอาหารมอญทำหน้าที่มากกว่าอาหาร หากแต่เป็นสื่อกลางของความศรัทธา การรวมกลุ่ม และการถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมงานบุญประเพณี เช่น การทำข้าวตอกตั้งมอญ ขนมเหนียวสูตรโบราณ และการกวนกาละแมในเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการผลิตและสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรมร่วมกัน ประสบการณ์เหล่านี้กลายเป็นพื้นที่ของการเรียนรู้ที่ผู้เข้าร่วมสามารถสัมผัสถึงจิตวิญญาณของชุมชนมอญคล่องสามวา และสิ่งเหล่านี้เองคือ Soft Power ที่ยากจะลอกเลียนแบบ เพราะเป็นผลจากกระบวนการวัฒนธรรมที่มีชีวิตและฝังแน่นในวิถีของชาวมอญคล่องสามวา

ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าองค์ความรู้ท้องถิ่นไม่เพียงแต่รักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมไว้เท่านั้น แต่ยังสามารถยกระดับวัตถุดิบพื้นบ้านให้กลายเป็นพลังทางวัฒนธรรม (Soft Power) ที่สื่อสารคุณค่าความเชื่อ และอัตลักษณ์ของชุมชนต่อผู้บริโภคภายนอกได้อย่างทรงพลัง

การศึกษาของ Luša, & Jakešević (2017, pp. 99-118) แสดงให้เห็นว่าอาหารพื้นถิ่นสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lim (2019) ที่ชี้ให้เห็นว่าการใช้อาหารพื้นถิ่นเป็นเครื่องมือทางการทูตวัฒนธรรมสามารถช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์และสร้างการยอมรับในระดับนานาชาติ ดังเห็นได้

จากกรณีของเกาหลีใต้ที่ประสบความสำเร็จในการใช้การทูตเชิงอาหารเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี ค.ศ. 2019-2022 ที่มีการดำเนินนโยบาย Soft Power ผ่านอาหารอย่างเป็นระบบ (Nobelis, De Fretes, & Hergianasari, 2024, pp. 69-79) ซึ่งไม่เพียงช่วยสร้างความเชื่อมโยงทางอารมณ์และส่งเสริมความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม แต่ยังเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมอีกด้วย

ในบริบทของประเทศไทย อาหารพื้นถิ่นมอญคลองสามวาแสดงให้เห็นศักยภาพที่โดดเด่นในการตอบสนองนโยบาย Soft Power ของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในองค์ประกอบ “Food” ซึ่งเป็นหนึ่งใน 5F ของนโยบายดังกล่าว ความโดดเด่นนี้ปรากฏชัดผ่านความหลากหลายทางวัฒนธรรม เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และศักยภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Reynolds (2012) ที่เน้นย้ำความสำคัญของการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการขับเคลื่อน Soft Power ผ่านอาหารพื้นถิ่น

เมื่อวิเคราะห์ตามกรอบ 4A ของนโยบาย Soft Power พบว่าอาหารพื้นถิ่นมอญคลองสามวา (ชุมชนแป้นทองสัมพันธ์) มีความพร้อมในทุกองค์ประกอบ ทั้งในด้านยุทธศาสตร์ (Agenda) ที่สอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ ด้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Actor) ที่มีความเข้มแข็งในระดับชุมชน ด้านทุนทางวัฒนธรรม (Asset) ที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ และด้านการดำเนินการ (Action) ที่มีการประยุกต์ใช้การท่องเที่ยวเชิงอาหารและแพลตฟอร์มดิจิทัลซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครผ่านกระบวนการวิจัยและการบริการวิชาการมาโดยตลอดอย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการองค์ประกอบเหล่านี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Zhang (2015) ที่ชี้ให้เห็นว่าการใช้อาหารเป็นเครื่องมือในการสร้างอิทธิพลสามารถส่งผลกระทบเชิงบวกทั้งในมิติทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม การจะพัฒนาอาหารพื้นถิ่นมอญให้เป็น Soft Power อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์คุณค่าดั้งเดิมและการปรับตัวให้เข้ากับบริบทร่วมสมัย สอดคล้องกับงานของรีนฤทัย รอดสุวรรณ และคณะ (2563, หน้า 105-127) ที่พบว่าการสืบทอดวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพต้องเชื่อมโยงระหว่างรากเหง้าทางประวัติศาสตร์กับการปรับใช้ในปัจจุบัน รวมถึงการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบของการพัฒนาอาหารพื้นถิ่นเป็น Soft Power ต่อวิถีชีวิตและความยั่งยืนของชุมชน เพื่อป้องกันการสูญเสียคุณค่าทางวัฒนธรรมในกระบวนการพัฒนาเชิงพาณิชย์อีกด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1.1 ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างชุมชนมอญกับชุมชนอื่นๆ ที่มีวัฒนธรรมอาหารที่แตกต่างกัน เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความต่างของภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่นในบริบทที่หลากหลาย

1.2 ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการสื่อสารทางวัฒนธรรมผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบและพัฒนานวัตกรรม

1.3 ควรมีการนำโมเดลการพัฒนาอาหารพื้นถิ่นสู่พลังทางวัฒนธรรมที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปทดลองใช้ในพื้นที่อื่นๆ ที่มีทุนวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน เช่น ชุมชนชาติพันธุ์ หรือชุมชนที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานชัดเจน เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับใช้โมเดลในบริบทที่ต่างกัน

1.4 ควรมีการวิจัยเชิงนโยบายที่เน้นการบูรณาการภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่นเข้ากับแผนยุทธศาสตร์ด้าน soft power และการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

2. ข้อเสนอแนะในเชิงประยุกต์ใช้ผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์

2.1 ควรมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมอาหารมอญในชุมชน โดยอาจบูรณาการเข้ากับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการอนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารมอญ

2.2 หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารมอญเชิงสร้างสรรค์ โดยอาจจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ การตลาดออนไลน์ และการสร้างแบรนด์

2.3 ควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามชุมชน เพื่อเผยแพร่ผลการวิจัยและเปิดโอกาสให้ชุมชนอื่นๆ นำแนวคิด “ภูมิปัญญา 3 ด้าน” และ “กระบวนการ 3S” ไปประยุกต์ใช้ตามบริบทเฉพาะของตน

2.4 ภาครัฐควรบรรจุประเด็นอาหารพื้นถิ่นในนโยบาย soft power และวาระแห่งชาติด้านวัฒนธรรม โดยสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาอาหารพื้นถิ่นให้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างอัตลักษณ์ไทยในระดับสากล

2.5 หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านวัฒนธรรม การท่องเที่ยว และการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ควรร่วมกันผลักดันนโยบายที่เอื้อต่อการฟื้นฟูภูมิปัญญาอาหารของชุมชน เช่น การส่งเสริมตลาดวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นหรือกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมอาหาร

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ ได้แก่ “โมเดลการพัฒนาอาหารพื้นถิ่นมอญสู่พลังทางวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดเชิงระบบที่อธิบายกระบวนการแปลงภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่นให้กลายเป็นพลังทางวัฒนธรรมที่สามารถส่งอิทธิพลต่อสังคม เศรษฐกิจและอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โมเดลนี้ประกอบด้วยโครงสร้างสามระดับที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นพลวัต

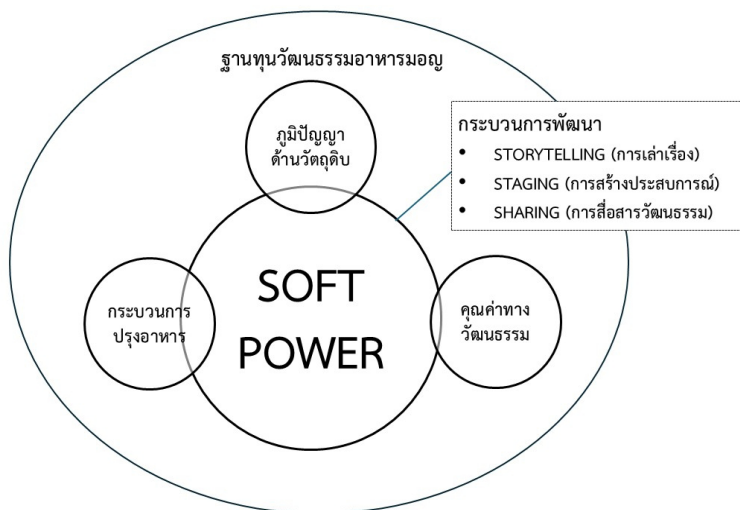
ระดับแรกคือ “ฐานทุนวัฒนธรรมอาหารมอญ” ซึ่งแสดงอยู่ในวงนอกของโมเดล ทำหน้าที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมที่หล่อเลี้ยงองค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชนมอญ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานภาษามอญ ประเพณีท้องถิ่น และความเชื่อทางศาสนา ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนออกมาในอาหารที่บริโภคและปรุงในชีวิตประจำวันและในพิธีกรรมสำคัญ ฐานทุนนี้จึงเป็นจุดตั้งต้นของกระบวนการสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม

ระดับที่สองของโมเดล คือ “องค์ประกอบหลัก 3 ด้านของภูมิปัญญาอาหารมอญ” ประกอบด้วย (1) ภูมิปัญญาการเลือกใช้วัตถุดิบท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อย่างรู้คุณค่า (2) ภูมิปัญญาในกระบวนการปรุงอาหาร ที่สะท้อนความรู้ ความละเอียด และเอกลักษณ์เฉพาะของวัฒนธรรมการกิน และ (3) คุณค่าทางวัฒนธรรมที่ฝังอยู่ในอาหาร ทั้งในแง่ความหมาย พิธีกรรม และความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชน องค์ประกอบทั้งสามนี้ทำงานประสานกันในฐานะกลไกกลางที่แปลงทุนวัฒนธรรมให้เป็นคุณค่าที่จับต้องได้

ระดับสุดท้ายและเป็นแกนกลางของโมเดล คือ “กระบวนการสร้างพลังทางวัฒนธรรม” ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้พัฒนาแนวคิดใหม่ที่เรียกว่า “กระบวนการ 3S” ได้แก่ (1) Storytelling หรือการเล่าเรื่องที่เชื่อมโยงอาหารกับอัตลักษณ์ชุมชน (2) Staging หรือการออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้คนมีประสบการณ์ร่วมกับวัฒนธรรมอาหาร และ (3) Sharing หรือการสื่อสารและเผยแพร่ผ่านสื่อสมัยใหม่ ทั้งในรูปแบบดิจิทัลและกิจกรรมสาธารณะ กลไก 3S นี้ทำหน้าที่เป็นพลังขับเคลื่อนที่เปลี่ยน “อาหาร” จากวัตถุบริโภคธรรมดาให้กลายเป็นสื่อวัฒนธรรมที่ทรงพลังและขยายอิทธิพลออกสู่สาธารณะ

ลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นของโมเดลนี้คือการจัดวางโครงสร้างเป็นระบบพลวัต โดยที่แต่ละระดับต่างสนับสนุนซึ่งกันและกัน ฐานทุนวัฒนธรรมส่งเสริมการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ขณะที่ภูมิปัญญาดังกล่าวกลายเป็นวัตถุดิบหลักในการขับเคลื่อนการสร้าง Soft Power ผ่านกระบวนการ 3S ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่า วัฒนธรรมอาหารมิได้เป็นเพียงสิ่งที่ถูกอนุรักษ์ไว้เท่านั้น แต่สามารถพัฒนาให้เป็นกลไกเชิงรุกในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ เศรษฐกิจ และความภาคภูมิใจของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลากหลายระดับ ชุมชนอื่นๆ สามารถนำโมเดลไปใช้เป็น “แม่แบบ” ในการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยปรับกรอบภูมิปัญญา 3 ด้านให้เหมาะสมกับบริบทเฉพาะและใช้กระบวนการ 3S ขับเคลื่อนการสื่อสาร สำหรับหน่วยงานภาครัฐสามารถใช้เป็นกรอบนโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ขณะที่ในระดับวิชาการสามารถขยายการศึกษาไปยัง “Cultural Soft Power” ในบริบทอื่นๆ เช่น หัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

8. กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างพลังทางวัฒนธรรม “soft power” อาหารพื้นถิ่นของชุมชนมอญคลองสามวา” ได้ด้วยการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุนส่งเสริม ววน.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) (FF67)

เอกสารอ้างอิง

- จตุพร เพชรบุรณ์. (2561). อาหารงานบุญชาวไทยเชื้อสายมอญและแรงงานชาวมอญ: กรณีศึกษาอาหารชุมชนมอญเสากะโดง อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่*, 10(2), 35-57.
- นิษฐา หุ่นเกษม, สิริณัท พิงส์วาลย์ และนิศรารัตน์ วิไลลักษณ์. (2567ก). นวัตกรรมการพัฒนาและยกระดับการสื่อสารผลิตภัณฑ์ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่นริมน้ำเขตกลองสามวา สำหรับผู้ประกอบการสูงวัย กรุงเทพมหานคร. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- _____. (2567ข). นวัตกรรมการสื่อสารเพื่อสร้างพลังทางวัฒนธรรม “soft power” อาหารพื้นถิ่นของชุมชนมอญคลองสามวา. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).

- ปาจริย์ กิจกาญจนกุล. (2566). องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารพื้นถิ่นมอญ ลีมนาแม่กลอง จังหวัดราชบุรี. *วารสารศิลปศาสตร์*, 23(1), 205-233.
- พีระ เจริญวัฒนกุล. (2565). “ยุทธศาสตร์ Soft Power” ของไทยและความหนักใจในการสร้าง Moral Authority ด้านการต่างประเทศ. *วารสารการต่างประเทศของไทย*, 6(2565), 1-20.
- รินทร์ทัย รอดสุวรรณ, พรพันธุ์ เขมคุณาศัย, พชลินิจ จินนุ่น และพรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2563). เรื่องเล่าและการเล่าเรื่องโนราจากความทรงจำของชุมชนลุ่มทะเลสาบสงขลาตอนล่าง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 12(2), 105-127.
- Lim, T. W. (2019). Promoting Singapore-Japan ties through the soft cultural power of food diplomacy: The hybridization, cross-pollination and indigenization of contemporary Japanese food culture in Singapore. In T. W. Lim (Ed.), *The indigenization and hybridization of food cultures in Singapore* (pp. 73-88). Palgrave Pivot.
- Luša, Đ., & Jakešević, R. (2017). The role of food in diplomacy: Communicating and “winning hearts and minds” through food. *Medijske Studije*, 8(16), 99-118.
- Nobelis, M. K., De Fretes, C. H. J., & Hergianasari, P. (2024). Soft Power Diplomacy Korea Selatan Terhadap Indonesia Melalui Gastrodiplomasi Tahun 2019-2022. *Adminstraus: Jurnal Ilmu Administrasi Dan Manajemen*, 8(2), 69-79.
- Nye, J. S. (2021). Soft power: The evolution of a concept. *Journal of Political Power*, 14(1), 196-208.
- Reynolds, C. J. (2012). The soft power of food: A diplomacy of hamburgers and sushi? *Food Studies: An Interdisciplinary Journal*, 1(2), 47-60.
- Rockower, P. (2012). Recipes for gastrodiplomacy. *Place Branding and Public Diplomacy*, 8(3), 235-246.
- Studi, L., K., Agung, G., & Suryawati, A. (2024). Balinese Cultural Diplomacy Through Culinary Products: A Study of Semiothic Communication. *Jurnal Ilmiah LISKI (Lingkar Studi Komunikasi)*, 10(1), 54-63.
- Zhang, J. (2015). The foods of the world: Mapping and comparing contemporary gastrodiplomacy campaigns. *International Journal of Communication*, 9(2015), 568-591.

Education or Labor Migration: The Empowerment of Thai-So Women, Sakon Nakhon Province, Thailand*

Benjapa Kaithong

Valaya Alongkorn Rajabhat University Pathum Thani Province, Thailand

Corresponding Author, E-mail: benjapa@vru.ac.th

Abstract

The objective of this research was to examine the influence of education and labor migration on the empowerment of Thai-So women across generations, this study employed the Women's Empowerment in Agriculture Index (WEAI) to analyze decision-making roles in the areas of household, agricultural production, income control, and access to productive resources. The Kusuman district was chosen as the area of study due to the significant number of the Thai-So ethnic group, who primarily use the 'So' language to communicate within their communities and families. A purposive sampling technique was employed to select thirty-six key informants, and semi-structured interview guidelines were used as the research instrument.

Findings reveal that: education and labor migration are mutually reinforcing pathways to empowerment. While education offers foundational skills and social mobility, it also enables labor migration, which provides immediate financial benefits, exposure to broader social networks, and decision-making experience. Among Baby Boomers and Generation X, migration played a central role, with education having only limited influence. In contrast, Generation Y women, who had greater access to formal education, were able to secure better job opportunities outside their communities, leading to enhanced empowerment outcomes upon returning home.

This study introduces a new “Three-Layer Empowerment Model,” which conceptualizes empowerment as an interaction between socio-cultural structures,

*ได้รับบทความ: 31 มีนาคม 2568; แก้ไขบทความ: 15 กันยายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 25 กันยายน 2568

Received: March 31, 2025; Revised: September 15, 2025; Accepted: September 25, 2025

individual agency, and observable outcomes. The model captures how gender, ethnicity, and generational change intersect to shape empowerment trajectories in a patriarchal rural society. It also highlights the importance of integrated policy support for both educational access and labor mobility in advancing empowerment among ethnic women in Southeast Asia.

Keywords: Education; Labor Migration; Women; Empowerment; Thai-So Ethnic Group; Generational Differences

1. Introduction

For centuries, women faced significant inequality compared to men. They were denied the right to vote, own property, and access to many types of employment. Those situations caused women to lack confidence and to face the challenges of life (Rana et al., 2024; Elsayed & Shirshikova 2023; Kaithong, 2021, pp. 110-135; Naowarat, 2018; Chiengthong, 2020, pp. 1-28). However, today, over 17 million women played significant roles in the workforce and in certain occupation farmers professional entrepreneur, service workers, product vendors and technical professionals. In Thailand, the number of female workers exceeds that of males, and the proportion of female executives in the business sector of Thailand is higher than the global and Asia-Pacific averages (UN Nations, 2024; UN Women, 2011).

Although Thai women played the crucial role in economic sectors, the majority of them still face discrimination in participation and economic opportunities compared to men. Especially, women living in the rural areas are affected by poverty, discrimination and exploitation. They are largely concentrated on secure and vulnerable jobs in the informal sector, including in agriculture and as own account and contributing family workers, with only small.

According to studies conducted in the northeastern region of Thailand, Thai-So ethnic communities—particularly in Kusuman District—exhibit strong patriarchal traditions that continue to define gender roles. Historically, Thai-So society has been governed by patrilineal inheritance, patrilocal residence, and male-dominated decision-making structures (Thongyou, & Phongsi, 2017; Kaithong, 2021, pp. 110-135). Men were regarded

as the heads of households, while women were expected to perform domestic duties and support agricultural labor without formal recognition or authority. Within these communities, it was common for daughters to have limited access to formal education and economic independence. Marriage customs reinforced male authority, with women relocating to their husbands' households and becoming part of his extended family structure. These gender dynamics were deeply rooted in cultural values and transmitted across generations through kinship, ritual, and language.

However, recent changes - especially improved access to education and labor migration opportunities - have begun to shift these traditional structures. Field observations and interviews indicate that Thai-So women now engage more actively in education, seek employment outside their communities, and participate in household decision-making. Nevertheless, empowerment is not uniform, and what appears to be increased agency may, in some cases, reflect subtle shifts within existing traditions rather than a complete transformation. For instance, a woman might gain authority within the household due to her economic contributions from migration yet still defer to male relatives in matters involving land ownership or public leadership. Despite these changes, Thai-So women still have limited authority over land, property, and long-term household decisions, resulting in a gap in their actual empowerment. This study aims to explore how education and labor migration can enhance women's decision-making power and help close this gap.

These complexities make Thai-So women an ideal case study for examining how women's empowerment emerges under socio-cultural constraints. This research therefore seeks to understand how education and labor migration interact with entrenched gender roles to influence empowerment outcomes. Given that the study area is predominantly agricultural, the Women's Empowerment in Agriculture Index (WEAI) has been adapted for cultural specificity. The study focuses on four domains: (1) household decision-making, (2) agricultural production decisions, (3) control over income, and (4) decision-making regarding productive resources.

To better understand these dynamics, this study draws upon existing literature to identify key determinants of women's empowerment. A number of scholars have been working to empower women in a male-dominated society. As highlighted in the

literature review, several key factors determine or influence empowerment, including age, gender, marital status, nationality, social role, economic activity, intra-household distribution, and health (Aksornsri, & Saengsuwan, 2021, pp. 297-310; Buvinic et al., 2020; de Hoop, Peterman, & Anderson, 2020). In addition, other elements often considered crucial for empowerment include education, labor migration, training programs, exposure to mass media and social media, access to microfinance, and so forth (Kaithong, & Phong-siri, 2020, pp. 55-69; de Brauw, Kramer & Murphy, 2021; Aceros, Duque, & Paloma, 2021). However, this research emphasizes education and labor migration because the researcher recently conducted an observation in the specific area being studied. It was found that Thai-So women are increasingly pursuing higher education. Also, there is a significant upward trend in migrating to work in other regions. The research of Kaithong (2021) reinforced the latest observation. That is, approximately fifty years ago, majority of those migrating for work to other regions were men. After women gained access to compulsory education, better transportation, and improved communication, more of them began migrating to other regions. In present, it has been found that 15-year-old girls who are studying tend to work in other regions with relatives during school vacations, likely due to the availability of free time and familial support.

The social phenomenon as mentioned above contribute the research question-that is how do education and migration for work to other regions influence the empowerment of women? To reinforce this question, research articles, research academics and texts are reviewed. It was found that education is the essential factor that promotes women's empowerment, leading to women's rights, dignity, and security (Rana et al., 2024; Elsayed, & Shirshikova 2023; Mutyalu, 2019, pp. 138-142). Meanwhile, migration is a central element in the livelihoods of many households and expands the opportunities of women's economic, social and interpersonal relations (Aceros, Duque, & Paloma, 2021, pp. 2905-2921; de Brauw, Kramer, & Murphy, 2021; Gyae, & Jha, 2011, pp. 49-66). However, there is a few of research on education and migration among Thai-So women. Therefore, it is a good opportunity for the researcher to investigate the objective of the study.

2. Research Objectives

To examine the influence of education and labor migration on the empowerment of Thai-So women in the domains of household decision-making, agricultural production, income control, and access to productive resources.

3. Methods

A qualitative approach with in-depth interviews was employed to examine how education and labor migration influence the empowerment of Thai-So women across generations, as detailed below.

Research Area: Based on my review of both primary and secondary data, it was found that Kusuman district is home to a significant population of the Thai-So people. In Kusuman municipality, the Thai-So community, along with their spiritual leaders, has actively worked to establish a museum that showcases their cultural heritage and way of life (Kaithong, & Phongsi, 2020, pp. 55-69). Today, Kusuman district is recognized as a key historical site for the Thai-So ethnic group in Thailand. Additionally, nearly 95 percent of the population in the study areas - Photipaisan, Kokmoung, and Nonghoynoi - identify as part of the Thai-So community. They continue to speak the 'So' language within their families and communities, preserving and transmitting their culture across generations. Notably, research, field observations, and local perspectives confirm that these three villages maintain a male-dominated, patriarchal social structure.

Key Informants: Purposive sampling technique was used to select key informants who could provide relevant insights aligned with the research objectives. A total of thirty-six key informants participated in this study. All were Thai-So women who were born, raised, and currently reside in three selected villages in Kusuman District, Sakon Nakhon Province. These villages are predominantly Thai-So communities where traditional patrilineal inheritance, patrilocal residence patterns, and patriarchal norms remain deeply rooted. Most of the participants have backgrounds in farming, household labor, or informal work, and many have personal experiences with labor migration and limited access to formal education.

The generational cohort theory served as the primary criterion for categorizing the informants. Following the framework of Mannheim (1952) and Reeves & Oh (2007), the women were divided into three generational groups based on their year of birth and shared life experiences: Baby Boomers (born between 1946–1964, aged 48–66), Generation X (born between 1965–1980, aged 33–47), and Generation Y (born between 1981–2000, aged 18–32). This generational classification allowed for an analysis of how empowerment trajectories have shifted over time in relation to education and labor migration experiences across age groups within the same cultural context.

Research Instruments and Research Method: The semi-structured interview guideline was designed to explore women's empowerment through education and labor migration in the Thai-So community. The interview questions focused on key themes such as: (1) experiences with education and barriers to schooling, (2) labor migration processes and outcomes, and (3) decision-making roles within household, agriculture, and income management.

In-depth interviews were conducted with thirty-six key informants, selected purposively from three villages in Kusuman District. Each interview lasted between 45 minutes and 2 hours. The interviewer was able to adjust the sequence of questions based on participants' responses and used probing questions to elicit detailed narratives.

Data Analysis: For the data analysis, the researcher personally transcribed all interview recordings, treating the resulting transcripts as primary raw data. The analysis followed a three-step qualitative process: (1) decontextualization, where meaningful units or segments were identified and coded independently of their original context; (2) recontextualization, in which the coded segments were reviewed and thematically grouped based on patterns and recurring topics; and (3) synthesis, where the researcher interpreted the themes in relation to the research questions, producing a cohesive understanding of the participants' experiences.

Literature Review: This literature review explores three key themes concerning women's empowerment through education and labor migration. The themes are presented as follows:

Education and Women's Empowerment: Education is widely acknowledged as a crucial factor in the personal development of individuals and a fundamental human right. Several empirical studies have affirmed that access to education fosters active citizenship and socio-economic mobility (Bera, 2016, pp. 184-190; Elsayed, & Shishikova, 2023). Consistent with these findings, Menon and Sharma (2020, pp. 54-64) argue that education is central to the empowerment of women, as it enhances their rights, dignity, autonomy, and security. In particular, Elsayed and Shishikova (2023) examined the large-scale expansion of public universities in Egypt during the 1960s and 1970s. Their research found that the establishment of local universities significantly increased access to higher education and generated long-term positive impacts on women's labor market outcomes and marital decisions. Thus, enhanced educational opportunities for women directly contribute to their social and economic empowerment.

Labor Migration and Women's Empowerment: Labor migration, especially from rural to urban areas, can provide women with new opportunities for economic independence, social mobility, and greater decision-making power. Migration can also open doors to networks, employment, and entrepreneurship, all of which can strengthen women's autonomy and self-reliance. Eryar, Tekguc, and Toktas (2019, pp. 200-221) found that internal migration in Turkey improved women's access to better jobs and increased their wages, contributing to their overall empowerment. Li, & Stodolska (2022, pp. 248-266) presented a case study of a woman from a poor rural background in China. After migrating to a large city and securing stable income, she was able to purchase her own apartment. This ownership enhanced her sense of freedom, control over her living conditions, and self-worth. These examples highlight how labor migration can act as a catalyst for women's empowerment by improving both economic status and self-perception.

Conceptualizing Women's Empowerment: Women's empowerment is a multidimensional process that occurs at both individual and collective levels, and within both public and private spheres. It involves interrelated social, economic, political, legal, psychological, and cultural dimensions. Key drivers of empowerment include age, gender, marital status, education, labor participation, health, access to media and digital technology, training programs, and microfinance services.

This research focuses specifically on the impact of education and labor migration in promoting empowerment among Thai-So women. The study applies an adapted framework based on Alkire et al. (2013, pp. 71-91), who identified five core dimensions of empowerment: production, resources, income, leadership, and time. For the Thai-So socio-cultural context, these dimensions have been modified to focus on decision-making power in four key areas: household management, agricultural production, income generation, and access to productive resources.

4. Results

To understand the driving forces - specifically education and labor migration - that empower Thai-So women, this section presents perspectives drawn directly from Thai-So women across generations.

Empowerment through Education: Although education may not empower women in every generation, it serves as a crucial foundation that enables Thai-So women to communicate with outsiders, leading to better life opportunities. Details related to education and empowerment will be explained for each generation.

Baby Boom Generation (1946-1964): The majority of Thai-So women, born during the year 1946 to 1964, completed Prathom 4, with very few having graduated from Prathom 6. The primary reason for their education was coercion by government officers and the village headman. The informants stated that "...if families did not allow their children to study, the parents would be jailed. The term 'jailed' became the prevalent discourse during that period..." (R. Yaibangkaew, Personal Communication, August 11, 2023; S. Rompamaung, Personal Communication, August 4, 2024). When they had the opportunity, they started studying Thai language and Mathematics. Unfortunately, especially the female students, were frequently absent from class during the rice cultivation season. They mentioned that during that time, they had to assist their parents in taking care of their younger siblings, cook rice, clean the house, etc. Consequently, their studies were interrupted. (S. Rompamaung, Personal Communication, August 5, 2023). After graduating from Prathom 4, They came to work on the farm, and the knowledge they acquired was just enough for basic communication in Thai and to read and write a

little in Thai. Therefore, education is not the driving force behind empowering the Baby Boomer generation.

Generation X (1965-1980): According to the National Education Plan of 1977, compulsory education aimed to extend from 4 to 6 years. Therefore, it was not surprising that the majority of Thai-So women, aged between 33 and 47, graduated from Prathom 6. Through interviews conducted across the three villages, it was discovered that Thai-So women, born during year 1965 to 1980, typically completed their education at Prathom 6. However, some of them graduated at Mathayom 1. Those interviewed, who graduated at Mathayom 1, mentioned that their parents encouraged them to pursue further studies. While preparing to take the exam for Mathayom 2, it was found that some lacked the financial means to cover tuition fees. Consequently, they had to discontinue their education to assist their parents on the farm (P. Phosanlee, Personal Communication, December 9, 2023; M. Kusuwan, Personal Communication, August 11, 2024). Despite having higher education compared to the baby boomers, they struggled to secure promising careers. In particular, a civil service career, which was considered their dream job, remained elusive. Unfortunately, many of them continued working as farmers or laborers. This implied that education did not significantly influence the empowerment of Generation X and the evolution of their lifestyles.

Generation Y (1981-2000): The education of Generation X and Generation Y in Thailand was governed by the National Education Plan of 1977. Under this plan, public schooling is free until Prathom 6. Consequently, children were enrolled in elementary school at the age of six and attended for six years. However, the generation y is likely to access to the education because Thai governments has made improvements to the education system in rural areas. This includes the rapid expansion of technology and communication, which has made learning more convenient and accessible through various channels. Importantly, it has been found that Thai-So women recognize the value of education. As a result, they have become more aware of the necessity of sending their children to school than before.

The value of education in the Thai-So community was constructed by outsiders and other people's success. The outsiders, in this context, were government employees.

The interviewee shared that the dream job for Thai-So women was becoming a government employee, as they viewed it as a straightforward and honorable occupation. In addition, witnessing an educated individual from the community succeed in their career appeared to motivate other members of the community to pursue their studies. Therefore, it was expected that Generation Y individuals were encouraged to continue their education at various levels, based on the financial support their families could provide. The interviewees displayed various opinions about education, which are described in the quotation below:

“...We got the chance to work outside the village because of education. We can work at a factory and make money because of it. It improved the thinking capabilities. Education gives us the power to negotiate. We can decide by ourselves. Education has allowed some of us to become a government officer...” (K. Dueanpen, Personal Communication, October 2, 2023; P. Uipitak, Personal Communication, October 3, 2022; K. Yaibangkaew, Personal Communication, August 26, 2018).

Moreover, it was found that there were differences in the educational levels of Thai-So women across three villages. In Nonghoynoi village, most Thai-So women had completed education ranging from Prathom 6 to Mathayom 3. In Kokmoung and Photipaisan villages, women’s education levels ranged from Mathayom 6 to vocational school, high vocational school, and even bachelor’s degrees, indicating greater access to higher education opportunities. Notably, Thai-So women in Photipaisan village achieved the highest educational levels, followed by those in Kokmoung and Nonghoynoi villages. Also, the educational data correlated with the career paths of Thai-So women in each village. In Photipaisan village, the majority of Thai-So women held positions as government employees (at the municipality, sub-district, and the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperative (BAAC)). Conversely, Thai-So women in Kokmoung village worked predominantly in factories, while those in Nonghoynoi village were primarily employed as laborers.

The findings also indicated that education empowers Thai-So women in Generation Y. The details are provided below.

Decision-making in Household: due to access to education and the ability to earn a livelihood, it was observed that Thai-So women from Generation Y influence in household

decision-making and family negotiations. An illustrative example comes from the interviewees who mentioned K. Yaibangkaew's sister. They highlighted that she graduated from the Faculty of Nursing at Khon Kaen University. After working for approximately 3-5 years, her family situation improved gradually. She managed to build a house and send money to her parents every month. Naturally, she had decision-making authority in the household due to her successful career and financial contributions to the family. In cases involving couples, the interviewees emphasized that if there were issues within the household, husbands would often defer decision-making to their wives. This was because the wives, having a deep understanding of the problems, were considered more credible in making decisions related to the family. (M. Bunpan, Personal Communication, October 22, 2022; J. Oumsaphon, Personal Communication, October 23, 2023; V. Voragun, Personal Communication, October 24, 2023).

Control of Use of Income: the findings revealed that the income earned from work ranges from 7,500 to 15,000 baht per month. The researchers provided specific examples related to individuals' incomes.

S. Pairachsong (Personal Communication, August 27, 2023) graduated from the vocational school at Sakon Nakhon. Upon graduation, she worked as a factory worker in Bangkok with a basic salary of 9,000 baht per month, reaching 15,000 baht with overtime. P. Uipitak (Personal Communication, October 3, 2023) graduated from Sakon Nakhon Rajabhat University. After graduation, she worked at the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperative (BAAC) in Kusuman district, earning a monthly salary of 12,000 baht.

K. Dueanpen (Personal Communication, October 2, 2022) graduated from Mathayom 6. While furthering her studies at the vocational school, she works as a Dental Assistant at the Community Hospital, earning a salary of 7,500 baht per month.

Regarding the utilization of their income, they tended to spend their money more freely when they were single. Upon marriage, they became more cautious about their expenditures. Nevertheless, they could earn for themselves, including sending remittances to their family. Therefore, they had the power to control the use of income.

Empowerment through Labor Migration. Labor migration has been a significant driving force behind the empowerment of Thai-So women across generations. However,

the process of empowering women has gradually evolved, starting with their participation and eventually leading to them making decisions side by side with men. The details of labor migration and empowerment are outlined below.

Baby Boom Generation (1946-1964): Thai-So culture in the period of baby boom generation did not allow Thai-So women to work far from their home. Comparing three villages, the findings showed that Thai-So women in the Photipaisan village migrated to work to a greater extent than the women in Kokmoung village and Nonghoynoi village. The reason for working in another area was due to a lack of money, even though they worked in farming. Consequently, labor migration was an alternative so that they could make money. They would migrate to work after they had been married for around 1-2 years. Bangkok, industrial Estates and Chumphon province in Southern Thailand were their usual destinations. According to their labor migration experience, they felt that they were more accepted from their husband. The details were explained via the empowerment's indexes as mentioned below.

Decision-making in Household: after they had worked along with their husbands, it was found that the wives had more participation in making decisions because they played an essential role in making money. During that time, the salary was 1,500 baht per month. As for household expenses, the wives could decide because the men did not have the time. K. Voragun (Personal Communication, December 20, 2022) exemplified as mentioned in the quotation mark:

“...After I earned money for myself, I could decide about food and clothing. For example, when I bought rice at the market, I had to think whether 5 kilograms would be enough for 1 month or not...”

Decision-making in Agricultural Production: after working together, Thai-So women became more actively involved in agricultural production. According to the interviewees, they gained knowledge about the use of fertilizers, chemical pesticides, and the cultivation of cash crops. Additionally, it was observed that the women increased their participation in cultivating new cash crops, particularly rubber trees. An illustrative example is K. Voragun (Personal Communication, December 20, 2023), who shared her experience of increased involvement in agricultural production. She recounted that approximately five

years ago, her husband decided to return to their home in Nonghoynoi village. After being back for 2-3 years, they recognized the similarity in climate between Songkhla province and their village, leading them to consider cultivating rubber trees locally. They promptly planted around 10 rai of rubber trees, and three years later, they started earning income by harvesting latex. Presently, they generate 300-400 baht per day from the latex of their rubber trees.

“...My husband and I used what we learned in Southern Thailand on our own land. He said the soil and weather here are just like Chumphon, so we decided to plant rubber trees. Now, after seven years, we can finally tap them.”

Control of Use of Income: while the women earned income through their collective labor migration, decisions regarding building a house, purchasing land, or acquiring a motorcycle supported with the men rather than the women. Consequently, women faced limitations in accessing loan sources because all properties were registered under the men’s names. Official documents, such as title deeds for both the farm and the house, as well as car registrations, were in the men’s names, granting them legal legitimacy. Thai-So women held a strong belief that men were capable of effectively managing all the properties. Over time, it was observed that a few husbands allowed their wives to own properties; however, such cases were rare in the study area.

Generation X (1965-1980): The findings revealed that Thai-So women aged 33-47 (Generation X) had opportunities to work outside their villages, with most starting migration around the age of 15, often encouraged by relatives. They migrated to Bangkok, major industrial estates, Ayutthaya, Rayong, and Songkhla, typically working away from home for 15-25 years. This exposure introduced them to mainstream culture and diverse social networks, broadening their worldview. Importantly, migration influenced social norms: Generation X women were among the first to challenge the traditional expectation of marrying only within the Thai-So community, instead forming unions with partners from other provinces such as Ayutthaya, Mukdahan, and Sisaket. These experiences show that labor migration not only provided income but also shaped women’s personal choices and gradually shifted cultural practices. To assess the empowerment effects of these changes, the researcher analyzed the data using women’s empowerment indexes.

Decision-making in Household: the findings indicated that women were able to make immediate decisions on daily household tasks such as food preparation, dishwashing, laundry, cleaning, healthcare, and household expenses. Another important finding concerned children's education. In the Baby Boom generation, this responsibility was traditionally assigned to men, but among Generation X women, it gradually shifted to them. The main reasons were that men were occupied with farming and community ceremonies and trusted women's ability to manage their children's education, partly because of the communication and problem-solving skills women had developed during labor migration. Although Generation X women could now decide about children's schooling, they still consulted their husbands on major matters, reflecting that women's decision-making power had expanded but was still shared within the household.

"...My husband is too busy with farm work and taking care of the animals, so he doesn't have time to handle the children's education." (P. Phosanlee, Personal Communication, December 9, 2022)

Decision-making in Agricultural Production: in agricultural production, men played the primary role, handling tasks such as preparing the land, lifting rice into the barn, spraying insecticide, contacting merchants, selling crops, and selecting cash crops. They also managed problems like crop failures or natural disasters. Nevertheless, women were not completely excluded from decision-making. For example, M. Kusuwan (Personal Communication, August 11, 2023) shared that her husband frequently consulted her on farming plans. They discussed how much land to use, ultimately deciding to grow 15 rai of rice for sale and 15 rai of sticky rice for household consumption, as well as when to sell livestock such as buffalo and cows.

"...My husband said the cow and buffalo prices were low. I told him not to sell this year since we have enough money and can wait until next year." (V. Rasangphram, Personal Communication, October 14, 2022)

Control of Use of Income: after participating in agricultural decisions, women were often responsible for collecting household income, which came from rice cultivation, cash crops, and livestock. However, major financial decisions still depended on men as the recognized 'breadwinner' and 'head of family.' Before marriage, women could

freely manage the money they earned during labor migration, but after marriage, decision-making shifted primarily to husbands. Still, some women participated jointly in decisions, especially on large purchases. For instance, when a husband wanted to buy agricultural equipment such as a water pump, he would explain the reason, and the decision would be made together (T. Namna, Personal Communication, October 20, 2022; V. Rasangphram, Personal Communication, October 14, 2023; R. Yaibangkaew, Personal Communication, August 10, 2022).

“...My husband spoke about buying an agricultural water pump. He told me that there was not enough water this year. The rice in the paddy fields will be damaged. He will use the water pump to provide water for the farm...”

Generation Y (1981-2000): Referring to the previous issue (Education), it was shown that the majority of Generation Y had studied. Hence, it was not unusual that almost all of them had migrated to work outside their village. Mostly, they were factory workers while a few of them were laborers. They began to work after they graduated from Mathayom 3, Mathayom 6 or the vocational school. At present, some are still working away from home, while others are returning home. One main cause that made them decide to return home – boredom. The details relating to women empowerment in generation Y will be explained through those indexes as mentioned below.

Decision-making in the Household: the interviewees suggested that the power for making a decision in the household depended on both the man and woman. If it was a general issue, the wife can decide not to ask or to consult with her husband. The general issues were food preparation, dishwashing, laundry, cleaning the house, family member’s health care, children’s education, etc. They further explained that they were trusted by their husband because they could handle the family problems.

“...My husband gives the household power to me. He trusts me because we find the money together and I have life experience from labor migration...” (P. Yaibangkaew, Personal Communication, October 15, 2022).

Decision-making in Agricultural Production: in fact, Thai-So women, in particular Generation Y, did not have enough agricultural knowledge when compared with Generation X and baby boomers. The main reason came from the social values of education.

The interviewees tried to explain that they were taught to do other careers (such as government officer, factory worker, etc.), not as a farmer. Farming was seen as a miserable job with an unstable income. Therefore, they were supported to study further at least until Mathayom 3. They headed for an Industrial Estate and to Bangkok because it offers higher-paying jobs and a more convenient lifestyle. They may spend approximately 10 years, or more, working away. After deciding to return and work at home, most of them started farming. Of course, they had no knowledge of agriculture. These women and their husbands lacked agricultural knowledge, and once they returned, farming became the only profession they could pursue. Therefore, they had to make decisions together (K. Dueanpen, Personal Communication, October 15, 2022; K. Yaibangkaew, Personal Communication, August 10, 2023; M. Bunpan, Personal Communication, August 10, 2023).

Control of use of income: women who returned home after migration often brought new ideas to improve household income. For example, S. Pairachsong (Personal Communication, August 27, 2018) shared that she and her husband discussed ways to earn more beyond farming and decided to take a loan of about 500,000 baht to buy a tractor. This investment allowed them to earn additional income by plowing fields for other farmers in their village and nearby areas—though the price per rai recently dropped from 350 to 300 baht due to the economic downturn. Other women introduced new initiatives such as raising turkeys, expecting them to generate future profit. These examples show that women actively contribute to income generation and participate in financial decision-making for their households (K. Kauai, Personal Communication, July 24, 2023; S. Pairachsong, Personal Communication, June 17, 2024; S. Plad-in, Personal Communication, July 23, 2023).

5. Discussion

This study provides deeper insights into the dynamics of women's empowerment within the Thai-So ethnic group by analyzing the dual roles of education and labor migration. The findings reveal that these two factors are mutually reinforcing but operate differently across generations. While education provides long-term foundations for empowerment, labor migration offers more immediate access to income, independence,

and broader social exposure. Together, they form the pathways through which women negotiate power in a structurally patriarchal setting.

This study reveals that education and labor migration operate as complementary drivers of empowerment among Thai-So women. Education lays the foundation by enhancing communication skills and access to opportunities—most evident among Generation Y (Inui, 2015; Galindo-Silva & Herrera-Idárraga, 2023)—while labor migration delivers immediate income, practical skills, and social exposure that translate into greater bargaining power (Eryar et al., 2019; Bachan, 2018). When integrated, they accelerate the shift toward more collaborative decision-making and challenge patriarchal norms, positioning women as active agents of change within their households and communities.

To further understand these dynamics, the study draws on indicators adapted from the Women's Empowerment in Agriculture Index (WEAI) (Alkire et al., 2013, pp. 71-91) to examine empowerment across four key dimensions: household decision-making, agricultural production, income control, and access to productive resources. While the original WEAI framework offers a valuable foundation for assessing women's empowerment in agricultural contexts, this study applies its indicators with adjustments to reflect the socio-cultural specificities of the Thai-So ethnic community.

1. Household Decision-Making: Women with independent income—especially migrants—reported greater participation in household decisions, including education of children, health care, and family budgeting. This is most apparent in Generation Y, where gender relations are more collaborative. These findings reflect Li and Stodolska's (2022) argument that economic contributions enhance domestic authority.

2. Agricultural Decision-Making: Men still dominate agricultural decisions, yet women—particularly those with urban work experience—have gained a consultative role. Among Generation X and Y, joint decision-making is gradually replacing male dominance, suggesting an ongoing cultural shift in gender roles.

3. Control over Use of Income: Migration and education both enhance women's ability to earn and control income. Generation Y women, in particular, have used their earnings to invest in farming equipment or small-scale businesses, reinforcing their bargaining power in the household.

4. Control over Productive Resources: Despite progress in other domains, access to land and property ownership remains limited for women due to deeply rooted patriarchal norms. Productive assets are commonly registered under male names, indicating that structural barriers still restrict full empowerment.

As discussed above, the WEAI framework has provided a useful basis for analyzing empowerment across domains such as household decision-making, agricultural production, income control, and access to resources. However, while WEAI offers valuable metrics, it may fall short in addressing the socio-cultural complexity of rural ethnic groups like the Thai-So. To fill this gap, the study introduces a complementary conceptual model - the “Three-Layer Empowerment Model” - which is further elaborated in the section on new knowledge contribution.

6. Suggestions

Based on the findings, the recommendations are divided into two main aspects: Policy-Level Recommendations: The government should promote women’s access to land, credit, and productive resources. In addition, training programs on property management, financial literacy, and legal rights should be provided to strengthen women’s decision-making capacity.

Community and Individual-Level Recommendations: Local authorities should support the establishment of Thai-So women’s groups to encourage knowledge sharing and advocacy. Furthermore, workshops on entrepreneurship and agricultural innovation should be organized to help women returning from migration create sustainable income and improve their livelihoods.

7. Knowledge Assets

This research introduces the “Three-Layer Empowerment Model,” offering new insights into women’s empowerment among ethnic minority groups. Unlike conventional frameworks such as the WEAI, this model integrates cultural structures, individual agency, and context-specific outcomes within a patriarchal society.

As illustrated in Figure 1, the model consists of three interlinked layers:

1. Structure: The socio-cultural context of patriarchy, ethnic norms, and family systems.
2. Agent: The individual's ability to negotiate power through education, income, and labor participation.
3. Outcome: Observable changes in decision-making roles, income control, and economic innovation (e.g., joint investment in farming tools).

This model extends the analytical lens by recognizing empowerment as a process of negotiation, not just an outcome, and is particularly useful in studying underrepresented groups with unique cultural systems. It can also inform targeted policy interventions for rural ethnic women across Southeast Asia.

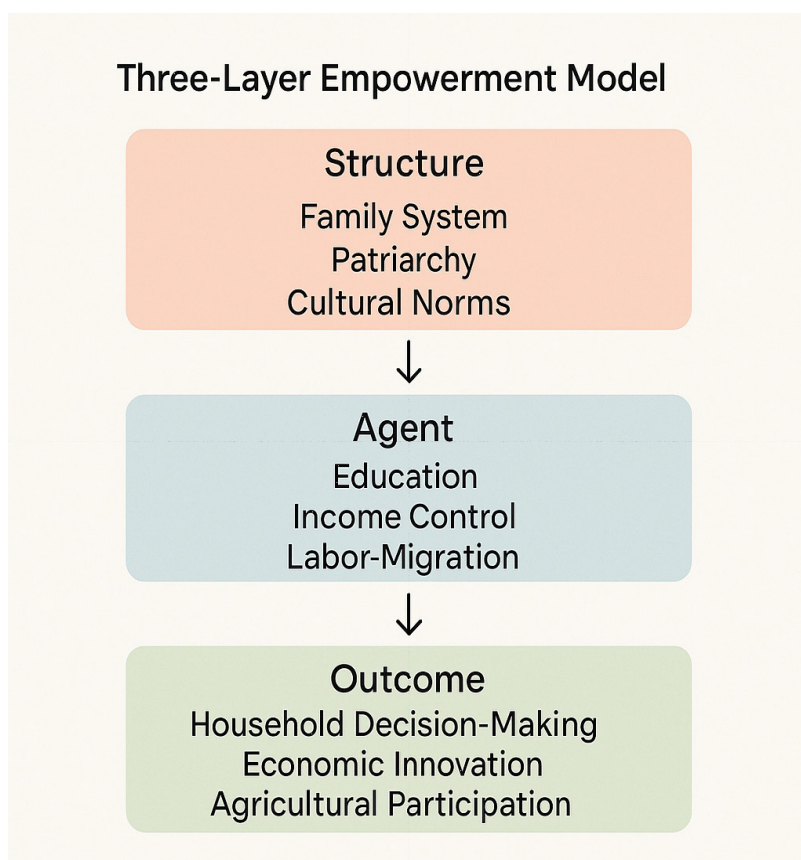

Figure 1 New knowledge

References

- Aceros, J. C., Duque, T., & Paloma, V. (2021). Psychosocial Benefits and Costs of Activism among Female Migrant Domestic Workers in Southern Spain. *Journal of Community Psychology*, 49(7), 2905-2921. <https://doi.org/10.1002/jcop.2261016>
- Aksornsri, A., & Saengsuwan, W. (2021). The Role of Thai Women in the Thailand 4.0 Era. *The Journal of Research and Academics*, 4(3), 297-310. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jra/article/view/239967>
- Alkire, S., Meinzen-Dick, R., Peterman, A., Quisumbing, A., Seymour, G., & Vaz, A. (2013). The women's empowerment in agriculture index. *World Development*, 52, 71-91. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2013.06.007>
- Bera, N. (2016). Women Empowerment through Education. *International Journal of Humanities & Social Science Studies (IJHSSS)*, 2(6), 184-190.
- Buvinic, M., O'Donnell, M., Knowles, C. J., & Bourgault, S. (2020). Measuring Women's Economic Empowerment: A Compendium of Selected Tools. *Center for Global Development*. Retrieved from <https://www.cgdev.org/publication/measuring-womens-economic-empowerment-compendium-selected-tools>
- Chiangthong, J. (2020). Feminism from the Perspectives and Experiences of Ajarn Shalardchai Ramitanondh. *Stance: The Thai Feminist Review*, 7(1), 1-28.
- de Brauw, A., Kramer, B., & Murphy, M. (2021). Migration, Labor and Women's Empowerment: Evidence from an Agricultural Value Chain in Bangladesh. *World Development*, 142, 105445. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2021.105445>
- de Hoop, T., Peterman, A., & Anderson, L. (2020). *Guide for Measuring Women's Empowerment and Economic Outcomes in Impact Evaluation of Women's Group*. Washington DC.: Evidence Consortium on Women's Groups (ECWG).
- Elsayed, A. & Shirshikova, A. (2023). The Women-Empowering Effect of Higher Education. *Journal of Development Economics*, 163(103101). <https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2023.103101>

- Eryar, D., Teckguc, H., & Toktas, S. (2018). Does migration Contribute to Women's Empowerment? Portrait of Urban Turkey and Istanbul. *Turkish Studies*, 20(2), 200-221. <https://doi.org/10.1080/14683849.2018.1495566>
- Gyae, A., & Jha, S. (2011). Measuring Women's Empowerment through Migration. *Diversities*, 13(1), 49-66.
- Kaithong, B. (2021). Women's Empowerment Through Exposure to Media Messages: A Case Study of the Thai-So Ethnic Group, Kusuman District, Sakon Nakhon Province, Thailand. *Journal of Mekong Societies*, 17(1), 110-135. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/mekongjournal/article/view/247967>
- Kaithong, B., & Phongsiri, M. (2020). Similarities or Differences: The Exposure to Media Messages among Thai-So Women, Kusuman District, Sakon Nakhon Province, Thailand. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 13(2), 55-69. <https://doi.org/10.14456/jcdr-hs.2020.15>
- Li, B., & Stodolska, M. (2022). Leisure as resistance: A case study of a woman from a poor rural background in China. *Journal of Leisure Research*, 53(2), 248-266. <https://doi.org/10.1080/00222216.2021.1926420>
- Menon, S., & Sharma, S. (2020). A Study on the Status of Women's Empowerment in urban Bangalore, India. *Journal of International Women's Studies*, 21(5), 54-64.
- Mutyalu, T. (2019). Role of Education in Women Empowerment. *Journal of Emerging Technologies and Innovative research*, 6(5), 138-142.
- Naowarat, N. (2018). Women's Education: Self and Knowledge Space (3rd ed.). Chiang Mai: Wanida Printing. National Statistical Office, Ministry of Digital Economy and Society. (2017). *Summary of Important Results of Women's Work in Thailand 2016*. Bangkok: Ministry of Digital Economy and Society.
- Rana, Q. M., Lee, A., Saher, N., & Shabbir, Z. (2024). Barrier to empowerment: Examining the transition of Pakistani women from higher education (HE) to professional life. *Social Sciences*, 13(10), 514. <https://doi.org/10.3390/socsci13100514>

- Thongyou, M., & Phongsi, M. (2017). *Gender Assessment Report for the Producer Companies Project (Final report)*. Khon Kaen: Center for Research on Plurality in the Mekong Region (CERP), Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University.
- UN Women. (2011). *UN Women: The United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women* [Fact Sheet]. Retrieved from <https://asiapacific.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ESEA/Docs/Publications/2011/06-THAILAND-factsheet.pdf>
- United Nations. (2024). *Goal 5: Achieve gender equality and empower all women and girls*. Retrieved from <https://www.un.org/sustainabledevelopment/gender-equality/>

การศึกษาทฤษฎีฐานรากของสถานศึกษาที่ปฏิบัติการเศรษฐกิจ แบบพอเพียงดีเด่น*

Grounded Theory Study of a School with Outstanding Sufficiency Economy Practices

ศุภวิชญ์ คงลักบัน และพระมหาศุภชัย สุภกิจโจ (ศุภชัย บุตรเกษ)

Supawich Kongsakban and Phramaha Suphachai Suphakicco (Suphachai Butraket)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: supawich.ksb@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะ และสาเหตุ ของปรากฏการณ์หลัก ของการพัฒนาโดยยึดหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียงจนได้รับการยอมรับว่าดีเด่นของโรงเรียนพอเพียง 2) ศึกษายุทธศาสตร์ ที่โรงเรียนพอเพียงได้นำมาใช้จนได้รับการยอมรับว่าเป็นโรงเรียนปฏิบัติการเศรษฐกิจแบบพอเพียงดีเด่น รวมถึงเงื่อนไขเชิงบริบทเฉพาะและเงื่อนไขสอดแทรกทั่วไป ที่มีผลต่อการเลือกใช้ยุทธศาสตร์เหล่านั้น และ 3) ศึกษาผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้น จากการใช้ยุทธศาสตร์ที่แสดงถึงการเป็นโรงเรียนที่ปฏิบัติการเศรษฐกิจแบบพอเพียงได้ดีเด่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น แบบสอบถาม ใช้แบบปลายเปิดในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดสนทนากลุ่มเป้าหมาย และแบบสังเกตและจดบันทึก ใช้แบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม เครื่องบันทึกเสียง และเอกสารต่างๆ ของทางราชการ การวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผล การวิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบอย่างต่อเนื่อง จำแนกเป็นหมวดๆ เปรียบเทียบสารสนเทศใหม่ที่ได้อีกกับ “หมวดต่างๆ” ถือเป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปมาน เปรียบเทียบตัวบ่งชี้กับตัวบ่งชี้ รหัสกับรหัส และหมวดกับหมวด อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาของการวิจัย เพื่อขจัดความกำกวมไป การวิเคราะห์ข้อมูลมี 3 ขั้นตอน คือ 1) การเปิดรหัส 2) การหาแก่นของรหัส และ 3) การเลือกรหัส และการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลหรือแผนภาพของทฤษฎี

*ได้รับบทความ: 26 กุมภาพันธ์ 2568; แก้ไขบทความ: 12 กรกฎาคม 2568; ตอรับตีพิมพ์: 8 สิงหาคม 2568

Received: February 26, 2025; Revised: July 12, 2025; Accepted: August 8, 2025

ผลการวิจัยพบว่า

1. ลักษณะและสาเหตุของปรากฏการณ์หลักของโรงเรียนพอเพียงมีการพัฒนาโดยยึดหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง
2. เงื่อนไขเชิงบริบทเฉพาะและเงื่อนไขสอดคล้องแทรกทั่วไป ส่งผลต่อการเลือกใช้ยุทธศาสตร์ของโรงเรียนพอเพียง
3. ผลสืบเนื่องจากการใช้ยุทธศาสตร์ คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การเป็นศูนย์การเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้หรือฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ: การศึกษาทฤษฎีฐานราก; โรงเรียนพอเพียง; เศรษฐกิจแบบพอเพียง

Abstract

This research aims to: 1) Examine the characteristics and causal conditions of the core phenomenon related to the development of schools adhering to the principles of sufficiency economy that have been recognized for their excellence; 2) Investigate the strategies employed by these schools, which have earned them recognition as outstanding practitioners of the sufficiency economy, including specific contextual conditions and general intervening conditions affecting the choice of these strategies; and 3) Analyze the consequential outcomes resulting from the implementation of these strategies that illustrate the schools' excellence in applying the principles of sufficiency economy. This study employs a qualitative research approach, with a sample comprising 40 individuals involved in the phenomenon providing data through interviews. The instruments employed in this study consisted of open-ended questionnaires for conducting in-depth interviews and focus group discussions; observation checklists for both participant and non-participant observations; audio recording devices; and relevant official documents, while data analysis is conducted using constant comparative data analysis. This process involves comparing the new and the existing information categories and adopting an inductive approach to analyze indicators, codes, and categories throughout the research period to eliminate redundancy. Data analysis follows 3 stages: 1) Open Coding, 2) Axial Coding, and 3) Selective Coding, culminating in developing a logical paradigm or a visual representation of the generated theory.

The findings of the research indicate that:

1. The characteristics and causal conditions of the core phenomenon in sufficiency economy schools are rooted in the sufficiency economy principles.
2. Contextual and intervening conditions influence the strategic choices of sufficiency economy schools.
3. The consequences of employing these strategies include observable changes, the learning center establishment, and educational resources aligned with the sufficiency economy principles.

Keywords: Grounded theory study; Sufficiency Economy School; Sufficiency economy

1. บทนำ

กระบวนการพัฒนาประเทศ เป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนจำเป็นต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์เข้ามาช่วยในการพัฒนา ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ รัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 ความตอนหนึ่งว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอดีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับ” (เกษมสันต์ สุกุลรัตน์, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ทำให้เกิดรัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสดำเนินชีวิตได้จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขจัดการผูกขาดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2560) ตรงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562, 2562) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่ยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เพื่อให้เกิดบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมดุลผสมผสาน มีความพอประมาณ และมีระบบภูมิคุ้มกัน การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ชุมชนวิถีชีวิต ค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ประกอบกับแผนการศึกษาแห่ง

ชาติ พ.ศ. 2560-2579 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาโดยยึดหลักเศรษฐกิจในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียม และทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และ หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs 2030) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 กระทรวงมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผนและมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากร เพื่อการศึกษาส่งเสริมและประสานงานการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการกีฬา มีการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายมุ่งพัฒนาสถานศึกษาทุกแห่งให้สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีคุณภาพด้วยความยั่งยืน จึงต้องมีการพัฒนา “สถานศึกษาพอเพียง” ให้เป็น “ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ประกอบกับแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ.2563-2565) กำหนดผลิต/ผลลัพธ์ภายใต้ยุทธศาสตร์ 1 พัฒนาหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ผลิต/ผลลัพธ์ โดยกำหนดให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น มีทักษะการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ วิชาชีวิตและสุขภาวะที่ดี มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดในเชิงสร้างสรรค์ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีคุณธรรมจริยธรรมและมีจิตอาสา มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การดำเนินชีวิต ผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับ/ประเภทได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของชาติ รวมทั้งมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสามัคคีปรองดอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ.2563 ได้กำหนดเป้าหมายนโยบายผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คิดริเริ่มและสร้างสรรค์นวัตกรรม มีความรู้ มีสมรรถนะตามหลักสูตร และคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีสุขภาวะที่เหมาะสมตามวัย มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเป็นพลเมืองพลโลกที่ดี (Global Citizen) พร้อมก้าวสู่สากลนำไปสู่การสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกระดับพัฒนากระบวนการดำเนินงานให้เกิดนวัตกรรมทางการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

การบริหารจัดการองค์การร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องอาศัยกระบวนการบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนและการตัดสินใจ (Planning and Decision Making) การจัดองค์การ

(Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) และความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเป้าหมายขององค์กร “แหล่งเรียนรู้” ถือว่าเป็นข้อมูลข่าวสารหรือสารสนเทศที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้โดยสถานศึกษา/ครูเป็นผู้จัดหลักสูตร/กิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน หรือให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองนำไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ หรือเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียน จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบครอบคลุมทั้งปัจจัยนำเข้ากระบวนการผลิตและผลลัพธ์ และการให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อปรับปรุงพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้บรรลุผล โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วในสถานศึกษาและท้องถิ่นเป็นหลักหรือจัดแหล่งเรียนรู้ขึ้นใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของผู้เรียน สถานศึกษาหรือชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมาย บทบาท แนวทางการดำเนินงาน และการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (Daft, 2017; Griffin, 2017; Schermerhorn, 2016; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) กระบวนการบริหารจัดการเชิงระบบ มีปัจจัยภายในและภายนอก ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน คือ ผู้บริหาร ครู ผู้เรียน กรรมการสถานศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และหน่วยงานในชุมชนอื่นๆ วิธีการเชิงระบบที่ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Inputs) กระบวนการ (Process) ที่มีกลไกควบคุม (Control) หรือวิธีการที่ใช้ในการควบคุมหรือตรวจสอบกระบวนการเพื่อให้ได้ผลผลิต (Outputs) และมีการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินการกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ อันจะนำไปสู่การปรับปรุงหรือพัฒนาความรู้หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การจะพัฒนาองค์ความรู้ (Knowledge) หรือคุณลักษณะของผู้เรียนให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ (Resource) และกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) เนื่องจากความรู้เกิดจากแหล่งเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ (Knowledge as Resource and Process) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายที่จะศึกษากระบวนการบริหารจัดการเชิงระบบแบบมีส่วนร่วมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง องค์ความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์หลัก (Core Phenomenon) ยุทธศาสตร์ (Strategies) เกี่ยวกับเงื่อนไขเชิงบริบทเฉพาะ (Contextual Conditions) และเงื่อนไขสอดแทรกทั่วไป (Intervening Conditions) ตลอดจนผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นจากการใช้ยุทธศาสตร์ที่แสดงถึงความเป็นสถานศึกษาพอเพียงที่เป็นแบบอย่างที่ดี ผลการวิจัยที่เกิดขึ้นสามารถเผยแพร่ นำความรู้เป็นแนวทางการพัฒนาการศึกษา พัฒนาชุมชน สังคม และประเทศอย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะ และสาเหตุของปรากฏการณ์หลักของการพัฒนาโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงจนได้รับการยอมรับว่าดีเด่นของโรงเรียนพอเพียง

2. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ที่โรงเรียนพอเพียงได้นำมาใช้จนได้รับการยอมรับว่าเป็นโรงเรียนปฏิบัติการเศรษฐกิจแบบพอเพียงดีเด่น รวมถึงเงื่อนไขเชิงบริบทเฉพาะ และเงื่อนไขสอดแทรกทั่วไป ที่มีผลต่อการเลือกใช้ยุทธศาสตร์เหล่านั้น
3. เพื่อศึกษาผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้น จากการใช้ยุทธศาสตร์ที่แสดงถึงการเป็นโรงเรียนที่ปฏิบัติการเศรษฐกิจแบบพอเพียงได้ดีเด่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Study) เป็นปฏิบัติการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบของการรวบรวมข้อมูล การจำแนกข้อมูลเป็นหมวด (Categories/Themes) และการเชื่อมโยงหมวดเหล่านั้น เพื่อนำเสนอทฤษฎี (Theory) ที่เป็นแนวคิดกว้างๆ สำหรับอธิบายกระบวนการของเหตุการณ์ (Events) กิจกรรม (Activities) การกระทำ (Actions) หรือปฏิสัมพันธ์ (Interactions) ในประเด็นที่วิจัย ดังนั้น ทฤษฎีที่เป็นผลจากการวิจัยทฤษฎีฐานรากจึงเป็น “ทฤษฎีเชิงกระบวนการ” (Process Theory) ที่อธิบายถึงกระบวนการของเหตุการณ์ กิจกรรม การกระทำหรือปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น (Schwandt, 2001; Creswell, 2008) โดยกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง วิธีการศึกษา เครื่องมือวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สถานศึกษาที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งแต่ปี 2554-2561 จำนวน 332 แห่ง แบ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 207 แห่ง และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 125 แห่ง โดยคัดเลือกสถานศึกษา 1 แห่ง มีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ จำนวน 40 คน แบ่งออกเป็น 10 กลุ่ม ดังนี้ 1) ผู้อำนวยการโรงเรียน และรองผู้อำนวยการโรงเรียน 2 คน 2) ครูผู้สอนในโรงเรียน 8 คน 3) นักเรียน ผู้นำนักเรียน และนักเรียนดีเด่น 8 คน 4) กรรมการสถานศึกษา ประกอบด้วย ประธานกรรมการ กรรมการซึ่งเป็นตัวแทน ผู้ปกครอง และผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน 5) ผู้ปกครองนักเรียน 5 คน 6) คนในชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนที่มีอาวุโส และผู้นำกลุ่มพัฒนาในชุมชน 5 คน 7) ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ใกล้เคียง 1 คน 8) ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่เกี่ยวข้อง 2 คน 9) ผู้ให้การนิเทศ ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 2 คน และ 10) ผู้มาศึกษาดูงาน ได้แก่ ตัวแทนคณะครูและผู้บริหารจากโรงเรียนต่างๆ ที่เคยมาศึกษาดูงาน 2 คน

2. ด้านเนื้อหา โรงเรียนปฏิบัติการเศรษฐกิจแบบพอเพียงดีเด่นที่ใช้ในการวิจัยเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากเป็นโรงเรียนต้นแบบ สามารถนำผลการวิจัยนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาโรงเรียนแห่งอื่นได้อย่างกว้างขวาง เพราะโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีกระจายอยู่ทั่วประเทศจำนวนมาก ซึ่งหลายโรงเรียนอาจยังต้องการองค์ความรู้ที่แสดงถึงความเป็นต้นแบบที่ดี เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาโรงเรียนของตนเอง

3. ด้านพื้นที่วิจัย ได้แก่ พื้นที่ในเขตจังหวัดขอนแก่น

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ศึกษา ภาคเรียนที่ 1 และภาคเรียนที่ 2 ของปีการศึกษา 2564

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้ 1) แบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นโดยอิงตามวัตถุประสงค์และกรอบการวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัยแบบทฤษฎีฐานราก เพื่อสำรวจความคิดเห็นและประสบการณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยแบบสอบถามประกอบด้วยคำถามจำนวน 6 ข้อ ดังนี้ (1) ลักษณะของความเป็นโรงเรียนปฏิบัติการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแบบอย่างที่ดีมีลักษณะใดบ้าง (2) ปัจจัยหรือสาเหตุที่ส่งผลให้โรงเรียนสามารถพัฒนาเป็นโรงเรียนปฏิบัติการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นแบบอย่าง (3) ยุทธศาสตร์ที่โรงเรียนได้นำมาใช้ในการพัฒนาให้เป็นโรงเรียนปฏิบัติการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะอย่างไร (4) เงื่อนไขเชิงบริบทเฉพาะใดที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้ยุทธศาสตร์ (5) เงื่อนไขสอดคล้องทั่วไพบที่มีผลต่อการดำเนินยุทธศาสตร์ (6) ผลลัพธ์หรือผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นจากการใช้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวคืออะไรบ้าง 2) แบบสังเกต (Observation Form) ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสังเกตเชิงพฤติกรรม เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลจากการมีส่วนร่วมและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเป้าหมาย โดยมีกรอบการสังเกตจำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ (1) การแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ (2) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นภายในโรงเรียน (3) ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ทั้งในบทบาทผู้นำและผู้ตามในการจัดการศึกษา (4) ทักษะการสื่อสารและการรับรู้ในกระบวนการดำเนินงาน (5) ความสามารถในการเสนอปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

ทั้งนี้ เครื่องมือวิจัยทั้งสองฉบับได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาการบริหารการศึกษาและการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 3 ท่าน และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะเพื่อให้เหมาะสมต่อการเก็บข้อมูลในบริบทของโรงเรียนพอเพียง

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผล การวิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบอย่างต่อเนื่อง (Constant Comparative Data Analysis) โดยผู้วิจัยได้จำแนกเป็นหมวดๆ เปรียบเทียบสารสนเทศใหม่ที่ได้กับ “หมวดต่างๆ” ซึ่งถือเป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปมาน (Inductive) ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบตัวบ่งชี้กับตัวบ่งชี้ รหัสกับรหัส และหมวดกับหมวด อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาของการวิจัย ทั้งนี้ เพื่อขจัดการมีมากเกินไป (Redundancy) โดยผู้วิจัยมีคำถามอยู่ในใจเสมอ ดังนี้ 1) ข้อมูลที่ศึกษาคืออะไร 2) หมวดอะไรหรือคุณลักษณะอะไรของหมวดอะไรที่เหตุการณ์นี้บ่งถึง 3) อะไรที่เกิดขึ้นจริงจากข้อมูลที่ได้มา และ 4) อะไรที่เป็นกระบวนการเชิงจิตวิทยาสังคมพื้นฐานหรือกระบวนการโครงสร้างทางสังคมที่เห็นได้จากการกระทำ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลมี 3 ขั้นตอน คือ 1) การเปิดรหัส (Open Coding) 2) การหาแก่นของรหัส (Axial Coding) และ 3) การเลือกรหัส (Selective Coding) และการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลหรือแผนภาพของทฤษฎี (Development of a Logic

Paradigm or a Visual Picture of the Theory Generated)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาทฤษฎีฐานรากของสถานศึกษาที่ปฏิบัติการเศรษฐกิจแบบพอเพียง ดีเด่น สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ลักษณะของความเป็นโรงเรียนปฏิบัติการตามหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียงดีเด่นจนเป็นแบบอย่างที่ดี คือ 1) การมองจุดเด่นตนเองของโรงเรียน ประกอบด้วย (1) ด้านคุณภาพของผู้เรียน (2) ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ (3) ด้านกระบวนการจัดการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (4) ด้านการได้รับการยอมรับจากภายนอก และ 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมตามนโยบาย (2) การมีส่วนร่วมตามสถานการณ์ (3) การมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมปฏิบัติ (4) การมีส่วนร่วมตัดสินใจและแก้ไขปัญหา

2. สาเหตุหรือปัจจัยความเป็นโรงเรียนปฏิบัติการตามหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียงดีเด่นจนเป็นแบบอย่างที่ดี คือ 1) ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย (1) แรงบันดาลใจ (2) คุณลักษณะสำคัญของบุคลากร และ 2) ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย (1) นโยบายและการส่งเสริมจากต้นสังกัด (2) บริบทพื้นฐานทางสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม

3. ยุทธศาสตร์ที่โรงเรียนได้นำมาใช้จนเป็นโรงเรียนปฏิบัติการตามหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียงดีเด่นจนเป็นแบบอย่างที่ดี คือ 1) การเตรียมความพร้อมในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนในสถานศึกษา 2) การจัดระบบการเรียนรู้ 3) การจัดกิจกรรมโรงเรียนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 4) การดำเนินการเปลี่ยนแปลง และ 5) การสร้างเครือข่ายและขยายผล

4. เงื่อนไขเชิงบริบทเฉพาะที่มีผลต่อการเลือกใช้ยุทธศาสตร์ คือ 1) ด้านการจัดระบบการเรียนรู้ และ 2) ด้านกิจกรรมโรงเรียนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

5. เงื่อนไขสอดแทรกทั่วไปที่มีผลต่อการเลือกใช้ยุทธศาสตร์ คือ 1) ด้านคุณงามความดี 2) ด้านกระบวนการคิดวิเคราะห์ 3) ด้านสภาพแวดล้อมและบริบท และ 4) ด้านการปลูกฝังอุปนิสัยพอเพียง

6. ผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นจากการใช้ยุทธศาสตร์ที่โรงเรียนได้เลือกนำมาใช้จนทำให้เป็นโรงเรียนปฏิบัติการตามหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียงดีเด่นจนเป็นแบบอย่างที่ดี คือ 1) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น 2) เป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา และ 3) มีแหล่งเรียนรู้หรือฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงภายในโรงเรียน เป็นกรอบแนวคิดการศึกษาและวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างปรากฏการณ์หลัก เงื่อนไขเชิงสาเหตุ ยุทธศาสตร์/การกระทำ/ปฏิสัมพันธ์ เงื่อนไขเชิงบริบท เงื่อนไขสอดแทรก และผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาความเป็นโรงเรียนปฏิบัติการเศรษฐกิจพอเพียงดีเด่นของโรงเรียนพอเพียง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) เพื่อพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์หลัก ยุทธศาสตร์ เจื่อนใจ และผลสืบเนื่องที่เกี่ยวข้อง การอภิปรายผลการวิจัยในบทนี้จะเชื่อมโยงผลการศึกษากับกรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงชี้ให้เห็นถึงนัยสำคัญต่อการบริหารการศึกษาและการพัฒนาสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. ปรากฏการณ์หลัก คือ การบริหารจัดการที่มุ่งพัฒนานักเรียนอย่างครบมิติ การบริหารจัดการที่มุ่งพัฒนานักเรียนอย่างชัดเจน โดยเน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลผ่านกรอบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 2 เจื่อนใจ (ความรู้และคุณธรรม) 3 หลักการ (ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน) และ 4 มิติ (เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม) การบริหารจัดการนี้มีการปลูกฝังอุปนิสัยพอเพียงให้แก่ครู นักเรียน และชุมชนอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Strauss & Corbin (1998) ที่ระบุว่าปรากฏการณ์หลักในทฤษฎีฐานรากคือจุดศูนย์กลางที่เชื่อมโยงทุกองค์ประกอบของการศึกษา การค้นพบนี้ยังสะท้อนแนวคิดของปริญญ ธรรมปียา (2560, หน้า 15-28) ที่ระบุว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยพัฒนาคนใน 3 ด้าน ได้แก่ การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข การอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน และการรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรม การที่โรงเรียนพอเพียงสามารถบูรณาการหลักการเหล่านี้ในการบริหารจัดการได้อย่างเป็นระบบ แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการประยุกต์ปรัชญานี้ในบริบทการศึกษา ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของสัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2562, หน้า 45-56) ที่เน้นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เป็นหลัก โดยงานวิจัยนี้ขยายผลไปสู่การบริหารจัดการองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน

2. ยุทธศาสตร์และเจื่อนใจที่สนับสนุนความสำเร็จ มีสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) การเตรียมความพร้อมเพื่อนำมาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (2) การจัดระบบการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (3) การดำเนินการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ และ (4) การสร้างเครือข่ายและขยายผลสู่ชุมชน ยุทธศาสตร์เหล่านี้ดำเนินการภายใต้ เจื่อนใจเชิงบริบทเฉพาะ เช่น การสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และบริบทท้องถิ่นที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และเจื่อนใจสอดคล้องกับแนวคิดของ Locke (2001) ที่เน้นการตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างเจื่อนใจและยุทธศาสตร์ โดยคำถาม “6C’s” (Context, Conditions, Causes, Covariance, Contingencies, Consequences) ช่วยให้เข้าใจว่ายุทธศาสตร์เหล่านี้ถูกเลือกใช้อย่างไรในบริบทที่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของ ศรวณีย์ กิจเดช (2558) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาวิถีชีวิตพอเพียงในชุมชนเกษตรอุตสาหกรรม พบว่าโรงเรียนพอเพียงมีจุดเด่นในการบูรณาการยุทธศาสตร์ทั้งในระดับโรงเรียนและชุมชน

ซึ่งช่วยสร้างความยั่งยืนมากกว่า การที่โรงเรียนสามารถสร้างเครือข่ายกับชุมชนได้อย่างเข้มแข็งยังสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (2563) ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา

3. ผลสืบเนื่อง จากการใช้ยุทธศาสตร์ ได้แก่ (1) การเปลี่ยนแปลงเชิงบวก ในตัวผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชน เช่น การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ คุณธรรมจริยธรรม และความสามารถในการพึ่งพาตนเอง (2) การเป็น ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ที่ได้รับการยอมรับในระดับชาติ และ (3) การมีแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ที่สนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ผลลัพธ์เหล่านี้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs 2030) และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ยังสนับสนุนแนวคิดของ Avery & Bergsteiner (2016) ที่ระบุว่าการบริหารจัดการที่ยึดหลักความพอเพียงสามารถนำไปสู่ความยั่งยืนในองค์กร การที่โรงเรียนพอเพียงกลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ยังแสดงถึงศักยภาพในการเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษาอื่น ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงศึกษาธิการ (2563) ที่เน้นการประเมินสถานศึกษาแบบอย่างโดยรวม โดยงานวิจัยนี้ให้รายละเอียดเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง

ผลการศึกษาวิจัยนี้เผยให้เห็นว่าโรงเรียนพอเพียงประสบความสำเร็จในการเป็นสถานศึกษาปฏิบัติ เศรษฐกิจพอเพียงดีเด่นผ่านการบริหารจัดการที่มุ่งพัฒนานักเรียนอย่างครบมิติ การใช้ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม และการสร้างความร่วมมือกับชุมชน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่ส่งเสริมคุณภาพการศึกษา แต่ยังสร้างความยั่งยืนในชุมชนและสังคม งานวิจัยนี้จึงเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญสำหรับการพัฒนาการศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรมีหน่วยงานภาครัฐ ภาควิสาหกิจ และเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และแผนการพัฒนาโรงเรียนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความต่อเนื่อง เพื่อให้ยั่งยืนยิ่งขึ้น

1.2 ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาร่วมกับชุมชน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ ทศนคติ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ในการทำงานร่วมกัน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายชุมชน

1.3 ควรส่งเสริมให้มีการจัดการความรู้ที่ดี นำความรู้จากโรงเรียนสู่ชุมชน หรือนำความรู้จากชุมชนสู่โรงเรียน อาจสร้างฐานการเรียนรู้นอกโรงเรียน เป็นฐานการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้นักเรียนได้ออกไปศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่ตามฐานการเรียนรู้ต่างๆ ที่ได้จัดทำขึ้นตามแผนการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

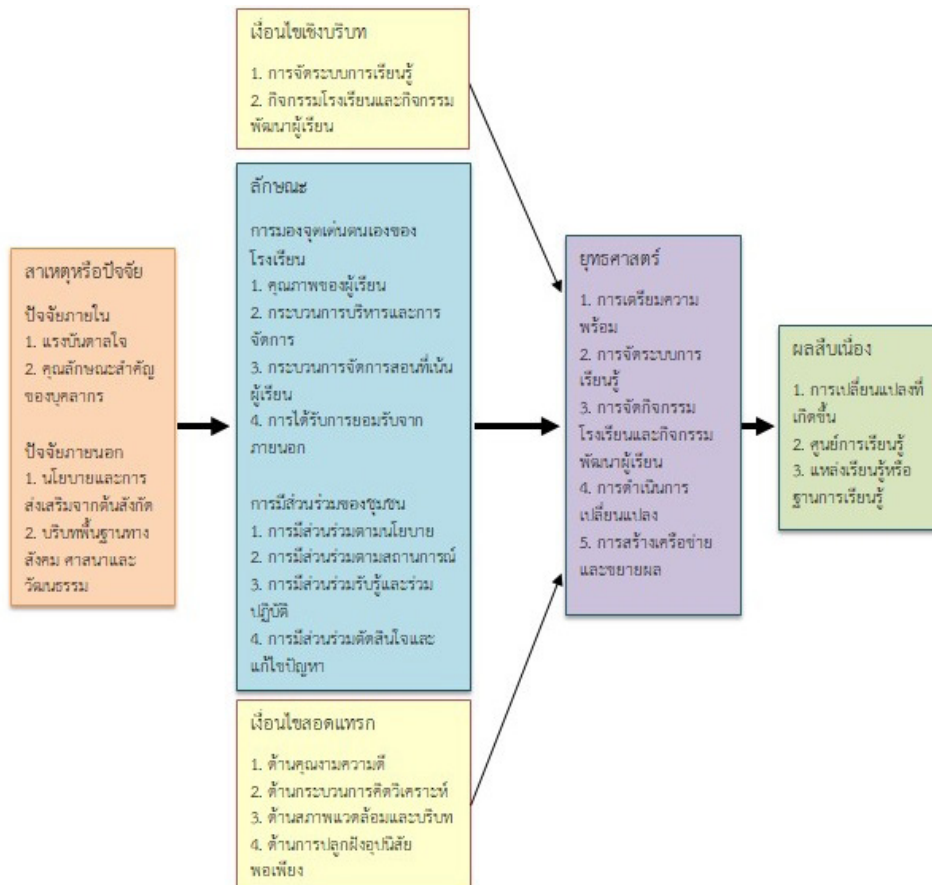
2.1 ควรทำวิจัยลักษณะเดิมซ้ำอีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่คมชัดมากยิ่งขึ้นหรือวิจัยเพื่อการยืนยันผลการวิจัยนี้ โดยนำมโนทัศน์ที่เป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎีนำไปกำหนดเป็นตัวแปรการทดสอบในรูปแบบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ

2.2 ควรเปลี่ยนวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม หรือการวิจัยและพัฒนา เพื่อการประยุกต์ใช้ทฤษฎีและการปฏิบัติ สามารถนำทฤษฎีกับการปฏิบัติไปใช้จริงได้

2.3 ควรเตรียมความพร้อมในการค้นคว้าก่อนลงภาคสนาม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดความไวในเชิงทฤษฎี ศึกษาระเบียบวิธีวิจัย ฝึกปฏิบัติเทคนิควิธีวิจัย ฝึกทักษะการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ ให้มีคุณภาพ การกำหนดขอบเขตระยะเวลาอยู่ในพื้นที่วิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมครบถ้วน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

โรงเรียนพอเพียง มีความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างลักษณะ สาเหตุ ปรากฏการณ์หลัก ยุทธศาสตร์/ การกระทำ/ปฏิสัมพันธ์ เงื่อนไขเชิงบริบท เงื่อนไขสอดแทรก และผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้น ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพัฒนาสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “สถานศึกษาพอเพียง” พ.ศ. 2561. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2563). แนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการศึกษา.
- _____. (2563). แผนยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2563-2565. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- เกษมสันต์ สกลรัตน์. (2560). การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเสมือนภายใต้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้กรณีศึกษาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาของนิสิตปริญญาบัณฑิต. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปริญญช ธรรมปิยา. (2560). การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 6(2), 15-28.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (1 พฤษภาคม 2562). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2562). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนขยายโอกาส. วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษา, 14(1), 45-56.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. เข้าถึงได้จาก <https://bit.ly/3X7iORY>

- Avery, G. C., & Bergsteiner, H. (2016). *Sustainable leadership: Honeybee and locust approaches*. Routledge.
- Creswell, J. W. (2008). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. (3rd ed.). New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Daft, R. L. (2017). *Management*. (13th ed.). Mason, OH: South-Western.
- Griffin, R. W. (2017). *Management*. (12th ed.). Mason, OH: South-Western.
- Locke, K. (2001). *Grounded theory in management research*. SAGE Publications.
- Schermerhorn, J. R. (2016). *Management*. (12th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Schwandt, T. A. (2001). *Dictionary of qualitative inquiry*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

อัตลักษณ์การบริการของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน ของสายการบินสัญชาติไทย:กรณีศึกษาสายการบินไทย*

The Service Identity of Flight Attendants on Thai National Airlines: A Case Study of Thai Airways International

จุนิตส์ วุฒิกวินวงศ์, พีรเดช ประคองพันธ์ และสุเมษย์ ทนกุล
Tanisorn Wudhikawinwong, Peeradet Prakongpan and Sumate Noklang
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประเทศไทย
Srinakharinwirot University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: twudhikawinwong@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์การบริการอย่างไทยของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินของสายการบินไทย โดยใช้กรอบแนวคิด “เทคโนโลยีแห่งตัวตน” ของ Michel Foucault ซึ่งมองว่าบุคคลสามารถสร้างและฝึกฝนตนเองผ่านวาทกรรมและวินัยทางสังคม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง และการศึกษาเรื่องเล่า จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงจำนวน 20 คน ทั้งพนักงานปัจจุบันและที่เกษียณของการบินไทย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แก่นสาระ และตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีสามเส้า

ผลการวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาเรื่องอัตลักษณ์การบริการแบบไทยของพนักงานต้อนรับเกิดจากการหล่อหลอมผ่านการฝึกอบรม วัฒนธรรมองค์กร และประสบการณ์ทำงาน โดยมีอัตลักษณ์การบริการอย่างไทย 4 ประการ ได้แก่ 1) การสื่อสารด้วยวัฒนธรรมไทยในงานบริการ 2) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้โดยสาร 3) การบูรณาการความเป็นไทยเพื่อแก้ปัญหาในการบริการ และ 4) มาตรฐานความปลอดภัยที่ผสมผสานอัตลักษณ์ความเป็นไทย การวิจัยชี้ให้เห็นว่า การบริการแบบไทยไม่ใช่เพียงทักษะเชิงเทคนิค แต่เป็นกระบวนการสร้างตัวตนที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ และเป็นกลยุทธ์เชิงวัฒนธรรมที่สร้างความแตกต่างในการแข่งขันด้านการบริการบนเครื่องบินระดับโลกได้

คำสำคัญ: ความเป็นไทย; การผสมผสานทางวัฒนธรรม; อัตลักษณ์การบริการอย่างไทย

Abstract

This study aimed to explore the Thai service identity of flight attendants working for Thai Airways, using Michel Foucault's concept of Technologies of the Self as the theoretical framework. Foucault's perspective posits that individuals can shape and discipline themselves through discourse and social norms. This qualitative research employed semi-structured in-depth interviews and a narrative approach to collect data from 20 purposively selected key informants, including both current and retired flight attendants. The data were analyzed using thematic analysis, and the credibility of the findings was verified through triangulation.

Research findings align with the objectives of the study on the Thai-style service identity of flight attendants, which is shaped through training, organizational culture, and work experience. The study identifies four key aspects of Thai-style service identity: (1) communication through Thai cultural expressions in service, (2) building positive relationships with passengers, (3) integrating Thainess to solve service-related problems, and (4) incorporating safety standards with a distinctly Thai identity. The research highlights that Thai-style service is not merely a set of technical skills, but a process of identity formation with unique characteristics. It is also a cultural strategy that creates a competitive advantage in the global in-flight service industry.

Keywords: Thainess; Cultural Hybridization; Thai Service Identity

1. บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะหลังวิกฤตโควิด-19 อุตสาหกรรมการบินต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรง ทั้งแรงกดดันด้านต้นทุน มาตรฐานความปลอดภัยที่เข้มข้น ความคาดหวังของผู้โดยสารสูงขึ้น ผู้โดยสารต้องการบริการที่ปลอดภัย เป็นมิตร และมีความหมายมากกว่าแค่ความสะดวกสบาย ทำให้การสร้างแตกต่างผ่านบริการมีความสำคัญยิ่งต่อความอยู่รอดและศักยภาพการแข่งขันของสายการบินที่จำเป็นต้องหา “จุดต่าง” ที่ไม่ใช่เพียงเรื่องเทคโนโลยี หรือต้นทุน หรือเครือข่ายเส้นทาง แต่รวมถึงการออกแบบบริการ ที่สื่อสารอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างมีความหมายและวัดผลได้ (Worasuwannarak, & Kankaew, 2022; Xu, 2023, pp. 595-598)

สำหรับประเทศไทย การบินไทยได้พัฒนากลยุทธ์ “สัมผัสความเป็นไทย” (Thai Touch) โดยผสมผสานความสุภาพ อ่อนน้อม และความอบอุ่นแบบไทยเข้ากับมาตรฐานสากล เพื่อสร้างอัตลักษณ์บริการ

ที่โดดเด่นและเป็น Soft Power ของชาติ (Suksudthi, Kankaew, & Kuosuwan, 2023) การบริการอย่างไทยมิได้เป็นเพียงเครื่องมือทางธุรกิจ แต่ยังสะท้อนวัฒนธรรมและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวระดับประเทศ (Tourism Authority of Thailand, 2566; กระทรวงวัฒนธรรม, 2566) อย่างไรก็ดี งานวิจัยที่ผ่านมายังขาดการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการสร้างและถ่ายทอดอัตลักษณ์ดังกล่าว โดยเฉพาะในบริบทที่พนักงานต้อนรับต้องผสมผสานความเป็นไทยกับมาตรฐานสากลอย่างกลมกลืน การบริการอย่างไทยได้กลายเป็นจุดขายที่สำคัญในสายการบินสัญชาติไทย ซึ่งรวมถึงพฤติกรรมบริการที่สุภาพ อ่อนน้อม การไหว้ รอยยิ้ม และความใส่ใจในรายละเอียด โดยทั้งหมดนี้หลอมรวมภายใต้หัวใจของการบริการคือ ความปลอดภัย ทั้งในเชิงกายภาพและจิตใจ โดยมีการผสมผสานวัฒนธรรมไทยเข้ากับมาตรฐานสากล เพื่อสร้างเอกลักษณ์ที่แตกต่างโดยรักษาความเป็นไทยไว้ และ ช่วยให้สายการบินสัญชาติไทยสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติ อีกทั้งยังเป็น Soft Power ที่เสริมสร้างภาพลักษณ์ และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้ประเทศไทยในระยะยาว (เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และสวรัย บุญมานนท์, 2556, หน้า 111-151) พร้อมกับปรับตัวให้เข้ากับโลกาภิวัตน์ เช่นการให้บริการด้วยรอยยิ้มและการไหว้ ควบคู่ไปกับมาตรฐานความปลอดภัยระดับสากล ซึ่งช่วยเพิ่มความพึงพอใจของผู้โดยสารและเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในระดับโลก (Canclini, 1990) และเพื่อสร้างอัตลักษณ์ที่ร่วมสมัยแต่ยังคงความเป็นไทยดังจะเห็นได้จากการให้บริการ เมนูอาหารไทยยอดนิยมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์แห่งรสชาติ และออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ดูทันสมัย การใช้ AR/VR (Augmented Reality/Virtual Reality) สื่อสารวิถีไทยผ่านระบบความบันเทิงบนเครื่องบิน ที่เน้นการสร้างประสบการณ์ที่สมจริงและน่าสนใจแก่ผู้รับบริการ เป็นการสร้างประสบการณ์ที่ผู้โดยสารจดจำ (Sengur, Kilic, & Erdogan, 2022) ซึ่งทำให้การบริการแบบไทยไม่เพียงสร้างความประทับใจ แต่ยังเป็น Soft Power ที่ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์และท่องเที่ยว โดยข้อมูลจากกระทรวงการท่องเที่ยวฯ ระบุว่า เอกลักษณ์การบริการอย่างไทย สร้างมูลค่าเพิ่มกว่า 3.45 ล้านล้านบาทภายในปี 2570 ทั้งยังเน้นการขยายตลาดนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ผ่านประสบการณ์และอัตลักษณ์ไทย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) และเพื่อเข้าใจกลไกภายในของกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ผ่านการบริการ งานวิจัยนี้ประยุกต์ใช้แนวคิดเทคโนโลยีแห่งตัวตนของ Foucault (1988) ช่วยอธิบายกระบวนการที่พนักงานต้อนรับฝึกฝนตนเอง สะท้อนตนเอง และสร้างตัวตนอย่างมีวินัย เพื่อก้าวข้ามบทบาท “ผู้ปฏิบัติตามกฎ” ไปสู่การเป็น “ทูตวัฒนธรรม” ที่ถ่ายทอด Thainess ผ่านการบริการด้วยหัวใจและรอยยิ้มควบคู่กับมาตรฐานสากล การศึกษานี้จึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจกลไกการสร้างและถ่ายทอดอัตลักษณ์การบริการของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินไทย เพื่ออธิบายความแตกต่างเชิงกลยุทธ์ในอุตสาหกรรมการบินโลก และเป็นแนวทางเสริมสร้างความยั่งยืนของสายการบินสัญชาติไทยในอนาคต การผสมผสานวัฒนธรรมไทย (ความอ่อนน้อม การไหว้ รอยยิ้ม) เข้ากับมาตรฐานสากลไม่ได้เป็นเพียงการปรับตัว แต่เป็นการใช้อำนาจเชิงบวก (positive power) ในการผลิตตัวตนแห่งการบริการที่

สะท้อน Soft Power ของชาติ (Villadsen, 2007, pp. 1-10; Cogan, 2024, pp. 90-116) อำนาจถูกทำให้ชอบธรรมผ่านวาทกรรมความภาคภูมิใจในชาติ ทำให้พนักงานมีอิสระในการพลิกแพลงภายใต้กรอบวัฒนธรรมไทย กลายเป็นการผลิตอัตลักษณ์แบบเสรีนิยมใหม่ที่พนักงานเป็นทั้งสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสินค้าทางบริการพร้อมขายให้ผู้โดยสารทั่วโลก ที่ถูกเรือมองงานบริการเป็นมากกว่าหน้าที่ แต่เป็นการสร้างประสบการณ์ที่อบอุ่นและปลอดภัยแก่ผู้โดยสาร ซึ่งสะท้อนถึงการสร้างความเป็นตัวเองที่มีเอกลักษณ์และยั่งยืนในเวทีการแข่งขันระดับโลก การให้บริการด้วยหัวใจ ด้วยรอยยิ้มที่จริงใจ และความเอาใจใส่ในทุกรายละเอียด เพื่อให้ผู้โดยสารรู้สึกเหมือนได้รับการต้อนรับที่บ้าน นับเป็นวาทกรรมการบริการด้วยหัวใจแบบไทย ที่เป็นอำนาจเชิงบวก ตามแนวคิดของ Foucault ในการสร้างตัวตนของพนักงาน ให้เป็นผู้ดูแลเหมือนครอบครัว ไม่ใช่แค่ผู้ให้บริการ และพนักงานฝึกฝนตนเองให้มีหัวใจการบริการ ผ่านการซึมซับวาทกรรมนี้ นับเป็นการสร้างความแตกต่าง ระหว่างการบริการไทยกับมาตรฐานสากลทั่วไป ดังเช่น Emirates Airlines ใช้การวิเคราะห์วาทกรรมเพื่อเน้นความเป็นสากลในบริการ โดยนำเสนอวัฒนธรรมที่หลากหลายผ่านการบริการและเมนูอาหารที่มีความหลากหลาย การสื่อสารที่เน้นความหลากหลายนี้ช่วยสร้างภาพลักษณ์ของสายการบินที่เปิดกว้างและทันสมัย ส่งผลให้สายการบินได้รับความนิยมจากผู้โดยสารจากทั่วโลก (Balakrishnan, 2013, pp. 163-174) รวมถึง Singapore Airlines ที่ใช้การวิเคราะห์วาทกรรมเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของการบริการระดับห้าดาว โดยมุ่งเน้นการใช้ภาษาที่สื่อถึงความหรูหรา และความใส่ใจในรายละเอียด โน้มน้าวและสื่อสารกับลูกค้า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพนี้ช่วยให้ Singapore Airlines กลายเป็นหนึ่งในสายการบินที่มีชื่อเสียงที่สุดในโลก โดยเน้นการสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำให้กับผู้โดยสาร (Alavi, & Leidner, 2001, pp. 107-136)

ดังนั้นการบริการแบบไทยจึงเป็นการออกแบบ อัตลักษณ์การบริการไม่เพียงเชื่อมโยงมรดกวัฒนธรรมไทยแต่ยังเปิดรับนวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อสร้างประสบการณ์เฉพาะตัวที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล การบริการอย่างไทย เป็นลักษณะเฉพาะของความเป็นไทยที่สำคัญ เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น และเป็นลักษณะของวัฒนธรรมไทยที่มีเสน่ห์น่าประทับใจ ไม่เหมือนใคร ทำให้ประเทศไทยแตกต่างจากประเทศอื่น ในวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการศึกษาบทบาทของอัตลักษณ์การบริการแบบไทยของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินไทย ในการอธิบายกลไกการสร้างแตกต่างเชิงกลยุทธ์ในอุตสาหกรรมการบินโลก ตลอดจนเป็นแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันและความยั่งยืนของสายการบินสัญชาติไทย โดยใช้วาทกรรมแห่งอัตลักษณ์เป็นเครื่องมือในการสร้างความแตกต่างเชิงยุทธศาสตร์ในอุตสาหกรรมบริการระดับโลก

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอัตลักษณ์การบริการอย่างไทยของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินของสายการบินไทย โดยงานวิจัยนี้ศึกษาว่าการบริการของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินของสายการบินไทยสะท้อน อัตลักษณ์ไทย อย่างไร และส่งผลต่อประสบการณ์ของผู้โดยสารอย่างไร โดยเน้นแนวคิดเทคโนโลยีแห่งตัวตน เพื่อเข้าใจว่าพนักงานพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการทำงานและการบริการแบบไทยได้อย่างไร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การแข่งขันในอุตสาหกรรมการบินอันเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจทุนนิยม สายการบินจึงจำเป็นต้องสร้างกลยุทธ์สำคัญที่สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า รวมถึงสร้างรายได้และภาพลักษณ์ที่ดีให้กับประเทศ การบริการที่มีคุณภาพสูงช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและแนวทางการศึกษาเรื่องเล่า (Narrative Approach) เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้อย่างชัดเจน และเข้าใจลักษณะเฉพาะของการบริการที่สะท้อนความเป็นไทย และสร้างความหมาย การสร้างความรู้ที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำวิจัย ผู้วิจัยได้วางกรอบการเล่าเรื่องที่ช่วยให้ผู้เล่าเรื่อง รู้โครงเรื่องและเนื้อหาของสิ่งที่จะเขียนได้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เล่าเรื่องมีความรู้สึกร่วมในการเขียนที่สะท้อนถึงเรื่องราว ประสบการณ์ ของตนเองที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์วิชาชีพ ตลอดจนแนวทางในการประยุกต์ใช้ประสบการณ์และความรู้ต่างๆ ที่ได้มากับงานปัจจุบันที่ทำอยู่ด้วย ผู้วิจัยได้ส่งแบบสัมภาษณ์เชิงเล่าเรื่องให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้เตรียมตัวในการตอบคำถาม ก่อนการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นชุดคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้เล่าเรื่องและประสบการณ์ ตลอดจนแสดงความคิดเห็นต่อประสบการณ์ รวมถึงการพูดคุยและ ซักถามคำถามอย่างไม่เป็นทางการ คำถามในการสัมภาษณ์อาจมีการถามประเด็นคำถามอื่นเพิ่มเติม (ชาย โพธิ์สิตา, 2554; Creswell, 2014; Clandinin & Connelly, 2000; สุภาวดี ศรีสุวรรณ, 2561) เพื่อให้ได้มาถึงข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้การเล่าเรื่องในการเชื่อมโยงและถ่ายทอดให้เห็นถึงประสบการณ์ของผู้ถูกสัมภาษณ์ตามบริบทที่เกิดขึ้นจริงงานวิจัยนี้มุ่งหวังให้เกิดองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับธุรกิจบริการอื่นๆ (Elliott, 2005) โดยเลือกสายการบินไทยเป็นกรณีศึกษาหลักเนื่องจากมีการ บูรณาการอัตลักษณ์ไทยอย่างชัดเจน ผ่านการสื่อสารการแต่งกายและการสร้างความสัมพันธ์กับผู้โดยสาร ภายใต้สโลแกน “Smooth as Silk” ซึ่งเน้นความเรียบง่ายและประณีต บริษัทการบินไทยยังมีวิสัยทัศน์ที่เน้นอัตลักษณ์ความเป็นไทยในการให้บริการระดับสากล และได้รับรางวัล “World’s Best Airline Staff in Asia” จาก Skytrax ในปี 2022 (บริษัท การบินไทย จำกัด, 2566) อีกทั้งการบริการของพนักงานต้อนรับสายการบินไทยเน้น ความ

สุขภาพ ความอบอุ่น และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยมีการไหว้และรอยยิ้มเป็นสัญลักษณ์สำคัญของการต้อนรับ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษา มิติของวัฒนธรรมไทยที่สะท้อนผ่านการบริการ และ ผลกระทบต่อประสบการณ์ของผู้โดยสาร โดยอาศัยกรอบแนวคิด เทคโนโลยีแห่งตัวตนของ Foucault (1988) ซึ่งจะช่วยให้เห็นพลวัต ระหว่างการสร้างตัวตน การควบคุมทางสังคม และการต่อรองทางวัฒนธรรมในบริบทองค์กรไทยได้อย่าง แหลคม

การเก็บข้อมูล กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย พนักงานต้อนรับของสายการบินไทยที่มีประสบการณ์ มากกว่า 20 ปี ทั้งที่ยังปฏิบัติงานและเกษียณอายุ รวม 20 คน ดังทฤษฎี Attachment Theory (Bowlby, 1982, pp. 664-678) ซึ่งอธิบายว่าพนักงานที่อยู่กับองค์กรนานมักมีความผูกพันกับองค์กร และสามารถ ให้ข้อมูลได้อย่างละเอียด เลือกละเอียดตามหลักเกณฑ์ความเพียงพอของข้อมูล (Bold, 2012) จนถึงจุดอิ่มตัว ของข้อมูล (Data Saturation) เก็บข้อมูลด้วยการ สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) การสังเกต และการบันทึกเสียง โดยไม่เปิดเผยชื่อผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้ หากท่านใดไม่สะดวกในการบันทึกเสียง ก็จะใช้การจดแทน

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสกัดอัตลักษณ์ ไทยในงานบริการ นอกจากนี้ยังใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ เอกสารของสายการบินไทยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ พนักงานที่ยังปฏิบัติงานและเกษียณ การสังเกตพฤติกรรมและการให้บริการด้วยการถอดเทปนำข้อมูลมากำหนดรหัส Coding จัดกลุ่มข้อมูลที่ คล้ายคลึงกัน เพื่อค้นหาและระบุรูปแบบหรือแนวคิดที่สำคัญที่ปรากฏในข้อมูล รวมถึงการตรวจสอบความ ถูกต้องของแก่นสาระที่ได้จากการวิเคราะห์ (Meydan, & Akkas, 2024, pp. 98-129; ชาย โพลีตา, 2554) จริยธรรมการวิจัย ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ (รหัส SWUEC-672041) และนำเสนอข้อมูลในเชิงภาพรวมโดยไม่เปิดเผยชื่อหรือข้อมูล ส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

4. สรุปผลการวิจัย

ภายใต้บริบทของอุตสาหกรรมการบินที่มีการแข่งขันสูงและต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ ความผันผวนของผู้โดยสาร และมาตรฐานความปลอดภัยสากล ทำให้พนักงานต้อนรับของสายการบินไทย ต้องพัฒนาตนเองจาก “คนธรรมดา” สู่ “ผู้ให้บริการระดับมืออาชีพ” ที่มีอัตลักษณ์ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริการที่ผสมผสานความเป็นไทยเข้ากับมาตรฐานสากลอย่างลงตัว การวิจัย การอัตลักษณ์ การบริการอย่างไทยสะท้อนถึงการนำวัฒนธรรมไทยมาประยุกต์ใช้ในการบริการบนเครื่องบิน โดยเน้น ความอ่อนโยน ความใส่ใจ และความเป็นมิตร ซึ่งได้รับการยอมรับในระดับสากล พนักงานต้อนรับของ การบินไทยได้รับการปลูกฝัง แนวคิด Service Mind ผสมผสาน ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความสัมพันธ์

ระหว่างบุคคล และความอบอุ่นแบบไทย เข้ากับมาตรฐานสากล โดยมี “ความเกรงใจ” เป็นหัวใจสำคัญ แม้ว่าการพัฒนาไปสู่มาตรฐานสากลอาจทำให้บางแง่มุมของวัฒนธรรมไทยจางลง แต่การบินไทยยังคงรักษาเอกลักษณ์ผ่านแนวคิด การให้บริการด้วยเอกลักษณ์ความเป็นไทย ซึ่งประกอบด้วย การให้การสบตา การยิ้มที่จริงใจ และการบริการที่พิถีพิถัน เพื่อสร้างความรู้สึกรักอบอุ่นและเป็นกันเองกับผู้โดยสาร การบริการนี้ถือเป็น Soft Power ที่ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศในระดับสากล จากการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูล แสดงให้เห็นว่าพนักงานของการบินไทยภูมิใจที่ได้ทำหน้าที่เป็น “ทูตวัฒนธรรม” เผยแพร่อัตลักษณ์ไทยสู่สายตาชาวโลก ดังที่พนักงานต้อนรับท่านหนึ่งกล่าวว่า “เรารู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้สวมชุดไทยเรือนต้น เพราะสิ่งนี้ไม่ใช่แค่เครื่องแบบ แต่เป็นการนำเสนอความเป็นไทยให้ชาวโลกได้เห็น” ความภาคภูมิใจนั้นนอกจากสะท้อนผ่าน การแต่งกาย เช่น ชุดไทยเรือนต้น และตราสัญลักษณ์ของการบินไทย ที่มีสีสื่อถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมไทย เช่น สีม่วงจากกล้วยไม้ไทย สีทองแทนพุทธศาสนา และสีชมพูที่สื่อถึงดอกบัวและผ้าไหมไทย ผู้ให้สัมภาษณ์ยังเล่าว่า การบินไทยยังส่งเสริมจิตสำนึกในความเป็นไทยแก่พนักงาน เช่น พิธีเจิมเครื่องบินโดยสมเด็จพระสังฆราช และการตั้งนามพระราชทานให้กับเครื่องบินแต่ละลำ เพื่อเชื่อมโยงวัฒนธรรมไทยเข้ากับอุตสาหกรรมการบิน ทั้งหมดนี้ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่โดดเด่นในระดับสากล ผ่านแนวคิด “การให้บริการด้วยเอกลักษณ์ความเป็นไทย” และ “Service Beyond” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการให้บริการที่ไม่ได้แค่ตอบสนองความต้องการ แต่สร้างประสบการณ์ที่เหนือความคาดหมาย ด้วยการคาดการณ์และเอาใจใส่ ก่อนที่ลูกค้าจะขอ ก้าวข้ามมาตรฐานสากลด้วยความเป็นไทย ที่สร้างความประทับใจอย่างลึกซึ้ง แก่ผู้โดยสารทั่วโลก การบินไทยสามารถผสมผสาน อัตลักษณ์ไทยกับมาตรฐานสากล ได้อย่างลงตัว สร้างความแตกต่างที่เหนือความคาดหมาย และเป็นต้นแบบของการบริการที่โดดเด่นในธุรกิจการบินระดับโลก

การสร้างอัตลักษณ์ของสายการบินไทยนั้นต้องอาศัยกระบวนการฝึกอบรมที่เข้มข้น และการส่งผ่านวัฒนธรรมองค์กรที่เน้น “การบริการด้วยหัวใจแบบไทย” ควบคู่กับมาตรฐานความปลอดภัยระดับโลก อัตลักษณ์การบริการเกิดจากการถ่ายทอดความรู้เรื่องการบินอย่างไทยที่ได้จากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยและมาตรฐานสากล ของผู้ปฏิบัติหน้าที่ให้บริการบนเครื่องบิน เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ประทับใจและตอบสนองความต้องการของผู้โดยสาร โดยอาศัยความเป็นผู้เชี่ยวชาญในการคิด และนำเสนอตามรูปแบบที่ได้รับการปลูกฝังสืบต่อกันมาจากระบบการบริการ และการฝึกอบรมของสายการบิน โดยองค์ประกอบหลักของอัตลักษณ์บริการแบบไทย

1. การสื่อสารด้วยวัฒนธรรมไทยในงานบริการ การบริการของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินไทย สะท้อนอัตลักษณ์ของความเป็นไทย ผ่านการสื่อสารที่อบอุ่น อ่อนน้อม และใส่ใจในรายละเอียด ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่ทำให้บริการของไทยโดดเด่นในระดับสากล “ยิ้มสยาม” และการไหว้ เป็นสัญลักษณ์ของความอบอุ่นและความเคารพ รอยยิ้มที่จริงใจ ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและบรรยากาศที่

เป็นมิตร การไหว้ เป็นการแสดงออกถึงความเคารพและการต้อนรับแบบไทย สร้างความประทับใจตั้งแต่เริ่มรับบริการ การสื่อสารที่นุ่มนวลและใส่ใจในรายละเอียด ใช้น้ำเสียงอ่อนโยนและภาษากายที่ให้ความรู้สึกอบอุ่น ผสมผสานมาตรฐานการสื่อสารสากลเพื่อความปลอดภัยและประสิทธิภาพ ที่กำหนดโดย ICAO (International Civil Aviation Organization) กับความเป็นไทย เพื่อให้การแจ้งข้อมูลสำคัญ เช่น มาตรการความปลอดภัย คู่มือคลายและเข้าถึงง่าย คำขวัญ “รักคุณเท่าฟ้า” สะท้อนแนวคิดการบริการแบบไทย สื่อถึงการดูแลผู้โดยสารเสมือนคนสำคัญ เพลง “รักคุณเท่าฟ้า” ช่วยเชื่อมโยงอารมณ์และความรู้สึกของผู้โดยสารกับภาพลักษณ์ของสายการบิน นับเป็นวัฒนธรรมไทยที่เป็นสากล ส่วนการให้บริการด้วยเอกลักษณ์ความเป็นไทย นับเป็น Soft Power ที่สร้างความประทับใจระดับโลก เป็นบริการที่เน้น ความใส่ใจในรายละเอียด ด้วยการสบตา รอยยิ้ม และการดูแลความต้องการเฉพาะบุคคล นับเป็นการถ่ายทอดอัตลักษณ์ไทยผ่าน Service Mind และการบริการที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยกับมาตรฐานสากล ดังที่มีเรื่องเล่าจากผู้โดยสารว่า “มีผู้โดยสารชาวต่างชาติท่านหนึ่งไม่สบายบนเครื่องบิน เราได้ดูแลท่านด้วยการประคบเย็น และชงน้ำจิงให้ดื่ม ท่านประทับใจมาก และบอกว่าไม่เคยได้รับการดูแลแบบนี้จากสายการบินไหนมาก่อน” นับเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนถึงการบริการที่ใส่ใจและอบอุ่นแบบไทย การสื่อสารด้วยวัฒนธรรมไทยในงานบริการของสายการบินไทย สะท้อนอัตลักษณ์ของการบริการแบบไทยที่โดดเด่นในระดับโลก โดยการนำ “ยิ้มสยาม” การไหว้ น้ำเสียงอ่อนโยน และความใส่ใจในรายละเอียด มาสร้างความประทับใจให้แก่ผู้โดยสาร ผสมผสานกับมาตรฐานสากล ทำให้การบินไทยไม่เพียงเป็นสายการบิน แต่เป็น “ทูตทางวัฒนธรรมไทย” ที่ถ่ายทอดความเป็นไทยสู่สายตาชาวโลก

2. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้โดยสาร แนวทางของการบินไทยเน้นความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างลูกเรือและผู้โดยสาร และการให้บริการด้วยใจ ผสมผสานเอกลักษณ์แบบไทย โดยใช้การให้บริการด้วยเอกลักษณ์ความเป็นไทย ซึ่งผสมผสานความสุภาพ อ่อนโยน และความเป็นมืออาชีพ ลูกเรือได้รับการฝึกอบรมให้ ปรับการสื่อสารตามสถานการณ์ เช่น ใช้ภาษาสุภาพและน้ำเสียงนุ่มนวลในภาวะปกติ และใช้คำสั่งที่ชัดเจน เด็ดขาดในกรณีฉุกเฉิน เพื่อให้สามารถควบคุมสถานการณ์และรักษาความปลอดภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความเอาใจใส่และการสังเกตเป็นหัวใจสำคัญของการบริการแบบไทย ลูกเรือใช้ แววดา รอยยิ้ม และภาษากายที่อบอุ่น เพื่อสร้างความไว้วางใจและให้ผู้โดยสารรู้สึกได้รับการดูแลเป็นพิเศษ นอกจากนี้ การพูดคุยที่เป็นมิตร เช่น การทักทายภาษาไทยด้วยคำว่า “สวัสดีค่ะ/ครับ” หรือ “เรียนเชิญ” ช่วยสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นกันเอง การบริการแบบไทยยังเน้นการสร้างประสบการณ์ที่น่าจดจำ ผ่านการแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย เช่น การแนะนำอาหารไทย สถานที่ท่องเที่ยว และเทศกาลสำคัญ สิ่งเหล่านี้ช่วยเสริมภาพลักษณ์ของประเทศไทยให้กับผู้โดยสารต่างชาติ และสร้างความรู้สึกคุ้นเคยให้กับผู้โดยสารชาวไทย การแยกแยะรูปแบบการสื่อสารนี้สะท้อนถึง การฝึกอบรมที่เน้นให้บริการและความปลอดภัยควบคู่กัน อำนาจของลูกเรือจึงไม่ได้อยู่ที่การบังคับโดยตรง แต่เป็นอำนาจที่ซ่อนอยู่ในความ

สัมพันธ์และความเชื่อมั่นที่สร้างขึ้นกับผู้โดยสาร ลูกเรือมีบทบาททั้งด้านการบริการและการรักษาความปลอดภัย จึงต้องมีทักษะในการสื่อสาร ใช้ภาษาสุภาพ อ่อนโยน และเป็นมืออาชีพ อัตลักษณ์ของการบริการแบบไทย ผสมผสานความอ่อนโยนและความเด็ดขาด ลูกเรือสามารถใช้ถ้อยคำสุภาพและการสื่อสารที่เป็นมิตร ในขณะที่สามารถ กำหนดกฎระเบียบและรักษาความปลอดภัยอย่างเคร่งครัด โดยไม่ต้องใช้การบังคับ แต่ผ่านอำนาจที่ซ่อนอยู่ในความสัมพันธ์ ในการบริการแบบไทยด้วยการใช้วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ และการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการสร้างการยอมรับและความร่วมมือ โดยไม่ต้องอาศัยการบังคับ แต่ผ่านการสร้างประสบการณ์เชิงบวกที่ทำให้ผู้โดยสารรู้สึกได้รับการดูแลและเคารพอย่างแท้จริง นับเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างและเหนือกว่าการบริการแบบมาตรฐานทั่วไป เป็นเอกลักษณ์ของการบริการที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยอย่างแท้จริง ที่ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ ทำให้การเดินทางราบรื่นและปลอดภัย แตกต่างจากสายการบินอื่น

3. การบูรณาการความเป็นไทย เพื่อลดปัญหาในงานบริการ การให้บริการของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินของการบินไทย จากคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลหลายท่านสะท้อนถึง ความงดงามและวิถีชีวิตแบบไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยมีรากฐานจากวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธ ที่เน้นความอ่อนน้อมถ่อมตน ความใส่ใจในรายละเอียด และความเป็นมิตรและสร้างความรู้สึกรอบอุ้นให้กับผู้โดยสาร เปรียบเสมือนการต้อนรับแขกที่บ้าน แม้ว่าจะได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างชาติ คนไทยก็สามารถผสมผสานวัฒนธรรมเหล่านั้นเข้ากับความเป็นไทยดั้งเดิมได้อย่างลงตัว องค์ประกอบเหล่านี้ถือเป็นจุดแข็งที่สร้างความแตกต่างให้กับสายการบินไทยในอุตสาหกรรมการบินระดับสากล ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านเล่าว่า พนักงานต้อนรับของการบินไทยได้รับการปลูกฝังให้บริการด้วย ความใส่ใจในทุกความต้องการของผู้โดยสาร สร้างความรู้สึก อบอุ่นและปลอดภัย เปรียบเสมือนบ้านที่ทำให้ผู้โดยสารรู้สึก สบายใจตั้งแต่ก้าวขึ้นเครื่อง สิ่งนี้สะท้อนถึง การบริการด้วยหัวใจ ซึ่งเป็นหัวใจของวัฒนธรรมไทยที่ให้ความสำคัญกับการต้อนรับและการดูแลแขกอย่างดีที่สุด การบริการของพนักงานต้อนรับไทยจึงมีเอกลักษณ์ชัดเจนผ่านการยิ้ม การไหว้ และการใช้ภาษาที่สุภาพ เช่น การโน้มตัวหรือนั่งคุกเข่าเมื่อต้องให้บริการผู้โดยสาร สิ่งเหล่านี้เป็น สัญลักษณ์ของการให้เกียรติและความเคารพ ซึ่งเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยที่ให้ความสำคัญกับความอ่อนน้อมถ่อมตน การแสดงความสุภาพอย่างจริงใจนี้ช่วยให้ผู้โดยสารรู้สึก ได้รับการเอาใจใส่และเคารพอย่างแท้จริง

ผู้ให้ข้อมูลยังเล่าว่า พนักงานต้อนรับได้รับการฝึกให้สามารถ สังเกตและตอบสนองความต้องการของผู้โดยสารโดยไม่ต้องร้องขอการอยู่ในสายตาผู้โดยสาร ซึ่งครูผู้สอนเน้นให้ความสำคัญของการวางตัวให้พร้อมให้บริการเสมอ โดยสะท้อนจากสถานการณ์จริง เช่น การตอบสนองอย่างรวดเร็วเมื่อผู้โดยสารต้องการความช่วยเหลือ และฝึกอบรมลูกเรือให้รู้จักจุดยืนและวางตัวให้ผู้โดยสารมองเห็นได้ง่าย เช่น เสนอความช่วยเหลือทันทีเมื่อเห็นผู้โดยสารมีปัญหา ใช้แววตาและภาษาในการสื่อสารอย่างเป็นมิตร ดูแล

ผู้โดยสารที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ เช่น ผู้สูงอายุ หญิงตั้งครรภ์ หรือเด็กเล็ก สิ่งให้ผู้ให้ข้อมูลกล่าวนี้สะท้อนถึงแนวคิด “ความเกรงใจ” ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้อื่นและใส่ใจในรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความสบายของผู้โดยสาร และไม่ให้ใครรู้สึกลำบาก ใจ ที่นับเป็นพลังที่สร้างสรรค์ ผู้ให้ข้อมูลย้ำว่า การบริการของพนักงานต้อนรับไม่เพียงแต่เป็นไปตามมาตรฐานเท่านั้น แต่ยังสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทของผู้โดยสารแต่ละชาติและสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น การรับมือกับผู้โดยสารที่มีข้อร้องเรียน โดยใช้ ความอ่อนน้อมและวาทีศิลป์แบบไทย เพื่อสร้างความพึงพอใจและลดความตึงเครียด สะท้อนถึงการปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมของผู้โดยสารจากหลากหลายชาติ ขณะเดียวกันก็รักษากฎเกณฑ์แบบไทยไว้ได้อย่างกลมกลืน โดยใช้ ความอดทนและความใส่ใจ ในการดูแลผู้โดยสารที่มีความต้องการพิเศษหรือมีข้อจำกัดด้านร่างกาย ผสมผสาน ความเด็ดขาดและความอ่อนโยน ในการจัดการสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อให้ผู้โดยสารรู้สึกมั่นใจและปลอดภัย ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนให้เห็นถึง การฝึกอบรมที่เน้นทั้งมาตรฐานสากลและอัตลักษณ์ไทย พนักงานต้อนรับของการบินไทยได้รับการฝึกฝน ทั้งทักษะด้านความปลอดภัยและการบริการที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย ซึ่งรวมถึง การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ เช่น การฝึก การไหว้ การยิ้ม และการสื่อสารในสถานการณ์ที่หลากหลาย การเรียนรู้จากสถานการณ์จริง เช่น การจัดการกับผู้โดยสารที่ต้องการความช่วยเหลือ หรือการรับมือกับปัญหาบนเครื่องบิน การเรียนรู้จากข้อผิดพลาด และการปรับปรุงแนวทางแก้ไขเพื่อให้การบริการมีประสิทธิภาพมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวตามบริบทและการใช้อัตลักษณ์ความเป็นไทยในงานบริการมาในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นับเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างความแตกต่างและความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับการบินไทย ทำให้ สามารถรักษาคุณภาพการบริการในระดับโลก พร้อมทั้งเป็นตัวแทนของ ความอบอุ่น ใส่ใจ และเป็นเอกลักษณ์ของการบริการแบบไทย ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล และเป็นการสร้างความไว้วางใจผ่านวัฒนธรรม

4. ความปลอดภัยที่ผสมผสานอัตลักษณ์ความเป็นไทย (Safety Embracing Thainess) แม้ว่าการเดินทางโดยเครื่องบินจะปลอดภัยที่สุดตามสถิติ แต่ยังมีปัจจัยด้านสุขอนามัยและความกดอากาศที่ต้องคำนึงถึง เทคโนโลยีการบินที่ก้าวหน้าทำให้มาตรฐานความปลอดภัยต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าสายการบินทุกแห่งต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดสากล เช่น IATA และ ICAO แต่การแข่งขันด้านบริการ เช่น อาหารที่นั่ง และความบันเทิง เป็นเงื่อนไขสร้างความแตกต่าง และเพิ่มมูลค่าให้กับสายการบิน อย่างไรก็ตาม ความปลอดภัยยังคงเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของการบิน สะท้อนผ่านผู้ให้ข้อมูลว่า ลูกเรือได้รับการฝึกอบรมให้ต้องปฏิบัติตามหลัก 3S ได้แก่ การบริการ (Service), นิรภัย (Security) และ ความปลอดภัย (Safety) และเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น สภาพอากาศแปรปรวน (Turbulence) ช่วงขึ้น-ลงเครื่องบิน (Takeoff/Landing) และภัยคุกคามด้านนิรภัย ควบคู่กับอัตลักษณ์ การบริการแบบไทย ที่เน้น ผสมผสาน ความปลอดภัยเข้ากับความอ่อนโยน ความใส่ใจ และการดูแลผู้โดยสารเชิงรุก การดูแลผู้โดยสาร

ให้ได้รับความสะดวกสบายสูงสุด ทั้งในเรื่องอาหาร ที่นั่ง การพักผ่อน และความบันเทิง โดยการให้บริการที่ดีไม่เพียงเพิ่มความพึงพอใจของผู้โดยสาร แต่ยังช่วยลดความกังวลและเสริมสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ซึ่งส่งผลต่อความปลอดภัยโดยรวมของเที่ยวบิน การฝึกอบรมลูกเรือจึงต้องครอบคลุมทั้งการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินและการให้บริการที่เป็นเลิศ ลูกเรือไม่ได้เพียงให้บริการตามหน้าที่ แต่ยังให้ความสำคัญกับ ความสะดวกสบายของผู้โดยสารแต่ละคน เช่น การจดจำความต้องการพิเศษของผู้โดยสาร การสังเกตความต้องการโดยไม่ต้องรอให้ร้องขอ และการช่วยเหลืออย่างเต็มใจ สะท้อนถึงความเอาใจใส่ และการดูแลให้บริการเชิงรุก ลูกเรือยังให้บริการแบบพิถีพิถันและเป็นระบบ ตั้งแต่การเสิร์ฟอาหารอย่างเป็นระเบียบ สอบถามความต้องการเพิ่มเติม และสร้างบรรยากาศที่ทำให้ผู้โดยสารรู้สึกเป็นพิเศษไปจนถึงการจัดการด้านความปลอดภัย ที่สะท้อนให้เห็นว่าลูกเรือจะดำเนินการตามมาตรฐานที่ได้รับการฝึกฝนมาอย่างดี

การบินไทยได้ผสมผสานอัตลักษณ์ไทยเข้ากับการบริการบนเครื่องบินอย่างลงตัว โดยเน้นความอ่อนโยนและเป็นมิตร ควบคู่ไปกับการรักษามาตรฐานสากลอย่างเคร่งครัด สร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและไว้วางใจแก่ผู้โดยสาร ซึ่งเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างลูกเรือและผู้โดยสาร การใช้แนวคิด Crew Resource Management (CRM) ที่มีบทบาทสำคัญในการลดอุปสรรคจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและสังคม ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันของลูกเรือ และสร้างความไว้วางใจจากผู้โดยสาร ทั้งยังลดความตึงเครียดในระหว่างเที่ยวบิน และทำให้การปฏิบัติตามมาตรฐานความปลอดภัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การสื่อสารมาตรการความปลอดภัยจึงเป็นไปอย่างสุภาพและเป็นมิตร ไม่สร้างความตึงเครียดแก่ผู้โดยสาร แม้ว่าความปลอดภัยจะเป็นหัวใจสำคัญของการบิน แต่สายการบินไทยให้ความสำคัญกับการทำให้มาตรการความปลอดภัยเป็นไปอย่างนุ่มนวล เช่น การสื่อสารเกี่ยวกับมาตรการด้านความปลอดภัยอย่างสุภาพและเป็นมิตร การผสมผสานอัตลักษณ์ไทยและการบริการนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจของลูกเรือว่าการบริการและความปลอดภัยต้องไปด้วยกัน เป็นเอกลักษณ์ของการบริการที่โดดเด่น และสร้างความพึงพอใจแก่ผู้โดยสาร การบริการด้วยความเอาใจใส่ การดูแลด้วยความนุ่มนวล และการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดเป็นความรู้สึกไว้วางใจและประทับใจในการบริการของการบินไทย

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้มุมมองผ่านแนวคิดความเป็นไทย การผสมผสานทางวัฒนธรรม และเทคโนโลยีแห่งตัวตน ของ Foucault (2004) มาเป็นกรอบในการสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของการบริการอย่างไทยบนสายการบินสัญชาติไทย อาจกล่าวได้ว่าการใส่ใจดูแลอย่างไทยในงานบริการนั้น สามารถเชื่อมโยงได้กับแนวคิดทั้งสาม โดยที่ผู้ให้บริการไทยไม่เพียงต้องพัฒนาทักษะและความสามารถในการทำงานตามกฎระเบียบเท่านั้น แต่ยังต้องพัฒนาตัวตนและทัศนคติการให้บริการที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย เช่น ความเกรงใจ การให้เกียรติ และการสร้างความรู้สึกเป็นมิตรกับลูกค้าและเป็นการสร้างความไว้วางใจ

ผ่านวัฒนธรรม ความอ่อนน้อม การให้เกียรติ และความเป็นมิตร ที่สร้างความหมายและกำหนดกรอบการปฏิสัมพันธ์ ผู้โดยสารจึงให้ความร่วมมือไม่ใช่เพราะถูกบังคับ แต่เพราะรู้สึกได้รับการดูแลและเคารพที่สอดคล้องกับแนวคิด อำนาจ/ความรู้ (power/knowledge) ของ Foucault ที่มองว่าอำนาจและความรู้เกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออก (Engstrand, & Enberg, 2020, pp. 336-352) ลูกเรือใช้ความรู้ด้านความปลอดภัยและการบริการ ผสมกับทักษะการสื่อสารแบบไทย สร้างความน่าเชื่อถือและการยอมรับจากผู้โดยสาร การบูรณาการนี้ทำให้พนักงานบริการไม่เพียงมีความสามารถในการให้บริการที่เป็นมิตรและอบอุ่น แต่ยังสามารถสร้างความประทับใจและความผูกพันระหว่างตนเองและลูกค้าได้อย่างยั่งยืน เป็นการให้ความสำคัญกับการบริการที่มีประสิทธิภาพและความตั้งใจของพนักงานผู้ให้บริการบนเครื่องบิน สะท้อนถึงความพยายามในการสร้างและรักษาอัตลักษณ์ที่แตกต่างของการบริการแบบไทยที่มีความโดดเด่นและแตกต่างจากมาตรฐานการบริการทั่วไป (สุภาวดี ศรีสุวรรณ, 2561) พนักงานผู้ให้บริการต้องเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย เป็นการฝึกฝนตนเองให้มีความประพฤติที่เหมาะสม พร้อมทั้งการใช้ภาษาไทยและคำทักทายที่เป็นเอกลักษณ์ในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างบรรยากาศที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมไทย เช่น การสวมใส่ชุดไทยและการตกแต่งภายในอย่างไทย (Ritironasak, & Chakkeaw, 2024)

การสื่อสารด้วยวัฒนธรรมไทยในงานบริการ สามารถแสดงให้เห็นถึงการสร้างอัตลักษณ์และความเชื่อมโยงเชิงวัฒนธรรมของพนักงานและองค์กรได้อย่างลึกซึ้ง โดยพนักงานได้รับการฝึกฝนให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานสังคมและค่านิยมองค์กร ผ่านพฤติกรรมเชิงวัฒนธรรม (Smith, 2008; Jeffrey, 2011) เช่น การยิ้ม การไหว้ และภาษากายที่อบอุ่น ซึ่งช่วยสร้างความประทับใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างลูกเรือและผู้โดยสาร และเชื่อมโยงกับผู้โดยสารโดยไม่ต้องใช้คำพูดมากมาย แสดงถึงการควบคุมการแสดงออกและการสื่อสารที่มีความหมายต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้โดยสาร ซึ่งเทคโนโลยีแห่งตัวตน กล่าวถึงการฝึกฝนตนเองและการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองให้มีความรู้เท่าทันกับบรรทัดฐานที่สังคมต้องการ (เบญจวรรณ อุปัชฌาย์, 2561, หน้า 1-54) ในกรณีนี้ ได้นำแนวคิดเอกลักษณ์การบริการอย่างไทย มาใช้เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งหก ได้แก่ การมองเห็น การสัมผัส การลิ้มรส การได้ยิน การได้กลิ่น และความรู้สึกที่อบอุ่นใจ พร้อมทั้งสะท้อนผ่านคำขวัญ “รักคุณเท่าฟ้า” ซึ่งทำหน้าที่เป็นวาทกรรมเชิงสัญลักษณ์ของบริการที่ใส่ใจและเป็นมิตร (Knights, & Morgan, 1991, pp. 251-273) นอกจากนี้ พนักงานยังได้รับการฝึกอบรมให้สามารถควบคุมอารมณ์และปรับตัวในทุกสถานการณ์ ซึ่งเป็นการหล่อหลอมบุคลิกภาพตามมาตรฐานสากล สายการบินไทยได้ถ่ายทอดคุณค่าเหล่านี้จากฐานสู่ฐาน การผสมผสานเอกลักษณ์ไทยกับมาตรฐานการบินระดับโลกถือเป็น soft power ที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างภาพลักษณ์ของการบินไทยในระดับสากล งานวิจัยของ Suksudthi, Kankaew & Kuosuwat (2023) ชี้ให้เห็นว่า กลยุทธ์ดังกล่าวช่วยให้การบินไทยสามารถสร้างประสบการณ์ที่โดดเด่น

และยั่งยืน ในขณะที่ Tan (2014) กล่าวถึงความสำคัญของการถ่ายทอดอัตลักษณ์บริการแบบเอเชียเพื่อขยายธุรกิจสู่ตลาดนานาชาติ โดยต้องอาศัยการปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละประเทศ กล่าวโดยสรุป การบินไทยได้ใช้วัฒนธรรมไทยเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างประสบการณ์การเดินทางที่แตกต่าง โดยการหล่อหลอมอัตลักษณ์พนักงานผ่านการฝึกอบรมและการสื่อสารเชิงวัฒนธรรม ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้โดยสาร และทำให้บริการของการบินไทยมีความโดดเด่นในระดับโลก อีกทั้งข้อมูลและกรณีศึกษา ทั้งสายการบิน Emirate, Singapore Airline รวมถึง Ryanair และ Qatar Airways สามารถช่วยให้เห็นถึงการใช้การวิเคราะห์พฤติกรรมในการสร้างแบรนด์และภาพลักษณ์ของ สายการบินเหล่านี้ ที่สามารถสร้างแบรนด์และภาพลักษณ์ที่โดดเด่นในตลาด โดยการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของผู้โดยสาร ทำให้สามารถแข่งขันได้ในอุตสาหกรรมการบินที่มีการแข่งขันสูง (Balakrishnan, 2013, pp. 163-174; Alavi, & Leidner, 2001, pp. 107-136; Ryanair, 2020; Qatar Airways, 2020)

การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้โดยสาร แสดงถึง ในการสร้างมาตรฐานการบริการที่มีเอกลักษณ์ทั้งด้านความเป็นไทยและความเป็นมืออาชีพ การให้บริการด้วยเอกลักษณ์ความเป็นไทย ถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริการที่โดดเด่นของการบินไทย ซึ่งเน้นการสื่อสารที่อ่อนโยน อ่อนน้อม และการใส่ใจในรายละเอียด ช่วยสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น ขณะเดียวกัน พนักงานต้อนรับได้รับการฝึกฝนให้มี Service Mind และปฏิบัติตามมาตรฐานสากลด้านความปลอดภัย โดยใช้ Crew Resource Management หรือ CRM (Federal Aviation Administration, 2004) เป็นเครื่องมือเสริมเพื่อลดอุปสรรคจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม และส่งเสริมการทำงานเป็นทีม นับเป็นการใช้ เทคโนโลยีแห่งตัวตน ที่พนักงานต้อนรับได้รับการฝึกฝนเพื่อสร้างอัตลักษณ์และวิถีคิดเกี่ยวกับการบริการในแบบฉบับของไทย รวมถึงการฝึกอบรมให้มีทักษะการควบคุมตนเองเพื่อปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ การฝึกอบรมที่เข้มงวดช่วยให้พนักงานพัฒนาอัตลักษณ์และทัศนคติที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานองค์กร (Fraser, 1981, pp. 272-287; Smith, 2008, pp. 1-15) ซึ่งเป็นการสร้างมาตรฐานเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนอำนาจผ่านการพัฒนาตนเอง นอกจากนี้ Foucault ยังกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และอำนาจ ในกรณีของการบริการบนเครื่องบิน พนักงานต้องใช้การสื่อสารอย่างมีชั้นเชิง โดย “Safety Talk” เน้นความชัดเจนและเด็ดขาด ส่วน “Service Talk” เปิดโอกาสให้ใช้กลยุทธ์เชิงบริการเพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้โดยสาร (Clark, 2012) เปรียบเทียบกับงานของ Helmreich, Merritt, & Wilhelm. (1999, pp. 19-32) พบว่าการใช้ CRM ช่วยเพิ่มความปลอดภัยในการบินผ่านวัฒนธรรมการสื่อสารแบบเปิดเผย ลดช่องว่างระหว่างลำดับชั้น และทำให้ลูกเรือสามารถแสดงข้อกังวลด้านความปลอดภัยได้โดยไม่เกรงกลัวอำนาจผู้บังคับบัญชา การบริการของการบินไทยจึงเป็นการผสมผสานความเป็นไทยกับมาตรฐานสากล เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้โดยสารและเสริมสร้างภาพลักษณ์ในระดับโลก นับเป็นการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ ที่สะท้อนทั้ง

ความเป็นไทยและสากล ในการบริหารบทบาทของลูกเรือที่สามารถสลับโหมดระหว่าง “Service Talk” ที่อ่อนโยน กับ “Safety Talk” ที่เฉียบขาด และเป็นการใช้ภาษากาย น้ำเสียง และวาทศิลป์ไทยอย่างมีกลยุทธ์ เพื่อจัดการกับผู้โดยสารจากหลากหลายวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Semchuchota, Soontornnaruerangseeb, & Bodhisuwan, 2021) อีกทั้งยังวิเคราะห์ว่าการสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างลูกเรือสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของพนักงานต้อนรับ รวมถึงการใช้คำศัพท์เฉพาะทางและวิธีการพูดที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการบินเชิงพาณิชย์ (วรารณ วงษ์ทอง, 2559, หน้า 125-137)

การบูรณาการความเป็นไทยเพื่อลดปัญหาในงานบริการ การให้บริการของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินของการบินไทย สะท้อนถึงแนวคิดการบูรณาการวัฒนธรรมไทยเพื่อแก้ไขปัญหาและยกระดับประสบการณ์ของผู้โดยสาร โดยใช้ เอกลักษณ์ไทยอันได้แก่ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความใส่ใจในรายละเอียด และวาทศิลป์แบบไทย เป็นเครื่องมือสำคัญในการลดปัญหาในงานบริการ (นภาพร ทองคำ, 2563, หน้า 40-49) ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ใน 3 มิติหลัก ได้แก่

1. การป้องกันปัญหาด้วยการบริการเชิงรุก โดยการสังเกตและเอาใจใส่ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการบริการแบบไทยที่มีรากฐานมาจาก “ความเกรงใจ” และ “น้ำใจไมตรี” ของคนไทย เพื่อคาดการณ์และป้องกันปัญหาก่อนเกิดขึ้น เช่น การสังเกตพฤติกรรมของผู้โดยสารด้วยสายตาที่อ่อนโยนและเอาใจใส่ เพื่อให้ความช่วยเหลือโดยไม่ต้องรอให้ร้องขอ การช่วยเหลือผู้โดยสารที่มีข้อจำกัดด้านอาหาร ผู้สูงอายุ หรือเด็กเล็ก ด้วยจิตใจเมตตา และ การดูแลเหมือนญาติมิตร รวมถึงการใช้ภาษากายและวาทศิลป์แบบไทยแท้ เช่น การโน้มตัวเมื่อสนทนาด้วยความสุภาพ โทนเสียงนุ่มนวลที่สะท้อน วาจาสุภาพ และการไหว้ที่แสดงถึงความเคารพและการให้เกียรติ ซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและลดความไม่พอใจของผู้โดยสาร การจัดการปัญหาด้วยภูมิปัญญาไทย เมื่อเกิดปัญหขึ้น พนักงานต้อนรับใช้ วิธีไทยในการแก้ไขปัญหาที่เน้นการสร้าง ความเข้าใจและการประนีประนอม โดยการใช้วาทศิลป์แบบไทย ที่นุ่มนวลแต่มีประสิทธิภาพ เช่น การกล่าวขอโทษด้วยความจริงใจพร้อมการไหว้ประกอบ การใช้คำพูดที่สุภาพและเข้าใจง่าย และการแสดงความเสียใจอย่างแท้จริง ซึ่งสะท้อนถึง การรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ของคนไทย นับเป็นการสร้างประสบการณ์พิเศษด้วยเสน่ห์ไทย พนักงานต้อนรับไม่เพียงแค่แก้ไขปัญหา แต่ยังสร้างประสบการณ์ที่น่าประทับใจผ่าน การต้อนรับแขกแบบไทย ที่มีความอบอุ่นเหมือนการต้อนรับที่บ้าน การแบ่งปันเรื่องราว และวัฒนธรรมไทยอย่างภาคภูมิใจ การเสิร์ฟอาหารไทยด้วยความใส่ใจในรายละเอียด และการใช้ รอยยิ้มสยาม ที่แท้จริงและมาจากใจ ทั้งหมดนี้สะท้อนถึง จิตวิญญาณของการให้และการแบ่งปัน ที่เป็นหัวใจสำคัญของวัฒนธรรมไทย (Wongleedee, 2015, pp. 580-583)

2. การจัดการปัญหาที่ด้วยวัฒนธรรมไทย สะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมไทยที่เน้นความอ่อนน้อม และการให้เกียรติ ช่วยให้การแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพมากขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การรับมือกับผู้โดยสารที่ไม่พอใจด้วยการใช้ ความอ่อนน้อมถ่อมตน แทนการเผชิญหน้า โดยการกล่าวขอโทษด้วยความ

จริงใจและการโน้มตัวเล็กน้อยเพื่อแสดงความเคารพ รวมทั้งการใช้วาทศิลป์แบบไทย ที่สุภาพแต่ชัดเจนในกรณีสถานการณ์ฉุกเฉิน ทั้งนี้ พนักงานต้องแสดงออกอย่างมั่นใจเพื่อสร้างความไว้วางใจและลดความตื่นตระหนก (Dech-siri, Pathhumcharoenwattana, & Ratana-Ubol, 2022, pp. 84-92)

3. นอกจากบริการตามมาตรฐาน พนักงานต้อนรับของการบินไทยยังมีความสามารถในการสื่อสารอย่างอบอุ่น เป็นธรรมชาติและเป็นกันเอง ซึ่งทำให้ผู้โดยสารรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวไทย ยังเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ที่ดีให้แก่ผู้โดยสาร สร้างความแตกต่างและความสามารถในการแข่งขันในตลาดสอดคล้องกับกลยุทธ์ชาติไทย (2018-2037) ที่มุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมและบริการในอนาคต (Kungwola, 2023)

การบูรณาการความเป็นไทยเพื่อลดปัญหาในการบริการของการบินไทย ไม่ได้เป็นเพียงจุดขายทางการตลาด แต่ยังเป็น เครื่องมือสำคัญในการป้องกันและจัดการปัญหาในงานบริการ โดยช่วยให้พนักงานสามารถควบคุมอารมณ์ รับมือกับข้อร้องเรียน และแก้ไขปัญหาด้อย่างมืออาชีพ อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างทางวัฒนธรรมยังเป็นปัจจัยที่ต้องคำนึงถึง เนื่องจากท่าทางและภาษากายที่แตกต่างกันอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิด (Dąbrowska & Fandrejewska, 2020, pp. 13-21) งานวิจัยของ Hofstede (1980) ยังชี้ให้เห็นว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมส่งผลต่อการบริการและการจัดการปัญหา ซึ่งการบินไทยใช้วัฒนธรรมไทยเป็นข้อได้เปรียบในการให้บริการแก่ผู้โดยสารจากหลากหลายเชื้อชาติ นอกจากนี้ งานวิจัยเกี่ยวกับ การเสริมสร้างจิตบริการและความฉลาดทางอารมณ์ ยังยืนยันว่าการฝึกอบรมที่เน้นการควบคุมอารมณ์และการใช้ภาษากายอย่างเหมาะสมมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน (Liu, 2024, pp. 1-6) การพัฒนาทักษะเหล่านี้ช่วยให้พนักงานสามารถรับมือกับปัญหาได้ดีขึ้น สร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า และเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของการบินไทยในอุตสาหกรรมบริการระดับสากล

ความปลอดภัยที่ผสมผสานอัตลักษณ์ความเป็นไทย (Safety Embracing Thainess) มาตรฐานความปลอดภัยเป็นหัวใจสำคัญของอุตสาหกรรมการบิน อย่างไรก็ตาม การบินไทยสามารถผสมผสานมาตรฐานสากลเข้ากับอัตลักษณ์ความเป็นไทยผ่าน การให้บริการด้วยเอกลักษณ์ความเป็นไทย ซึ่งเน้นความอ่อนโยน ความใส่ใจในรายละเอียด และมารยาทไทย เช่น การยิ้ม การพูดจาสุภาพ และการให้บริการที่อบอุ่น แม้ว่ามาตรฐานด้านความปลอดภัยจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด แต่การแสดงออกที่สุภาพและเป็นมิตรช่วยลดความตึงเครียดของผู้โดยสาร และทำให้การสื่อสารด้านความปลอดภัยเป็นไปอย่างราบรื่น การบริการแบบไทยไม่ใช่อำนาจในเชิงบังคับ แต่สร้าง “อำนาจที่ซ่อนอยู่” ผ่านความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างพนักงานกับผู้โดยสาร (Smith, 2008, pp. 1-15) ทำให้คำแนะนำด้านความปลอดภัยได้รับการยอมรับมากขึ้น ทั้งนี้ แนวคิด Crew Resource Management-CRM (Federal Aviation Administration, 2004) มีบทบาทสำคัญในการลดอุปสรรคจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมและส่งเสริมการทำงานร่วมกัน

ระหว่างลูกเรือ เพื่อให้มั่นใจว่ามาตรฐานความปลอดภัยได้รับการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด การบริการของการบินไทยเน้นความใส่ใจในรายละเอียด ซึ่งช่วยให้การสื่อสารด้านความปลอดภัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและนุ่มนวล เช่น การใช้คำพูดที่สุภาพ น้ำเสียงสงบ และท่าทางที่มั่นใจในการแจ้งข้อกำหนดด้านความปลอดภัย แม้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน พนักงานยังคงแสดงออกถึงความเป็นมิตร ทำให้ผู้โดยสารรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจ (Villadsen, 2007, pp. 1-10) ซึ่งสะท้อนถึงเอกลักษณ์ของการบริการที่ผสมผสานความปลอดภัยและความเป็นไทย ที่เห็นได้จากผลการวิจัย สำหรับการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยผ่านการบริการ ที่ไม่เพียงแต่การพูดและพฤติกรรมเท่านั้น ลูกเรือไม่ได้เพียงแค่ดูแลความปลอดภัย แต่ยังให้ความสำคัญกับความสะดวกสบายของผู้โดยสารผ่าน ความสุภาพ และการดูแลที่เอาใจใส่ เช่น การให้บริการด้วยรอยยิ้ม การใช้คำพูดที่สุภาพ และการให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ (Chenyawanichchoo, 2018) การดูแลด้วยใจ แต่ไม่ลดทอนความเป็นมืออาชีพ เช่น การช่วยเหลือผู้โดยสารเชิงรุก การสังเกตความต้องการที่ไม่ถูกพูดออกมา รวมถึงการบริการที่เสมือนเป็นเจ้าบ้านต้อนรับแขก โดยใช้ความสุภาพเป็นเครื่องมือสร้างความประทับใจและไว้วางใจ นับเป็นการบริการทั่วไปที่แฝงด้วยอัตลักษณ์ไทยแต่ตอบโจทย์สากลเป็นไทยในงานบริการจึงไม่ใช่แค่เรื่องของวัฒนธรรม แต่ยังเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ผู้โดยสารรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และไว้วางใจตลอดการเดินทาง ความปลอดภัยและการบริการที่ผสมผสานความเป็นไทย ของสายการบินไทย มีเอกลักษณ์แตกต่างจากสายการบินอื่น โดยเป็นการผสมผสานระหว่างมาตรฐานสากลกับเสน่ห์ของความเป็นไทย ทำให้ผู้โดยสารรู้สึกไม่ใช่แค่ได้รับการบริการที่ดี แต่ยังเป็นการส่งมอบ ประสบการณ์แบบไทยแท้ที่ทำให้การบินไทยแตกต่างและได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ การอบรมลูกเรือให้พร้อมรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยยังสามารถรักษาความนุ่มนวลและเป็นมิตรในการสื่อสาร นับเป็นการสร้าง “ความไว้วางใจ” แทน “การควบคุม” ด้วยการใช้ภาษาและลีลาที่ทำให้ผู้โดยสารรู้สึกปลอดภัยและอบอุ่น (Foucault, 198)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กระทรวงการท่องเที่ยว/วัฒนธรรม ด้วยความร่วมมือกับหน่วยงานการศึกษาและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรมีการออกแบบการบริการอย่างไทย ให้เป็นรูปธรรม ที่ทำให้เป็น Soft Power อย่างมีระบบ เพื่อการพัฒนาบุคลากร การฝึกอบรมที่ยั่งยืน และการบูรณาการกับกลยุทธ์ทางเศรษฐกิจ คือหัวใจสำคัญที่จะทำให้การบริการแบบไทยไม่เพียงเป็นเอกลักษณ์ แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสร้าง “เศรษฐกิจแห่งความเป็นไทย” ที่แข่งขันได้ในเวทีโลก

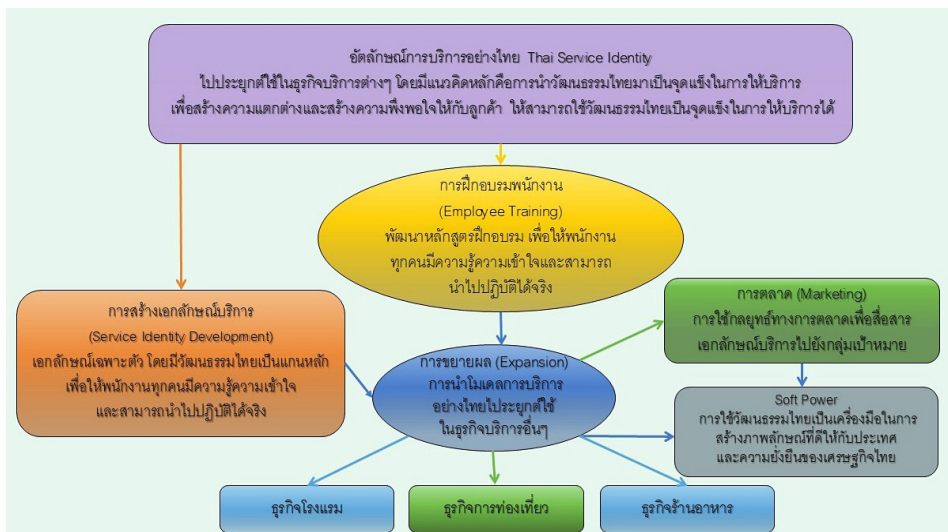
2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรสำรวจความคิดเห็นจากผู้โดยสารหลากหลายเชื้อชาติด้วยวิธีเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์มุมมองทั้งจากพนักงานและผู้โดยสารต่อการบริการแบบไทย รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อประเมินผลของอัตลักษณ์ไทยที่มีต่อความพึงพอใจและความภักดี

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบกับสายการบินอื่นในภูมิภาคและระดับโลกเพื่อระบุจุดเด่นในการแข่งขัน ติดตามผลกระทบระยะยาวของการบริการแบบไทยที่มีต่อความคาดหวังและความภักดีของลูกค้า

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่อง อัตลักษณ์การบริการของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินของสายการบินสัญชาติไทย: กรณีศึกษาสายการบินไทย ผลวิจัยการบริการแบบไทยควรถูกพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมพนักงาน เพื่อเสริมความเข้าใจในคุณค่าการบริการและการนำไปใช้ได้อย่างเป็นธรรมชาติในทุกธุรกิจการบริการ นอกจากนี้ ควรใช้ผลวิจัยในการปรับอัตลักษณ์การบริการให้สอดคล้องกับตลาดสากล เสริมจุดเด่นของแบรนด์ วางกลยุทธ์การตลาดเพื่อดึงดูดผู้โดยสารและส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมถึงใช้เป็นยุทธศาสตร์สร้าง Soft Power เชื่อมโยงวัฒนธรรมไทยกับผู้โดยสารทั่วโลก อีกทั้งสามารถขยายผลสู่ภาคบริการอื่น เช่น โรงแรม ร้านอาหาร เพื่อสร้างความพึงพอใจและความแตกต่างจากคู่แข่ง ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ธุรกิจบริการอื่นๆ ให้สามารถใช้วัฒนธรรมไทยเป็นจุดแข็งในการให้บริการได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *สรุปผลงานสำคัญของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปี 2560*. เข้าถึงได้จาก https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=10464
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2566). *ดัน Soft Power ไทยสู่ตลาดโลก ปิดหมุด การท่องเที่ยววัฒนธรรม*. เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/health/social/1105228>
- เฉลิมพล แจ่มจันทร์ และสวริย์ บุญยमानนท์, (2556). บทบาทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนาสังคมและชุมชนไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์บริหารศิลป์ สถาบันพัฒนศาสตร์*, 7(1), 111-151.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2554). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- นภาพร ทองคำ. (2563). วัฒนธรรมการบริการของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน). *วารสารวิชาการไทยวิจัยและการจัดการ*, 1(3), 40-49.
- บริษัท การบินไทย จำกัด. (2566). *แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี/รายงานประจำปี 2566*. เข้าถึงได้จาก <https://www.thaiairways.com/>
- เบญจวรรณ อุทัยชัย. (2561). แนวคิดเรื่องตัวตนที่รู้จักและกระบวนการสร้างตัวตนของมิเชล ฟูโกต์. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า*, 5, 1-54.
- วราภรณ์ วงษ์ทอง. (2559). การสร้างความประทับใจในการให้บริการของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 7(2), 125-137.
- สุภาวดี ศรีสุวรรณ. (2561). *การสร้างอัตลักษณ์การบริการแบบไทยของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Alavi, M., & Leidner, D. E. (2001). *Review: Knowledge Management and Knowledge Management Systems: Conceptual Foundations and Research Issues*. *MIS Quarterly*, 25(1), 107-136.
- Balakrishnan, M. S. (2013). Emirates Airlines: A Case Study in the Branding of an Airline. *Journal of Services Marketing*, 27(2), 163-174.
- Bold, C. (2012). *Using Narrative in Research*. Chennai: Replika press.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and Loss: Retrospect and Prospect. *American Journal of Orthopsychiatry*, 52(4), 664-678.
- Canclini, N. (1990). *Hybrid Cultures: Strategies for Entering and Leaving Modernity*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

- Chenyawanichchoo, Y. (2018). *The understanding of aviation terminology for Thai flight attendants*. (Independent study paper). Bangkok: Thammasat University, Language Institute].
- Clandinin, D. J., & Connelly, F. M. (2000). *Narrative inquiry: Experience and story in qualitative research*. Jossey-Bass.
- Clark, B. L. (2021). *Safety Talk and Service Culture: Flight Attendant Discourse in Commercial Aviation*. (Doctor of Philosophy). University of London.
- Cogan, M. S. (2024). Thailand's new soft power focus and the makings of a paradox. *Asian Affairs: An American Review*, 51(2), 90-116. <https://doi.org/10.1080/00927678.2024.2333684>
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. (4th ed.). SAGE.
- Dąbrowska, A., & Fandrejewska, A. (2020). The importance of cultural differences in the era of internationalisation of service enterprises. *Acta Scientiarum Polonorum Oeconomia*, 19(1), 13-21. <https://doi.org/10.22630/ASPE.2020.19.1.2>
- Dech-siri, N., Pathhumcharoenwattana, W., & Ratana-Ubol, A. (2022). The understanding about cultural intelligence of cabin crew from Thailand's international airlines. *Higher Education Studies*, 12(2), 84-92. <https://doi.org/10.5539/hes.v12n2p84>
- Elliott, J. (2005). *Using narrative in social research: qualitative and quantitative approaches*. SAGE.
- Engstrand, Å.-K., & Enberg, C. (2020). The power in positionings: A Foucauldian approach to knowledge integration processes. *Management Learning*, 51(3), 336-352. <https://doi.org/10.1177/1350507620904307>
- Federal Aviation Administration. (2004). *Crew Resource Management (CRM) training*. AC 120-51E.
- Foucault, M. (1988). Technologies of the self. In L. H. Martin, H. Gutman, & P. H. Hutton (Eds.), *Technologies of the self: A seminar with Michel Foucault* (pp. 16-49). University of Massachusetts Press.

- Fraser, N. (1981). Foucault on Modern Power: Empirical Insights and Normative Confusions. *Praxis International*, 1(3), 272-287.
- Helmreich, R. L., Merritt, A. C., & Wilhelm, J. A. (1999). The evolution of Crew Resource Management training in commercial aviation. *The International Journal of Aviation Psychology*, 9(1), 19-32.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in work-related values*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Knights, D., & Morgan, G. (1991). Corporate strategy, organizations, and subjectivity: A critique. *Organization Studies*, 12(2), 251-273.
- Kungwola, K. (2023). Airline service quality (AIRQUAL) improvement approach for Thai Airways during the rehabilitation. *E3S Web of Conferences*, 389, 05012. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202338905012>
- Liu, X. (2024). The Influence of Cultural Background on Employment Behavior. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media*, 51(1), 1-6. <https://doi.org/10.54254/2753-7048/51/20240450>
- Meydan, C. H., & Akkaş, H. (2024). The Role of Triangulation in Qualitative Research. *Advances in Library and Information Science (ALIS) Book Series*, 98-129. <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-3306-8.ch006>
- Qatar Airways Group. (2020). *Annual report 2020*. Retrieved from <https://www.qatarairways.com/press-releases/documents/53724>
- Ryanair Holdings plc. (2020). *Annual report 2020*. Retrieved from <https://investor.ryanair.com/wp-content/uploads/2020/07/Ryanair-Holdings-plc-Annual-Report-FY20.pdf>
- Sengur, K. F., Kilic, D., & Erdogan, B. (2022). *Global Air Transport Management and Reshaping Business Models for the New Era*. Hersey: IGI Global.
- Smith, C. M. (2008). Foucauldian technologies of the self, participatory cultural production and new media. *NMEDIAC: The Journal of New Media & Culture*, Summer 2008, 1-15.
- Suksudthi, T., Kankaew, K., & Kuosuwan, B. (2023). Thainess in airlines services strategy: A case from Thailand. *E3S Web of Conferences*, 389, 05009. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202338905009>

- Tan, X. C. (2014). Asian paradigm in hospitality management and its expansion to non-Asian countries. In K. S. Chon (Ed.), *Advances in Culture, Tourism and Hospitality Research* (pp. 143-157). Emerald Group Publishing Ltd.
- Tourism Authority of Thailand. (2023). ททท. ผลักดัน Soft Power ผ่านเวทีฟอรัมการท่องเที่ยวแห่งปี. เข้าถึงได้จาก <https://bcg.in.th/news/tat-pushes-soft-power-through-the-tourism-forum-of-the-year/>
- Villadsen, K. (2007). Managing the employee's soul: Foucault applied to modern management technologies. *Cadernos EBAPE.BR*, 5(1), 1-10. <http://dx.doi.org/10.1590/s1679-39512007000100002>
- Wongleedee, K. (2015). Thai Hospitality and Thai Culture. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 9(2), 580-583.
- Worasuwannarak, B., & Kankaew, K. (2022). The image value of Southeast Asia airlines: A study of attribute that led to image value of choosing Southeast Asia airlines by Mean-End theory approach. In *Global Air Transport Management and Reshaping Business Models for the New Era* (pp. 191-206). IGI Global.
- Xu, Z. (2023). Impact of Soft Power on Traditional Global Dynamics. *Journal of Education, Humanities and Social Sciences*, 24, 595-598. <https://doi.org/10.54097/1fxa9y87>

การพัฒนา รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนา
บทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะ
การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย*

The Development of a Professional Learning Community
Model by Using Lesson Study with Mentoring to Develop
Competency in Active Learning Management of Assistant
Teachers

มุกิตา เอี่ยมทิพย์ และชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน

Mutita Eamtip and Chanasith Sithsungnoen

มหาวิทยาลัยศิลปากร, ประเทศไทย

Silpakorn University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: m0990121305@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และความต้องการในการพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และ 2) พัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน และครูผู้ช่วยจำนวน 44 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น ได้แก่ 1) แบบวิเคราะห์เอกสาร 2) แบบสัมภาษณ์ 3) แบบสอบถาม และ 4) แบบประเมินความสอดคล้องเหมาะสมของรูปแบบ ซึ่งมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 1.00 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยผู้บริหารครู และผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยง ส่งเสริมให้ครูผู้ช่วยมี

*ได้รับบทความ: 19 มีนาคม 2568; แก้ไขบทความ: 22 กันยายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 24 กันยายน 2568

Received: March 19, 2025; Revised: September 22, 2025; Accepted: September 24, 2025

ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การออกแบบการจัดการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

2. รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือ “2S2L Model” ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการ 4) การประเมินผล 5) เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ และ 6) ปัจจัยสนับสนุน ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ; การพัฒนาบทเรียน; การสอนงานแบบพี่เลี้ยง; การเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

The purposes of the research were to: 1) investigate the foundational data and needs for developing a professional learning community model and 2) develop and evaluate the quality of the professional learning community model. It is a mixed-methods research. The Population and target groups used in the research was 9 school administrators and 44 assistant teachers. The tools for collecting the data included 1) document analysis forms, 2) interview forms, 3) questionnaires, and 4) model suitability evaluation forms. It is a Index of item objective congruence is 1.00 The data were analyzed using means, standard deviations, and content analysis.

The research findings revealed that:

1. The study of foundational data on developing the professional learning community model disclosed that administrators, teachers, and experts emphasized the importance of developing teachers' competencies in active learning through a professional learning community process, combined with lesson study and mentorship. This approach promotes assistant teachers' knowledge and understanding of active learning, learning design, and learning management, ultimately leading to improved student outcomes.

2. The professional learning community model, 2S2L Model, consists of 6 components: 1) principles, 2) objectives, 3) processes, 4) evaluation, 5) essential conditions for implementation, and 6) supporting factors. The quality evaluation.

Keywords: Professional Learning Community; Lesson Study; Mentoring; Active learning

1. บทนำ

“คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” วิสัยทัศน์ แผนการศึกษาแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา พัฒนาระบบและกระบวนการศึกษาให้มี ประสิทธิภาพ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็น พลเมืองที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคี และมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ 3R8C การจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนไปจากเดิม ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนมา เป็นโค้ช (Coach) หรือผู้อำนวยการความสะอาดในการเรียนรู้ ห้องเรียนต้องถูกเปลี่ยนจากห้องสอน ให้เป็น ห้องทำงาน ปรับการจัดการเรียนการสอนแบบกลุ่มและทำงานร่วมกัน ให้กลายเป็นการเรียนรู้แบบแข่งขัน เน้นความร่วมมือช่วยเหลือ และแบ่งปัน ครูผู้สอนคือผู้ที่ทำหน้าที่สร้างแรงบันดาลใจ สร้างความท้าทาย ความสนุกให้แก่ผู้เรียน โดยเน้นออกแบบโครงการให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มหรือลงมือทำร่วมกัน เพื่อเรียนรู้จาก สิ่งที่ได้ลงมือทำ ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนจนกลายเป็นทักษะเพื่อการดำรงชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการ ศึกษา, 2560) ดังนั้นการจัดการศึกษาในปัจจุบันครูผู้สอนต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการจัดการเรียน การสอนเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาความสามารถของผู้เรียน ทั้งนี้ครูผู้สอนต้องมีความสามารถและให้ สอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน เช่น ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ความสามารถในการใช้วัตกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน ความสามารถในการวัดและประเมินผล ตลอดจน ความสามารถในการใช้วิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะยา ยินดีสุข, 2562)

การพัฒนาความสามารถการสร้างสรรค์นวัตกรรมของผู้เรียนนั้นเป็นทักษะที่สำคัญอย่างยิ่งที่ครู ผู้สอนต้องพัฒนา ให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม เพราะความสามารถในการเป็น นวัตกรรมช่วยฝึกทักษะให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ความคิดที่หลากหลาย มีกระบวนการวางแผน ช่วยให้ผู้เรียน ได้ทำความเข้าใจกับปัญหาและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒพล, 2558) การ จัดการเรียนรู้จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ครูคือผู้มีบทบาทสำคัญ ครูต้องมีความเข้าใจในกระบวนการ จัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองต่อทักษะที่จำเป็นในปัจจุบัน เนื่องจากครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้การศึกษาสามารถพัฒนาได้ แสวงหาวิธีการต่างๆ ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ตามเจตนารมณ์และมาตรฐานของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พลอยไพลิน นิลกรรณ์, 2562) ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุตามเป้าหมายสำคัญการเปลี่ยนแปลงใดๆ ย่อมเป็นไปได้ยากที่จะทำ เพียงลำพัง หรือเพียงนโยบายของต้นสังกัด นอกจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่จะส่งผลต่อการพัฒนา คุณภาพผู้เรียนให้ตอบสนองต่อทักษะในศตวรรษที่ 21 กระบวนการในการพัฒนาครูให้สามารถออกแบบ การจัดการเรียนรู้ และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบ รวมพลังนวัตกรรมที่มีคุณภาพเป็นเรื่องที่สำคัญเช่นกัน กระบวนการพัฒนาครูประการหนึ่ง คือ การสอน

งานแบบพี่เลี้ยงหรือระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) (สมศักดิ์ จีเพ็ชร, 2562, หน้า 165-184) เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้แบบตัวต่อตัวในระยะยาวจากเพื่อนร่วมงานที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ โดยอาศัยการพัฒนาตนเองร่วมกันระหว่างครูที่มีประสบการณ์สูง ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงสอนงานและพัฒนาความสามารถในการทำงานให้กับครูที่มีประสบการณ์น้อย กระบวนการในการพัฒนาครูโดยใช้ระบบการสอนงานแบบพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) จึงมีความสำคัญมากต่อการใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูบรรจุใหม่ หรือครูผู้ช่วย (สวดี อุปนิใจ และคณะ, 2563) การสอนงานระบบพี่เลี้ยงจะช่วยให้ครูผู้ช่วยสามารถพัฒนารูปแบบการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถพัฒนาให้ครูผู้ช่วยเกิดความรู้ ทักษะ และสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้ การสอนงานโดยพี่เลี้ยงที่รวมพลังกันเรียกว่า “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” ร่วมกันพัฒนาครูอย่างเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาบทเรียนร่วมกันซึ่งเป็นกระบวนการบนรากฐานวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ วางแผน การปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ พร้อมการสังเกตของชุมชนแห่งการเรียนรู้ การสะท้อนคิด และการปรับปรุงบทเรียน (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2562) ทุกขั้นตอนเป็นการทำงานแบบรวมพลังสู่ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนทั้งระบบโรงเรียนจำเป็นต้องสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ที่สอดคล้องกับความต้องการของครูในโรงเรียน ธรรมชาติรายวิชา ชุมชนการเรียนรู้ที่สามารถขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวิชาชีพได้นั้น จำเป็นต้องเป็นชุมชนที่มีความเป็นกัลยาณมิตรอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข มีศรัทธาในการทำงานเพื่อผู้เรียน (ลัดดา ภูเกียรติ, 2563)

จากการศึกษาหลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พบว่าชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสามารถนำไปใช้สำหรับการพัฒนาความสามารถของครูผู้สอน และเป็นกลยุทธ์สำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งสามารถสรุปประเด็นที่เกิดขึ้น 2 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 ผลดีต่อครูผู้สอน กล่าวคือ การนำชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปใช้ในองค์กร จะทำให้ครูผู้สอนและบุคลากรในโรงเรียนได้พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความเข้าใจต่อการทำงาน เพิ่มความผูกพันต่อพันธกิจและเป้าหมายของโรงเรียนมากขึ้น ส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรเกิดความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็ง มีการดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในด้านของการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมให้ครูได้ออกแบบกิจกรรม ออกแบบการสอนร่วมกันมากขึ้น รับรู้ข้อมูล แลกเปลี่ยนข้อมูลสร้างแรงบันดาลใจเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อผู้เรียนได้มากขึ้น ส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพ สร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง และครูผู้สอนจะพยายามริเริ่มพัฒนาสิ่งใหม่อย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน ประเด็นที่ 2 ผลดีต่อผู้เรียน พบว่าชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพส่งผลให้จำนวนการขาดเรียนของผู้เรียนลดลง ผู้เรียนมีความสนใจ กระตือรือร้นเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพัฒนาสูงขึ้นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนที่ได้เรียนอยู่ในโรงเรียนที่มีการดำเนินการชุมชนการเรียนรู้ทาง

วิชาชีพอย่างต่อเนื่อง จะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงบวกที่สำคัญในโรงเรียน ซึ่งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน หรืออาจกล่าวโดยสรุปว่าชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลกระทบเชิงบวกต่อการจัดการศึกษาทั้งระบบอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาข้อมูลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน ปีการศึกษา 2563-2565 ผลการประเมินความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียน พบว่า ผลการประเมิน คือ ร้อยละ 71.60 ร้อยละ 68.80 และร้อยละ 64.10 ตามลำดับจากผลการประเมินพบว่านักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมลดลง ปัจจัยที่ส่งผลให้ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนไม่ไปตามคาดหวังมีสาเหตุจากหลายปัจจัย เช่น การขาดแคลนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำเนินการจัดการเรียนรู้ ทั้งอุปกรณ์ เครื่องมือ และสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ บรรยากาศการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนทดลองและค้นคว้าด้วยตนเองได้น้อย นอกจากนี้ยังพบว่าครูผู้สอนขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ขาดเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ทดลอง และค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง (โรงเรียนบ้านช่อง, 2567)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียน ร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย
2. เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียน ร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology) มีรายละเอียดดังนี้ ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งได้จำแนกประชากรที่ใช้ในการวิจัย ตามขั้นตอนของการวิจัยดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มเป้าหมายได้แก่ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ประกอบด้วย สถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 3 คน สถานศึกษาขนาดกลาง จำนวน 3 คน และสถานศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากการ

คัดเลือกแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 9 คน 2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้ช่วย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 2 ที่ได้รับมอบหมายให้จัดการเรียนรู้ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบอาสาสมัคร (Voluntary Selection) รวมทั้งสิ้น 44 คน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) การออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D&D) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่ม (focus group) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 3 คน ด้านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จำนวน 2 คน และด้านการพัฒนาครู ผู้ทรงคุณวุฒิ จากสถาบันผลิตครู 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร นำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ จำนวน 5 คน มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของทุกประเด็น คือ 1.00 ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือมีความคิดเห็นว่าเครื่องมือมีคุณภาพเหมาะสม ครอบคลุมทุกประเด็น

2. แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง นำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ จำนวน 5 คน มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของทุกประเด็น คือ 1.00 ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือมีความคิดเห็นว่าเครื่องมือมีคุณภาพเหมาะสม ครอบคลุมทุกประเด็น

3. แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 สอบถามแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย ที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม นำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ จำนวน 5 คน มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของทุกประเด็น คือ 1.00 ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือมีความคิดเห็นว่าเครื่องมือมีคุณภาพเหมาะสม ครอบคลุมทุกประเด็น

4. ประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยง เพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ทรงคุณวุฒิ และ ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ จำนวน 5 คน มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

(Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของทุกประเด็น คือ 1.00 ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือมีความคิดเห็นว่าเครื่องมือมีคุณภาพเหมาะสม ครอบคลุมทุกประเด็น

5. แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียน ร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยง เพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย ประกอบด้วย การประเมิน 7 ประเด็น นำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ จำนวน 5 คน มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของทุกประเด็น คือ 1.00 ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือมีความคิดเห็นว่าเครื่องมือมีคุณภาพเหมาะสม ครอบคลุมทุกประเด็น

การเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1) เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ หลักการ แนวคิด ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การพัฒนาบทเรียน การเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรม 2) ศึกษาความคิดเห็นของครูผู้ช่วยที่มีต่อสภาพปัจจุบัน และกับระดับความคาดหวังในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ 3) ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย และความคาดหวังในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้ช่วย ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้ 1) การศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิดและหลักการ 2) สร้างเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และ 2) แบบสอบถามสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating scale) สำหรับวิเคราะห์ PNI (Priority Needs Index) นำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และนำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมา วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of item objective congruence) เกณฑ์ในการพิจารณา ค่าความสอดคล้องเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป 3) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยง เพื่อพัฒนาสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย ที่ส่งเสริมความสามารถด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียน โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน 4) ศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของครูผู้ช่วย โดยการวิเคราะห์ PNI (Priority Needs Index)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) เป็นการออกแบบและพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาและประเมินคุณภาพของรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับ

การสอนงานแบบพี่เลี้ยง เพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย ที่ส่งเสริมความสามารถด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียน โดยนำ มีขั้นตอนดังนี้ 1) วิเคราะห์ PNI (Priority Needs Index) ในเชิงปริมาณ และวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร สรุปประเด็นสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูผู้ช่วย 2) พัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 3) การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้วยการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) จำนวน 7 คน เพื่อวิพากษ์ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการสอนไปทดลองใช้ และ 3) ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิจากการสนทนากลุ่ม 4) นำรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเสนอต่อผู้ทรงคุณ เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินในเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 7 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านหลักการ 2) ด้านวัตถุประสงค์ 3) ด้านกระบวนการ 4) ด้านการวัดและการประเมินผล 5) ด้านเงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ 6) ด้านปัจจัยสนับสนุน และ 7) แผนการใช้รูปแบบ เพื่อตรวจสอบประเมินความสอดคล้อง เหมาะสมเชิงปริมาณ โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิมียค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานน้อยกว่า 1.00 แสดงว่า รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558)

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์หาคุณภาพของรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีเกณฑ์การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558)

4. สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย พบว่า

1. ผลการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย พบว่า ครูผู้ช่วยเป็นก้าวแรกของวิชาชีพครู การพัฒนาความสามารถครูผู้สอนจึงเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครูจึงต้องเป็นผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีส่งผลให้เกิดวิทยาการใหม่ๆ ขึ้นมากมาย ครูจึงจำเป็นต้องเรียนรู้และปรับตัวให้ก้าวหน้าทัน ความเปลี่ยนแปลงเพื่อให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอสำหรับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง ด้วยสาเหตุนี้จึงได้มีการกำหนดให้มีหน่วยงานเข้ามาดูแลเพื่อพัฒนาครู นอกจากนี้แล้วชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพยังเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่ส่งเสริมให้ครูเกิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในสถานศึกษา เกิดขึ้นจากความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ของ

ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จ และ การพัฒนา บทเรียนร่วมกันส่งเสริมให้ครูปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของครู ผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ครูได้มี เครือข่ายสนับสนุนทางวิชาการภายในโรงเรียน การสอนงาน (Training) การโค้ช (Coaching) การให้คำปรึกษา (Consulting) หรือตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งกันและกัน โดยทั้งสองฝ่ายต้องมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือการพัฒนางานในหน้าที่ความรับผิดชอบ การพัฒนาความสามารถในการทำงานผ่านระบบพี่เลี้ยงส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงาน ได้ทั้งความรู้ ประสบการณ์ ที่ปรึกษา และได้พัฒนาตนเอง รวมทั้งมีทักษะการทำงานที่ดีขึ้น

2. ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย พบว่า ผู้บริหารมีความคาดหวังให้ครูผู้ช่วยพัฒนาตนเองด้านความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีทักษะความสามารถขั้นสูง เช่น ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งครูพี่เลี้ยงเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับครูผู้ช่วย ครูพี่เลี้ยงควรเป็นผู้ที่ดูแลเอาใจใส่การพัฒนาความสามารถของครูผู้ช่วยตั้งแต่ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดทำเอกสารชั้นเรียน และด้านความประพฤติ อีกทั้งครูพี่เลี้ยงยังต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับครูผู้ช่วยได้อีกด้วย

3. ผลการสอบถามสภาพปัจจุบัน และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย พบว่า ครูผู้ช่วยมีต้องการพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ต้องการให้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ส่งเสริมให้มีทักษะในการจัดการเรียนการสอน การออกแบบกิจกรรม การสร้างเครือข่ายให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน การพัฒนาสมรรถนะครูผู้ช่วยเพื่อให้ครูผู้ช่วยมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องและเป็นไปตามรูปแบบการพัฒนาวิชาชีพ และต้องการให้การอบรมพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินเพื่อเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มในระยะ 2 ปี

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียน ร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วยพบว่า

1. ผลการสังเคราะห์รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย ที่ส่งเสริมความสามารถด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียน (2S2L Model) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นการดำเนินการร่วมกันของผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา

เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย โดยการนำแนวคิดการให้คำปรึกษา การสอนงานด้วยระบบพี่เลี้ยง และแนวทางการพัฒนาบทเรียนมาดำเนินการร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาครูผู้ช่วยให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม 2) วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย และพัฒนาความสามารถด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรมของผู้เรียน 3) กระบวนการ 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดวิสัยทัศน์ (Set vision) ขั้นที่ 2 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Share knowledge) ขั้นที่ 3 ศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นวิเคราะห์ และเตรียมการ (Analyze and Arrangement) (2) ขั้นตอนออกแบบการสอน (Instructional Design) (3) ขั้นการนำไปใช้และการสังเกต การสอน (Teach and Observe) (4) ขั้นสะท้อนคิด (Reflect) และ (5) ขั้นปรับปรุงพัฒนา (Refine) และ ขั้นที่ 4 การถอดบทเรียน (Lesson learned) 4) การประเมินผล ได้แก่ (1) สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย และ (2) ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของผู้เรียน 5) เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย (1) ผู้บริหาร มีความตระหนักและเห็นความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ ครู ผ่านชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรม และ (2) ครูความร่วมมือของ สมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพต้องสมัครใจ และร่วมดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และ 6) ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ (1) พี่เลี้ยง (Mentor) ยอมรับ และเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล (2) การให้คำปรึกษา (Counseling) อย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมายในการให้คำปรึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (3) การทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ (Collaboration) และ 6.4 มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Technology) โดยมีรายละเอียดดังแผนภาพรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนา บทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย (2S2L Model)

ภาพที่ 1 รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (2S2L Model)

2. ผลการหาคุณภาพของรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียน ร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย โดยการตรวจสอบคุณภาพจากการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย ที่ส่งเสริมความสามารถด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียน (2S2L Model) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คุณภาพของรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

รายการประเมิน	M	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. หลักการของรูปแบบ	4.86	0.38	มากที่สุด	1
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	4.86	0.38	มากที่สุด	1
3. กระบวนการของรูปแบบ	4.86	0.38	มากที่สุด	1
4. การประเมินผล	4.71	0.49	มากที่สุด	2
5. เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้	4.71	0.49	มากที่สุด	2
6. ปัจจัยสนับสนุน	4.57	0.53	มากที่สุด	3
สรุปภาพรวมของรูปแบบ	4.76	0.35	มากที่สุด	-

จากตารางที่ 1 พบว่า คุณภาพของรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย ที่ส่งเสริมความสามารถด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียน (2S2L Model) ในภาพรวมมีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ หลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และ กระบวนการของรูปแบบ ($M = 4.86$, $S.D. = 0.38$) รายการที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ การประเมินผล และเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ($M = 4.71$, $S.D. = 0.49$) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ปัจจัยสนับสนุน ($M = 4.57$, $S.D. = 0.53$) แสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่ได้พัฒนาขึ้นนี้มีคุณภาพในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วยที่ส่งเสริมความสามารถการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย โดยผู้บริหาร ครู และผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียน ร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยง ส่งเสริมให้ครูผู้ช่วยมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ครูต้องได้รับการพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระวัตร จันทกุล (2560, หน้า 11-18) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู ประกอบด้วย 7 แนวทาง คือ การฝึกอบรม (Training) การสอนงาน (Coaching) การเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ (Expert) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Study) การปฏิบัติจริง (Internship) การเรียนรู้จากพี่เลี้ยง (Mentoring) การดูงานนอกสถานที่ (Field trip) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Xavier Fazio (2009) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาครูโดยใช้การสนทนากลุ่มและการสะท้อนคิด การสะท้อนร่วมกันและชุมชนซึ่งช่วยส่งเสริมการแก้ปัญหาและการคิดเชิงโต้ตอบ และส่งผลให้มุมมองของครูเปลี่ยนไปสู่การตระหนักรู้อย่างเป็นระบบมากขึ้น และจากการศึกษาความคาดหวังของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการพัฒนาตนเองของครูผู้ช่วย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความคาดหวังให้ครูผู้ช่วยพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นระบบ มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dan (2012) พบว่า โรงเรียนที่มีการดำเนินการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ครูจะเห็นความสำคัญของการสร้างการเรียนรู้การสื่อสารและความร่วมมือที่ดี การดำเนินการสร้างชุมชนการเรียนรู้เป็นสิ่งช่วยให้ครูมีการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นให้นักเรียนได้รับผลการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อการเรียนรู้

จากผลการพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย ที่ส่งเสริมความสามารถด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียน (2S2L Model) ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญแล้วว่ารูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้ดำเนินกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอน ที่ส่งเสริมความสามารถการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ทั้งนี้เนื่องมาจากรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพถูกพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วยโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย อีกทั้งยังได้ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมความสามารถการสร้างสรรค์นวัตกรรมจากครูผู้ช่วย อีกทั้ง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน การสอนงานแบบพี่เลี้ยง การจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมความสามารถการสร้างสรค์นวัตกรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียน ร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยง และเพื่อให้การพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อดำเนินการวิพากษ์ ตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบไปใช้ เมื่อตรวจสอบความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญแล้วพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียน ร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยง เพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมความสามารถการสร้างสรค์นวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา (2S2L Model) อยู่ในระดับมากที่สุด อีกทั้งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558) โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) และเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) หนุนเสริมด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) เพื่อให้การวิจัยมีความสมบูรณ์และ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนา และสามารถตอบคำถามการวิจัยได้อย่างครอบคลุม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสามารถนำไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรนำรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย (2S2L Model) ไปใช้ในการวิจัย เรื่อง รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย ที่ส่งเสริมความสามารถการสร้างสรค์นวัตกรรมของนักเรียน และ ควรขยายผลการใช้รูปแบบเพื่อประเมินความยั่งยืนของรูปแบบ

1.2 ควรนำรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้ช่วย (2S2L Model) ไปใช้สำหรับการพัฒนาและส่งเสริมให้ครูผู้ช่วยมีสมรรถนะด้านอื่น เช่น สมรรถนะด้านการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน สมรรถนะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

นำผลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ร่วมกับ หลักการ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน การสอนงานแบบพี่เลี้ยง และ แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า การพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกับการสอนงานแบบพี่เลี้ยงเพื่อ

พัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอน ได้เป็นกระบวนการของชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 4 ขั้นตอน คือ 1) กำหนดวิสัยทัศน์ 2) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) ศึกษาชั้นเรียน 4) การถอดบทเรียน ซึ่งผู้วิจัย ได้สร้างรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- พลอยไพลิน นิลกรรณ์. (2562). *แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning*. เข้าถึงได้จาก <https://www.sesalpglpn.go.th/wp-content/uploads/2019/12/book10-62.pdf>
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข (บก.). (2562). *การเรียนรู้เชิงรุกแบบร่วมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2562). *สร้างนวัตกรรมบนฐานการวิจัย PLC & Logbook*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พีระวัตร จันทกุล. (2560). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19(3), 11-18. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/100952/78412

- มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). *วิธีวิจัยทางการศึกษา*. นครปฐม: ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โรงเรียนบ้านช่อง. (2567). *รายงานการประเมินตนเอง (Self Assessment Report: SAR) ปีการศึกษา 2566*. กาญจนบุรี: โรงเรียนบ้านช่อง.
- ลัดดา ภูเกียรติ. (2563). *การศึกษาผลการพัฒนาครูในการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของโรงเรียนบ้านแม่จ้อง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒพล. (2558). *การโค้ชเพื่อการรู้คิด*. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- สมศักดิ์ จีเพ็ชร. (2562). การพัฒนาคุณภาพครูโดยการนิเทศแบบสอนแนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) โรงเรียนมหาสวัสดิ์ (ราษฎร์บารุง). *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 15(2), 165-184. <https://e-journal.snru.ac.th/topics/4670/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (พ.ศ. 2566-2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- สุวดี อุปปินใจ, ธิดารัตน์ สุขประภากรณ์, พูนชัย ยาวีราช, สมเกียรติ ตุ่นแก้ว และสมบุญ อริยา. (2563). *รูปแบบการใช้ระบบพี่เลี้ยงและการสอนงานสำหรับการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มของครูผู้ช่วยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- Dan, C. (2012). *Professional learning community's impact on science teacher classroom practice in a Midwestern urban school district*. (Doctoral dissertation). University of Nebraska-Lincoln.

การสร้างอัตลักษณ์แห่งตนด้วยอำนาจชีวะของวิทยากรปราชญ์ชาวบ้าน ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*

Self-Identity Formation Through Bio-Power of Facilitators in Sufficiency Economy Philosophy

อนันต์ เชื้อเมืองพาน, พีรเดช ประคองพันธ์ และสุเมษย์ ทนทหลัง

Thanakorn Chuamuangphan, Peeradet Prakongpan and Sumate Noklang

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประเทศไทย

Srinakharinwirot University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: thanakorn9616@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างอัตลักษณ์แห่งตนของวิทยากรปราชญ์ชาวบ้านด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แนวคิดเรื่องอำนาจชีวะ (Bio-power) ของ มิเชล ฟูโกต์ วิธีวิทยาที่ใช้คือการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวทางการศึกษาแบบเรื่องเล่าชีวิตแบบฟูโกต์เดียน เป็นวิธีการวิเคราะห์ที่ผสมผสานการศึกษาเรื่องเล่าชีวิตของบุคคลเข้ากับการวิเคราะห์วาทกรรม เพื่อทำความเข้าใจว่าอำนาจและความรู้ในสังคมมีบทบาทอย่างไรในการกำหนดและหล่อหลอมอัตลักษณ์และประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสังเกต และการจดบันทึก โดยเน้นไปที่ประสบการณ์ของวิทยากรปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 15 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์แห่งตนของวิทยากรปราชญ์ชาวบ้านจำแนกได้เป็นสามลักษณะ ได้แก่ 1) อัตลักษณ์แห่งตนที่สอดคล้องจากการดำเนินชีวิต สะท้อนถึงการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การพึ่งพาตนเอง การจัดการทรัพยากร และการเป็นแบบอย่างที่ดี 2) อัตลักษณ์แห่งตนในฐานะครูผู้ถ่ายทอดความรู้ เน้นการสร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนและเยาวชน โดยไม่จำกัดเพียงแค่การให้ข้อมูล แต่ยังรวมถึงการพัฒนาทักษะชีวิตและการสร้างสังคมที่ยั่งยืน และ 3) อัตลักษณ์แห่งตนที่ถูกสร้างผ่านการสนับสนุนจากองค์กร ในการทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สู่ประชาชน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: อัตลักษณ์แห่งตน; อำนาจชีวะ; ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง; วิทยากรปราชญ์ชาวบ้าน

*ได้รับบทความ: 23 เมษายน 2568; แก้ไขบทความ: 21 กันยายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 24 กันยายน 2568

Received: April 23, 2025; Revised: September 21, 2025; Accepted: September 24, 2025

Abstract

This research analyzes the process of self-identity formation among grassroots wisdom teachers specializing in The Sufficiency Economy Philosophy. It employs Michel Foucault's concept of bio-power and uses a qualitative research methodology based on a Foucauldian approach to life history. This method integrates the study of individual life narratives with discourse analysis to understand how social power and knowledge shape and mold an individual's identity and experience. Data was collected through semi-structured interviews, observations, and note-taking, focusing on the experiences of 15 grassroots wisdom teachers.

The research findings reveal that: the self-identity of these wisdom teachers can be classified into three characteristics: 1) Self-identity aligned with lifestyle, which reflects their adherence to the principles of the Sufficiency Economy Philosophy, such as self-reliance, resource management, and serving as a positive role model. 2) Self-identity as a knowledge-transmitting teacher, which emphasizes inspiring and promoting learning among the community and youth, moving beyond simple information dissemination to include the development of life skills and the creation of a sustainable society. 3) Self-identity constructed through organizational support, which positions them as knowledge disseminators to the public, contributing to the sustainable development of communities, society, and the nation.

Keywords: Self-Identity; Bio-power; Sufficiency Economy Philosophy; Grassroots Wisdom Teacher

1. บทนำ

อัตลักษณ์ เป็นแนวคิดสำคัญในสาขาสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคม โดยสามารถแบ่งออกเป็นสองมิติที่เกี่ยวข้องกันอย่างซับซ้อน ได้แก่ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่เกิดจากภายใน เช่น อุปนิสัย ความคิด ความเชื่อ และความศรัทธา และอัตลักษณ์ทางสังคม ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่กำหนดจากภายนอก เช่น เพศ วัย เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา หรือสถานะทางเศรษฐกิจ (Goffman, 1963; อภิญาเพ็ญฟูสกุล, 2561) การปฏิสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ ทั้งสองมิติมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันผ่านความสัมพันธ์เชิงอำนาจ อัตลักษณ์ส่วนบุคคลสามารถกำหนดอัตลักษณ์ทางสังคมของบุคคลได้ ทั้งจากการแสดงออกของตนเอง เช่น ความเชื่อทางศาสนาที่เข้มแข็งแสดงออกผ่านพฤติกรรมและการแต่งกาย และ

จากการรับรู้ของผู้อื่น เช่น การจัดกลุ่มทางสังคมตามเชื้อชาติที่ส่งผลต่อโอกาสและการปฏิบัติที่บุคคลได้รับ (อริสา สุขสม, 2552, หน้า 7-32)

อย่างไรก็ตามอัตลักษณ์ไม่ได้เกิดจากปัจจัยทางชีวภาพหรือธรรมชาติเพียงอย่างเดียว แต่ยังได้รับอิทธิพลอย่างลึกซึ้งจากบริบททางสังคม วัฒนธรรม และโครงสร้างอำนาจ (Foucault, 1983) โครงสร้างเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นระบบชนชั้น กฎหมาย หรือบรรทัดฐานทางสังคม ล้วนมีบทบาทในการกำหนดบทบาททางสังคม โอกาส และการเข้าถึงทรัพยากรของแต่ละบุคคล ซึ่งส่งผลต่อการก่อร่างอัตลักษณ์ทั้งส่วนบุคคลและทางสังคม การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างระบบค่านิยมและใช้อำนาจเพื่อกำหนดและควบคุมพฤติกรรม (บุปผชาติ แต่งเกลี้ยง, 2565, หน้า 34-47) ยกตัวอย่างเช่นปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว โรงเรียน และกลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ค่านิยมและบทบาททางเพศขณะเดียวกัน สื่อมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศก็มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่อุดมการณ์และค่านิยมซึ่งส่งผลต่อการรับรู้และการสร้างอัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล ดังนั้น การทำความเข้าใจอัตลักษณ์ของตนเองและผู้อื่นจึงจำเป็นต้องพิจารณาบริบททางสังคม วัฒนธรรม และโครงสร้างอำนาจที่กำหนดกฎเกณฑ์ทางสังคม โดยคำนึงถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของสังคมและวัฒนธรรมเป็นสำคัญ (Danaher, Schirato, & Webb, 2000; อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2561)

การศึกษาอัตลักษณ์แห่งตน หมายถึง ตัวตนของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นวิทยากรปราชญ์ชาวบ้านซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้ ผ่านกระบวนการดำเนินชีวิต การปฏิบัติจริง และการเผชิญหน้ากับความท้าทายและอุปสรรคต่างๆ โดยมีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแกนกลางในการก่อร่างสร้างอัตลักษณ์นี้ อัตลักษณ์แห่งตนนี้เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับจริยธรรมแห่งตนซึ่งหมายถึงผู้ถ่ายทอดความรู้ที่สร้างและสืบทอดอัตลักษณ์และจริยธรรมของตนเองผ่านการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความน่าเชื่อถือและอำนาจในการโน้มน้าวของผู้ถ่ายทอดเหล่านี้ไม่ได้มาจากตำแหน่งหรือวาทกรรมที่ซับซ้อน แต่มาจากความรู้ที่ผ่านการปฏิบัติและ ชีวิตที่เป็นแบบอย่าง (Giddens, 1991; Sroikaew, 2018, pp. 50-65)

บทความวิจัยนี้สนใจความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการสร้างอัตลักษณ์แห่งตนด้วยพลังอำนาจชีวะซึ่งทำให้วิทยากรปราชญ์ชาวบ้านมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ ผู้วิจัยสะท้อนกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ที่ถูกหล่อหลอมด้วยพลังอำนาจชีวะหรือ “อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างจากชุดความรู้โดยสยบยอม” (เบญจวรรณ อภิษมย์, 2561, หน้า 159-208) โดยปัจเจกบุคคลถูกสร้างด้วยเทคนิคอำนาจและความรู้ กลายเป็นอัตลักษณ์ของวิทยากรปราชญ์ ตามที่ Foucault เสนอว่า กระบวนการครอบงำของอำนาจควรศึกษาถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอัตลักษณ์ ทั้งในแง่วัตถุและอัตวิสัยและอำนาจชีวะนี้ทำงานอยู่ภายในบุคคล (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2532) แนวคิดอำนาจชีวะที่ฟูโกต์กล่าวถึงเป็นสิ่งที่ถูกผลิตสร้างขึ้นโดยโครงสร้างทางอุดมการณ์และการครอบงำของสังคมในบางแง่ โดยเป็นการทำงานในระดับของชีวิตและ

ประชากรเพื่อควบคุมและจัดการร่างกายของมนุษย์ให้มีระเบียบวินัย เราถูกทำให้กลายเป็น “ตัวเอง” แบบหนึ่งภายใต้ระเบียบของอำนาจและความรู้ชุดหนึ่งที่สังคมสร้างขึ้นในฐานะวาทกรรม อาทิ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ในมุมมองนี้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดหรือปรัชญาการใช้ชีวิตเท่านั้น แต่ยังเป็นวาทกรรม (Discourse) ที่ถูกสร้างและเผยแพร่ผ่านกลไกทางสังคมต่างๆ เพื่อชี้นำและหล่อหลอมให้ผู้คนมีวิถีชีวิตแบบหนึ่ง เช่น การใช้จ่ายอย่างประหยัด การพึ่งพาตนเอง และการมีระเบียบวินัยในชีวิตประจำวัน ซึ่งท้ายที่สุดแล้ว วาทกรรมนี้จะช่วยสร้าง “พลเมืองที่ดี” ที่มีชีวิตเป็นระเบียบและสามารถควบคุมได้ง่าย (Foucault, 1977; Phattharayuttawat, 2014, pp. 241-262)

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์ว่าอัตลักษณ์ของวิทยากรปราชญ์ชาวบ้านที่ดูเหมือนจะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติจากภูมิปัญญาชาวบ้านนั้น แท้จริงแล้วเป็นผลผลิตที่ถูกสร้างขึ้นจากการยอมรับและปฏิบัติตามวาทกรรมเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลไกอำนาจชีวะ การมีวินัยในตนเอง (Self-discipline) เช่น การทำเกษตรผสมผสาน การจัดการทรัพยากร และการใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ไม่ใช่เพียงการกระทำส่วนบุคคล แต่เป็นรูปแบบหนึ่งของการควบคุมตนเองที่ทำให้พวกเขากลายเป็นตัวแบบหรือผู้กระทำที่สังคมยอมรับและยกย่อง นอกจากนี้ อำนาจชีวะยังทำงานอย่างเป็นรูปธรรมในชีวิตประจำวันของปราชญ์ผ่านการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น การเข้าร่วมอบรม การได้รับประกาศนียบัตร หรือการได้รับการแต่งตั้งจากหน่วยงานต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือกลไกที่ช่วยจัดระเบียบ และสร้างอัตลักษณ์ให้กลายเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการและมีบทบาทในการเผยแพร่วิชาความรู้ต่อไป การทำความเข้าใจในประเด็นนี้จะช่วยให้เราเห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซับซ้อนในการสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลในสังคม และแสดงให้เห็นว่าอำนาจไม่ได้ทำงานผ่านการบังคับเท่านั้น แต่ยังทำงานผ่านความรู้และวาทกรรมที่เรายอมรับโดยสมัครใจ (Sawicki, 1991; อธิรุธ บุญมี, 2551)

ดังนั้นการวิเคราะห์กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ (Identity Formation) ของวิทยากรปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปธรรมในสังคม การทำความเข้าใจว่าอัตลักษณ์ของบุคคลเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นอย่างไรและด้วยกลไกใด จะช่วยให้เรามองเห็นภาพที่ซับซ้อนของความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ วาทกรรม และอัตลักษณ์ของบุคคลในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับการส่งเสริมและเผยแพร่อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ การวิจัยยังช่วยให้เห็นว่า แนวคิดที่ดูเหมือนจะเป็นทางเลือกหรือภูมิปัญญาดั้งเดิมนั้น แท้จริงแล้วอาจเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการสร้างอัตลักษณ์ที่ทำงานอย่างแนบเนียนผ่านการยอมรับและปฏิบัติของผู้นั้นเอง (จารุณี วงศ์ละคร, 2561, หน้า 135-162) การศึกษาเรื่องนี้จึงไม่ได้มุ่งเพียงการบรรยายถึงอัตลักษณ์ของปราชญ์ชาวบ้านเท่านั้น แต่ยังเป็นการเปิดเผยให้เห็นถึงพลวัตของอำนาจที่ทำงานในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน ผลการวิจัยที่ได้จะสามารถนำไปเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจว่าการเผยแพร่แนวคิดหรืออุดมการณ์ต่างๆ ในสังคม

นั้นทำงานอย่างไร และมีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ของผู้คนในชุมชนอย่างไร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและสังคมในอนาคต (Internal Security Operations Command, 2021)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างอัตลักษณ์แห่งตนด้วยอำนาจชีวะของวิทยากรปราชญ์ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านแนวทางศึกษาเรื่องเล่า (Narrative Approach) ที่เชื่อมโยงกับแนวคิดอำนาจชีวะ (Bio-power) ของ Foucault และกระบวนการทัศน์เชิงวิพากษ์ (Critical Paradigm) โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจชีวิตและประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลผ่านมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางเรื่องเล่าแบบ Foucauldian Narrative Approach เป็นวิธีการวิเคราะห์ที่ผสมผสานการศึกษาเรื่องเล่าชีวิตของบุคคลเข้ากับการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) เพื่อทำความเข้าใจว่าอำนาจและความรู้ในสังคมมีบทบาทอย่างไรในการกำหนดและหล่อหลอมอัตลักษณ์และประสบการณ์ของบุคคล (สุภัททา ปิณฑะแพทย์, 2564) การใช้แนวทางนี้ช่วยให้เราเข้าใจว่าประสบการณ์และเรื่องเล่าชีวิตของบุคคลไม่ได้เกิดขึ้นในสุญญากาศ แต่ถูกกำหนดและหล่อหลอมโดยโครงสร้างอำนาจและวาทกรรมที่มีอยู่ในสังคม ดังนั้นการศึกษาเรื่องเล่าชีวิตตามแนวทางของฟูโกต์จึงเน้นการเปิดเผยและวิพากษ์วิจารณ์วิธีที่อำนาจและความรู้มีบทบาทในการสร้างความหมายและอัตลักษณ์ของบุคคล (เบญจวรรณ อุปัชฌาย์, 2561)

วิธีการเก็บข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Questions) การสังเกต และการจดบันทึก ผู้ให้ข้อมูล คือ วิทยากรด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 15 คน ซึ่งดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและถ่ายทอดองค์ความรู้ในพื้นที่เมืองและชนบทของประเทศไทย ขั้นตอนการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลวิทยากรไม่ได้เป็นไปอย่างเป็นทางการ แต่เป็นการแสวงหาบุคคลที่มีคุณลักษณะเฉพาะเจาะจงที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา ได้แก่ ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากการลงมือทำจริงและมีเรื่องเล่าชีวิตที่เป็นแบบอย่างรวมถึงเป็นผู้นำโดยธรรมชาติที่มีจิตอาสาและความมุ่งมั่นที่จะสืบทอดองค์ความรู้โดยไม่ไหลตามค่านิยมกระแสหลัก กระบวนการคัดเลือกนี้จึงเน้นการระบุตัวบุคคลที่มีประสบการณ์จริงที่สะท้อนถึงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างลึกซึ้งและประสบความสำเร็จ ซึ่งวิธีการนี้มีทั้งข้อดีและข้อจำกัดในแง่ของความน่าเชื่อถือและความเที่ยงตรงของข้อมูลที่ได้มา เนื่องจากข้อมูลที่ได้จะมีความลึก แต่ไม่สามารถนำไป

สรุปผลกับผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดได้ (ชาย โพธิ์สิตา, 2562) โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลทุกครั้งในการใช้เครื่องบันทึกเสียง เพื่อปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (ธาดา สืบหลินวงศ์, พรรณแข มไหสวริยะ, และสุธี พานิชกุล, 2551) การสัมภาษณ์เน้นให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าประสบการณ์ในลักษณะที่ไม่ถูกกดดัน พร้อมทั้งบันทึกพฤติกรรมและประเด็นสำคัญ การสร้างความน่าเชื่อถือ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ 4 ประการของ Lincoln และ Guba คือ 1) ความน่าเชื่อถือทางนิย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเที่ยงตรงของข้อมูล 2) ความถูกต้องเพื่อสอดคล้องระหว่างข้อมูลและความเป็นจริง ผ่าน Self-Check และ Peer-Check 3) ความเคร่งครัดเพื่อรายงานข้อมูลในระดับที่เพียงพอให้ผู้อ่านเข้าใจและวิเคราะห์ได้ และ 4) ความน่าเชื่อถือทางปัญญาเพื่อนำเสนอข้อมูลอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ (Lincoln & Guba, 1985)

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยถอดเทปและจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการบันทึก เพื่อนำมาวิเคราะห์เชิงลึกในรูปแบบเรื่องเล่า Foucauldian Narrative Approach ข้อมูลถูกเก็บรวบรวมจนถึงจุดอิ่มตัว (Data Saturation) ซึ่งหมายถึงไม่มีประเด็นใหม่เพิ่มเติมจากผู้ให้ข้อมูลรายต่อไป (รัตนะ บัวสนธ์, 2558) การเข้าถึงข้อมูล โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลดำเนินการผ่าน Gatekeeper หรือผู้รักษาประตู และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ Snowball Sampling โดยเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงาน เช่น กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.), กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.), และเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เหมาะสม (Barbora, GZuzana, & Iveta, 2024) งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยผู้วิจัยรักษาข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลเป็นความลับ และใช้นามสมมุติในรายงาน และทำลายข้อมูลหลังจากเสร็จสิ้นการวิจัยในระยะเวลา 2 ปี การวิจัยนี้สะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการสร้างองค์ความรู้เชิงคุณภาพโดยใช้เรื่องเล่าเพื่อทำความเข้าใจกลไกการสร้างอัตลักษณ์ในบริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจของวิทยากรปราชญ์ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในมิติส่วนบุคคลและมิติสังคมใช้วิธีการวิเคราะห์เรื่องเล่าแบบ Foucauldian ซึ่งจะเผยให้เห็นถึงประสบการณ์ของชีวิตของแต่ละผู้ให้ข้อมูล

4. สรุปผลการวิจัย

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์แห่งตนของวิทยากรปราชญ์สะท้อนถึงการหล่อหลอมจากพลังอำนาจชีวิตที่เชื่อมโยงกับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม โดยอำนาจและความรู้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดบทบาทและสถานภาพของวิทยากรในสังคม อัตลักษณ์ส่วนบุคคลของวิทยากรผสมกับอัตลักษณ์ทางสังคม ส่งผลให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมบทบาทของวิทยากรในฐานะผู้นำทางปัญญาและการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ผลกระทบของการสร้างอัตลักษณ์แห่งตนของวิทยากรมีผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาชุมชน เช่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และการ

ส่งเสริมความยั่งยืนในสังคม บทบาทของวิทยาการปราชญ์ช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคคลในชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องของการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นข้อค้นพบในผลงานวิจัยนี้ สนับสนุนแนวคิดของ Foucault เกี่ยวกับอำนาจชีวะ โดยชี้ให้เห็นว่ากระบวนการสร้างอัตลักษณ์แห่งตน ไม่เพียงแต่อยู่บนพื้นฐานของชีววิทยาหรือธรรมชาติ แต่ยังเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และวาทกรรมที่มีบทบาทในการหล่อหลอมอัตลักษณ์ จึงทำกระบวนการสร้างอัตลักษณ์แห่งตนของ วิทยาการปราชญ์ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. อัตลักษณ์แห่งตนที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อัตลักษณ์ แห่งตนเป็นการแสดงออกถึงวิถีชีวิตและค่านิยมที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตในสังคม โดยเฉพาะ อย่างยิ่งอัตลักษณ์แห่งตนของวิทยาการปราชญ์ที่มีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแสดงออกในทางด้านวิถีการดำรงชีวิต ภูมิปัญญา การทำมาหากิน การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ความเชื่อ และประเพณีวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการทางสังคมในระดับของปัจเจกและระดับของประชากร เชื่อมโยงกับความเข้าใจว่าความเป็นจริงและความรู้ซึ่งมีรากฐานมาจากองค์ความรู้ที่สั่งสม ถ่ายทอด และ ส่งต่อผ่านกระบวนการพัฒนาทางสังคมในหลากหลายด้าน มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์เป็นรูปแบบวิถีแบบ พอเพียง เป็นการผลิตเพื่อยังชีพและบริโภคใช้สอยในครัวเรือนและชุมชน โดยมีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน การแบ่งปันผลผลิต และการร่วมมือกันในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งทำให้เกิดความมั่นคงทาง เศรษฐกิจในระดับชุมชนและสังคม ลักษณะเช่นนี้จึงเป็นอำนาจที่มาจาก การควบคุมตนเองหรือเป็นผลจาก การรับรู้ความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นในรูปแบบเป้าประสงค์และการควบคุมในสังคมสื่อถึงการดำเนินชีวิตที่ เรียบง่ายและยั่งยืน

ทั้งนี้ ภายใต้แนวทางการดำเนินชีวิตที่เป็นอิสระในการกำหนดแนวทางของตนเอง นำมาสู่การ สร้างความพอเพียง (Self Sufficiency) ซึ่งสอดคล้องกับหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ทรงพระราชทานให้กับประชาชน หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ เพียงแต่เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต แต่ยังส่งเสริมความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการส่งเสริม ให้ประชาชนมีความสามารถในการพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตอย่างมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ด้วยการยึดหลักทางสายกลางและไม่ประมาท รวมถึงความพอประมาณ และความมีเหตุผลในทุกการตัดสินใจ แนวคิดนี้ยังเน้นการรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสอนให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน และการใช้ ทรัพยากรอย่างมีความรับผิดชอบ เพราะการพัฒนาต้องใช้ความรู้และการตัดสินใจอย่างมีอิสระการ ประกอบอาชีพอย่างถูกต้องและสุจริต เพื่อลดการแข่งขันที่รุนแรงและการแย่งชิงซึ่งกันและกัน รวมทั้งต้อง มีการส่งเสริมความเมตตาและการช่วยเหลือกัน นอกจากนี้ การดำเนินการต่างๆ ยังต้องคำนึงถึงผลกระทบ ด้านต่างๆ โดยพิจารณาว่ามีความคุ้มค่า หรืออาจก่อให้เกิดผลเสียหรือไม่ เพื่อให้แน่ใจว่าแนวทาง ที่ดำเนินการนั้นสามารถการดำเนินวิถีชีวิตตามแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างยั่งยืน

ตัวอย่างของลุงกล้า ต้นแบบการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ลุงกล้า เป็นตัวอย่างของวิทยากรปราชญ์ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์แห่งตน ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การพึ่งพาตนเอง และการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ชีวิตประจำวันของวิทยากรสะท้อนถึงการเป็นแบบอย่างที่ดีในชุมชน โดยได้รับความไว้วางใจและการยอมรับจากผู้คนรอบข้าง ซึ่งเป็นผลลัพธ์จากการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับชีวิตประจำวัน ตลอดระยะเวลากว่า 20 ปี ลุงกล้าสามารถดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ไม่มีหนี้สิน ครอบครัวมีความสุข และกลายเป็นผู้นำหรือที่เรียกว่าปราชญ์ชาวบ้านให้กับชุมชนและเกษตรกรหลายคนที่หันมาปฏิบัติตามแนวทางนี้ โดยได้รับการคัดเลือกเป็นปราชญ์ชาวบ้านผู้มีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ด้านการทำเกษตรและการบริหารจัดการด้านการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำเร็จและการสร้างแรงบันดาลใจในอดีต ลุงกล้าเคยประกอบอาชีพรับเหมาก่อสร้าง แต่ไม่ประสบความสำเร็จและมีหนี้สินมากมาย จนต้องเลิกกิจการ ต่อมาได้หันมาทำเกษตรกรรมบนที่ดินของตนเอง แต่ในช่วงแรกยังขาดความรู้และประสบกับปัญหาความเครียดจากการทำงาน รวมถึงการติดสุราเรื้อรัง อย่างไรก็ตาม ต่อมาลุงกล้าตัดสินใจเลิกสุราและฟื้นฟูสุขภาพของตนเอง ซึ่งการกระทำนี้เป็นหนึ่งในขั้นตอนของการ ควบคุมร่างกายและวินัยในตนเอง (Self-discipline) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่อำนาจชีวิตของพุทธเจ้าทำงานอยู่ การที่ลุงกล้าสามารถเอาชนะอุปสรรคทางกายและจิตใจได้นั้น ทำให้เขาพร้อมที่จะรับเอาวาทกรรมใหม่เข้ามาในชีวิต ก่อนจะกลับมาทำเกษตรอย่างจริงจังตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และนำเกษตรทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ในการทำไร่นาสวนผสมด้วยการศึกษาหาความรู้และลงมือปฏิบัติด้วยความมานะอดทน กระบวนการนี้ทำให้ลุงกล้าก้าวข้ามอุปสรรคของชีวิตและประสบความสำเร็จในการทำเกษตร และสามารถสร้างรายได้อย่างยั่งยืน มีเงินออม ไม่มีหนี้สิน และมีคุณภาพชีวิตที่ดี หัวใจหลักของการบริหารจัดการชีวิตของลุงกล้า คือ การจดบันทึกบัญชีรับ-จ่ายอย่างเป็นระบบ ซึ่งกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการวางแผนการผลิตและการตัดสินใจการใช้จ่าย ทั้งในระดับครัวเรือนและในการทำเกษตร การกระทำเหล่านี้สะท้อนถึงการยอมรับและปฏิบัติตามชุดความรู้โดยสยบยอม ที่ทำให้อัตลักษณ์ของเขาถูกหล่อหลอมขึ้นมาเป็นแบบอย่างที่ดีของชุมชน นอกจากนี้ ลุงกล้ายังได้คิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต เช่น การใช้แวงโซล่าเซลล์ในการสูบน้ำ และการสร้างเครื่องมือเก็บผลไม้ ซึ่งทั้งหมดนี้ทำให้เขากลายเป็นผู้นำทางปัญญาที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับชุมชน และทำให้เขากลายเป็นตัวแทนของความสำเร็จที่ถูกสร้างขึ้นจากวาทกรรมเศรษฐกิจพอเพียง

ลุงกล้าได้ถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ให้แก่เกษตรกรในชุมชนและกลุ่มเยาวชนที่สนใจ โดยจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นศูนย์ปราชญ์ของจังหวัด รวมถึงเป็นศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ประจำตำบล ของเครือข่ายการทำงาน 3 หน่วยงาน (กองอำนวยการรักษา

ความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) และเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน) การทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐเช่น กอ.รมน. และ สกร. แสดงให้เห็นถึงการทำงานของอำนาจชีวะ ซึ่งเป็นกลไกอำนาจที่ไม่ได้ใช้การบังคับ แต่ทำงานผ่านการสนับสนุนและจัดระเบียบชีวิตของผู้คน โครงการเหล่านี้ช่วยสร้างและจัดระเบียบอัตลักษณ์ของวิทยาการปราชญ์ชาวบ้านให้สอดคล้องกับวาทกรรมที่สังคมยอมรับ นอกจากนี้ โครงการพ่อแม่บุญธรรมที่จัดตั้งขึ้นยังช่วยสนับสนุนการศึกษาของเยาวชน โดยมีการสอนการวางแผนการใช้จ่ายและการทำบัญชีให้กับนักศึกษาและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน กิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้มุ่งเพียงการให้ความรู้ด้านการเกษตรเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างวินัย และควบคุมตนเองในระดับบุคคล ทำให้เยาวชนเรียนรู้ที่จะจัดการชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ และกลายเป็นส่วนหนึ่งของวาทกรรมเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น การถ่ายทอดความรู้ของลูกกล้าจึงไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของการเผยแพร่ภูมิปัญญา แต่ยังเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกับกลไกอำนาจชีวะ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมและสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลให้เป็นไปในทิศทางที่สังคมต้องการ

ลูกกล้ากล่าวถึงแรงบันดาลใจจากพระราชดำรัสในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า “ลูกก็เห็นว่าเรื่องของเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นเรื่องของกระบวนการในการคิด กระบวนการทั้งคิดให้เสร็จแล้ว ลูกจะทำก็คือเดินตามเท่านั้น ขณะเดียวกันก็ได้ยินพระองค์ท่านราชการที่ 9 ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ตอนนั้นก็นึกในใจเลยนะว่า โอ้...พระองค์ท่านจะทำอะไรกับการเกษตร คงเป็นเรื่องของข้าทาสบริวารทูลเกล้าพระองค์ท่าน เพราะว่าเมื่อก่อนมันไม่สื่ออะไรอย่างเดียว ลูกไม่เคยรู้เลยว่าพระองค์ท่านทำอะไรบ้าง แต่ลูกก็สนใจ คำว่าทฤษฎี เพราะลูกรู้ว่าอะไรทำขึ้นด้วยทฤษฎี แสดงว่าได้ผ่านการทดลอง ก็ได้ขอเอกสารมาอ่าน และได้โอกาสได้ศึกษาดูงานที่วัดมงคลชัยพัฒนา ที่จังหวัดสระบุรี และที่ห้วยทรายที่เพชรบุรี เพราะหลังจากดูงาน 2 ที่นี้มาแล้ว กลับมาก็มาถอดบทเรียนว่าเรื่องของทฤษฎีใหม่ เป็นเรื่องของกระบวนการในการคิด คือพระองค์ท่านคิดให้เสร็จแล้ว แล้วลูกจะทำก็คือเดินตามเท่านั้นเอง พอลูกศึกษาตรงนี้แล้วเกิดแรงศรัทธาแล้ว หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มันสามารถอุ้มชูตัวเอง สามารถอุ้มชูครอบครัวได้จริง ก็เลยอยากเผยแพร่สิ่งนี้ให้กับคนที่สนใจ ฟังพาดตนเองได้ เหมือนกับที่ลูกเป็น”

ดังนั้น การที่ลูกกล้าได้รับชุดความรู้จากการศึกษาดูงานและเอกสารเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สะท้อนให้เห็นว่าวาทกรรมของแนวคิดเหล่านี้ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตของเขา การที่ลูกกล้าตัดสินใจเดินตามกระบวนการที่ผู้อื่นคิดไว้แล้ว ไม่ใช่แค่การทำตามปกติ แต่เป็นการยอมรับอำนาจที่ทำงานผ่านความรู้ในการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง โดยที่ตัวลูกกล้ากลายเป็นผู้กระทำโดยสมัครใจในการเผยแพร่ว่าทกรรมนี้ต่อไปในชุมชน การดำเนินชีวิตของลูกกล้าสะท้อนถึงอัตลักษณ์แห่งตนที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในครัวเรือน แต่ยังสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ชุมชนในการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน ทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่า อำนาจชีวะไม่ได้ทำงานผ่านการควบคุมจากภายนอกเท่านั้น แต่ยังทำงานผ่านการเปลี่ยนแปลงภายใน

ของบุคคล เมื่อพวกเขาอมรับและนำเอาความรู้มาปฏิบัติจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

2. อัตลักษณ์แห่งตนในฐานะครูผู้ถ่ายทอดความรู้ ในยุคปัจจุบันที่สังคมเต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงและความท้าทาย การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน บทบาทของครูผู้ถ่ายทอดความรู้ จึงมิได้จำกัดอยู่เพียงการส่งมอบข้อมูลหรือเนื้อหาในห้องเรียน แต่ยังหมายถึงการสร้างแรงบันดาลใจและการเป็นแบบอย่างที่ดีในทุกมิติของชีวิต โดยเฉพาะในบริบทของการส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อสร้างทักษะชีวิตและแนวคิดการพึ่งพาตนเองในสังคม การที่ครูเหล่านี้มีอัตลักษณ์แห่งตนที่โดดเด่น ทั้งในด้านความรักในงานสอน ความรู้ที่ลึกซึ้ง และความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจผ่านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สิ่งเหล่านี้สามารถมองได้ว่าเป็น กลไกของอำนาจชีวะที่ทำงานผ่านการสร้างและจัดระเบียบอัตลักษณ์ของบุคคลให้สอดคล้องกับวาทกรรมที่สังคมต้องการให้เป็น การส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ด้านการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน แต่ยังสนับสนุนการพัฒนาชุมชนในวงกว้าง เช่น การสอนทักษะชีวิต การวางแผนการเงิน การปลูกพืช หรือการผลิตสินค้าเล็กๆ ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการเรียนรู้ เช่น การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งระหว่างโรงเรียนและชุมชน นอกจากนี้ ครูผู้ถ่ายทอดความรู้ที่มุ่งมั่นและมีวิสัยทัศน์ยังมีศักยภาพในการเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงสังคมในทิศทางที่ดีขึ้น และในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ที่ยอมรับและผลิตซ้ำวาทกรรมเหล่านั้นด้วยความสมัครใจ ทำให้อัตลักษณ์ของวิทยากรถูกหล่อหลอมเป็นส่วนหนึ่งของระบบอำนาจที่มองไม่เห็น

ตัวอย่างของครูแก้ว ครูผู้เป็นต้นแบบ ครูแก้วเป็นวิทยากรปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิลำเนาอยู่ภาคกลาง บทบาทสำคัญของครูแก้วคือการพัฒนาชุมชนและโรงเรียน ทั้งในด้านการศึกษาและการพัฒนาความรู้ด้านการเกษตร โดยนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาใช้ในการสอนและปฏิบัติกับผู้เรียน ในบริบทนี้ บทบาทของครูแก้วสะท้อนให้เห็นถึงการทำงานของอำนาจชีวะ ซึ่งเป็นกลไกที่ใช้ความรู้เพื่อควบคุมและจัดระเบียบชีวิตของผู้คนให้มีประสิทธิภาพ ครูแก้วส่งเสริมการปลูกพืชผักสวนครัว การพึ่งพาตนเอง และการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการกระทำเหล่านี้คือการนำวาทกรรมของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในชีวิตจริง โรงเรียนและชุมชนที่ครูแก้วดูแลได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดทำโครงการต่างๆ ที่ผ่านมาจากโรงเรียนและชุมชน จนมีชื่อเสียงในระดับประเทศ เช่น การประกวดโครงการประกวดลำคลองสวยงาม ซึ่งได้รับรางวัลระดับประเทศ และทำให้โรงเรียนเล็กๆ กลายเป็นที่รู้จัก การได้รับรางวัลและการยอมรับจากสังคมเช่นนี้ เป็นการยืนยันและเสริมสร้างอัตลักษณ์ของครูแก้วในฐานะแบบอย่างที่ประสบความสำเร็จภายใต้วาทกรรมเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ การมีบทบาทเป็นวิทยากรในการสอนเกษตรทฤษฎีใหม่ และการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น ถนนคนเดิน ที่เปิดโอกาสให้เกษตรกรและคนในชุมชนได้นำผลิตภัณฑ์ของตนมาจำหน่าย

กิจกรรมเหล่านี้ได้รับความนิยมและมีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าครูแก้วไม่ได้เป็นเพียงผู้รับวาทกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการผลิตวาทกรรมนั้นให้แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง กิจกรรมเหล่านี้จึงเป็นกลไกสำคัญที่อำนาจชีวะใช้ในการขยายอิทธิพลและจัดระเบียบชีวิตของผู้คนในระดับชุมชน

การสร้างแรงบันดาลใจและพลังแห่งการเปลี่ยนแปลง ครูแก้วเป็นตัวอย่างของครูผู้มีจิตใจอุทิศตนเพื่อการศึกษาและการพัฒนาชุมชน ได้ใช้ประสบการณ์และความรู้เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้กับผู้เรียนและชุมชน และยังคงมีบทบาทสำคัญในชุมชนจนถึงปัจจุบัน โดยยึดหลักการพึ่งตนเองและแบ่งปันความรู้ให้แก่ผู้อื่น ในมุมมองของครูแก้ว การมีชีวิตที่เพียงพอ ไม่พุ่มเพอญ และสร้างประโยชน์ให้แก่คนรอบข้างคือสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีคุณค่า แม้จะเกษียณแล้ว ครูแก้วก็ยังไม่หยุดที่จะสร้างสิ่งดีๆ ให้กับชุมชน โดยเฉพาะการให้ความรู้แก่เด็กๆ และคนในชุมชน เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ การกระทำเช่นนี้สะท้อนถึงการนำวาทกรรมของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในชีวิตจริงจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์แห่งตน ซึ่งเป็นกลไกที่อำนาจชีวะทำงานอยู่ แม้จะเผชิญกับอุปสรรคมากมาย ครูแก้วไม่เคยท้อแท้และยังคงย้ำว่า “ในการทำงานของครูไม่ได้มีการคาดหวังสิ่งตอบแทนทางวัตถุ การได้ทำประโยชน์ให้กับคนอื่นเป็นความภูมิใจของครู ครูแก้วไม่เคยปฏิเสธเมื่อมีคนมาขอความช่วยเหลือ แม้จะต้องใช้ทรัพยากรและเวลามากมาย” ความมุ่งมั่นและการอุทิศตนของครูแก้วแสดงให้เห็นว่า การควบคุมตนเองผ่านการปฏิบัติตามหลักการอย่างเคร่งครัดนั้น ทำให้อัตลักษณ์ของวิทยากรท่านนี้ถูกหล่อหลอมขึ้นมาเป็นแบบอย่างที่ยกย่องและยอมรับและยกย่องอย่างเป็นทางการ

ความสำเร็จและความยั่งยืนในการถ่ายทอดความรู้ การสอนและการอบรมต่างๆ ที่ครูแก้วทำไม่ใช่เพียงแค่การให้ความรู้ด้านการเกษตร แต่ยังเน้นที่การสร้าง ทศนคติการพึ่งตนเองในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการใช้ชีวิตแบบพอเพียง การกระทำนี้สะท้อนถึงการทำงานของอำนาจชีวะ ที่มุ่งสร้างพลเมืองให้สามารถควบคุมและจัดการชีวิตของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ในช่วงเวลาของวิกฤตโควิด-19 ครูแก้วและชุมชนยังคงสามารถดำรงชีวิตได้โดยไม่ต้องพึ่งพาตลาดภายนอก ความสำเร็จที่ได้จากการมีแหล่งวัตถุดิบทำอาหารจากการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ในบ้านเพื่อเป็นต้นแบบของการสร้าง “คู่กับข้าวชุมชน” และยังสอนวิธีการปลูกผักในพื้นที่จำกัด เช่น การปลูกในกล่องโฟม เพื่อให้คนในชุมชนที่ไม่มีพื้นที่เพาะปลูกสามารถทำได้ การกระทำเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าวาทกรรมของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้เป็นเพียงทฤษฎี แต่ถูกนำมาปฏิบัติจนกลายเป็นวิถีชีวิตที่ช่วยให้ผู้คนอยู่รอดในสถานการณ์วิกฤต ครูแก้วไม่เคยรู้สึกท้อหรือเหนื่อยในการทำงาน แม้จะต้องเผชิญปัญหาและอุปสรรคมากมาย ครูแก้วเชื่อมั่นว่า “ปัญหาเป็นสิ่งที่ต้องเผชิญและแก้ไข ไม่เคยคิดที่จะเลิกทำ เพราะความสุขและความพอใจที่ได้รับจากการเห็นคนอื่นได้รับประโยชน์จากสิ่งที่ครูทำ ทำให้ครูมีกำลังใจในการทำงานต่อไป” ความมุ่งมั่นและการไม่ย่อท้อของครูแก้วแสดงให้เห็นว่าเธอได้ซึมซับวาทกรรมนี้ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์แห่งตน

โดยที่การควบคุมตนเองกลายเป็นสิ่งที่ทำด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่การบังคับและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น ธนาคารออมสิน และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ช่วยให้ครูแก้วสามารถขยายโครงการต่างๆ ไปยังชุมชนอื่นๆ ได้มากขึ้น การสนับสนุนจากองค์กรเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยจัดระเบียบและทำให้วาทกรรมเศรษฐกิจพอเพียงแพร่หลายโดยใช้ครูแก้วเป็นตัวกลาง อย่างไรก็ตาม ครูแก้วก็ยังคงยึดหลักการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ ไม่ได้พึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกมากนัก สะท้อนให้เห็นว่าการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้กลายเป็นแนวทางที่ทำให้ตนเองและชุมชนรอดพ้นจากวิกฤตได้เสมอ

3. อัตลักษณ์แห่งตนที่ถูกสร้างผ่านการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ การเผยแพร่และขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทยได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อให้องค์กรและประชาชนสามารถนำปรัชญานี้ไปปรับใช้ในชีวิตและการทำงาน การขับเคลื่อนดังกล่าวต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับปรัชญานี้เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สู่ประชาชน ในมุมมองของอำนาจชีวะ การสนับสนุนและการฝึกอบรมวิทยากรเหล่านี้คือกระบวนการที่อำนาจทำงานอย่างแนบเนียนผ่านการสร้างความรู้และจัดระเบียบอัตลักษณ์ของผู้คน กระบวนการสำคัญในการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การฝึกอบรมวิทยากรผู้บรรยาย หรือผู้ที่มีศักยภาพในศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างตัวแทนที่มีอัตลักษณ์ชัดเจนในการนำความรู้ไปขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรม วิทยากรเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ เช่น กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) และเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อขยายผลความรู้ไปสู่ระดับชุมชนและประเทศ การสนับสนุนนี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่การให้ทรัพยากร แต่ยังเป็นการมอบความชอบธรรม และ เสริมสร้างอัตลักษณ์ของวิทยากรเหล่านี้ในฐานะผู้เชี่ยวชาญและกลายเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเผยแพร่วาทกรรมของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่สังคม

นอกจากนี้ องค์กรภาคเอกชนและสถาบันการศึกษายังมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการจัดอบรมและสร้างวิทยากรที่เชี่ยวชาญเพื่อให้สามารถสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายในหลากหลายบริบท ตัวอย่างการขับเคลื่อนปรัชญาผ่านโครงการ “ปราชญ์เพื่อความมั่นคง” ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการสำคัญที่จัดตั้งขึ้นโดย กอ.รมน. โครงการนี้มุ่งสร้างวิทยากรที่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ด้านการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องการสร้างความมั่นคงด้านอาชีพและรายได้ วิทยากรปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต การดำเนินการดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้ครอบครัวและชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ยังส่งเสริมความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว ในมุมมองของอำนาจชีวะของฟูโกต์ การที่หน่วยงานภาครัฐ เช่น กอ.รมน. เข้ามามีบทบาทในการสร้างและสนับสนุนปราชญ์ชาวบ้าน ไม่ใช่เพียงการพัฒนาอาชีพ แต่เป็นการใช้กลไกของอำนาจในการจัดการและควบคุมประชากรในระดับมหภาค โดยการสร้างวิทยากรต้นแบบที่มีความรู้และความสามารถในการถ่ายทอดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้เอง ทำให้รัฐสามารถชี้นำและหล่อหลอม

พฤติกรรมของประชาชนให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวอย่างของพี่เก่ง วิทยากรปราชญ์ชาวบ้านด้านการออมและการบริหารจัดการชุมชน พี่เก่ง วิทยากรปราชญ์ชาวบ้านจากภาคกลาง เป็นตัวอย่างของการนำความรู้และการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ มาปรับใช้ให้เกิดผลสำเร็จในชุมชน เดิมทีพี่เก่งประกอบอาชีพเกษตรกรรม และได้รับการส่งเสริมให้เข้ารับการอบรมเรื่อง การทำบัญชีครัวเรือน โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ หลังจากนั้นพี่เก่งได้นำความรู้มาปรับใช้กับครอบครัว เริ่มต้นจากการบันทึกบัญชีรายรับ-รายจ่าย และขยายแนวคิดนี้ไปสู่ชุมชน โดยใช้บ้านของตนเป็นศูนย์กลางการอบรม ในเวลาต่อมา กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้สนับสนุนให้จัดตั้ง สหกรณ์ออมทรัพย์หมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมการประหยัดและการออมในรูปแบบ “เงินสัจจะ” รวมถึงการบริหารเงินทุนสำหรับสมาชิกในการประกอบอาชีพ การสนับสนุนนี้แสดงให้เห็นถึงการทำงานของอำนาจชี้แนะที่ใช้ความรู้และโครงสร้างองค์กรในการจัดระเบียบและควบคุมชีวิตของผู้คนในระดับประชากร โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาว นอกจากนี้ การสนับสนุนนี้ยังช่วย สร้างอัตลักษณ์แห่งตนของพี่เก่งให้เป็นที่ยอมรับในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านการออมและการบริหารจัดการชุมชน โดยมีกระบวนการตรวจสอบความเหมาะสมและจัดอบรมวิชาชีพเพิ่มเติมให้กับสมาชิกก่อนการปล่อยกู้ หากสมาชิกขาดความรู้หรือทักษะทางสหกรณ์ฯ ก็ส่งเสริมให้สมาชิกได้รับการฝึกอบรมก่อน กระบวนการเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญที่ใช้อำนาจทางความรู้ในการกำหนดและหล่อหลอมให้บุคคลมีคุณสมบัติที่เหมาะสมตามเกณฑ์ที่สังคมต้องการ กิจกรรมที่ดำเนินการ เช่น การแปรรูปกล้วยและน้ำพริกจากวัตถุดิบในครัวเรือน ช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตและสร้างรายได้เพิ่มเติมให้กับสมาชิกในชุมชน ทำให้สมาชิกสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพด้วยเงินที่กู้ยืมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความสำเร็จและอุปสรรคที่พัฒนาเป็นบทเรียน การดำเนินงานของพี่เก่งและสหกรณ์ออมทรัพย์หมู่บ้านทำให้เกิดการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง เช่น การเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการจัดการทุน การกระทำนี้สะท้อนให้เห็นว่าอำนาจชี้แนะไม่ได้ทำงานในรูปแบบการควบคุมจากเบื้องบนเท่านั้น แต่ยังทำงานในระดับชุมชนผ่านการสร้าง วินัยในตนเอง (self-discipline) และการมีส่วนร่วมที่ผ่านมาสหกรณ์ออมทรัพย์หมู่บ้านดังกล่าว เคยจัดการอบรมในเรื่อง การแปรรูปกล้วยตาก กล้วยทอด และน้ำพริกแปรรูป ฯลฯ โดยการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในครัวเรือนมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับครอบครัวและชุมชน ซึ่งการบริหารงานดังกล่าวส่งผลให้สหกรณ์ออมทรัพย์ของหมู่บ้านดำเนินการประสบความสำเร็จ โดยไม่เกิดหนี้เสีย และได้รับรางวัลให้เป็นหมู่บ้านดีเด่นของกรมส่งเสริมสหกรณ์ การได้รับรางวัลและการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐเช่นนี้ เป็นการยืนยันและเสริมสร้างอัตลักษณ์แห่งตน ของพี่เก่งในฐานะผู้นำชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งถูกสร้างขึ้นจากการยอมรับและปฏิบัติตามวาทกรรมเศรษฐกิจพอเพียงและกลไกของรัฐ การจัดการกับอุปสรรคเริ่มแรก แม้จะมีอุปสรรค เช่น ความสงสัยของชาวบ้านในช่วงแรก พี่เก่งเล่าว่า “การออมเงินเป็นเรื่องที่ทำหายอย่างมาก บางครั้งใจของเราก็อยากใช้เงินเพื่อความสะดวกสบาย

แต่เมื่อเรามีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในใจ เช่น การสร้างอนาคตที่มั่นคงให้กับครอบครัว การมองเห็นผลลัพธ์จากการออมช่วยให้ตนเองไม่รู้สึกท้อแท้ และก็พยายามมองหาวิธีการใหม่ๆ ในการประหยัดและลงทุน” ความมุ่งมั่นของพี่เก่งนี้เองที่แสดงให้เห็นว่าเขาได้ซึมซับวาทกรรมของการออมจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ โดยไม่ได้รู้สึกว่าถูกบังคับในช่วงแรกที่เริ่มก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์ มีความสงสัยจากชาวบ้านเกี่ยวกับการนำเงินมาร่วมลงทุน และกลัวว่าผู้ดูแลจะนำเงินไปใช้ในทางที่ผิด ตนเองจึงพยายามสร้างความเชื่อมั่น โดยการเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็น เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินงาน ความเชื่อมั่นและการสนับสนุนจากครอบครัว แม้จะมีอุปสรรคแต่ตนเองไม่เคยคิดจะเลิกเดินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพราะเห็นถึงความสำคัญเพราะอยากจะทำเพื่อสังคม การกระทำเหล่านี้คือกลไกของอำนาจชีวิตที่ใช้ความรู้และระบบในการสร้างความไว้วางใจและทำให้ผู้คนยอมรับการจัดระเบียบชีวิตในรูปแบบใหม่นี้อย่างเต็มใจ

การสนับสนุนจากครอบครัว โดยเฉพาะภรรยาและลูก มีส่วนช่วยให้พี่เก่งมีแรงผลักดันในการดำเนินชีวิตตามแนวทางนี้อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้และพัฒนาตนเองที่ผ่านมาผ่านการอบรมและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้พี่เก่งสามารถนำความรู้มาแบ่งปันให้กับสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งช่วยให้ทุกคนรู้สึกมีส่วนร่วมและเกิดแรงบันดาลใจในการทำงานร่วมกัน พี่เก่งมองว่าการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้เป็นเพียงแนวทางการสร้างฐานะทางการเงินที่มั่นคง แต่ยังส่งเสริมความสามัคคี การทำงานร่วมกัน และการพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน อีกทั้งยังสร้างจิตอาสาและแรงบันดาลใจในการช่วยเหลือผู้อื่น พี่เก่งกล่าวว่า “การวางแผนอย่างรอบคอบเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น หากมีผู้กู้ไม่สามารถชำระเงินได้ เราจะต้องมีแผนสำรองในการช่วยเหลือและให้คำแนะนำ เพื่อให้ทุกคนรู้สึกว่ามี ความมั่นคง” สิ่งที่พี่เก่งมีความเชื่อมั่นคือ “การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไม่เพียงแต่ช่วยให้เรามีฐานะทางการเงินที่ดีขึ้น แต่ยังทำให้เราได้เรียนรู้ความสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม การมีจิตอาสา และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน” พี่เก่งมองเห็นว่า “แม้จะมีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิต แต่การใช้ชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้นช่วยสร้างความมั่นคงทั้งในด้านการเงินและความสุขทางใจ ทำให้เราใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีเป้าหมายที่ชัดเจนในทุกวัน” การที่พี่เก่งซึมซับหลักปรัชญาเหล่านี้จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์แห่งตน สะท้อนให้เห็นถึงการทำงานของอำนาจชีวิตที่ไม่ได้ทำงานผ่านการบังคับ แต่ใช้ความรู้และแนวคิดเป็นเครื่องมือในการ จัดระเบียบและหล่อหลอมพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปในทิศทางที่สังคมต้องการ ดังนั้น การสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา จึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างต้นแบบที่มีอัตลักษณ์ชัดเจนและขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ชุมชน ผลลัพธ์ที่ได้ไม่เพียงแต่สร้างความเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคล แต่ยังเป็นการเสริมสร้างความยั่งยืนในระดับชุมชนและประเทศ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาการสร้างอัตลักษณ์แห่งตนของวิทยากรปราชญ์ชาวบ้านแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า อัตลักษณ์ไม่ได้เป็นเพียงผลจากเจตจำนงส่วนบุคคล แต่เป็นผลผลิตของ ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ อำนาจ และโครงสร้างทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ มิเชล ฟูโกต์ (Foucault, 2008) และนอกจากนี้ งานวิจัยของอภิญญา เฟื่องฟูสกุล (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2561) ที่ชี้ให้เห็นว่าในยุคโลกาภิวัตน์ อัตลักษณ์ของบุคคลและกลุ่มชนเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยมีเทคโนโลยีการสื่อสารเป็น กลไกสำคัญ ความสัมพันธ์นี้แสดงถึงวิถีชีวิตของบุคคลผ่านประสบการณ์การถ่ายทอดความรู้ของแต่ละ บุคคล อธิบายถึงความเป็นผลลัพธ์ของการกำหนดอัตลักษณ์และความเชื่อต่างๆ ของบุคคลในสังคม ทำให้ เราเห็นภาพรวมว่า อัตลักษณ์ของเราสามารถเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงได้ตามความสัมพันธ์ทางอำนาจ และความรู้ที่เปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์ในยุคโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ ในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมทั่วโลก เทคโนโลยีเหล่านี้ทำให้มีเวลาและพื้นที่ที่เคยแยกจาก กันถูกย่อขนาดลง ผู้คนสามารถเชื่อมต่อและปฏิสัมพันธ์กันได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย ส่งผลให้เกิดการ เคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมที่รวดเร็ว หลากหลาย และซับซ้อน อัตลักษณ์หรือความเป็นอัตลักษณ์ของบุคคล และกลุ่มชนในสังคมจึงต้องปรับเปลี่ยนตามบริบทเหล่านี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

อัตลักษณ์ในระดับจุลภาคหรือระดับปัจเจกบุคคล การเปลี่ยนแปลงนี้ ส่งผลให้รูปแบบการดำเนิน ชีวิตประจำวันของแต่ละคนเปลี่ยนไป การใช้ชีวิตและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นถูกปรับตามความสะดวกของ เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่ช่วยให้สามารถเชื่อมต่อกับเพื่อน ครอบครัว และ สังคมอื่นๆ ได้อย่างไร้พรมแดน ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลและวัฒนธรรมใหม่ๆ ทั่วโลกทำให้แต่ละ คนต้องปรับตัวและสร้างอัตลักษณ์ใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว ดังที่ Foucault ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษาของอัตลักษณ์ในระดับมหภาคหรือระดับ สังคม รวมทั้งการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ต่างๆ ก็เกิดขึ้นอย่างชัดเจน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อสมัยใหม่ทำให้เกิดกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ๆ ผ่านการ ผสมผสานวัฒนธรรมที่ซับซ้อน อัตลักษณ์ทางสังคมกลายเป็นสิ่งที่ผสมผสานระหว่างองค์ประกอบ วัฒนธรรมดั้งเดิม และวัฒนธรรมใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากโลกาภิวัตน์ เช่น การเกิดกลุ่มวัฒนธรรมย่อย (Subcultures) การเปลี่ยนแปลงของค่านิยมทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางศาสนา (Foucault, 1997, 2004)

การสร้างอัตลักษณ์แห่งตนของวิทยากรปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่เกิดจาก การการสั่งสมและถ่ายทอดความรู้ผ่านการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินชีวิตในวิถี แบบชาวบ้านที่พึ่งพาตนเอง ช่วยสร้างความยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบ พอเพียง มีแนวทางการใช้ทรัพยากรร่วมกันและแบ่งปันผลผลิตซึ่งนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้อง

กับงานวิจัยของเบญจวรรณ อุปัชฌาย์ (2561, หน้า 159-208) ที่ศึกษาถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์การผสมผสานวัฒนธรรมที่หลากหลายทำให้อัตลักษณ์ไม่ได้เป็นสิ่งที่คงที่อีกต่อไป แต่เป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงและปรับตัวตามบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี กระบวนการสร้างอัตลักษณ์นี้เกิดขึ้นจากการที่บุคคลและกลุ่มชนต่างๆ ต้องปฏิสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่นๆ และสร้างอัตลักษณ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การผสมผสานของวัฒนธรรมเก่าและใหม่เกิดขึ้นอย่างซับซ้อนและแสดงออกในหลายมิติ

ผลการวิจัยเชิงประจักษ์ยืนยันว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดแต่เป็นวาทกรรมที่ทำงานผ่านอำนาจชีวะในการสร้างและควบคุมอัตลักษณ์ วาทกรรมนี้ได้หล่อหลอมให้วิทยากรปราชญ์ชาวบ้านกลายเป็น “ต้นแบบ” ที่สังคมยอมรับและยกย่อง โดยผ่านกระบวนการหลักๆ ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกระบวนการที่สร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้แก่สังคม โดยวิทยากรผู้มีความรู้ความสามารถในด้านนี้ได้ถ่ายทอดและประยุกต์ใช้หลักการดังกล่าวในหลากหลายรูปแบบ เพื่อสร้างทักษะการพึ่งพาตนเองและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เช่น ลูกกล้า วิทยากรที่สร้างแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิตตามวิถีพอเพียง ลูกกล้าเป็นวิทยากรที่ใช้พลังอำนาจชีวะในการปฏิสัมพันธ์กับสังคมและถ่ายทอดความรู้ผ่านวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ลูกกล้าได้แสดงให้เห็นว่าการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนสามารถทำได้โดยการพึ่งพาตนเอง โดยลดการพึ่งพิงจากภายนอก และใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างของลูกกล้าเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญแก่ชุมชนและสังคม เป็นการชี้ให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงช่วยสร้างความมั่นคงให้กับทั้งครอบครัวและสังคมได้ การสร้างอัตลักษณ์ในฐานะครูผู้ถ่ายทอดความรู้ วิทยากรมีความมุ่งมั่นในการสอน มุ่งเน้นการสร้างแรงบันดาลใจ ส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนและเยาวชน เช่น ครูแก้วที่อุทิศตนเพื่อการศึกษาและการพัฒนาชุมชนโดยนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการสอน การนำแนวคิดพอเพียงเข้าสู่การศึกษาและชุมชน ครูแก้วใช้พลังแห่งความมุ่งมั่นในการเผยแพร่และนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในโรงเรียนและชุมชน ทำให้ผู้เรียนและคนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ที่จะพึ่งพาตนเอง การทำงานของครูแก้วไม่เพียงแต่มีผลดีต่อการศึกษา แต่ยังส่งเสริมการสร้างทักษะในชุมชนให้คนรู้จักคุณค่าของการใช้ชีวิตแบบพอเพียง นำมาซึ่งความเข้มแข็ง การสร้างอัตลักษณ์ผ่านการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ วิทยากรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เช่น พี่แก้ว ที่ได้รับการสนับสนุนให้จัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์หมู่บ้านเพื่อส่งเสริมการออมและการบริหารเงินทุนในการเผยแพร่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้การทำบัญชีครัวเรือนเป็นเครื่องมือในการช่วยเหลือคนในชุมชนให้มีความรู้และทักษะในการบริหารจัดการเงินและการออม แนวคิดดังกล่าวไม่เพียงแต่สร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวแต่ละครัวเรือน แต่ยังส่งเสริมความมั่นคงในระดับชุมชน (วรศรา เหล่าบำรุง, 2556)

อัตลักษณ์ของวิทยาการปราชญ์ชาวบ้าน สอดคล้องกับแนวคิด อำนาจชีวะ (bio-power) ของฟูโกต์ ที่ระบุว่าอำนาจไม่ได้เป็นเพียงการควบคุมจากภายนอก แต่ยังทำหน้าที่สร้างความรู้และความหมาย (Foucault, 2004) ในกรณีนี้ องค์กรภาครัฐและสังคมได้สร้างชุดความรู้และค่านิยมเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นมา และส่งเสริมให้บุคคลกลุ่มหนึ่งรับบทบาทเป็นผู้เผยแพร่ว่าทกรรมเหล่านี้ การสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าวไม่ได้อาศัยเพียงปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึง ประสบการณ์ส่วนตัว ของวิทยาการแต่ละคน เช่น การใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว และการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมตัวตนของพวกเขา ความคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของฟูโกต์ที่ว่า อัตลักษณ์ของบุคคลไม่ได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่ถูกประกอบสร้าง (constructed) ขึ้นจากปฏิบัติการของอำนาจที่ทำงานอยู่ภายในสังคม (Foucault, 1991, 1995; Wongkrak, 2018, pp. 144-160) คุณลักษณะและความเชื่อของแต่ละบุคคล จึงเป็นผลผลิตของปฏิบัติการเชิงอำนาจที่กำหนดรูปแบบและขอบเขตของอัตลักษณ์ ในมุมมองนี้ อัตลักษณ์จึงไม่ใช่สิ่งเดียวที่ตายตัว หรือมีอยู่แต่กำเนิด แต่เป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงและประกอบสร้างขึ้นมาใหม่ได้เสมอ โดยเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะที่ถูกสร้างขึ้นผ่านความสัมพันธ์กับอำนาจและความรู้ภายในสังคม ซึ่งทำให้บุคคลรู้สึกเป็น “ตัวเรา” หรือ “พวกเรา” ที่แตกต่างจากผู้อื่น (Foucault, 1990)

โดยสรุป การสร้างอัตลักษณ์แห่งตนของวิทยาการปราชญ์ชาวบ้านเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและสำคัญอย่างยิ่ง อัตลักษณ์ดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นผลผลิตของ การหล่อหลอมด้วยพลังอำนาจชีวะ หรือที่เรียกว่า “อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างจากชุดความรู้โดยสยบยอม” การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าวิทยาการปราชญ์ชาวบ้านถูกประกอบสร้างให้มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในสังคมและในชีวิตประจำวันของพวกเขา ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติอย่างยั่งยืน การสร้างอัตลักษณ์นี้เกิดขึ้นผ่านการใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและการส่งเสริมความรู้ในชุมชนอย่างแท้จริง ผ่านการศึกษาและการปฏิบัติที่มีจริยธรรมและรับผิดชอบต่อสังคม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านการพัฒนาบุคลากรและเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร โดยมุ่งเน้นการสร้าง ความเข้าใจในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรื่องราวชีวิตของวิทยาการปราชญ์ต้นแบบ ไม่ใช่แค่การให้ความรู้เชิงทฤษฎีเท่านั้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความซาบซึ้งและนำหลักการไปใช้ในชีวิตจริงได้ง่ายขึ้น

1.2 ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชน ใช้ปราชญ์ชาวบ้านเป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนควรให้ความสำคัญกับการสนับสนุนบทบาทของวิทยาการปราชญ์ชาวบ้านในการ

เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน โดยเปิดโอกาสให้พวกเขาเข้าถึงทรัพยากรและแหล่งทุน เพื่อนำไปพัฒนาโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างยั่งยืน รวมถึงการสร้างความร่วมมือแบบไตรภาคี ส่งเสริมความร่วมมือระหว่าง ปราชญ์ชาวบ้าน ภาคเอกชน และหน่วยงานรัฐ เพื่อขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน การจัดตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคม หรือการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้

1.3 ด้านการศึกษาและเยาวชน บุรณการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับหลักสูตรการศึกษา สถานศึกษาควรนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับหลักสูตรการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นการสอนผ่านการปฏิบัติจริง (เช่น โครงการเกษตรในโรงเรียน) และการเชื่อมโยงกับเรื่องเล่าของปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้เยาวชนเห็นภาพที่ชัดเจนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ รวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างวินัยในตนเอง ควรจัดกิจกรรมที่ช่วยปลูกฝังคุณค่าของการมีวินัยในตนเองและการรู้จักพอประมาณ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญของอำนาจชีวิตที่ทำงานอยู่ภายในบุคคล เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างยั่งยืน

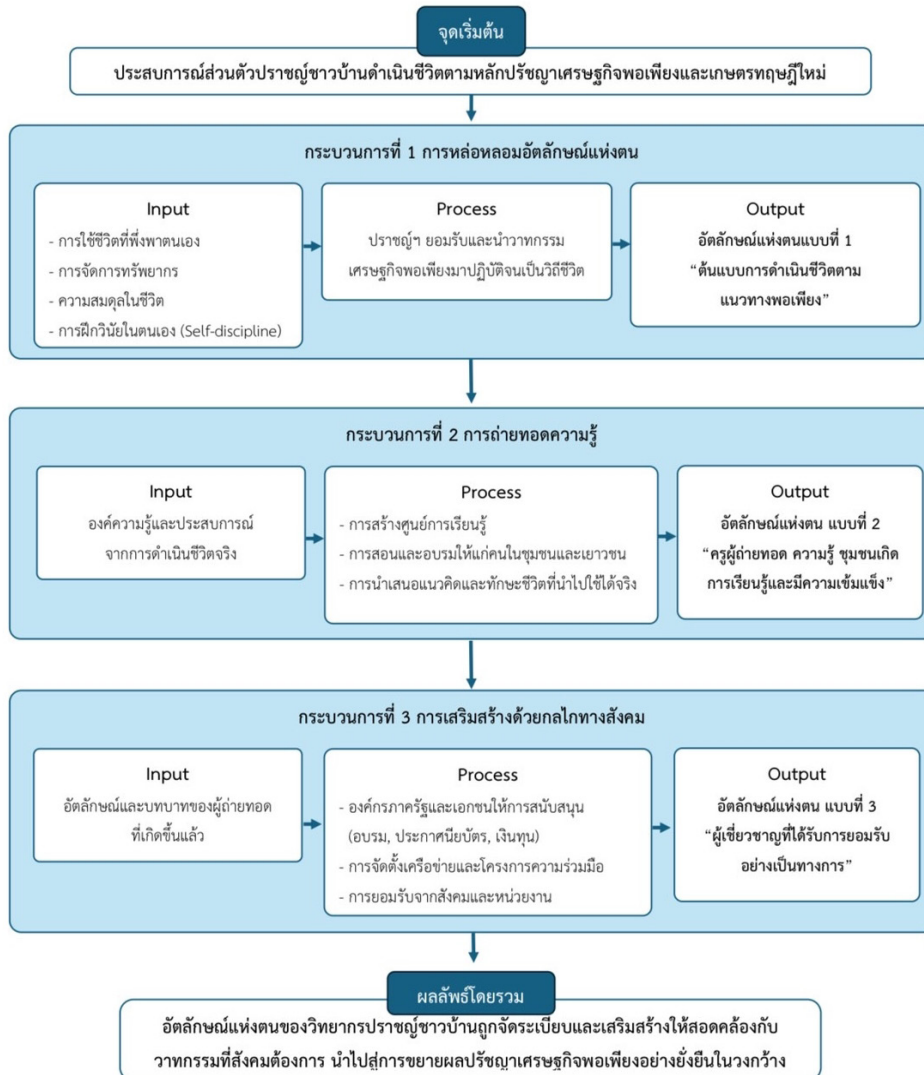
7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์วิทยากรปราชญ์ชาวบ้านด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้รับอิทธิพลจากอำนาจชีวิตและโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกัน วิทยากรฯ เผชิญปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจซึ่งมีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและสังคมของพวกเขา อัตลักษณ์ที่สร้างขึ้นส่งเสริมบทบาทของวิทยากรฯ ในฐานะผู้นำทางปัญญาและการเปลี่ยนแปลงในชุมชน กระบวนการสร้างอัตลักษณ์นี้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ความเข้มแข็งและความยั่งยืน องค์ความรู้นี้ช่วยให้เข้าใจแนวคิดอำนาจชีวิตของ Foucault ในบริบทเฉพาะของการสร้างอัตลักษณ์ผู้นำ นอกจากนี้ยังเผยให้เห็นมิติทางสังคมและอำนาจที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ข้อมูลเชิงลึกนี้มีประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรผู้นำและการวางแผนพัฒนาชุมชน เรื่องเล่าและประสบการณ์ของวิทยากรฯ สามารถเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่นได้ องค์ความรู้นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการตระหนักรู้และการสนับสนุนผู้นำในสังคมและองค์กร งานวิจัยนี้เน้นให้เห็นถึงพลวัตของการหล่อหลอมอัตลักษณ์ภายใต้อิทธิพลของโครงสร้างทางสังคมและอำนาจ

ดังนั้น กระบวนการสร้างอัตลักษณ์แห่งตนของวิทยากรปราชญ์ชาวบ้านด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านแนวคิดเรื่องอำนาจชีวิตของ Foucault งานวิจัยนี้อาจนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่เน้นให้เห็นถึงพลวัตของการหล่อหลอมอัตลักษณ์ภายใต้อิทธิพลของโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับอำนาจชีวิตของอิทธิพลและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ องค์ความรู้ที่ได้รับนี้อาจสรุปด้วยแผนภาพประกอบองค์ความรู้ที่ได้รับ ดังนี้

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของวิทยาการปราชญ์ชาวบ้านด้านเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- จารุณี วงศ์ละคร. (2561). อำนาจชีวะในทัศนะของมิเชล ฟูโกต์. *วารสารปณิธาน*, 14(1), 135-162.
<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/panidhana/article/view/151883>
- ชาย โพธิ์สิตา. (2562). *ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2532). *การวิเคราะห์ข้อขัดแย้ง (subject) ทฤษฎีที่ใช้ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจของมิเชล ฟูโกต์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธาดา สืบหลินวงศ์, พรรณแข มไหสวริยะ และสุธี พานิชกุล (บก.). (2551). *แนวทางจริยธรรมการทำวิจัยในคนในประเทศไทย พ.ศ. 2550* [Ethical guidelines for human research in Thailand 2007]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2551). มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault). กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- บุปผชาติ แต่งเกลี้ยง, เย็นจิต นาคพุ่ม, มัลลิกา อินพรหม และคนวัต สีสุสุข. (2565). ความคิดเห็นและความต้องการของนักทอ่งเกี่ยวข้องต่อศักยภาพการทอ่งเกี่ยวอำเภอนวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารศิลปศาสตร์ มทร.กรุงเทพ*, 4(2), 34-47.
- เบญจวรรณ อุทัย. (2561). แนวคิดเรื่องตัวตนที่รู้จักและกระบวนการสร้างตัวตนของมิเชล ฟูโกต์. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า*, 5(1), 159-208.
- รัตนะ บัวสนธิ์. (2558). *วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วริศรา เหล่าบำรุง. (2556). *การพัฒนาบัญชีครัวเรือนเพื่อเกษตรกรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง*. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สุภัททา ปิณฑะแพทย์. (2564). การสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรม*, 1(3), 1-3. <https://so15.tci-thaijo.org/index.php/Journalbid/article/view/110>
- อภิญา เพื่องฟูสกุล. (2561). *อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อริสา สุขสม. (2552). เมื่อวัยรุ่นบริโภคแพชั่น: การบริโภค “อัตลักษณ์” ภายใต้วัฒนธรรมการบริโภค. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 23(71), 7-32. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/DPUsthip-arithatJournal/article/view/245961>
- Barbora, G., Zuzana, B., & Iveta, K. (2024). When a gatekeeper denies a researcher access: Circumstances of gate closure in social work research. *Research Ethics*. <https://doi.org/10.1177/17470161241273>
- Buasanthu, R. (2013). *Qualitative research in education*. (4th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Danaher, G., Schirato, T. & Webb, J. (2000). *Understanding Foucault*. London: Thousand Oaks, Calif.
- Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Trans.). London: Penguin Books.

- Foucault, M. (1983). The subject and power. In H. L. Dreyfus & P. Rabinow (Eds.), *Michel Foucault: Beyond structuralism and hermeneutics* (2nd ed., pp. 208-226). Chicago: University of Chicago Press.
- Foucault, M. (1991). Governmentality. In G. Burchell, C. Gordon, & P. Miller (Eds.), *The Foucault effect: Studies in governmentality* (pp. 87-104). Chicago: University of Chicago Press.
- Foucault, M. (1995). *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Trans.; 2nd Vintage Books ed.). New York: Vintage Books.
- Foucault, M. (2004). Technology of the self. In Aberdeen Body Group (Ed.), *The body: Critical concepts in sociology* (Vol. 1). New York: Routledge.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press.
- Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Internal Security Operations Command. (2021). *Five-Year Action Plan 2023-2027, Internal Security Operations Command*. Retrieved from <https://shorturl.asia/MhHoC>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills: Sage Publications, Inc.
- Phattharayuttawat, S. (2014). The discourse of the Sufficiency Economy Philosophy and its role in Thai political culture. *Journal of Southeast Asian Studies*, 45(2), 241-262.
- Pinthapataya, S. (2021). Interviews for Qualitative Research. *Journal of Business and Industrial Development*, 1(3), 1-3. [In Thai]
- Sawicki, J. (1991). *Disciplining Foucault: Feminism, Power, and the Body*. New York: Routledge.
- Sroikaew, R. (2018). The transmission of local wisdom by local sages: A case study of learning through real-life practice. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 11(1), 50-65.
- Taengkliang, B., Thongliemnak, K. & Chaisuwan, S. (2022). Development of a sustainable tourism program in Chawang District, Nakhon Si Thammarat Province, Thailand. *Central European Management Journal*, 30(4), 2193-2203. [In Thai]
- Wongkrak, C. (2018). Biopower in the view of Michel Foucault. *Panitan Journal*, 14(1), 144-160.

การศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบน ฐานศาสตร์พระราชาเพื่อความยั่งยืน: กรณีบ้านม่วงคำ จังหวัด เชียงใหม่¹

The Study and Development of a Community-Based Tourism Management Model Based on the Principles of the King's Philosophy for Sustainability: A Case Study of Ban Muang Kham, Chiang Mai Province

วรพล วัฒนเหลียงอรุณ, มณัส สุวรรณ, ภัทรวุฒิ สมยานะ และวัชรพงษ์ วัฒนกุล

Worapol Wattanalaungarun, Manat Suwan, Phatharawuth Somyana

and Watcharapong Wattanakul

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ประเทศไทย

Chiang Mai Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 62886007@cmru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนบ้านม่วงคำ ทั้งด้านปัจจัยภายใน (จุดแข็ง/จุดอ่อน) และภายนอก (โอกาส/อุปสรรค) ต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการพัฒนาบ้านม่วงคำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน และ 3) เสนอรูปแบบการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ความยั่งยืนบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา การวิจัยใช้แนวทางชุมชนเป็นฐาน โดยประยุกต์การประเมินชุมชนแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชุมชนบ้านม่วงคำ 221 หลังคาเรือน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน 10 คน รวมทั้งบุคลากรภาครัฐและเอกชน 16 คน ผ่านการสนทนากลุ่มย่อย ข้อมูล

^{*}ได้รับบทความ: 6 มีนาคม 2568; แก้ไขบทความ: 24 กันยายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 27 กันยายน 2568

Received: March 6, 2025; Revised: September 24, 2025; Accepted: September 27, 2025

¹บทความเรื่อง การศึกษาและพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานศาสตร์พระราชาเพื่อความยั่งยืน: กรณีบ้านม่วงคำ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาบ้านม่วงคำให้เป็นต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา

รวบรวมจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ด้วย SWOT และการวิเคราะห์เนื้อหา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถูกตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และชุมชน ได้ค่าเฉลี่ย 4.50, 5.00 และ 4.69

ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุมชนบ้านม่วงคำมีศักยภาพด้านทรัพยากรกายภาพ องค์ประกอบการท่องเที่ยว ภาวะผู้นำ และบุคลากร สามารถพัฒนาวิถียุทธกรรมสู่เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร และต่อยอดสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนตามศาสตร์พระราชา ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็ง การมีส่วนร่วม และได้รับรางวัลระดับประเทศ
2. ปัญหาภายใน ได้แก่ ความหลากหลายของทุนวัฒนธรรมที่จำกัด การมีส่วนร่วมไม่ทั่วถึง ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวไม่ครบถ้วน การประชาสัมพันธ์ออนไลน์ไม่ต่อเนื่อง มาตรฐานบริการยังอยู่ระยะเริ่มต้น และกองทุนท่องเที่ยวไม่เข้มแข็ง ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การแข่งขันจากแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในอำเภอแม่ริมและสะเมิง และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมจากคนนอกพื้นที่นำไปสู่ความไม่เข้าใจ
3. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านม่วงคำสามารถจำแนกได้ 7 รูปแบบ ได้แก่ (1) การท่องเที่ยวโดยชุมชน (2) โฮมสเตย์ (3) การท่องเที่ยวเชิงการศึกษา (4) การอนุรักษ์ (5) การนันทนาการและประสบการณ์ใหม่ (6) การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ และ (7) การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; การท่องเที่ยวโดยชุมชน; ศาสตร์พระราชา; ความยั่งยืน

Abstract

This study aimed to: 1) examine the potential and readiness of the internal (strengths/ weaknesses) and external (opportunities/ threats) environments of Ban Muang Khum community in relation to community-based tourism management; 2) investigate problems and obstacles affecting the development of Ban Muang Khum as a community-based tourism destination; and 3) propose sustainable models for community-based tourism development and management based on the Principles of the King's Philosophy. A community-based participatory research approach was employed. The population consisted of two groups: Group 1 included 221 households in Ban Muang Khum, with data collected through unstructured interviews, both non-participant and participant observations, and in-depth interviews with 10 community leaders. Group 2 comprised 16 government and private sector personnel, from whom data were collected through focus group discussions. Additional methods included document review, interviews, observations, and focus groups. Data were analyzed using SWOT analysis and content analysis. The

proposed models for sustainable community-based tourism development grounded in the Principles of the King's Philosophy. were assessed for appropriateness and feasibility by experts, stakeholders, and community members, yielding mean scores of 4.50, 5.00, and 4.69 respectively.

The findings indicate that:

1. Ban Muang Khum community demonstrates strong capacity for community-based tourism development in terms of physical resources, tourism components, leadership, and human resource readiness for self-management. The community leverages its agricultural way of life to create agrotourism routes and advance community-based tourism development under the Principles of the King's Philosophy, thereby strengthening participation and resilience, and receiving national recognition.

2. Internal challenges include limited cultural capital, partial lack of participation in tourism management, insufficient quality of local tourism information, discontinuity in online promotion, nascent service standardization, and a weak community-based tourism fund. External challenges involve competition from emerging tourist destinations in Mae Rim and Samoeng districts, along with cultural misunderstandings caused by the influx of outsiders.

3. The sustainable development and management of community-based tourism in Ban Muang Khum, grounded in the Principles of the King's Philosophy, can be conceptualized into seven models: (a) community-based tourism, (b) homestay tourism, (c) educational tourism, (d) conservation tourism, (e) recreational and experiential tourism, (f) responsible tourism, and (g) business-oriented tourism.

Keywords: Development model; Community-based tourism; The King's Philosophy; Sustainability

1. บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism หรือ CBT) เป็นรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม เน้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโดยคนในชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จ จำเป็นที่ชุมชนต้องเตรียมความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้วยการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ รวมตลอด

จนทักษะและประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการ (ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2563) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์สามารถส่งผลต่อการเรียนรู้และการปรับตัวในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมสู่ความยั่งยืนด้วยหลัก 10 ประการ คือ 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ 2) ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต 5) มีความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น 7) เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น และ 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2559) ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องต้องเข้าใจบริบทภูมิกายภาพและภูมิสังคม และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนบนฐานศาสตร์พระราชาวาดด้วยหลักการทรงงานของในหลวงรัชกาลที่ 9 ศาสตร์พระราชาและหลักการทรงงาน ศาสตร์หรือองค์ความรู้ผ่านกระบวนการศึกษาค้นคว้า และทดลองโดยในหลวงรัชกาลที่ 9 ด้วยการบูรณาการศาสตร์ชาวบ้านที่เรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ที่เรียกว่า “ศาสตร์สากล” จนได้แนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด ผู้นำอนนำไปสู่การปฏิบัติย่อมเกิดความสุขอย่างพอเพียงและยั่งยืน (มนัส สุวรรณ และคณะ, 2562) ศาสตร์พระราชาวาดด้วย “หลักการทรงงาน” รวมทั้งหมด 27 หลักการ นับเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดที่สามารถส่งผลเชิงประจักษ์โดยแบ่งออกเป็น 3 หลักสำคัญ คือ หลักคิด หลักธรรมและหลักปฏิบัติ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2563) ความยั่งยืน องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ได้กำหนดมาตรการการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เกิดจากความก้าวหน้าอย่างสมดุลและกลมกลืนระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคม การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องยึดหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นแม่บท และนำไปสู่การกำหนดหลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนประกอบด้วย 7 ประการ ได้แก่ 1) การจัดการท่องเที่ยวต้องอยู่ภายใต้ขีดความสามารถของการรองรับได้ทางด้านเศรษฐกิจ จิตวิทยา สิ่งแวดล้อมและสังคม 2) ต้องตระหนักถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่น เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมและกระจายประโยชน์สู่ท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม 3) กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ต้องให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อผู้มาเยือน 4) ให้ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวและผู้คนท้องถิ่น 5) เน้นการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่สะท้อน หรือกลมกลืนกับธรรมชาติ หรือสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและพยายามใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น 6) ผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสู่แผนการพัฒนาระดับท้องถิ่น ภูมิภาคและระดับประเทศ 7) พัฒนฐานข้อมูลเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามตรวจสอบและตัดสินใจ (Data-Base) (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2562)

บ้านม่วงคำ เป็นหมู่บ้านทางการเกษตรที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดเชียงใหม่ และมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยได้รับรางวัลหมู่บ้านดีเด่นจากหลายหน่วยงาน

และยังได้รับพระราชทานนามหมู่บ้านจากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรในหลวงรัชกาลที่ 9 ในปี พ.ศ. 2520 ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศเหนือระยะทาง 25 กิโลเมตร ติดกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ดอยปุย ชาวบ้านม่วงคำส่วนใหญ่เป็นการเกษตรแบบพลวัตรพืชเศรษฐกิจ มีความเข้มแข็งในต้นทุนวิถีชีวิตเกษตร มีความสามัคคีและเข้มแข็ง ประกอบกับการท่องเที่ยวเติบโตเกิดการกระจายตัวจากถนนเส้นหลักแม่ริม-สะเมิง พื้นที่ตำบลโป่งแยงในปี พ.ศ. 2562 มีการรวมกลุ่มของชุมชนบ้านม่วงคำทำการศึกษาข้อมูลศักยภาพการท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมถึงส่งเสริมการศึกษาดูงานด้านการเกษตรและส่งเสริมให้จัดตั้งวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านม่วงคำ เกิดแหล่งท่องเที่ยวแบบฟาร์มของเอกชนสร้างขึ้นในพื้นที่ ได้แก่ โมริฟาร์มและไร่ไอนารา โดยมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางมาอย่างต่อเนื่อง เป็นตัวอย่างและจุดเริ่มต้นการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านม่วงคำ แต่ที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จเพราะบ้านม่วงคำใช้วิธีการจัดการตามแบบของผู้อื่น เนื่องจากขาดความรู้และประสบการณ์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่แท้จริง จึงไม่สามารถกำหนดหรือควบคุมประเภทและความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ รวมถึงการขาดภูมิคุ้มกันในชุมชนกรณีทำการเกษตรสู่การท่องเที่ยว การระบาดของโควิด-19 และการปรับตัวในแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ผ่านมา

ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงชุมชนบ้านม่วงคำมีศักยภาพ แต่ยังขาดการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว ความพร้อมของคนในชุมชนและสภาพของปัญหาในการพัฒนาความเข้มแข็งของการท่องเที่ยวโดยชุมชน การใช้ศาสตร์พระราชาเป็นฐานความเข้มแข็งของชุมชนรวมถึงพัฒนารูปแบบการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อการจัดการที่ยั่งยืนภายใต้บริบทเฉพาะของตนเอง จึงจำเป็นต้องพัฒนาแบบจำลองที่เหมาะสมและเป็นของชุมชนอย่างแท้จริง อันเป็นที่มาของการวิจัยในครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพและความพร้อมทั้งที่เป็นสภาพแวดล้อมภายใน (จุดแข็ง/จุดอ่อน) และสภาพแวดล้อมภายนอก (โอกาส/อุปสรรค) ของชุมชนบ้านม่วงคำที่มีผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาเชิงสำรวจปัญหาและอุปสรรคที่อาจมีผลต่อการพัฒนาบ้านม่วงคำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านม่วงคำสู่ความยั่งยืนบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยโดยมีชุมชนเป็นพื้นฐาน (Community Based Research-CBR) ดังนั้นระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) เป็นการวิจัยการประเมินชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal-PRA) ด้วยการลงพื้นที่โดยมีกลุ่มบุคคลในชุมชนที่จะเรียนรู้ร่วมกัน เห็นถึงปัญหาและการแก้ไข ด้วยศาสตร์พระราชา การปฏิบัติด้วยตัวเองเกิดองค์ความรู้เชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนา แก้ไขปัญหาสังคมและชุมชน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่กำหนดเพื่อการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มได้แก่ กลุ่มที่ 1 ชาวบ้านม่วงคำและผู้นำชุมชนซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย กลุ่มย่อยที่ 1 ได้แก่ชาวบ้านม่วงคำ จำนวน 221 หลังคาเรือนซึ่งการศึกษานี้ได้กำหนดศึกษาจากประชากรทุกหลังคาเรือน กลุ่มย่อยที่ 2 ได้แก่ ผู้นำชุมชนประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน และผู้อาวุโสในชุมชนจำนวนรวมทั้งสิ้น 10 คน ได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Judgemental Sampling) กลุ่มที่ 2 ได้แก่กลุ่มเป้าหมายที่กำหนดเลือกจากบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในตำบลโป่งแยง จำนวน 16 หน่วยงาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการศึกษานี้รวบรวมได้จาก 2 แหล่งที่สำคัญคือ จากเอกสารและสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง และจากประชากรและกลุ่มเป้าหมายดังที่กล่าวแล้วในตอนต้น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การทบทวนเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มเฉพาะ

การวิเคราะห์ข้อมูล จัดทำและการประเมินรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐาน ศาสตร์พระราชาเพื่อความยั่งยืนบ้านม่วงคำ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) การสังเกต การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย และการพิสูจน์หลักฐานทางกายภาพตามความเหมาะสม การวิเคราะห์ SWOT Analysis ประเมินการประเมินสถานการณ์ปัจจุบันจากปัจจัยภายใน (จุดแข็ง/จุดอ่อน) และปัจจัยภายนอก (โอกาส/อุปสรรค) และใช้กระบวนการตรวจสอบสามเส้าของวิธีการเก็บข้อมูล (Method Triangulation) เพื่อการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้มาจากการวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีที่แตกต่างกัน และนำมาพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้สอดคล้องกันหรือไม่และนำมาต่อยอดสร้างรูปแบบใหม่ รวมทั้งให้ผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgment) ทำการประเมินเพื่อปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาหมู่บ้านม่วงคำฯ ให้สมบูรณ์นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ในส่วนการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบใหม่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน บนพื้นฐานศาสตร์พระราชา ตามขั้นตอนและการสร้างรูปแบบใหม่ประเมินโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ การประเมินใช้แบบสอบถามเป็นมาตรวัดประเมินค่า (Rating Scale) แบบลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale) เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการนำมาพิจารณาปรับปรุงพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การทดสอบความถูกต้องเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้วิจัยนำ แบบสัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนาแบบกลุ่มย่อย ไปตรวจสอบความเที่ยงตรงทางเนื้อหาและภาษาที่ใช้จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พบตรงกันความสอดคล้อง (Index of Concurrence: IOC) ได้เท่ากับ 0.99

การทดลองความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ศึกษา จำนวน 30 ชุด นำแบบสอบถามมาทดสอบความเชื่อมั่น ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Coefficient of Cronbach's Alpha) โดยมีเกณฑ์พิจารณาว่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.71-1.00 แสดงว่ามีความเชื่อมั่นสูง ซึ่งจากผลการคำนวณได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.85

การวิจัยนี้ยึดหลักการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล โดยการนำเสนอโครงร่างวิจัยต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และได้ผ่านความเห็นชอบการทำวิจัยรหัสโครงการ IRBCMRU 2022/001.07.01 ในวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2565

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานศาสตร์พระราชเพื่อความยั่งยืน: กรณีบ้านม่วงคำ จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนบ้านม่วงคำสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน

1.1 ความพร้อมด้านกายภาพและองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านม่วงคำจัดแบ่งประเภทของการใช้ที่ดินจากพื้นที่ทั้งหมด 3,972.66 ไร่ โดยแบ่งออกเป็นพื้นที่อยู่อาศัย จำนวน 189.64 ไร่ คิดเป็น 4.78% พื้นที่เกษตรกรรม จำนวน 2,024.52 ไร่ คิดเป็น 50.96% และพื้นที่ป่าชุมชนและป่าอนุรักษ์ 1,758.50 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 44.26 ข้อมูลดังกล่าวสนับสนุนการใช้พื้นที่ร้อยละ 50.96 ของพื้นที่ทั้งหมดสภาพแวดล้อมภายในบ้านม่วงคำ (จุดแข็ง) เป็นพื้นที่การเกษตรมีแหล่งน้ำสำคัญ ได้แก่ ลำน้ำแม่สา ตาม้าตามธรรมชาติในชุมชนจำนวน 5 แหล่งดูแลโดยหัวหน้าเหมืองฝาย น้ำบาดาลและประปาภูเขา ทำให้เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคและการทำการเกษตรตลอดทั้งปี ลักษณะทางด้านกายภาพที่ล้อมรอบด้วยภูเขาตรงกลางเป็นที่ราบในหุบเขา บรรยากาศดีวิวทิวทัศน์สวยงามอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปีเหมาะสำหรับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ด้านองค์ประกอบของการท่องเที่ยวบ้านม่วงคำมีองค์ประกอบหลัก 5 As ของ Dickman (1996) ประกอบด้วย 1) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) 2) ความสะดวกในการเดินทาง (Accessibility) 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) 4) การบริการที่พัก (Accommodation) และ 5) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) ชุมชนบ้านม่วงคำมีสิ่งดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวและการศึกษาดูงานตามที่กล่าวมาข้างต้น สามารถเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว สิ่งอำนวยความสะดวกรวมถึงระบบ

สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานในพื้นที่บ้านม่วงคำ เช่น ระบบน้ำ ไฟฟ้า สัญญาณโทรศัพท์ ห้องสุขา รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ร้านค้า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ศูนย์การเรียนรู้ การบริการฉุกเฉินขององค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง สำหรับที่พักบ้านม่วงคำมีบริการที่พักโฮมสเตย์ระดับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย จำนวน 5 หลัง สามารถรองรับการท่องเที่ยวแบบอิสระหรือมาท่องเที่ยวแบบคณะ ภูมิสังคมบ้านม่วงคำ พื้นที่แบ่งออกเป็น 7 หย่อมบ้านย่อย ได้แก่ บ้านห่าง, บ้านทุ่งบน, บ้านหลวง, บ้านดงนอก, บ้านดงกลาง, บ้านดงในและบ้านบวักผักแว่น รวมทั้งหมด 221 หลังคาเรือน ประชากรรวม 653 คน แบ่งออกเป็น ชาย จำนวน 306 คน และหญิง จำนวน 347 คน ข้อมูลเชิงประจักษ์ตรงกับผู้ใหญ่บ้านและรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามประกาศที่ว่าการอำเภอแมริม ณ วันที่ 18 สิงหาคม 2563

1.2 ศักยภาพและความพร้อมด้านบุคลากร ด้วยภูมิสังคมของชุมชนบ้านม่วงคำมีจุดเริ่มต้นจากต้นตระกูลสกุลหลักได้แก่ สปันนา สนิตและวงศ์เสื่อ ผู้บุกเบิกสร้างหมู่บ้านและระบบเกษตรนิเวศป่าเมื่อ 200 ปีก่อน ส่งผลให้พื้นฐานชุมชนมีความสนิทสนมรักใคร่กลมเกลียวจนถึงปัจจุบัน โดยคนส่วนใหญ่ร้อยละ 73.30 (จากการสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกต) มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อาศัยไม้ตรีจิตดีและเป็นเจ้าบ้านที่ดี ชุมชนมีความสามัคคีเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม คนในชุมชนให้ความสำคัญกับผู้นำ (ผู้ใหญ่บ้าน) เพราะเป็นตัวอย่างที่ดี สามารถสร้างความสามัคคี เน้นประโยชน์ที่ส่วนรวม แก้ไขปัญหาของชุมชนทำงานแบบทีม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนรุ่นใหม่ สร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก สอดคล้องกับหลักการทรงงานด้านหลักธรรมว่าด้วยเรื่องซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจต่อกัน ความเพียร รู้ รัก สามัคคีและมีความสุขในการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2563) สำหรับโอกาส คนในชุมชนบ้านม่วงคำมีความเข้มแข็งเนื่องจากต้องใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติทำการเกษตรแบบท่างไกลสังคมเมือง จึงได้ศึกษาเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่องสำหรับการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง (การสัมภาษณ์กลุ่มครัวเรือนประชากรกลุ่มที่ 1 ส่วนที่ 1 และการสัมภาษณ์เจาะลึกประชากรกลุ่มที่ 1 ส่วนที่ 2 ข้อมูลสอดคล้องกัน ร้อยละ 80.10) ส่งผลให้ชุมชนได้รางวัล ปีพ.ศ. 2566 หมู่บ้านรางวัลพระราชทานฯ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็นเป็นสุข” และรางวัลชนะเลิศหมู่บ้านเข้มแข็งตามแนวทางแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองจังหวัดเชียงใหม่ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2566) บ้านม่วงคำส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับนโยบายหลักการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเรื่องของทุกคน พัฒนาคนในชุมชนให้มีความรู้ยกระดับการท่องเที่ยวโดยเปิดโอกาสให้แสดงออกการมีจิตสาธารณะตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือทำ ร่วมการแก้ปัญหา ร่วมกันรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการเป็นเจ้าบ้านที่ดีสอดคล้องกับหลักการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเรื่องชุมชนเป็นเจ้าของ ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางและการตัดสินใจ เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่นและมีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2559) บ้านม่วงคำจัดตั้งและจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

บ้านม่วงคำ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ CBT เริ่มต้นอย่างเป็นทางการตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2562 เป็นต้นมา

1.3 ศักยภาพและความพร้อมในการบริหารจัดการตนเอง ด้วยศักยภาพของชุมชนบ้านม่วงคำโดยภาพรวมสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างดี ชุมชนจากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดย Key Informants ร้อยละ 50.00 สอดคล้องกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมพบว่าการนำหลักส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mixed) ตามแนวคิดของ Kotler and Armstrong (2018) เป็นแนวทางการบริหารจัดการจำแนกเป็นรายองค์ประกอบของส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ชุมชนบ้านม่วงคำมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในรูปแบบการท่องเที่ยวและการศึกษาดูงาน เรียนรู้การจัดการเกษตร การปลูกพืชแบบฟาร์ม การเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ นับเป็นความร่วมมือของผู้ประกอบการฟาร์ม ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการชุมชน โดยมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านม่วงคำทำหน้าที่ประสานจัดการ ด้านราคา (Price) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านม่วงคำมีนางณัฐจรักษ์ ไชยราษฎร์ เป็นประธานและมีคณะกรรมการรวม 15 คน กิจกรรมที่สำคัญคือส่งเสริมให้กลุ่มมีบทบาทการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือทำ ร่วมการแก้ปัญหา ร่วมกันรับผิดชอบและร่วมรับผล ประโยชน์ การจัดทำโครงสร้างราคาด้วยความรู้ที่ได้รับการอบรมและโปรแกรมที่จัดทำขึ้นให้เป็นราคาเฉพาะบุคคล ครอบครัว ราคาสำหรับตัวแทนจำหน่ายและราคาสำหรับการศึกษาดูงาน ด้วยอัตราค่าบริการบนพื้นฐานความเหมาะสมจำแนกได้เป็นราคาสถานที่ท่องเที่ยว ค่ารถขนส่ง อัตราการใช้บริการอาหารและเครื่องดื่ม ค่าที่พัก รวมถึงค่าบริการอื่นๆ ด้าน ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านม่วงคำกำหนดวิธีการตลาดไว้ 2 วิธี ได้แก่ การจัดจำหน่ายทางตรงโดยชุมชนบ้านม่วงคำเปิดช่องทางตรงกับนักท่องเที่ยวและกลุ่มศึกษาดูงานผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ของตนเอง และการจัดจำหน่ายทางอ้อมผ่านบริษัท และ/หรือตัวแทนนำเที่ยวขององค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง และด้านการส่งเสริมการตลาด (Promotion) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านม่วงคำร่วมกับผู้นำ คณะกรรมการหมู่บ้านและเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรส่งเสริมการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรควบคู่กับโปรแกรมการศึกษาดูงานและการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเพิ่มความต่อเนื่องและสนใจให้เพิ่มปริมาณนักท่องเที่ยวที่ชุมชนสามารถรองรับได้ ส่งเสริมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจการเกษตรและการท่องเที่ยวในชุมชน รวมถึงการสร้างความร่วมมือส่งเสริมการตลาดและการขายกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยงและหมู่บ้านหรือชุมชนอื่นๆ เช่น บ้านแม่กำปอง

2. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาบ้านม่วงคำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.1 ปัจจัยภายในที่เป็นปัญหาและอุปสรรค แม้บ้านม่วงคำจะมีจุดแข็งหรือความได้เปรียบหลายประการที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนดังที่กล่าวแล้วข้างต้น แต่ก็มีปัจจัย

ภายในหลายอย่างที่เป็นจุดอ่อนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สำคัญ คือ (1) ชุมชนบ้านม่วงคำ มีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นคนพื้นเมืองและวิถีการเกษตรเป็น รากเหง้า (2) สมาชิกในชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ผู้ทำหน้าที่หลักคือ กลุ่ม วิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านม่วงคำ (3) ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ป้ายบอกทาง การประสาน ติดต่อยังไม่ดีเท่าที่ควร (4) ยังขาดการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ เช่น ไลน์กลุ่ม เฟสบุ๊คหรือ เพจส่วนตัว การสื่อสารผ่านรายการหรือช่องทีวีออนไลน์และคลิปวิดีโอต่างๆ และ (5) การกำหนดอัตรา ค่าบริการในกิจกรรมต่างๆ ยังไม่มีมาตรฐานและกำลังเริ่มต้นสะสมเงินกองกลางเพื่อประโยชน์ในการบริหาร ชุมชน ข้อ (1) (2) และ (5) ได้จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์กลุ่มครัวเรือนประชากร กลุ่มที่ 1 ส่วนที่ 1 ร้อยละ 38.00 ส่วนข้อ (3) และ (4) จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสนทนา แบบกลุ่ม

2.2 ปัจจัยภายนอกที่เป็นปัญหาและอุปสรรค การท่องเที่ยวโดยชุมชนกรณีบ้านม่วงคำยังมี ปัจจัยภายนอกที่ไม่ส่งเสริมการพัฒนาเท่าที่ควร ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว ได้แก่ (1) ความเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นหลังจากที่พื้นที่อื่นโดยรอบได้มีการพัฒนามาก่อนแล้ว ทำให้บ้านม่วงคำมีคู่แข่งด้านการท่องเที่ยวค่อนข้างมากทั้งในเขตอำเภอแม่ริมและอำเภอสะเมิง (2) มีเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงจาก ภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา เช่น ภาวะเศรษฐกิจถดถอยทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวน้อยลงและ การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาหรือโควิด-19 (3) ปัญหาหมอกควันซึ่งมีสาเหตุหลักมาจากการเปลี่ยนแปลง บรรยากาศของโลก และ (4) การเข้ามาทำงานและอยู่อาศัยของคนต่างถิ่นจนเกิดปัญหาความไม่เข้าใจด้าน วัฒนธรรมนำไปสู่การมีส่วนร่วมในชุมชนน้อย

3. รูปแบบการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านม่วงคำสู่ความยั่งยืนบนพื้น ฐานศาสตร์พระราชา ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกทั้งที่เป็นปัจจัยสนับสนุนและที่เป็น ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาบ้านม่วงคำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สมบูรณ์แบบ รวมทั้งการ วิเคราะห์และสังเคราะห์สารสนเทศผ่านกระบวนการสนทนากลุ่มเฉพาะ สามารถเสนอเป็นรูปแบบการ พัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านม่วงคำสู่ความยั่งยืนบนพื้นฐานศาสตร์พระราชาจำนวน 7 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านม่วงคำ ด้วยศักยภาพและความพร้อมทั้งด้านภูมิ กายภาพและภูมิสังคม สามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ด้วยต้นทุนทางธรรมชาติ ที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาและที่สูงทำให้มีอากาศค่อนข้างเย็นสบาย มีกิจกรรมการเกษตรที่แตกต่าง ไปจากพื้นที่ราบโดยทั่วไปทำให้มีผลผลิตที่แตกต่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผัก ผลไม้และดอกไม้ อีกทั้งต้นทุน ทางวัฒนธรรมที่ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมือง มีวิถีการดำเนินชีวิตเฉพาะ สมาชิกของชุมชนมีความรัก ความสามัคคีและมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำสูง ความได้เปรียบของสิ่งต่างๆ ดังกล่าวเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยว

ทางเลือกสนใจเข้าไปเยี่ยมชม ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาบ้านม่วงคำเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สมบูรณ์แบบได้ หลักศาสตร์พระราช “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ต้องตระหนักโดยผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน การบริหารจัดการต้องคำนึงถึงความสมดุลของสิ่งแวดล้อมเศรษฐกิจและสังคม เพื่อความยั่งยืนบนพื้นฐานความพอประมาณ ความเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดี

รูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวโฮมสเตย์บ้านม่วงคำ สามารถจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์โดยที่นักท่องเที่ยวพักร่วมชายคาเดียวกันกับเจ้าบ้านหรือในบริเวณพื้นที่เดียวกันกับเจ้าบ้าน ด้วยการปรับบ้านตนเองที่มีห้องเหลือหรือที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์มาดัดแปลงให้ดูเป็นสัดส่วน ทั้งนี้ การดัดแปลงต้องมีจำนวนไม่เกิน 4 ห้องและมีผู้เข้าพักรวมกันไม่เกิน 20 คน (ปี พ.ศ.2566 กำหนดให้โฮมสเตย์มีห้องพักไม่เกิน 8 ห้อง มีผู้เข้าพักรวมกันไม่เกิน 30 คน) มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควรเป็นการประกอบกิจการมีการคิดค่าตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบ้านม่วงคำเป็นผู้ควบคุมดูแลการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ นักท่องเที่ยวใช้เป็นสถานที่ศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านธรรมชาติ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมในท้องถิ่น

รูปแบบที่ 3 การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านม่วงคำเพื่อการศึกษา ความสำเร็จในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกรณีบ้านม่วงคำ ที่สามารถสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถยืนอยู่บนขาตนเองได้ด้วยการน้อมนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ เกิดเป็นต้นแบบและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ผู้สนใจทั่วไปสามารถเข้ามาศึกษาดูงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการศึกษา นับได้ว่าเป็นรูปแบบใหม่ของการต่อยอดจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านม่วงคำ สู่การเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดประสบการณ์แห่งความสำเร็จให้กับชุมชนรุ่นใหม่ หรือผู้สนใจทั่วไปที่มีความคิด มีความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดการการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ชุมชนสามารถดำเนินการได้ด้วยการกำหนดให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการจัดศูนย์การเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ต้องเป็นวิทยากรในการให้ความรู้ ตลอดจนวิธีการถ่ายทอดความรู้

รูปแบบที่ 4 การท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ บ้านม่วงคำมีทรัพยากรที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวทั้งองค์ประกอบทางภูมิกายภาพ เช่น ความเป็นภูเขาและที่สูง อากาศที่ค่อนข้างเย็นสบาย ธรรมชาติของป่าเขาที่เต็มไปด้วยพืชพันธุ์หลากหลายชนิด รวมถึงองค์ประกอบทางภูมิสังคม เช่น วัฒนธรรมความต่างในกิจกรรมและผลผลิตทางการเกษตร การจัดการการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงผลกระทบและความสมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นที่ตั้ง คือ พื้นฐานของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ชุมชนบ้านม่วงคำสามารถจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ได้ 2 นัย นัยแรกคือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรวมถึงตลอดจนต้นทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว อีกนัยหนึ่งคือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ได้ประสบการณ์เรื่องราวที่เป็นภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน

รูปแบบที่ 5 การท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการนันทนาการและประสบการณ์ใหม่ของชีวิต การท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านม่วงคำเพื่อการนันทนาการและประสบการณ์ใหม่ของชีวิต การท่องเที่ยวที่ตอบโจทย์นักท่องเที่ยวรุ่นใหม่แนวโน้มนิยมที่กำลังเติบโต ด้วยศักยภาพ ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์แห่งความสำเร็จและการบริหารจัดการซึ่งผ่านขีดจำกัดในรูปแบบเดิม บ้านม่วงคำสามารถจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสทั้งความสนุกสนานเพลิดเพลินและได้เรียนรู้สิ่งแปลกใหม่ในชุมชนทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม เริ่มตั้งแต่ประสบการณ์ในการเดินทาง ความประทับใจครั้งแรกในการเข้าสู่พื้นที่ชุมชน การต้อนรับอย่างเป็นกันเองของเจ้าบ้านแบบมีอาชีพ ตลอดจนกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกเสียดายเมื่อถึงกำหนดที่ต้องเดินทางกลับ

รูปแบบที่ 6 การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านม่วงคำอย่างมีความรับผิดชอบ การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อ (Responsible Tourism-RT) เป็นหนึ่งในแนวคิดการท่องเที่ยววิถีใหม่ (New Normal) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมและอัตลักษณ์ของท้องถิ่น มีแผนการจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืนครอบคลุมทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างชัดเจน โดยมีหัวใจสำคัญประกอบด้วย 1) สร้างผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด 2) สร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับผู้คนในท้องถิ่น ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับชุมชน 3) ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการตัดสินใจด้วยตนเอง 4) ให้ประสบการณ์ ความสนุกสนาน กับผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม ประเพณีและสิ่งแวดล้อมในบริบทพื้นที่ 5) สามารถส่งเสริมให้ผู้มาเยือนและนักท่องเที่ยวทุกรูปแบบเข้าถึงการท่องเที่ยวแบบ RT 6) สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าบ้านและแขกผู้มาเยือน (นักท่องเที่ยว) และส่งเสริมความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านม่วงคำ ณ ปัจจุบันสามารถน้อมนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้ได้อย่างดี

รูปแบบที่ 7 การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจบ้านม่วงคำ เป็นรูปแบบใหม่พัฒนาด้วยการต่อยอดจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนผนวกเข้ากับต้นทุนทางธรรมชาติ วัฒนธรรม รวมถึงผลผลิตทางการเกษตรและศักยภาพที่ชุมชนบ้านม่วงคำทำให้เกิดผลทางธุรกิจ ทั้งนี้สามารถทำได้โดยมีการบริหารจัดการและมีการสร้างการทำงานที่เป็นระบบ รูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานศาสตร์พระราชบ้านม่วงคำ ทั้ง 7 รูปแบบ ผ่านการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 ท่าน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ชุมชนบ้านม่วงคำ จำนวน 10 คน และคนในชุมชนบ้านม่วงคำ จำนวน 30 คน โดยมีค่าเฉลี่ยของการประเมินเท่ากับ 4.50, 5.00 และ 4.69 อยู่ในระดับ “ดีมาก” ของความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

การพัฒนาชุมชนด้วยการบูรณาการศาสตร์พระราชสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืนนั้นสามารถทำได้โดยการใช้ศาสตร์พระราชเป็นฐานของการดำเนินชีวิต การบริหารจัดการชุมชนเพื่อความเข้มแข็งในทุกมิติ การประยุกต์ใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ การรักษา การเสริมสร้างความสามัคคี การร่วมมือ ร่วมใจ ไปสู่การเสริมเศรษฐกิจที่เข้มแข็งในชุมชนบนฐานของความสมดุล

ด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมเกิดเป็นความยั่งยืนในที่สุด ดังนั้นการบูรณาการศาสตร์พระราชา ร่วมกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนออกมาเป็นรูปแบบในเชิงบูรณาการ (Integrate Model) ศาสตร์พระราชาในมิติ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา หลักการทรงงาน ความสมดุล ความพอ ประมาณ ความอย่างยั่งยืนและศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชน จากศาสตร์ดังกล่าวรวมเข้าด้วยกันเป็น ศาสตร์ใหม่เพื่อการพัฒนาต้นแบบหมู่บ้าน อันเป็นที่มาของการศึกษาและพัฒนาแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานศาสตร์พระราชาเพื่อความยั่งยืน: กรณีบ้านม่วงคำ จังหวัดเชียงใหม่ในครั้งนี้

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนาแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานศาสตร์พระราชาเพื่อความยั่งยืน: กรณีบ้านม่วงคำ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ป็นข้อค้นพบจากการศึกษานี้สามารถนำมา อภิปรายเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบได้ ดังนี้

1. คนชุมชนบ้านม่วงคำ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จผลทางด้านการท่องเที่ยว โดยชุมชนบนพื้นฐานศาสตร์พระราชา เกิดเป็นรูปแบบของการพัฒนาตนเองด้วยปัจจัยพื้นฐาน ความสามัคคี ความเพียรพยายามในการดำรงชีวิตและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อธิบายไม่ตรีจิตอันเป็น พื้นฐานของเจ้าบ้านที่ดี ยึดหลักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับพลภา ปิติสันต์ (2561) ว่าด้วย ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความจำเป็นที่ ต้องมีระบบคุ้มกันที่ดี ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียรและความรอบรู้ ดังนั้นการท่องเที่ยวโดย ชุมชนจะเกิดขึ้นด้วยความเข้มแข็งเพราะคนในชุมชนยึดหลักการทรงงาน ได้แก่ หลักคิด หลักธรรม และ หลักปฏิบัติ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2563) เป็นพื้นฐานของการพัฒนาคนไปสู่การบริหารจัดการตนเองด้วยการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. ผู้นำ เป็นปัจจัยสำคัญในการนำพาชุมชนสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ และต้องสร้างผู้นำให้ เกิดขึ้นแบบต่อเนื่อง สอดคล้องกับวรพล วัฒนเหลืออรุณ, บังอร ฉัตรรุ่งเรืองและกริช สอิ้งทอง (2566) ให้ความสำคัญกับผู้นำสามารถทำให้เกิดการพัฒนาขับเคลื่อนชุมชน แต่หลายชุมชนยังขาดการสืบทอดขึ้น มาเป็นผู้นำชุมชน จำเป็นต้องพัฒนาคนรุ่นต่อไปเสมือนเป็นผู้นำแถวสองสานต่อภารกิจและความร่วมสมัย บนพื้นฐานของเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับอุมาพร ทานรุ่งโชทร (2551, หน้า 1-5) การเสริม สร้างพลังอำนาจชุมชน (Community Empowerment) การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเป็นกระบวนการ พัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มความสามารถให้ชุมชนได้ใช้แหล่งประโยชน์เป็นการพัฒนา คุณภาพชีวิตของประชาชน การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนสามารถกระทำได้โดยผ่านกระบวนการ ของการบริหารโครงการ กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน

3. ศาสตร์พระราชาวาด้วยหลักการทรงงาน สามารถใช้เป็นหลักพื้นฐานของการดำรงชีวิตและหลักของการพัฒนาชุมชนบ้านม่วงคำ ในอดีตชุมชนยึดหลักการทรงงานแบบไม่รู้ตัวแต่ในปัจจุบันชุมชนยึดหลักการทรงงานแบบรู้ตัว ส่งผลให้ชุมชนบ้านม่วงคำเข้าใจและปฏิบัติได้สร้างความเข้มแข็งขึ้นในทุกมิติ สอดคล้องกับผการัตน์ พินิจวัฒน์ (2565, หน้า 202-212) การประยุกต์แห่งศาสตร์พระราชา ต้องทำด้วยความรัก ความปรารถนาและด้วยใจ ต้องประยุกต์ใช้อย่างยั่งยืน ไม่ยึดติดตำรา ปรับตามบุคคล ภูมิสังคม สภาพพื้นที่และสถานการณ์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นของประชาชนในทุกระดับเป็นทางเลือกใหม่ของประชาชนชาวไทยเพื่อการดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกินและสามารถพึ่งพาตนเองได้ประกอบด้วย ความประหยัด การประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและถูกต้อง ลดการแข่งขันแก่งแย่งผลประโยชน์และการชวนหาความรู้เพื่อการดำรงชีวิต

4. การท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานศาสตร์พระราชา โดยที่ชุมชนยึดหลักการ ทรงงานเป็นแนวปฏิบัติเท่าที่มีแนวทางในการดำเนินชีวิตด้วยความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการทรัพยากรและต้นทุนได้อย่างเหมาะสมและสมดุล ส่งผลให้ชุมชนสามารถอนุรักษ์ พัฒนาและต่อยอดได้อย่างมั่นคงเช่นเดียวกับชุมชนบ้านม่วงคำ สอดคล้องกับโปรดปราน เสริวงค์สัตย์ (2566, หน้า 1-12) การเริ่มต้นลงมือทำในสิ่งที่จำเป็นก่อนเมื่อสำเร็จแล้วก็เริ่มขั้นที่จำเป็นต่อไปด้วยความรอบคอบ ระวังระวัง ตามหลักศาสตร์พระราชาโดยมุ่งเน้นการปรับและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น สามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุด “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้น ก่อนใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรสามารถปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป” พระบรมราโชวาทของในหลวงรัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517

5. การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก ส่งผลให้เกิดการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านม่วงคำทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ วรากรณ์ พูลสวัสดิ์, นงนุช ยั่งรอด และปิยนดา อิมดี (2565, หน้า 151-168) ในการศึกษาพบว่าการสร้างเครือข่ายที่เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมและเครือข่ายแบบธรรมชาติ ผ่านกระบวนการพัฒนาในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐมซึ่งมีอยู่เป็นต้นทุนของชุมชน สามารถแสดงออกในรูปแบบเครือข่ายการท่องเที่ยว รวมทั้งในรูปแบบของภาคีสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นเครือข่ายทั้งภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง

6. ชุมชนบ้านม่วงคำตระหนักรู้ถึงความต้องการในการพัฒนาตนเอง เพื่อยกระดับสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ตามหลักการทรงงานว่าด้วยระเบิดจากข้างใน ทำให้มีแรงผลักดันไปสู่ความสำเร็จ สอดคล้อง

กับศิราณี ขำคม, พระครูพิศาลสารบัณฑิต และสมเดช นามเกตุ (2566, หน้า 265-282) ว่าด้วยวิธีการของ ศาสตร์พระราชานในเรื่องเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา เกี่ยวกับคน วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เข้าใจ หมายถึง การใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้วเพื่อการแสวงหาข้อมูลเชิงประจักษ์การวิเคราะห์และการวิจัย การทดลอง ใช้จนได้ผลจริงก่อน เข้าถึง หมายถึงการระเบิดจากข้างในเพื่อเข้าใจกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการพัฒนาและ สร้างปัญญาสังคม พัฒนา หมายถึง การพัฒนาที่ประชาชนสามารถเริ่มต้นได้ด้วยตนเองและพึ่งพาตนเอง ส่งผลให้ต้นแบบสามารถเผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชนได้เรียนรู้และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

7. ขั้นตอนการพัฒนาบ้านม่วงคำเกิดจากการรับรู้ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือทำ ร่วมกันแก้ปัญหา ร่วมกันรับผิดชอบและร่วมกันรับผลประโยชน์ ซึ่งได้ผลลัพธ์อย่างดียิ่งเยี่ยมก้าวหน้าในภาพรวมจากจุดเริ่มปี พ.ศ. 2562 ถึงปี พ.ศ. 2567 สอดคล้องกับ Erwin (1976, pp. 111-124) การมีส่วนร่วม เกิดจากกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน การพัฒนา การร่วมคิด การร่วมตัดสินใจ ในการแก้ปัญหาของตนเอง และสอดคล้องกับหทัยรัตน์ สวัสดิ์ (2563, หน้า 64-73) ได้สรุปผลการศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนบ้านท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น กับองค์ประกอบการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้านที่ 5 การพัฒนาการมีส่วนร่วมทาง การท่องเที่ยวโดยชุมชน เน้นการจัดการการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นตั้งแต่ การคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ชุมชนได้รับ ประโยชน์ สามารถติดตามผลตรวจสอบตลอดจนบำรุงดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวซึ่งก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น รวมถึงกระจายรายได้แนวปฏิบัติคือ บุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรทั้งภาครัฐและ ภาคเอกชนมีส่วนร่วมหรือสนับสนุนโดยยึดหลักการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การต่อยอดเพื่อการพัฒนาบ้านม่วงคำสู่เส้นทางแห่งการท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) เพื่อความยั่งยืนในทุกมิติ

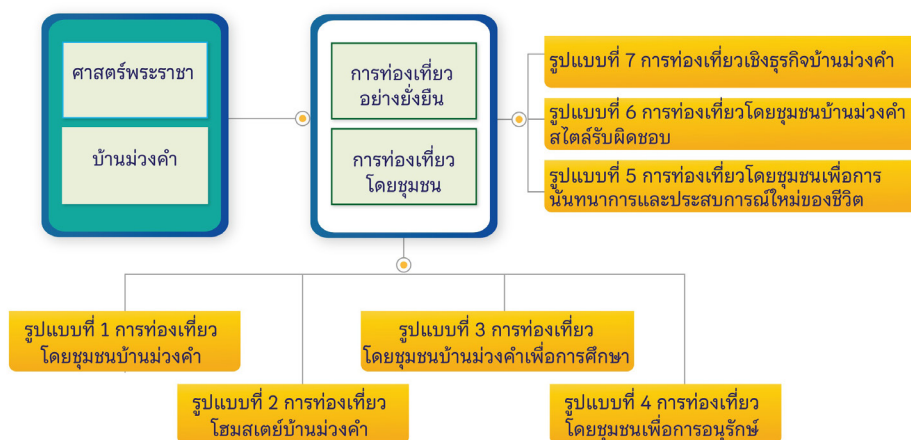
1.2 การศึกษาเพื่อให้บ้านม่วงคำพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) บนพื้นฐานศาสตร์พระราชาน

1.3 ศาสตร์พระราชานว่าด้วยหลักการทรงงานสามารถปรับเข้ากับชุมชนได้ในทุกบริบท และใช้เป็นหลักของการสร้างความเข้มแข็งชุมชนและสนับสนุนการต่อยอดสู่เส้นทางบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ศาสตร์พระราชาวาด้วยหลักการทรงงานสามารถใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต การบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชนให้เข้มแข็ง นับเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อความยั่งยืน ผ่านรูปแบบการท่องเที่ยวบนฐานศักยภาพทุกมิติด้วย 7 รูปแบบ จากการร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมลงมือทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ของคนในชุมชน โดยมีผู้นำคณะกรรมการและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็ง ส่งผลให้เกิดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวบ้านมั่งคำได้ตลอดทั้งปี รักษาสมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อความยั่งยืนในที่สุด ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2566). รายงานประจำปี 2566 กรมการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2559). *เกณฑ์การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- ชูลิทธิ ชูชาติ. (2562). *คู่มือการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษา ศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). *ท่องเที่ยวแบบ RT สร้างสุขทางเศรษฐกิจ รับผิชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ก่อน..บอกให้รู้ว่าสวยแค่ไหน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/society/1929608>

- โปรดปราน เสริญวงศ์สัตย์. (2566). ศาสตร์พระราชากับการพัฒนาท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 5(1), 1-12. <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/AJPP/article/view/766>
- ผการัตน์ พินิจวัฒน์. (2565). ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน. *วารสารศิลปะศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ*, 4(1), 202-212. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/art/article/view/258274>
- พัลลภา ปิตินันต์. (2561). *การสร้างคุณค่าให้กับชุมชน (ท้องถิ่น) ด้วยเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- มนัส สุวรรณ, สมาน พูแสง, ณรงพันธ์ ฉุนรัมย์, วรพล วัฒนเหลืออรุณ และชนม์ธัญ สุวรรณ. (2562). *กลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนบนพื้นฐานของศาสตร์พระราช*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- วรพล วัฒนเหลืออรุณ, บังอร ฉัตรรุ่งเรือง และกริช สอิ่งทอง. (2566). *ต้นแบบชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในยุค New Normal & Next Normal*. เชียงใหม่: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).
- วรการณ พูลสวัสดิ์, นงนุช ยักรอด และปิยนดา อิมดี. (2565). การสร้างและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดนครปฐม. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโศสปริทรรศน์*, 8(2), 151-168. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Palissueksabuddhaghosa/article/view/260657>
- ศิริภาณี ขำคม, พระครูพิศาลสารบัณฑิต และสมเดช นามเกตุ. (2566). ศาสตร์พระราชากับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย. *วารสารมณีเชษฐารามวัดจอมมณี*, 6(4), 265-282. <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JMCR/article/view/3387/2257>
- ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2563). การท่องเที่ยวโดยชุมชน. เข้าถึงได้จาก <https://thaicomunitybasedtourismnetwork.wordpress.com/cbt/>
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2563). *หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ธนอรุณการพิมพ์.
- หทัยรัตน์ สวัสดิ์. (2563). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนบ้านท่าแร่ อำเภอมือเมือง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*, 2(1), 64-73. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSTD/article/view/254914>

- อุมาพร ท่านรุ่งชโรทร. (2551). การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน. *วารสารพยาบาล มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 2(ฉบับพิเศษ), 1-5.
- Dickman, C. R. (1996). *Overview of the impacts of feral cats on Australian native fauna*. Canberra: Australian Nature Conservation Agency.
- Erwin, W. (1976). Electoral participation in a low stimulus election. *Rural Development*, 4(1), 111-124.
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2018). *Principles of marketing*. (17th ed.). Harlow: Pearson Education Limited.

กลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทย
สู่วัฒนธรรมร่วมสมัย: กรณีศึกษาในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง*

Marketing Strategies for Products through Designing Thai
Silk into Contemporary Culture: Case Studies in Northern,
Northeastern, and Central Regional

สรรค์ สูดเกต และภัครดา เกิดประทุม

Sun Soodket and Pakkrada Kerdpratum

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น, ประเทศไทย

Western University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Dooy_soodket@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของอุตสาหกรรมผ้าไหมไทย 2) ศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยในปัจจุบัน 3) ศึกษาความต้องการของลูกค้าต่างชาติ 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบโจทย์ตลาด และ 5) พัฒนากลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน การวิจัยใช้วิธีเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 30 คน และการสนทนากลุ่ม 10 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ข้อมูลนำมาวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

- สภาพทั่วไปของอุตสาหกรรมผ้าไหมไทยยังประสบปัญหาด้านมาตรฐานการผลิต การตลาด และการประชาสัมพันธ์ที่จำกัด รวมถึงการขาดแคลนแรงงานและผู้สืบทอดภูมิปัญญา ทำให้เสียเปรียบคู่แข่งและต้องเร่งหาทางออกเพื่อเข้าสู่ตลาดโลกได้อย่างมั่นคง
- รูปแบบผลิตภัณฑ์ในปัจจุบันยังขาดความหลากหลายทั้งสี สัน ลวดลาย และดีไซน์ ไม่สอดคล้องกับความต้องการตลาด คุณภาพยังไม่ถึงมาตรฐานสากล และมีจุดอ่อนด้านการสื่อสารทางการตลาด

*ได้รับบทความ: 19 มีนาคม 2567; แก้ไขบทความ: 25 กันยายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 27 กันยายน 2568

Received: March 19, 2024; Revised: September 25, 2025; Accepted: September 27, 2025

3. สำหรับตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มผู้บริโภครุ่นใหม่ มีความต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีดีไซน์ทันสมัยแต่ยังคงเอกลักษณ์ มีคุณภาพและมาตรฐานระดับสากล พร้อมจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ที่หลากหลาย

4. แนวทางการพัฒนาควรมุ่งเน้นการสร้างลวดลายและรูปแบบใหม่ การทำการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล การจัดแพ็คเกจในเวทีโลก และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ดึงดูดและสะท้อนคุณค่า

5. กลยุทธ์การตลาดที่ควรดำเนินการคือการพัฒนาในหลายระดับ ตั้งแต่การสร้างความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ การยกระดับมาตรฐานคุณภาพ การใช้สื่อดิจิทัลเป็นเครื่องมือหลัก ไปจนถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อผลักดันอุตสาหกรรมผ้าไหมไทยสู่ตลาดโลกอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ผ้าไหมไทย; อุตสาหกรรมสิ่งทอ; การตลาด; วัฒนธรรมร่วมสมัย

Abstract

The research article is to 1) study the general condition of the Thai silk industry 2) study product formats with the current design of Thai silk 3) study the characteristics of demand for silk products by foreign customers 4) study guidelines for product development. to meet market needs, and (5) to develop product marketing strategies for competitiveness. This research employed a qualitative design. Data were collected through in-depth interviews with 30 key informants and focus group discussions with 10 people through purposive selection. The obtained data was analyzed for content and context and presented descriptively.

The results of the research found that:

1. At present, the general condition of the Thai silk industry faces problems with substandard production processes. Inadequate marketing and public relations A shortage of labor and inheritors of wisdom, etc., puts the Thai silk industry at a disadvantage to competitors. Therefore, it is necessary to find a solution. To push forward into the world market.

2. The current format of Thai silk products still has many limitations. From a limited variety of colors and patterns Product formats that are not modern and do not respond to market needs the quality of the product is not yet up to international standards. Problems of weak marketing communication.

3. Given the international market Foreigners, especially the new generation Want products that are diverse in both types and formats. It is modern in design but still unique. Quality and standards and sold through various online channels.

4. Product development guidelines should focus on pattern development. New product shapes Marketing through digital media Organizing fashion shows on the world stage As well as designing attractive packaging that conveys the quality and value of the product.

5. For important marketing strategies that should be implemented at multiple levels. To drive the Thai silk industry towards target customers. The results of the research have indicated important problems and obstacles in many dimensions of the Thai silk industry. as well as guidelines and strategies for developing and enhancing competitive potential. That requires cooperation from all relevant sectors. To develop the competitiveness of Thai silk products on the world stage sustainably.

Keywords: Thai silk; textile industry; marketing; contemporary culture

1. บทนำ

ภายใต้บริบทโลกของความทันสมัยที่เป็นปริณิชนที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่มีชีวิต เป็นเสมือน กระแสหรือพลังที่มองไม่เห็นแต่รู้สึกได้ ในท่ามกลางโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันเป็นวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์แบบ ข้ามแดน ข้ามประเทศข้ามชุมชน อยู่คนละที่คนละทางยังสามารถสัมพันธ์กับวัฒนธรรมต่างแดนได้ (กัมพล แสงเอี่ยม, 2567) เนื่องจากสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะ เทคโนโลยีและการติดต่อสื่อสารเป็นไปได้ง่าย ทำให้วัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมอื่นๆ เผยแพร่เข้ามาในประเทศไทย คนไทยในปัจจุบันมีค่านิยมและพฤติกรรมที่หันไปเน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งขาดจิตสำนึกต่อสาธารณะ ไม่เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาเก่าแก่ และไม่รู้สึกรักภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง เน้นให้ความสำคัญต่อส่วนตนมากกว่าส่วนรวม และยังใช้หลักธรรมในการดำรงชีวิตน้อยลง จนทำให้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลยและไม่เห็นความสำคัญ ในที่สุดการดำรงอยู่ซึ่งเอกลักษณ์ไทยจะไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ การขาดความภูมิใจในรากเหง้าของตนเองนี้ไม่เพียงแต่จะส่งผลต่อความมั่นคงของเอกลักษณ์ไทย ส่งผลต่อโอกาสที่จะได้รับประโยชน์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ และบริการจากความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย สอดคล้องกับ เจนวิทย์ ข้าวทวี และภัครดา เกิดประทุม (2565, หน้า 2247-2262) ได้กล่าวว่า จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในหลากหลายปัจจัย โดยเฉพาะในด้านเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลและสภาวะแวดล้อมทางสังคม

ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติพฤติกรรมผู้บริโภคและมิติด้านการตลาด ซึ่งเป็นสาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์ทางการตลาดในรูปแบบดั้งเดิมเป็นรูปแบบการตลาดแบบใหม่ ศรีนนา แก้วสีเคน และ ภักธดา เกิดประทุม (2565, หน้า 2426-2441) กล่าวถึงองค์กรหรือธุรกิจในปัจจุบันได้มีการพัฒนาการดำเนินการเพื่อสังคมหรือการสร้างสรรคให้เกิดมูลค่าทางสังคมตั้งแต่ต้นทางและมีความเกี่ยวข้องหรือผูกพันกับสินค้าและ/หรือบริการ รับผิดชอบต่อสังคม ช่วยแก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อมเป็นหลัก วิชาการ ธนโชคเดชขจร และภักธดา เกิดประทุม (2566, หน้า 2335-2347) ได้กล่าวว่า ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีปัจจุบันส่งผลให้พฤติกรรมการซื้อขายสินค้าเปลี่ยนแปลงไปโดยมีการซื้อขายในรูปแบบออนไลน์หรือ Social Media E-Commerce ซึ่งเป็นที่นิยมและมีอัตราการทำการตลาดผ่านรูปแบบออนไลน์เพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา อุตสาหกรรมผ้าไหมไทยได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการได้รับการรับรองมาตรฐาน GI (Geographical Indication) จากสหภาพยุโรปสำหรับผ้าไหมไทยหลายชนิด อาทิ ผ้าไหมมัดหมี่ลำพูน ผ้าไหมยกดอกลำพูน และผ้าไหมแพรวา ซึ่งเป็นการยกระดับคุณค่าและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคระดับสากล นอกจากนี้ ยังมีนักออกแบบไทยหลายคนที่ประสบความสำเร็จในการนำผ้าไหมไทยไปสร้างสรรค์ผลงานในเวทีแฟชั่นระดับโลก

สำหรับประเทศไทย การแต่งกายด้วยผ้าไหมไทยนับเป็นสิ่งที่บ่งบอกความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะลวดลาย ผืนผ้า และสีสันของผ้าที่มีเอกลักษณ์และโดดเด่น ซึ่งสะท้อนถึงภูมิปัญญาและทุนทางวัฒนธรรมของไทยได้เป็นอย่างดี ปัญหาสำคัญของวัฒนธรรมการแต่งกายทั้งในระดับโลกและในประเทศไทย คือความหลากหลายและแตกต่างกันของวิถีชีวิต ค่านิยม รสนิยม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน เชื้อชาติ ศาสนา และยุคสมัย ส่งผลให้เกิดความท้าทายอย่างมากในการธำรงรักษาและส่งเสริมเอกลักษณ์ด้านการแต่งกายประจำชาติของแต่ละกลุ่มชนให้คงอยู่คู่สังคมโลกต่อไป ขณะเดียวกันโลกาภิวัตน์และวัฒนธรรมการแต่งกายสากลก็ได้เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากต่อกระแสรสนิยมและแบบแผนการแต่งกายในหมู่คนทั่วไป ส่งผลให้หลายประเทศรวมถึงประเทศไทยกำลังเผชิญภาวะวิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรมการแต่งกายอันเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติที่กำลังจะสูญหาย ดังนั้น ในส่วนของประเทศไทยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งส่งเสริม อนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรมการแต่งกายไทย โดยเฉพาะผ้าไหมซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญในการสื่อสารความเป็นไทยผ่านศิลปะการแต่งกาย ตลอดจนการปลูกฝังจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทยให้แก่เยาวชนรุ่นหลังให้เห็นถึงคุณค่าและมีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรมอันทรงคุณค่านี้ต่อไปเพื่อป้องกันมิให้สูญหายไปจากสังคมไทยในอนาคต (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2565)

ผ้าไหมไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่ายิ่งของชาติไทยที่สื่อถึงเอกลักษณ์อันโดดเด่นและมีเสน่ห์ โดยเฉพาะกระบวนการผลิตที่ผสมผสานระหว่างภูมิปัญญารากฐานดั้งเดิมกับพัฒนาการทาง

เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างกลมกลืน ทำให้ผ้าไหมไทยมีลวดลาย สีสัน และเนื้อผ้าที่สื่อถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันอุตสาหกรรมผ้าไหมไทยกำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายมากมาย ทั้งในแง่ของการแข่งขันที่รุนแรงจากสินค้าผ้าไหมนำเข้า และปัญหาด้านการตลาดที่ผ้าไทยยังไม่สามารถเจาะกลุ่มลูกค้าเป้าหมายในตลาดวัฒนธรรมร่วมสมัยได้อย่างแท้จริง เนื่องจากยังขาดการวางแผน และกำหนดกลยุทธ์การตลาดที่ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทในปัจจุบัน ในส่วนของศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (2560) กล่าวไว้ว่า นอกเหนือจากคุณค่าทางวัฒนธรรมแล้ว ผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมไทยยังสามารถต่อยอดสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) โดยการนำองค์ความรู้ การวิจัย และนวัตกรรมการออกแบบร่วมสมัยมาพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมให้มีมูลค่าเพิ่ม คุณค่าเพิ่ม และความแตกต่างที่ตรงกับความต้องการของตลาดในปัจจุบัน แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์นี้จะก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทย เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม และความสามารถในการแข่งขันของประเทศ แต่ในขณะเดียวกันพบว่า ปัจจุบันผ้าไหมไทยกำลังประสบปัญหาด้านการตลาด เนื่องจากยังไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคยุคใหม่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ กลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยสู่วัฒนธรรมร่วมสมัย จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับผ้าไหมไทยทุกภาคส่วนให้ใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นนักออกแบบแฟชั่น ช่างทอผ้า ชุมชนชาวบ้าน รวมถึงหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในความต้องการของตลาดมากยิ่งขึ้น อันจะช่วยให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดผ้าไหมไทยมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จสูงสุดที่สุด

ด้วยความที่ผ้าไหมไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า และมีเอกลักษณ์โดดเด่นที่สื่อถึงภูมิปัญญาของชาวไทยอย่างชัดเจน การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดของผ้าไหมไทยให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการ เนื่องจากยังขาดการวิเคราะห์กลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมและยังไม่สามารถเข้าถึงตลาดวัฒนธรรมร่วมสมัยได้อย่างแท้จริง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การตลาดของผ้าไหมไทยอย่างรอบด้าน ตั้งแต่ต้นน้ำของห่วงโซ่คุณค่า ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงไหมและผลิตเส้นไหม รวมทั้งชุมชนช่างทอผ้าพื้นบ้านที่มีฝีมือในการย้อม ทอ มัดหมี่ลวดลายผ้าไหมอย่างวิจิตร ต่อมาสู่กลางน้ำคือ นักออกแบบและผู้ประกอบการแฟชั่นที่นำผ้าไหมมาตัดเย็บเป็นชุดและผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย สร้างมูลค่าเพิ่มและขยายการตลาด ก่อนจะไหลลงสู่ปลายน้ำ คือ ลูกค้าผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญต่ออุตสาหกรรมผ้าไหมไทยให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อค้นหาแนวทางหรือกลยุทธ์การตลาดของผ้าไหมไทยที่เหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยให้สอดคล้องและตรงต่อความต้องการของตลาดวัฒนธรรมร่วมสมัยในปัจจุบัน และคาดว่าผลการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นองค์

ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับอุตสาหกรรมผ้าไหมไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมผ้าไหมไทยโดยรวม ซึ่งจะส่งผลต่อเนื่องไปถึงการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชาติให้คงอยู่สืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการผลิตผ้าไหมไทย
2. เพื่อศึกษารูปแบบของผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบและตัดเย็บจากผ้าไหมไทยในปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษาลักษณะความต้องการของผลิตภัณฑ์ซึ่งมาจากการออกแบบ
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยสู่วัฒนธรรมร่วมสมัย
5. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยสู่วัฒนธรรมร่วมสมัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์ แบบไม่มีการทดลอง (Non-experimental design) โดยการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study Method) ซึ่งเป็นการวิจัยแบบเฉพาะเจาะจง เพื่อให้ได้เนื้อหาเชิงลึก มีความน่าเชื่อถือและมีเหตุผล เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับผู้ประกอบการที่ประกอบกิจการในลักษณะเดียวกันต่อไป ทางผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือวิจัยเพื่อการสำรวจ (Exploratory Study) และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมหลักการ และมีคุณภาพตรงกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยมากที่สุด จากนั้นทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อพัฒนากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบ ผ้าไหมไทยสู่วัฒนธรรมร่วมสมัย ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยไว้ 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย จะใช้การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการทบทวนวรรณกรรม ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ ตำรา บทความ รายงาน งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสื่อต่างๆ ได้แก่ เอกสารรายงานผลประกอบการที่มีข้อมูลสำหรับอุตสาหกรรมผ้าไหม ทางอินเทอร์เน็ต และอื่นๆ ร่วมกับการศึกษาสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่มีอิทธิพลต่อธุรกิจผ้าไหมเป็นกรณีศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการกำหนดกรอบความคิดเพื่อการวิจัยเบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยผ่านการเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบเนื้อหาและความสอดคล้องระหว่างประเด็นข้อคำถามกับนิยามศัพท์ที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 3 กลุ่ม เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 ดังนี้ 1) ตัวแทนชุมชนที่ประกอบอาชีพการทอผ้าไหมและผู้ประกอบการค้าผ้าไหมไทย โดยทำการคัดเลือกจากชุมชนหรือผู้ที่มีความชำนาญในการทอผ้าไหม จำนวน 10 คน เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการผลิตผ้าไหมไทย และเพื่อศึกษาความต้องการผลิตผ้าไหมด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยในระดับสากล 2) ผู้ออกแบบตัดเย็บชุดสากลด้วยผ้าไหมไทยและผู้ประกอบการธุรกิจรับออกแบบตัดเย็บชุดสากลด้วย ผ้าไหมไทย จำนวน 10 คน เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการผลิตผ้าไหมไทย เพื่อศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยในปัจจุบัน เพื่อศึกษาลักษณะความต้องการผลิตผ้าไหมไทยด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยในระดับสากล และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยสู่วัฒนธรรมร่วมสมัย 3) กลุ่มลูกค้าที่ชื่นชอบและมีรสนิยมในการสวมใส่ชุดสากลด้วยผ้าไหมไทย รวมจำนวน 30 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการผลิตผ้าไหมไทย เพื่อศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยในปัจจุบัน เพื่อศึกษาลักษณะความต้องการผลิตผ้าไหมไทยด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยในระดับสากล และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยสู่วัฒนธรรมร่วมสมัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) รวม 70 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มชุมชนผู้ทอผ้าไหม 10 คน มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี ได้รับการยอมรับด้านฝีมือและผลงานมีรางวัลระดับจังหวัด/ประเทศ และเป็นสมาชิกกลุ่ม OTOP หรือวิสาหกิจชุมชน 2) กลุ่มผู้ออกแบบและผู้ประกอบการ 10 คน มีประสบการณ์ธุรกิจผ้าไหมไม่น้อยกว่า 5 ปี มีผลงานจำหน่ายต่างประเทศ ยอดขายไม่น้อยกว่า 1 ล้านบาทต่อปี และมีแบรนด์ที่เป็นที่ยอมรับ 3) กลุ่มลูกค้า 30 คน (คัดเลือกมาวิเคราะห์ 10 คน) เคยซื้อผ้าไหมไทยอย่างน้อย 3 ครั้งในรอบ 2 ปี มีกำลังซื้อระดับกลาง-สูง (รายได้ $\geq 30,000$ บาท/เดือน) และมีความหลากหลายด้านอายุ (Gen Y 40%, Gen Z 30%, Gen X 30%) โดยเป็นชาวไทยและชาวต่างชาติอย่างละ 50% 4) กลุ่มสนทนา - ผู้ประกอบการ 5 คน เจ้าของหรือผู้บริหารกิจการที่มีประสบการณ์ส่งออกผ้าไหม ยอดขายไม่น้อยกว่า 5 ล้านบาท และมีเครือข่ายการค้าระดับนานาชาติ และ 5) กลุ่มสนทนา - นักการตลาด 5 คน มีประสบการณ์ด้านการตลาดสิ่งทอและแฟชั่นไม่น้อยกว่า 5 ปี เชี่ยวชาญด้านดิจิทัลและ E-commerce และมีประสบการณ์ทำแคมเปญที่ประสบความสำเร็จ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) เกณฑ์การพิจารณาค่า IOC ที่ยอมรับได้คือ 0.50 ขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ประกอบการธุรกิจรับออกแบบและตัดเย็บชุดสากลด้วยผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย จำนวน 5 คน และนักการตลาด จำนวน 5 คน เพื่อพัฒนากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยสู่วัฒนธรรมร่วมสมัย

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) โดยมีขั้นตอนดังนี้: 1) การถอดเทปคำสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ (Verbatim Transcription) 2) การจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นวิจัย 3) การสร้างรหัสข้อมูล (Coding) 4) การจัดกลุ่มแก่นสาระ (Theme Categorization) 5) การตีความและสังเคราะห์ข้อมูล 6) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธี Triangulation โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งต่างๆ

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีข้อค้นพบที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ตามลำดับ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาสภาพทั่วไปของการผลิตผ้าไหมไทย พบว่า จุดเด่น ของอุตสาหกรรมผ้าไหมไทยคือ 1) มีภูมิปัญญาและเทคนิคการทอที่สืบทอดกันมาหลายร้อยปี สร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัว 2) มีช่างฝีมือที่เชี่ยวชาญในการทอตลาดชายช้อนที่เครื่องจักรไม่สามารถทำได้ 3) ผ้าไหมไทยได้รับการยอมรับในระดับสากลด้านคุณภาพและความงดงามอย่างไรก็ตาม มีข้อท้าทายที่ต้องพัฒนา ในบางพื้นที่ ได้แก่ 1) กระบวนการผลิตในบางชุมชนยังพึ่งพาแรงงานฝีมือเป็นหลัก ทำให้ต้นทุนสูงและผลิตได้จำกัด 2) การตลาดและประชาสัมพันธ์ในบางพื้นที่ยังต้องการการพัฒนาเพิ่มเติม 3) ปัญหาการขาดแคลนผู้สืบทอดภูมิปัญญาในบางชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยในปัจจุบัน พบว่า จุดเด่น คือมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งผ้าไหมแบบดั้งเดิมที่คงเอกลักษณ์ไทย และผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยที่ผสมผสานความทันสมัย สำหรับโอกาสในการพัฒนา ในบางพื้นที่ พบว่า 1) ด้านตลาดและสี่สนควรเพิ่มความหลากหลายเพื่อตอบสนองตลาดที่กว้างขึ้น 2) การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ นอกเหนือจากชุดไทยแบบดั้งเดิม 3) การพัฒนาคุณภาพให้สม่ำเสมอในทุกพื้นที่ผลิต

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การศึกษาลักษณะความต้องการผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยในระดับสากล จากการสัมภาษณ์ลูกค้าชาวต่างชาติ 10 คน พบว่า 1) ต้องการรูปแบบของเครื่องแต่งกายมีการนำลวดลาย สีสัน และมรดกภูมิปัญญาผ้าไหมไทยมาผสมผสานกับการออกแบบร่วมสมัยได้อย่างกลมกลืน ส่งผลให้ผู้ประกอบการสามารถตอบสนองตลาดได้อย่างครบถ้วนและแข็งแกร่งยิ่งขึ้น 2) ต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัย สวยงาม ชาวต่างชาติรุ่นใหม่โดยเฉพาะกลุ่ม Gen Y และ Gen Z ต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัย สวยงาม น่าสนใจ มีสไตล์เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นแปลกตา อย่างไรก็ตาม ชาวต่างชาติกลุ่มนี้ก็ยังต้องการให้ผลิตภัณฑ์ยังคงรักษาเอกลักษณ์และจุดเด่นด้านฝีมือประณีตของผ้าไหมไทยเอาไว้ด้วย โดยจุดสำคัญอยู่ที่การผสมผสานกันอย่างลงตัวระหว่างคุณค่าเก่าและใหม่ จึงจะดึงดูดใจลูกค้าชาวต่างชาติได้อย่างแท้จริง 3) ต้องการความหลากหลายด้านลวดลาย สีสัน รูปแบบ และผลิตภัณฑ์

ชาวต่างชาติต้องการให้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยมีความหลากหลายมากขึ้นทั้งในด้านของลวดลาย สี สัน รูปแบบผลิตภัณฑ์ และประเภทของสินค้า เพื่อให้มีทางเลือกเหมาะสมกับความชอบ รสนิยม และไลฟ์สไตล์ที่แตกต่างกันของกลุ่มลูกค้า เป็นการเพิ่มทางเลือกและตอบโจทย์ลูกค้าได้ดีขึ้น 4) ต้องการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ รวมถึงการบริการหลังการขาย ชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวตะวันตกอย่างยุโรป และอเมริกา ให้ความสำคัญอย่างมากเรื่องของคุณภาพ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้า ดังนั้น ผู้ผลิตและผู้ส่งออกควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ให้ได้ รับการรับรองในระดับสากล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้าชาวต่างชาติได้อย่างดีเยี่ยม 5) ต้องการช่องทางการจัดจำหน่ายออนไลน์ที่สะดวก รวดเร็ว ชาวต่างชาติโดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ ให้ความสำคัญกับความสะดวก รวดเร็วในการเข้าถึงและซื้อสินค้า ต้องการให้มีช่องทางการจำหน่ายออนไลน์ผ่านระบบอีคอมเมิร์ซที่หลากหลายและครอบคลุม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 การศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยสู่ วัฒนธรรมร่วมสมัย จากการสัมภาษณ์ผู้ออกแบบและผู้ประกอบการ 10 คน ได้พบแนวทางการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ 1) พัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ โดยการผสมผสานระหว่างศิลปะไทยดั้งเดิมกับการออกแบบ สมัยใหม่ ดึงดูดใจ และเข้าถึงกลุ่มลูกค้าใหม่ได้มากขึ้น เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นอย่างแท้จริง 2) พัฒนาด้านการตลาด เช่น การทำการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล และประชาสัมพันธ์สินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ จะช่วยให้สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้ายุคใหม่ได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลดีต่อยอดขายและการเติบโตทางธุรกิจในระยะ ยาว 3) เพิ่มมูลค่าให้กับตัวผลิตภัณฑ์ เช่น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การตกแต่งประดับประดา การออกแบบ บรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยให้มีความพิถีพิถัน สวยงาม ดูหรูหรา มีมิติ โดดเด่น และดูแพง จะช่วย สะท้อนถึงคุณค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับตัวผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี และ 4) การสื่อสารเรื่องราวและภูมิปัญญา ผ่านช่องทางต่างๆ อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าและคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าไหมได้เป็น อย่างดี

วัตถุประสงค์ข้อที่ 5 การพัฒนากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยสู่ วัฒนธรรมร่วมสมัย จากการสนทนากลุ่มผู้ประกอบการ 5 คน และนักการตลาด 5 คน ได้ข้อเสนอที่เป็นการ พัฒนากลยุทธ์ด้านการตลาดเน้นการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย การผสมผสานความเป็นไทยและความ ทันสมัย และการใช้ผ้าไหมไทยสร้างผลิตภัณฑ์แฟชั่นเพื่อดึงดูดกลุ่มลูกค้าหลักคือกลุ่มคนรุ่นใหม่ โดยมี กลยุทธ์การตลาดที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านผลิตภัณฑ์: ออกแบบให้มีความหลากหลาย ทันสมัย ใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีใหม่เพิ่มมูลค่า นอกจากนี้ การนำเอานวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาช่วยในการ ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ จะช่วยสร้างคุณค่าเพิ่มและดึงดูดใจลูกค้า Gen Y และ Gen Z ซึ่งเป็น กลุ่มเป้าหมายหลักของแบรนด์ด้วยกลยุทธ์นี้จะช่วยให้สามารถตอบโจทย์ลูกค้าได้อย่างครอบคลุม พร้อม กับดึงดูดลูกค้ากลุ่มใหม่ได้เป็นอย่างดี 2) ด้านราคา ควรกำหนดราคาตามกลุ่มเป้าหมาย ใช้กลยุทธ์ราคา

พิเศษกระตุ้นยอดขาย การกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมายให้ชัดเจนก่อน เพื่อที่จะได้กำหนดกลยุทธ์ด้านราคาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกำลังซื้อของกลุ่มลูกค้านั้นๆ เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งกลยุทธ์ด้านราคาที่ดีสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายและสถานการณ์จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายทางการตลาดและธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด 3) ด้านช่องทางจัดจำหน่าย: เน้นขายผ่านออนไลน์ จับมือกับพันธมิตรทางการค้า กลยุทธ์การตลาดที่สำคัญ คือการเน้นขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ลูกค้าเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น การจับมือกับพันธมิตรทางการค้าทั้งในและต่างประเทศ จะช่วยเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายและ ขยายโอกาสในการเข้าถึงฐานลูกค้าให้กว้างขึ้นได้เป็นอย่างดี และ 4) ด้านส่งเสริมการตลาด: ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ สื่อสารเรื่องราวและภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง กลยุทธ์ที่สำคัญ คือการทำการตลาดและประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เข้าถึงกลุ่ม Gen Y และ Gen Z ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาสภาพทั่วไปของการผลิตผ้าไหมไทย ที่พบว่า ประเด็นแรก คือ กระบวนการผลิตที่ล้าหลัง ทำให้ผลิตได้ค่อนข้างน้อย คุณภาพไม่สม่ำเสมอ และมีต้นทุนการผลิตสูง กระบวนการผลิต จากการศึกษาพบว่า การผลิตผ้าไหมไทยส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการและเครื่องมือดั้งเดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yu et al. (2021, pp. 86-100) ที่ระบุว่า ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยส่วนใหญ่ผลิตด้วยมือโดยใช้เครื่องมือแบบดั้งเดิม ทำให้มีต้นทุนการผลิตสูงและผลิตได้ในปริมาณจำกัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wannasri, Meesing, & Roopsing (2020, pp. 119-133) การใช้วิธีการผลิตแบบดั้งเดิมนั้น ส่งผลให้ผู้ประกอบการผ้าไหมไทยส่วนใหญ่ซึ่งเป็น SMEs ขนาดเล็กและขาดเทคโนโลยี ยากต่อการเพิ่มประสิทธิภาพและผลิตภาพ ประเด็นที่สอง คือ ปัญหาด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ที่ยังอ่อนแอ ขาดการส่งเสริมการตลาดทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพรทิพย์ พงศ์วิญญูโสภาส (2564, หน้า 106-120) ที่พบว่า ผู้ประกอบการผ้าไหมไทยยังขาดความรู้และความเข้าใจในเรื่องการตลาด การสร้างแบรนด์ ทำให้แพ้คู่แข่งต่างประเทศ ถือเป็นอุปสรรคต่อการเติบโต

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยในปัจจุบัน พบข้อจำกัดและปัญหา ที่สำคัญคือ ด้านลวดลายและสีสันทัน ที่พบว่า ผ้าไหมไทยมีข้อจำกัดในเรื่องของลวดลายและสีสันทันที่ค่อนข้างจำกัด ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เนื่องจากทำให้ยากต่อการออกแบบสินค้าใหม่ๆ ที่แปลกใหม่แต่ยังคงเอกลักษณ์เดิมไว้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุชีรา ภักดีอาษา และอรรพรรณ คำอ้าย (2565, หน้า 199-214) ที่พบว่า ผู้ประกอบการผ้าไหมไทยยังมีข้อจำกัดด้านการออกแบบสินค้าให้มีความหลากหลาย ทันสมัย และตรงตามความต้องการของตลาด ข้อจำกัดด้านลวดลายและสีสันทัน

ของผ้าไหมไทย ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมผ้าไหมไทยในหลายประการ ดังนี้ ประการแรก ทำให้ยากต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ๆ ที่มีความทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มลูกค้ารุ่นใหม่ที่ชอบความทันสมัย ประการที่สอง เป็นอุปสรรคต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีลวดลาย สีสันหลากหลายแปลกใหม่ แต่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ดั้งเดิมของผ้าไหมไทย และประการสุดท้าย อาจทำให้สูญเสียโอกาสในการขยายฐานลูกค้าไปยังกลุ่มเป้าหมายใหม่ๆ เนื่องจากผลิตภัณฑ์ไม่ตรงกับความต้องการ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ควรสนับสนุนการพัฒนากระบวนการย้อมสีและออกแบบ ลายผ้าให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อช่วยในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่นมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมผ้าไหมไทยได้ ด้านรูปแบบและความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ จากการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์ ผ้าไหมไทยส่วนใหญ่ยังจำกัดอยู่ในรูปแบบเดิมที่ไม่ทันสมัย ทำให้อาจไม่ดึงดูดความสนใจจากกลุ่มลูกค้ารุ่นใหม่ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกาญจนา คุ่มทรัพย์ และดุสิต เวชกิจ (2563, หน้า 308-321) ที่พบว่า ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย ส่วนใหญ่ยังคงใช้รูปแบบเดิมที่ไม่ทันสมัย ทำให้ไม่ดึงดูดความสนใจจากกลุ่มลูกค้ารุ่นใหม่ที่ชอบสินค้ารูปแบบใหม่ๆ ดังนั้น ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมหม่อนไหม สำนักงานเกษตรจังหวัด และสำนักงานพัฒนาชุมชน ควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้ผลิตหันมาพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ๆ เช่น เสื้อผ้าแฟชั่น กระเป๋า รองเท้า เครื่องประดับ ให้มีความทันสมัยและหลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ ภาครัฐควรจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่ช่างทอผ้าและผู้ผลิตผ้าไหม ในเรื่องการออกแบบลวดลายที่ทันสมัย การตัดเย็บเสื้อผ้าแฟชั่น รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาช่วย เพื่อยกระดับฝีมือแรงงานไทยให้สามารถตอบโจทย์ความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนแปลงไปได้ นอกจากนี้ ควรมีการประชาสัมพันธ์ และจัดแสดงโชว์ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยรูปแบบใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับรู้ถึงศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของช่างฝีมือไทย และเกิดความชื่นชอบและภูมิใจในผ้าไหมไทยมากยิ่งขึ้น

3) ผลิตภัณฑ์บางประเภทยังมีปัญหาด้านคุณภาพ สอดคล้องกับปภากร ปภา สุขเกษม และคณะ (2563, หน้า 256-267) ที่พบว่า ปัญหาด้านความไม่สม่ำเสมอของลวดลายบนผ้าทอมือ เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการยกระดับผ้าไหมไทยให้เป็นสินค้าส่งออก ดังนั้น ภาครัฐจึงควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพผ้าไหมอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดอบรมให้ความรู้และพัฒนาทักษะแก่ช่างทอผ้า เพื่อยกระดับมาตรฐานฝีมือแรงงานให้สูงขึ้น นอกจากนี้ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมผ้าไหม ควรร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เพื่อจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นให้แก่ช่างทอผ้า ท้ายที่สุดภาครัฐบาลควรผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศในการยกระดับอุตสาหกรรมผ้าไหม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการผลิตผ้าไหม ซึ่งช่วยให้สามารถควบคุมคุณภาพของลวดลายบนผ้าได้ดีขึ้น เกิดความสม่ำเสมอและแม่นยำมากขึ้น ทำให้ง่ายต่อการออกแบบและตัดเย็บ และ 4) ด้านการสื่อสารและการตลาดยังอ่อนแอ พบว่า ผู้ประกอบการ SMEs

ส่วนใหญ่ ยังขาดความรู้ความเข้าใจ และงบประมาณในการทำการตลาดผ่านช่องทางออนไลน์ ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าใหม่ได้ สอดคล้องกับอัจฉรา ชีพสุวรรณ และคณะ (2563, หน้า 544-559) ที่ระบุว่าปัจจุบันผู้ประกอบการผ้าไหมส่วนใหญ่เป็น SMEs ที่ยังขาด องค์ความรู้และงบประมาณในการทำการตลาดออนไลน์อย่างเต็มรูปแบบ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ลักษณะความต้องการผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยในระดับสากล สรุปได้ว่า ลักษณะความต้องการของชาวต่างชาติ มีดังนี้ 1) ความต้องการผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายสอดคล้องกับดาริกา ลักษณะวิาณิษฐ์ (2562, หน้า 829-843) ที่พบว่า ชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวตะวันตกมีความต้องการผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยในหลากหลายรูปแบบ ปัจจุบันชาวต่างชาติมีความต้องการสินค้าที่มีเอกลักษณ์และมีมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดโลก เพื่อยกระดับฝีมือ คนไทยสู่สากล 2) ต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัย สวยงาม โดยยังคงเอกลักษณ์ของผ้าไหมไทย จากการศึกษาพบว่า ชาวต่างชาติรุ่นใหม่โดยเฉพาะกลุ่ม Gen Y และ Gen Z ต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัย สอดคล้องกับสุชีรา ภักดีอาษา และอรรพรรณ คำอ้าย (2565, หน้า 199-214) ที่พบว่า กลุ่มลูกค้าชาวต่างชาติรุ่นใหม่ โดยเฉพาะ Gen Y และ Gen Z ดังนั้น ผู้ประกอบการควรนำแนวคิดการผสมผสานคุณค่าเก่าและใหม่ในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย และตอบโต้ภัยความต้องการของตลาดต่างประเทศแก่ผู้ประกอบการ SMEs ผ้าไหมไทย 3) ต้องการความหลากหลายด้านลวดลาย สี สัน รูปแบบ และผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับธนวรรณ ทองคำ (2564, หน้า 59-73) ที่พบว่า ชาวต่างชาติต้องการความหลากหลายในผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยทั้งในด้านของลวดลาย สี สัน รูปแบบผลิตภัณฑ์ และประเภทสินค้า เพื่อให้ตรงกับสนิยมและการทำงานที่แตกต่างกันไปของแต่ละบุคคล ผู้ประกอบการผ้าไหมไทยควรศึกษาความต้องการหลากหลายด้านสี สัน ลวดลาย และผลิตภัณฑ์จากลูกค้าต่างชาติ เพื่อวางแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างครบถ้วน ทั้งแบบดั้งเดิมประยุกต์และร่วมสมัย ให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย 4) ต้องการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ รวมถึงการบริการหลังการขาย สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา ณ บางช้าง (2564, หน้า 1-10) ที่ให้ความเห็นว่าชาวต่างชาติโดยเฉพาะกลุ่มประเทศตะวันตกให้ความสำคัญกับมาตรฐานและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนนโยบายการรับประกันและบริการหลังการขายที่ชัดเจน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นใน ตัวสินค้าและสร้างหลักประกันด้านคุณภาพและบริการแก่ลูกค้าต่างชาติ และ 5) ต้องการช่องทางการจัดจำหน่ายออนไลน์ที่สะดวก รวดเร็ว ชาวต่างชาติโดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ ให้ความสำคัญกับความสะดวก รวดเร็วในการเข้าถึงและซื้อสินค้า ต้องการให้มีช่องทางการจำหน่ายออนไลน์ผ่านระบบอีคอมเมิร์ซที่หลากหลายและครอบคลุม สอดคล้องกับวราเทพ จันทรพันธ์ (2564, หน้า 79-92) ที่กล่าวว่า กลุ่มลูกค้าชาวต่างชาติรุ่นใหม่โดยเฉพาะ Gen Y และ Gen Z มักให้ความสำคัญกับความสะดวกรวดเร็วในการซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อให้สามารถเลือกซื้อได้ตลอดเวลา ทั้งนี้ จะเป็นส่วนช่วยขับเคลื่อนให้ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยสามารถเติบโตและแข่งขัน

ในตลาดโลกได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยสู่วัฒนธรรมร่วมสมัย สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่

1. การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความแปลกใหม่ ดึงดูดใจ และเข้าถึงกลุ่มลูกค้าใหม่ได้มากขึ้น สอดคล้องกับนิธินันท์ เลี้ยงประยูร (2563, หน้า 15-29) ที่พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยควรเน้นการออกแบบที่ผสมผสานระหว่างศิลปหัตถกรรมไทยประเพณีนิยมกับความทันสมัย เพื่อสร้างสรรค์สินค้าที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นแต่สามารถตอบโจทย์การใช้งานในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าและขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับอุตสาหกรรมผ้าไหมไทยในระดับสากลต่อไป ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญช่วยผลักดันให้ผ้าไหมไทยก้าวสู่ความเป็นสากลได้อย่างแท้จริง

2. การพัฒนาด้านการตลาด เช่น การทำการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล การจัดแพ็คเกจโชว์ การทำการตลาดและประชาสัมพันธ์สินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ จะช่วยให้สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้ายุคใหม่ได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับศรัณย์ ทิพย์สุวรรณกุล (2563, หน้า 390-405) พบว่า การทำการตลาดผ่านช่องทางดิจิทัล เช่น โซเชียลมีเดีย การจัดแสดงแพ็คเกจโชว์ จะช่วยเผยแพร่และสร้างการรับรู้ในแบรนด์ผ้าไหมไทยไปสู่สายตาชาวโลกได้เป็นอย่างดี ดึงดูดลูกค้ากลุ่มใหม่และขยายโอกาสทางการตลาด นอกจากนี้การจัดแสดงแพ็คเกจโชว์จะช่วยสร้างกระแสและเผยแพร่ผลงานออกแบบสินค้าไปสู่สายตาสาธารณะทั้งในและต่างประเทศได้เป็นอย่างดี

3. การเพิ่มมูลค่าให้กับตัวผลิตภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยให้มีความพิถีพิถัน สวยงาม ดูหรูหรา มีมิติ โดดเด่น และดูแพง จะช่วยสะท้อนถึงคุณค่าและเพิ่มมูลค่าให้กับตัวผลิตภัณฑ์ สอดคล้องกับสุกัญญา สุดประเสริฐ (2564, หน้า 3045-3060) พบว่า การออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้สวยงาม หูหรา มีมิติ และการตกแต่งเพิ่มเติมด้วยอัญมณีหรือเครื่องประดับ จะช่วยเพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้กับตัวผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและการขยายตลาดสู่สากลของผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยในระยะยาว

4. การสื่อสารเรื่องราวและภูมิปัญญาผ่านช่องทางต่างๆ อย่างต่อเนื่อง การมีการสื่อสาร ถ่ายทอด และเผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา กรรมวิธีการผลิต รวมถึงภูมิปัญญาและงานฝีมือดั้งเดิมของผ้าไหมไทยอย่างสม่ำเสมอผ่านสื่อและช่องทางต่างๆ จะช่วยสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าและคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าไหมได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับจากงานวิจัยของพัชรินทร์ ก่อเกียรติตระกูล (2562, หน้า 100-116) ที่พบว่า การสื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาของผ้าไหมไทยผ่านสื่อและช่องทางต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ จะช่วยสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของคนในชาติ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการยกระดับคุณค่าและมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยในสายตาต่างชาติ การสื่อสารเรื่องราว

เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและภูมิปัญญาของผ้าไหมไทยอย่างสม่ำเสมอผ่านสื่อและช่องทางต่างๆ เป็นกลยุทธ์การตลาดบนฐานคุณค่าที่มีประสิทธิภาพมากการให้ข้อมูลและสร้างการรับรู้ต่อภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมอันโดดเด่นของไทยอย่างต่อเนื่องนั้น จะช่วยกระตุ้นให้เกิดความสนใจและความภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของเรา ไม่ว่าจะเป็นคนในชาติหรือชาวต่างชาติ ซึ่งจะส่งผลดีต่อการยกระดับมูลค่าให้กับสินค้าผ้าไหมไทยโดยรวม ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ และคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งนับเป็นสิ่งที่จะสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยในเวทีสากลได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ข้อที่ 5 เพื่อพัฒนากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ด้วยการออกแบบผ้าไหมไทยสู่วัฒนธรรมร่วมสมัย ได้พบว่า การพัฒนากลยุทธ์การตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยสู่วัฒนธรรมร่วมสมัยนั้น จำเป็นจะต้องคำนึงถึงภาพรวมของอุตสาหกรรมผ้าไหมโดยรวม โดยสามารถมองอุตสาหกรรมผ้าไหมเปรียบเสมือนเครือข่ายทางสังคมที่มีกลุ่มต่างๆ เชื่อมโยงกัน ตั้งแต่ชุมชนผู้ผลิตต้นน้ำ นักออกแบบและผู้ผลิตกลางน้ำ และผู้บริโภคปลายน้ำ ซึ่งการจะขับเคลื่อนอุตสาหกรรมผ้าไหมให้ประสบความสำเร็จ จึงควรพิจารณาภายใต้กรอบการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ครอบคลุมการวางแผนในทุกระดับ เริ่มจากระดับองค์กรหรืออุตสาหกรรมโดยรวม ระดับธุรกิจที่เฉพาะเจาะจงไปที่ธุรกิจการออกแบบและผลิตสินค้าผ้าไหม และระดับหน้าที่หรือแผนกต่างๆ ภายในธุรกิจ เช่น จากผลการวิจัย พบว่ากลยุทธ์การตลาดที่สำคัญสามารถดำเนินการในหลายระดับ ได้แก่ 1) ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้นทันสมัยแต่คงเอกลักษณ์ซึ่งเป็นกลยุทธ์ระดับธุรกิจสำหรับนักออกแบบและผู้ผลิตสินค้า กลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมให้มีดีขึ้นทันสมัยแต่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ดั้งเดิม เป็นกลยุทธ์ในระดับธุรกิจที่เหมาะสมกับการนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมผ้าไหมกลุ่มกลางน้ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุกัญญา สุดประเสริฐ (2564, หน้า 80-94) ที่พบว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมให้มีดีขึ้นทันสมัยโดยการผสมผสานระหว่างงานหัตถกรรมไทยประเพณีนิยมกับองค์ความรู้ด้านการออกแบบแฟชั่นสมัยใหม่ จะช่วยให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ดึงดูดใจ และตรงกับความต้องการของตลาด จึงเป็นกลยุทธ์ระดับธุรกิจที่มีความเหมาะสมและควรมุ่งเน้นสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมผ้าไหม นับว่าเป็นกลยุทธ์หลักที่ผู้เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมผ้าไหมควรให้ความสำคัญและสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง 2) การเน้นขายผ่านช่องทางออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของวราเทพ จันทรพันธ์ (2564, หน้า 92-107) ที่พบว่า การขยายช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นกลยุทธ์การตลาดระดับหน้าที่ที่มีความเหมาะสมและจำเป็นต่อความสำเร็จของธุรกิจผ้าไหม เนื่องจากช่องทางออนไลน์สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้อย่างกว้างขวาง รวดเร็ว และตรงกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะ Gen Y และ Gen Z ที่มีพฤติกรรมชอบซื้อสินค้าออนไลน์ ดังนั้นผู้ประกอบการ SMEs จึงควรให้ความสำคัญกับช่องทางนี้เป็นพิเศษ เพราะจะช่วยเพิ่มยอดขายและโอกาสทางธุรกิจในระยะยาว 3) การผลิตเนื้อหาเชิงการตลาดเพื่อดึงดูดลูกค้าต่างชาติ ซึ่งเป็นกลยุทธ์เชิงการตลาดเพื่อเจาะกลุ่มลูกค้าปลายน้ำ สอดคล้องกับผลการวิจัยของกนกอร สุขประเสริฐ

และภาสกร อุดลพัฒน์กิจ (2564, หน้า 1-19) ที่พบว่า การผลิตเนื้อหาคุณภาพเพื่อเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับแหล่งที่มา ประวัติความเป็นมา และกระบวนการผลิตผ้าไหม ผ่านสื่อออนไลน์จะช่วยเพิ่มมูลค่าและสร้างการรับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ให้กับลูกค้าต่างชาติได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นกลยุทธ์การตลาดเชิงเนื้อหาที่มีประสิทธิภาพสำหรับธุรกิจผ้าไหม รวมถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของผ้าไหมไทยผ่านสื่อดิจิทัลจะช่วยเพิ่มมูลค่า สร้างความประทับใจ และดึงดูดใจให้ลูกค้าต่างชาติอยากได้ผลิตภัณฑ์มาครอบครอง นำไปสู่การตัดสินใจซื้อในที่สุด ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับกลยุทธ์นี้เพื่อประโยชน์ทางการตลาดในระยะยาว

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณ องค์ความรู้ด้านการเงิน การผลิต และการตลาดแก่ผู้ประกอบการผ้าไหมไทย เช่น การจัดสรรเงินทุน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และเทคโนโลยีการผลิต ตลอดจนการส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรม เช่น การย้อมสีธรรมชาติและผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อยกระดับศักยภาพการแข่งขันของ SMEs

1.2 ภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกันพัฒนามาตรฐานและการรับรองคุณภาพผ้าไหมไทยให้ได้ระดับสากล โดยใช้กลไกของกรมหม่อนไหม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด และสมาคมอุตสาหกรรมสิ่งทอไทย ในการบูรณาการระบบตรวจสอบ พัฒนาห้องปฏิบัติการ และประสานผู้ผลิต-ผู้ส่งออกเพื่อเข้าสู่มาตรฐานสากล เช่น GOTS

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการศึกษาให้ครอบคลุมลูกค้าในประเทศ เพื่อเปรียบเทียบกับความต้องการของลูกค้าต่างชาติและสะท้อนภาพรวมตลาดผ้าไหมไทยได้รอบด้าน

2.2 ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อความสำเร็จทางการตลาด เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม กฎหมาย และเทคโนโลยี โดยเฉพาะทัศนคติและค่านิยมที่ส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์ไทย ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการสื่อสารทางการตลาดเพื่อสร้างการรับรู้และเพิ่มความต้องการผ้าไหมไทยในวงกว้าง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาผู้ประกอบการ SMEs ผ้าไหมไทยในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง พบองค์ความรู้เฉพาะพื้นที่ที่สำคัญ ดังนี้ 1) ด้านนโยบายและการสนับสนุน การพัฒนาอุตสาหกรรมผ้าไหมไทยต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ทั้งในดำนงบประมาณ เทคโนโลยี และงานวิจัย เพื่อยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์และขีดความสามารถทางการแข่งขัน การสร้าง

มาตรฐานและการรับรองคุณภาพในระดับสากล เช่น GOTS จะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและขยายตลาดต่างประเทศได้มากขึ้น 2) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยจำเป็นต้องมีการพัฒนาด้านดีไซน์ ลวดลาย สีส้น และบรรจุภัณฑ์ ให้มีความหลากหลายและทันสมัยเพื่อตอบสนองผู้บริโภครุ่นใหม่ การตลาดดิจิทัลและสื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างการรับรู้และเข้าถึงผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ 3) ด้านผู้บริโภคและพฤติกรรมตลาดความต้องการของผู้บริโภคต่างประเทศมุ่งเน้นคุณภาพ มาตรฐาน และความเป็นเอกลักษณ์ของผ้าไหมไทย ทักษะคิดและค่านิยมของผู้บริโภคไทยที่หันมาสนับสนุนสินค้าพื้นบ้านและรักษ์วัฒนธรรม เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้ประกอบการสามารถใช้ต่อยอดในการสื่อสารการตลาด 4) ด้านการวิจัยต่อยอด การศึกษาควรขยายไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเทศเพื่อให้ได้ภาพรวมของตลาดครบถ้วน ควรพิจารณาปัจจัยรอบด้าน เช่น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ที่มีผลต่อความสำเร็จทางการตลาดของอุตสาหกรรมผ้าไหมไทย ดังนั้น องค์ความรู้ที่ได้รับการวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมผ้าไหมไทยสู่ความยั่งยืนต้องอาศัยการบูรณาการนโยบาย การสร้างมาตรฐาน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับตลาด การใช้กลยุทธ์การตลาดดิจิทัล และการเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

กนกอร สุขประเสริฐ และภาสกร อดุลพัฒน์กิจ. (2564). การสื่อสารการตลาดเชิงเนื้อหาเพื่อการส่งเสริมการส่งออกผลิตภัณฑ์หัตถอุตสาหกรรมผ้าไหมไทยในตลาดอาเซียน. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม* นิต้า, 9(1), 1-19.

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, กระทรวงวัฒนธรรม. (2565). *แนวโน้มและทิศทางผ้าไทยและการออกแบบเครื่องแต่งกายด้วยผ้าไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กฤษฎา ณ บางช้าง. (2564). ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ. *วารสารบริหารธุรกิจเทคโนโลยีมหานคร*, 16(2), 1-10.
- กัมพล แสงเอี่ยม. (2567). วัฒนธรรมร่วมสมัยสู่การปรับเปลี่ยนรูปแบบงานศิลปหัตถกรรมผ้าทอท้องถิ่น. *ศิลปกรรมสาร*, 11(1), 1-12. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/fineartstujournal/article/view/233720/160635>
- กาญจนา คุ่มทรัพย์ และดุสิต เวชกิจ. (2563). การออกแบบและพัฒนาตลาดผ้าไหมไทยร่วมสมัยเพื่อเพิ่มมูลค่าทางการตลาด. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 12(1), 308-321.
- เจนวิทย์ ข้าวทวี และภัครดา เกิดประทุม. (2565). แนวทางการพัฒนากลยุทธ์สู่ความสำเร็จการเป็นผู้นำตลาดผลิตภัณฑ์โปรตีนเสริมทางการแพทย์ในประเทศไทย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 11(6), 2247-2262. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/263480>
- ธนวรรณ ทองคำ. (2564). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีต่อสินค้าหัตถกรรมผ้าไหมไทยในจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 16(1), 59-73.
- นิธินันท์ เลี้ยงประยูร. (2563). แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยสู่สากล. *วารสารวิจัยและพัฒนาวิจัยลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 14(3), 15-29.
- ปภากร สุขเกษม, ปรียานุช พรหมภาสิต, กนกวรรณ มะโนรมย์ และธีรณัฐ วงศ์อุไร. (2563). การพัฒนาตลาดผ้าทอเพื่อเพิ่มมูลค่าทางการตลาดของผ้าไหมไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, 16(32), 256-267.
- พรทิพย์ พงศ์ภิญโญโสภาส. (2564). สภาพและปัญหาการตลาดผ้าไหมไทยของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 16(1), 106-120.
- พัชรินทร์ ก่อเกียรติตระกูล. (2562). การสื่อสารตราสินค้าและการส่งเสริมการตลาดแบบบูรณาการเพื่อยกระดับมูลค่าผ้าไหมไทยสู่สากล. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม นิด้า*, 7(2), 100-116.
- วราเทพ จันทรพันธ์. (2564). การขยายช่องทางการจัดจำหน่ายออนไลน์และการส่งเสริมการตลาดบนโลกดิจิทัลเพื่อการส่งออกผ้าไหม. *วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 2(1), 79-92.
- _____. (2564). การตลาดดิจิทัลเพื่อการส่งเสริมการส่งออกหัตถกรรมผ้าไหมไทยในกลุ่มประเทศ CLMV. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 45(175), 92-107.

- วิภากร ธนโชคเดชขจร และภัครดา เกิดประทุม. (2566). รูปแบบกลยุทธ์การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อที่อยู่อาศัย ในจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 11(6), 2335-2347. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/263626>
- ศรัณย์ ทิพย์สุวรรณกุล. (2563). บทบาทการตลาดดิจิทัลที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารการเงิน การลงทุน การตลาด และการบริหารธุรกิจ*, 10(3), 390-405.
- ศรินนา แก้วสีเคน และภัครดา เกิดประทุม. (2565). การพัฒนากลยุทธ์เพื่อยกระดับวิสาหกิจชุมชนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 11(6), 2426-2441. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/263849>
- ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ. (2560). *เศรษฐกิจสร้างสรรค์: พลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยใหม่*. กรุงเทพฯ: บริษัท วิลลิสทู จำกัด.
- สุกัญญา สุตประเสริฐ. (2564). แนวทางการพัฒนาดีไซน์ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่า. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 15(2), 80-94.
- _____. (2564). แนวทางการพัฒนาบรรจุภัณฑ์สำหรับสินค้าผ้าไหมไทย. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(3), 3045-3060.
- สุชีรา ภักดีอาษา และอรรวรรณ คำอ้าย. (2565). พฤติกรรมผู้บริโภคและอิทธิพลของการตลาดเชิงเนื้อหาที่มีต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทยของ Gen Y และ Gen Z. *วารสารการเงิน การลงทุน การตลาด และการบริหารธุรกิจ*, 12(2), 199-214.
- อัจฉรา ชีพสุวรรณ, กิตติ กันภัย, วรัญญา เจริญกิจการ และพัชรี ไชยพงษ์. (2563). บทบาทของการตลาดดิจิทัลที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าหัตถกรรมผ้าไหมไทยของผู้บริโภค. *วารสารการเงิน การลงทุน การตลาด และการบริหารธุรกิจ*, 10(2), 544-559.
- Wannasri, S., Meesing, W., & Roopsing, C. (2020). Guidelines for the development and promotion of Thai silk fabrics in the global market. *Journal of the Association of Researchers*, 25(1), 119-133.
- Yu, X., Wang, C., Zhang, M., Chen, Y., Qi, G., & Wang, Z. (2021). Quality evaluation and defect detection of hand-woven silk fabric based on textural image analysis and deep learning. *Textiles*, 2(1), 86-100. <https://doi.org/10.3390/textiles2010007>

ศึกษาเรื่องเล่าและตำนานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา
ของชื่อบ้านนามเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย^{*}
A Study of Stories and Legends Associated with the Origins
of the Village and Town Names, Mueang District,
Loei Province

สุรัทชนุกูล นุ่นภูบาล
Surathadchanukoon Nunphoobal
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ประเทศไทย
Loei Rajabhat University, Thailand
E-mail: surathadchanukoon.nun@lru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจรวบรวมเรื่องเล่าและตำนาน ประวัติชื่อบ้าน-นามเมือง ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศวิทยาในเขตพื้นที่อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย รูปแบบการวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสังเกต นำข้อมูลจากการศึกษาและวิเคราะห์มาจัดทำเป็นสื่อนวัตกรรมคืนความรู้สู่ชุมชน ส่วนรูปแบบการนำเสนอข้อมูลวิจัยใช้รูปแบบวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาเรื่องเล่าและตำนานเกี่ยวกับประวัติ ชื่อบ้าน-นามเมือง พบว่าเรื่องเล่า ตำนาน ในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ที่นิยมนำสิ่งแวดล้อมในนิเวศวิทยามาตั้งเป็นชื่อบ้านนามเมือง สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 6 ประเภท (1) การตั้งชื่อโดยอิงจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ (2) การตั้งชื่อโดยใช้สัตว์ประจำถิ่น (3) การตั้งชื่อจากพืช/ผลไม้ (4) การตั้งชื่อจากลักษณะสิ่งแวดล้อมในชุมชน (5) การตั้งชื่อจากลักษณะหรือสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสังคม (6) การตั้งชื่อที่สะท้อนถึงสิ่งแวดล้อมโดยรวม 2) ผลการวิเคราะห์หลักการตั้งชื่อเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ พบว่า เรื่องเล่า ตำนานที่เกี่ยวข้องกับนิเวศวิทยา สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 7 ประเภท (1) เรื่องเล่า ตำนานที่เกี่ยวข้องกับน้ำ (2) เรื่องเล่า ตำนานที่เกี่ยวข้องกับดิน/นา (3) เรื่องเล่า ตำนานที่เกี่ยวข้องกับต้นไม้ (4) เรื่องเล่า ตำนานที่เกี่ยวข้องกับภูเขา/ถ้ำ (5) เรื่องเล่า ตำนานที่เกี่ยวข้องกับบุคคล/วัฒนธรรม (6) เรื่องเล่า ตำนานที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ (7) เรื่องเล่า

^{*}ได้รับบทความ: 11 มีนาคม 2568; แก้ไขบทความ: 29 กรกฎาคม 2568; ตอรับตีพิมพ์: 7 สิงหาคม 2568

Received: March 11, 2025; Revised: July 29, 2025; Accepted: August 7, 2025

ตำนานที่เกี่ยวข้องกับนิเวศวิทยาเกี่ยวกับลักษณะอื่นๆ การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม นำข้อมูลมาจัดทำเป็นสื่อ นวัตกรรม เพื่อคืนความรู้สู่ชุมชน ดังนี้ (1) หนังสือประวัติความเป็นมา ชื่อบ้านนามเมืองในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเลย (2) แผนที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (3) สื่อวีดิทัศน์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คำสำคัญ: เรื่องเล่าและตำนาน; การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเชิงนิเวศ

Abstract

This qualitative study aims to explore and compile stories, legends, and history accounts, and the origins of village and town names associated with the ecological system in Mueang District, Loei Province. Data were collected through surveys, semi-structured interviews, and observation method. The findings were analyzed descriptive used to develop innovative media for presenting local knowledge to the community. The results were presented using descriptive analysis.

The results revealed that: 1. The study of stories and legends associated with the origins of village and town names has shown that the names of villages and towns in Mueang District, Loei Province are often derived from ecological environments. The naming origins can be categorized into six types: 1) Names based on geographical features, 2) Names derived from local animals, 3) Names inspired by plants or fruits, 4) Names reflecting specific environmental features within the community, 5) Names influenced by cultural and social characteristics or symbolic elements, and 6) Names representing the environment as a whole. 2. The analysis of the naming principles related to the ecological system has shown that stories and legends can be categorized into seven groups: 1) Stories and legends related to water, 2) Stories and legends related to soil/rice fields, 3) Stories and legends related to trees, 4) Stories and legends related to mountains/caves, 5) Stories and legends related to people /culture, 6) Stories and legend related to animals, and 7) Stories and legends related to other ecology characteristics. Cultural resource management has been done by utilizing information to develop innovative media that returns knowledge to the community in the following forms: 1) A book on the origins of village and town names in Mueang District, Loei Province; 2) A cultural tourism map; 3) A video introducing eco-tourism sites.

Keywords: Stories and legends; ecological cultural resource management

1. บทนำ

วัฒนธรรมทางสังคม มักมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับตำนานหรือนิทานสถานที่ สถาปณินิเวศประจำท้องถิ่นอาจจะเป็นเรื่องเล่าประเภทมุขปาฐะที่ปราชญ์ชาวบ้านประจำท้องถิ่นเล่าถ่ายทอดกันรุ่นต่อรุ่นสืบทอดกันมา หรืออาจจะมีการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเราเรียกตำนานเรื่องเล่าดังกล่าวนี้ว่า “วรรณกรรมท้องถิ่น” กองโบราณคดี กรมศิลปากร (2531) ได้ให้ความหมายของคำว่า “วรรณกรรม” ว่าหมายถึงวรรณคดีหรือศิลปะ ที่เป็นผลงานอันเกิดจากการคิด และจินตนาการ แล้วเรียบเรียง นำมาบอกเล่าหรือสื่อออกมาเป็นมุขปาฐะ และลายลักษณ์ เสมือนเป็นชุมทรัพย์ทางภาษาและท่อนภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี (กตัญญู ชูชื่น, 2543)

วรรณกรรมท้องถิ่น ในแง่ของการเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว วรรณกรรมท้องถิ่นสามารถนำมาใช้ในการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมได้ตามแนวคิดของ ธนิก เลิศชาญฤทธิ (2554) ระบุว่า ทรัพยากรทางวัฒนธรรม คือ ผลผลิตของวัฒนธรรม สามารถสื่อถึงวัฒนธรรมต่างๆ ของผู้คนในท้องถิ่นได้ ทรัพยากรวัฒนธรรม หมายถึง มโนทัศน์ ความเชื่อ ภูมิปัญญา พิธีกรรม สิ่งของ วัตถุ อาคารสถานที่ ฯลฯ ที่มนุษย์สร้างขึ้น นอกจากนี้ สายัณต์ ไพราชญ์จิตร (2550) ได้กำหนดความหมายและขอบเขตของทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Cultural resources) หมายถึง ส่วนประกอบของระบบวัฒนธรรมทั้งหมดในสังคมมนุษย์ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ สิ่งก่อสร้างที่จับต้องมองเห็นได้ (Tangible forms) และที่เป็นความหมาย ความรู้ ภูมิปัญญา ความเชื่อ กฎระเบียบแบบแผนเพื่อการปฏิบัติ จินตภาพ ความรู้สึกนึกคิด ศิลปะและการแสดงออกที่ไม่สามารถจับหรือสัมผัสทางกายภาพได้ การจัดการความรู้ทรัพยากรทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้มีการสร้างรวบรวมจัดระบบเผยแพร่ ถ่ายโอนและเปลี่ยนความรู้ที่เป็นประโยชน์ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้สถานการณ์ต่างๆ โดยใช้ระบบสารสนเทศเป็นเครื่องมือช่วยให้การจัดการความรู้เกิดได้ง่ายและสะดวกขึ้นส่งผลให้การปฏิบัติงานของคนในองค์กรมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถจัดการให้เกิดประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของมนุษย์ในแต่ละชุมชน การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม สะท้อนออกมาจากเรื่องเล่าประเภทชื่อบ้านนามเมือง เรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์ประจำป่าไม้ ภูเขา ถ้ำ แหล่งน้ำ ห้วยหนอง คลอง บึง ฯลฯ ความสำคัญของการวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นในครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ามนุษย์สามารถนำเรื่องเล่า ตำนานมาใช้ประโยชน์ในการสร้างบรรทัดฐาน (Creating norms) คือ การสร้างกฎเกณฑ์หรือแบบแผนในการปฏิบัติของกลุ่มหรือสังคมผ่านขนบธรรมเนียม เพื่อจัดระเบียบทางสังคม รักษาภูมินิเวศ รักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน การเลือกพื้นที่อำเภอเมืองเลย เป็นกรณีศึกษา เพราะด้วยสภาพพื้นที่อำเภอเมืองเลย ประกอบด้วยแม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ ซึ่งสถานที่ในเชิงนิเวศมักปรากฏเรื่องเล่า ตำนาน เกี่ยวข้องกับการตั้งชื่อบ้าน-นามเมือง ผู้วิจัยเห็นว่า หากมีการรวบรวมวรรณกรรมท้องถิ่นดังกล่าวอาจมีความเชื่อมโยงกับการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม จึงสนใจศึกษาวิจัยวรรณกรรมท้องถิ่นเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม ทั้งนี้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง สามารถนำ

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปส่งเสริมพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยใช้วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นตัวนำร่องในการสร้างอัตลักษณ์ให้แก่ชุมชน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสำรวจรวบรวมเรื่องเล่าและตำนาน ประวัติชื่อบ้าน-นามเมือง ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศวิทยาในเขตพื้นที่อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีวิทยาทางคติชนของ ศิริพร ณ ถลาง (2552) ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน ในการวิเคราะห์เรื่องเล่า ตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศวิทยา เพื่อสะท้อนความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม ใช้แนวคิดของธนิช เลิศชาญฤทธิ (2554) การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1) ขั้นสำรวจงานวิจัย บทความ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม แนวคิดนิเวศวัฒนธรรม นำข้อมูลไปสร้างเครื่องมือเป็นแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต 2) ขั้นเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้เครื่องมือเป็นแบบสำรวจและแบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจำนวนเรื่องเล่าและตำนานความเป็นมาของการตั้งชื่อบ้าน-นามเมือง นำข้อมูลมาจำแนกจัดหมวดหมู่ 3) การวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอข้อมูลใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) นำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analytics) วิเคราะห์เรื่องเล่า ตำนานท้องถิ่นกับระบบนิเวศวิทยา สู่การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต เพื่อใช้ข้อมูลไปวิเคราะห์ในการจัดการพื้นที่ เช่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเชิงนิเวศให้แก่ชุมชน 4) นำองค์ความรู้ที่ได้มาจัดทำหนังสือ “ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน” จัดทำสื่อวีดิทัศน์แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะ เช่น โปรแกรมยูทูบ เพจเฟซบุ๊ก ฯลฯ

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลภาคสนาม ด้านประวัติความเป็นมา และหาความหมายของการ ตั้งชื่อบ้าน-นามเมืองจากหมู่บ้านในอำเภอเมือง จังหวัดเลย จำนวน 131 หมู่บ้าน จากนั้นนำข้อมูลจากการสำรวจการตั้งชื่อหมู่บ้านมาจัดหมวดหมู่ เพื่อแสดงให้เห็นว่าการตั้งชื่อหมู่บ้านมีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศวิทยา เรื่องใดบ้าง

1. จากการสำรวจข้อมูลเรื่องเล่า ตำนาน พบว่าในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีความนิยมนำสิ่งแวดลอมในนิเวศวิทยามาตั้งเป็นชื่อบ้าน-นามเมือง สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 6 ประเภท คือ

1.1 การตั้งชื่อโดยอิงจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ การตั้งชื่อหมู่บ้านที่อิงกับลักษณะภูมิประเทศ

และสิ่งแวดล้อมโดยตรงสะท้อนถึงการเชื่อมโยงระหว่างคนกับพื้นที่อยู่อาศัย ที่เป็น ภูเขา เช่น “ภูบ่อปิด” “ภูสวรรค์” “ภูกระแต” “ปากภู” เป็นชื่อที่สื่อถึงลักษณะของภูเขาหรือพื้นที่ที่มีภูมิประเทศสูง เช่น ภูเขา หรือเนินเขา เป็นต้น แสดงถึง น้ำ เช่น “น้ำภู” “หนองผักก้าม” “ห้วยกระทิง” “ห้วยหวาย” “ห้วยลึก” แสดงถึงการตั้งชื่อที่อิงกับแหล่งน้ำ เช่น แม่น้ำ, ห้วย, หนองน้ำ หรือแหล่งน้ำในพื้นที่ แสดงถึง ดิน/นา เช่น “นาเงิน” “นาอ้อ” “นาโป่ง” “นาข้าว” ชื่อในกลุ่มนี้แสดงถึงการตั้งชื่อหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร หรือพื้นที่ทำการเกษตร เช่น นา, ทุ่งนา, พื้นที่การเพาะปลูก

1.2 การตั้งชื่อโดยใช้สัตว์ประจำถิ่น สะท้อนถึงแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ในพื้นที่ เช่น “แหล่งควาย” “ภูกระแต” “ห้วยกระทิง” การตั้งชื่อหมู่บ้านอาจจะสะท้อนถึงสัตว์ที่มีความสำคัญในชีวิตความเป็นอยู่หรือการเกษตรของชุมชน เช่น การเลี้ยงควาย ซึ่งเป็นสัตว์ที่พบได้บ่อยในภาคอีสานของประเทศไทย

1.3 การตั้งชื่อจากพืช ผลไม้ สะท้อนถึงพืชหรือผลไม้ที่พบในพื้นที่หรือที่เป็นที่รู้จักกันในชุมชน เช่น “หนองผักก้าม” “หนองมะม่วง” “ห้วยสีเสียด” เป็นการตั้งชื่อที่เกี่ยวข้องกับพืชหรือผลไม้ในพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเกษตรหรือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชีวิตประจำวัน

1.4 การตั้งชื่อจากลักษณะสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น “บ้านตัว” สะท้อนถึงสิ่งแวดล้อมที่มีต้นตัวอยู่ “บ้านใหม่” สะท้อนถึงการขยายตัวจากชุมชนเก่า ตั้งเป็นชุมชนในสิ่งแวดล้อมใหม่ “บ้านแอ” สะท้อนถึงผู้คนทยอยตามกันมาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชน (ชาวอีสานเรียกว่า แอ) การตั้งชื่ออาจสะท้อนการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลง เช่น “ตัวน้อยพัฒนา” “บ้านสะอาด” เป็นชื่อที่อาจสะท้อนถึงการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านในเชิงการจัดการทรัพยากรหรือการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม

1.5 การตั้งชื่อจากลักษณะหรือสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสังคม เช่น “บ้านวังแคน” และ “บ้านขอนแก่น” สะท้อนจากเรื่องเล่าถึงประวัติก่อนการตั้งหมู่บ้านว่าพบขอนแก่นแดงและไม้ตะเคียน (ชาวอีสานเรียกไม้แคน) ถูกฝังดินอยู่บริเวณริมแม่น้ำเลย เมื่อตั้งหมู่บ้านสร้างวัดเสร็จ ได้มีการขนย้ายมาเก็บไว้ที่วัดจนกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของคนในหมู่บ้านเป็นสัญลักษณ์ของความร่วมมื้อมีความตั้งใจของคนรุ่นบุกเบิกก่อร่างสร้างชุมชนขึ้นมา ต่อมาชาวบ้านมีพิธีกรรมสักการะ ซึ่งการจัดงานสื่อนัยยะความกตัญญูต่อผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน สืบทอดเป็นประเพณีบุญประจำปีของหมู่บ้านในปัจจุบัน

1.6 การตั้งชื่อที่สะท้อนถึงสิ่งแวดล้อมโดยรวม เช่น บ้านโพธิ์ป่าแดง สะท้อนถึงการใช้ชีวิตและการปรับตัวของชุมชนตามลักษณะทางธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัว การตั้งชื่อหมู่บ้านการสะท้อนถึงแนวคิดในระบบนิเวศวิทยา เช่น บ้านภูสวรรค์ เป็นการให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ และการใช้สิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านทำให้สามารถเข้าใจบริบทของพื้นที่ได้ดีขึ้น เช่น บ้านห้วยลึก บ้านนาดินดำ บ้านนาทราย เป็นต้น

2. จากข้อมูลเรื่องเล่า ตำนานที่พบว่าในเขตอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ถึงความเกี่ยวข้องกับ

นิเวศวิทยา สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 7 ประเภท คือ

2.1 เรื่องเล่า ตำนาน เกี่ยวข้องกับน้ำ จากการสำรวจพื้นที่ พบลำน้ำที่สำคัญไหลผ่านอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย คือ ลำน้ำเลย ลำน้ำลาย และลำน้ำหมาน จากเรื่องเล่าเกี่ยวกับลำน้ำ สะท้อน แนวคิด นิเวศวิทยาวัฒนธรรม ของคนเมืองเลย ถึงการมีวิถีชีวิตอิงแอบกับธรรมชาติ สายน้ำลำธาร เป็นเป็นองค์ประกอบหลักในการดำรงชีพล้วนย่อมาศัยแหล่งน้ำ ในการอุปโภค บริโภค สื่อถึงความอุดมสมบูรณ์อันเป็นดินแดนในอุดมคติของผู้คนในวิถีการเกษตร

2.2 เรื่องเล่า ตำนานที่เกี่ยวข้องกับดิน/นา จากข้อมูลพื้นที่ภาคสนาม พบความนิยมในการนำเอาเรื่องของพื้นดิน ที่นำมาตั้งเป็นชื่อบ้าน นามเมือง ทำให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับพื้นดิน พื้นที่นา การให้ความสำคัญกับข้าว สะท้อนวัฒนธรรมการรับประทานคร่าวของคนไทย ความนิยมเรื่องของที่ดินและที่นา นำมาตั้งเป็นชื่อบ้าน คือการให้ความสำคัญกับอาหาร สนใจกับเรื่องของปากท้อง อันเป็นวัฒนธรรมของคนอีสานมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังปรากฏคำทักทายของคนอีสานว่า “ไปไสมา กินข้าวไป” ญาอีสานที่ว่า “ทุกข์บ่มีเสื่อผ้า ผาเหือนพอลื้ออยู่ ทุกข์บ่มีข้าวอยู่เล่า นอนลื้อยุบเป็น” เป็นต้น

2.3 เรื่องเล่า ตำนานที่เกี่ยวข้องกับต้นไม้ จากข้อมูลพื้นฐานพบว่าพื้นที่ในอำเภอเมืองเลย สภาพภูมิประเทศ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำและหุบเขา ป่าไม้จึงเป็นแหล่งธรรมชาติที่สำคัญ ความนิยมนำเอาต้นไม้มาตั้งเป็นหมู่บ้าน จึงเป็นอีกแนวคิดที่สะท้อนเห็นถึงความเป็นนิเวศวิทยาของคนเมืองเลย ที่ให้ความสำคัญกับป่าไม้ ว่าเป็นแหล่งทรัพยากรทางนิเวศวิทยาที่ผู้คนสามารถพึ่งพาอาศัยใช้ต้นไม้ในการสร้างที่อยู่อาศัย ใช้เป็นเชื้อเพลิงในการประกอบอาหาร ใช้เป็นแหล่งเก็บสมุนไพรเป็นแหล่งของยารักษาโรค ฯลฯ ความนิยมนำชื่อต้นไม้มาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านโดยตรง เช่น บ้านสงเป้อย จากเรื่องเล่า “สง” เพี้ยนมาจาก คำว่า “ซ่ง” หมายถึง ดงป่าไม้ ส่วนคำว่า “เป้อย” มาจากคำเรียกชื่อ ต้นไม้ยืนต้นชนิดหนึ่ง ชาวอีสานเรียกว่า ต้นเป้อย ภาคกลางเรียกว่า ต้นตะแบก นอกจากนี้ยังมีการนิยมเอาชื่อต้นไม้ในท้องถิ่น มาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน เช่น บ้านหนองมะผาง บ้านท่ามะนาว บ้านท่าวังแคน เป็นต้น

2.4 เรื่องเล่า ตำนานที่เกี่ยวข้องกับภูเขา/ถ้ำ พบข้อมูลจากการลงสำรวจพื้นที่ของอำเภอเมือง จังหวัดเลย มีสภาพภูมิประเทศที่มีความเป็นพื้นที่พิเศษกว่าจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสาน คือลักษณะของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา จึงมีความนิยมที่นำเอาชื่อภูเขาหรือถ้ำมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านหรือสถานที่สำคัญๆ เช่น ตำนานวัดถ้ำกลบ เรื่องเล่าว่าภายในถ้ำมีเมล็ดข้าวหรือกลบถูกฝังจนกลายเป็นหินอยู่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นของคนโบราณ ปัจจุบันหินก้อนนั้นหายไปเชื่อว่าการขโมยไปจากถ้ำ เหลือเพียงตำนานจนกลายเป็นที่มาของวัดถ้ำกลบ ตำนานภูแข่ง เล่ากันสืบกันว่า มีการค้นพบข้าวของมีค่ามากมายในถ้ำ เช่น พระพุทธรูป ทองคำ และเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งมีลักษณะเล็กกว่าฉาบ ใหญ่กว่าฉิ่ง เรียกว่า “แข่ง” จึงเรียกชื่อภูเขาว่า “ภูแข่ง” เป็นต้น

2.5 เรื่องเล่า ตำนานที่เกี่ยวข้องกับบุคคล/วัฒนธรรม พบเรื่องเล่าและตำนานเกี่ยวกับชื่อ

บุคคล/วัฒนธรรม ในประวัติความเป็นมาการตั้งชื่อบ้านสะท้อนถึงวัฒนธรรมและความเชื่อเกี่ยวกับผู้นำหรือผู้ก่อตั้งบ้านคนแรก เช่น เพชรเจริญ หรือ บ้านกำเนิดเพชร ที่อาจเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญในอดีตคือ นายเทียน กำเนิดเพชร หรือชื่อทางการคือ หลวงพินิจคนาลักษณ์ เป็นต้น

2.6 เรื่องเล่า ตำนานที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ พบเรื่องเล่าและตำนานเกี่ยวกับสัตว์ ประวัติความเป็นมาการตั้งชื่อบ้านสะท้อนถึงวัฒนธรรมและความเชื่อ ที่มีความเชื่อมโยงกับสัตว์ท้องถิ่น เช่น บ้านแหล่งควาย บ้านภูกระแต ห้วยกระทิง เป็นต้น

2.7 เรื่องเล่า ตำนานที่เกี่ยวข้องกับนิเวศวิทยาเกี่ยวกับลักษณะอื่นๆ สะท้อนถึงวัฒนธรรมและความเชื่อที่หลากหลาย เช่น การตั้งชื่อบ้านตามลักษณะวัฒนธรรมชุมชนหรือความเจริญ เช่น “บ้านเจริญสุข” เดิมใช้ชื่อหมู่บ้านคือ บ้านน้อย เพราะมีการแยกตัวออกมาจากหมู่บ้านนาดิน ต่อมาเมื่อชุมชนมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาก มีประชากรอาศัยอยู่มากจึงได้ทำการตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่โดยใช้ชื่อว่า หมู่บ้านโนนทัน ตามชื่อของผู้ที่เข้ามาทำการจัดตั้งหมู่บ้าน และต่อมาอีกไม่นานชาวบ้านก็ได้มีการจัดตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่เพื่อให้หมู่บ้านมีความเจริญรุ่งเรืองจึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า หมู่บ้านเจริญสุข เป็นต้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

ข้อค้นพบ ในการวิจัยเรื่อง วรรณกรรมท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเชิงนิเวศกรณศึกษา เรื่องเล่าและตำนานในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

ประเด็นแรก การเดินทางเคลื่อนย้ายผู้คนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเลย จากเรื่องเล่า ตำนานความเป็นมาของตั้งชื่อหมู่บ้าน ทำให้พบข้อมูลการเคลื่อนย้ายแสวงหาที่อยู่ ที่ทำกินของคนสมัยโบราณสะท้อนถึงวิธีการสร้างบ้านแปงเมืองของผู้คนสมัยก่อน สามารถเชื่อมโยงความเป็นวัฒนธรรมร่วม แสดงถึงความเป็นมาของผู้คนระหว่างชุมชน ผ่านเรื่องเล่า ตำนานการเคลื่อนย้ายผู้คน โดยอาศัยเส้นทางจากทิศตะวันตกของจังหวัดเลย ว่ามีการเดินทางมาจากจังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดพิษณุโลก มาอาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดเลย พบในเรื่องเล่าบ้านถิ่น เรื่องเล่าความเป็นมาบ้านห้วยนา เรื่องเล่าตำบลเสี้ยว เรื่องเล่าตำบลกกตู เรื่องเล่าตำบลกกทอง เรื่องเล่าตำบลน้ำหมาน เรื่องเล่าตำบลนาอาน เรื่องเล่าตำบลนาโป่ง และเรื่องเล่าบ้านท่าแพ ตำบลเมือง สอดคล้องกับการศึกษาของนิภาวดี ทะไกรราช (2544) ได้ศึกษาเกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรม กล่าวถึงการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศที่ตั้งถิ่นฐานมีการจำแนกพื้นที่ในการใช้ประโยชน์ และมีการปรับตัว มีการใช้ภูมิปัญญา ความคิด ความเชื่อ เป็นเครื่องมือในการดำรงอยู่อย่างสัมพันธ์ภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อม วิธีชีวิตของคนในชุมชนเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของชุมชน

การเคลื่อนย้ายผู้คนตามลำน้ำสวย บางส่วนอพยพมาจาก อำเภอนาดัง บางส่วนมาจากจังหวัดหนองบัวลำภู สังเกตจากการใช้ภาษามีความแตกต่างจากภาษาถิ่นเมืองเลย ซึ่งชาวเลยมักเรียกชาวอีสาน

กลุ่มอื่น ที่มีภาษาพูดต่างจากกลุ่มตนว่า “ไทใต้” หมายถึง คนอีสานที่อยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดเลย และจำนวนหนึ่ง เป็นผู้หนีภัยของการเมืองในยุคของการเผยแพร่ระบบคอมมิวนิสต์ มาจากอำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี เข้ามาจับจองพื้นที่ทำมาหากินจนกลายเป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ในปัจจุบัน ซึ่งข้อสังเกตบางประการ พบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ป่าสงวน ป่าเสื่อมโทรม ไม่มีเอกสารสิทธิ์ การถือครองอย่างเป็นทางการ แต่ชาวบ้านก็ถือสิทธิ์ยึดครองอาศัยแหล่งธรรมชาติเป็นที่ทำมาหากินเลี้ยงชีพมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันสอดคล้องกับการให้ความหมายในด้านของการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของธนิ เลิศชาญฤทธิ์ (2554) กล่าวว่า การศึกษาทรัพยากรทางวัฒนธรรม สามารถทำให้เห็นถึงผลผลิตของวัฒนธรรมทั้งในอดีตและปัจจุบันที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์สอดคล้องกับการศึกษาของธนิ ใจเที่ยง (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง นิเวศวิทยาชาวนาโดยมุ่งศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาทางนิเวศของชาวนา ทั้งในด้านประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน แสดงถึงภูมิปัญญา-วัฒนธรรมกับมิติทางนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม การสร้างองค์ความรู้ มีโลกทัศน์แห่งชีวิตคือการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อกูลเป็นส่วนหนึ่ง อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ ซึ่งเป็นรากฐานต่อการจัดการนิเวศให้เกิดดุลยภาพ

ประเด็นที่สองคือ การศึกษาเนื้อหาประวัติความเป็นมาของชุมชน สามารถทำให้ชุมชนรุ่นหลังมองเห็นภาพประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนท้องถิ่น ผ่านวรรณกรรมที่มีการส่งต่อ สืบทอดแนวคิด การต่อสู้ช่วงชิง การทับซ้อนของพื้นที่ทางความคิดและพื้นที่ทางสังคมอุดมการณ์ทางการเมือง การเคลื่อนย้ายผู้คนมาจากสาเหตุหลักๆ ดังนี้ คือ 1) เกิดจากโรคระบาด เช่น เรื่องเล่าบ้านหนองมะผาง ย้ายหนีโรคระบาดมาจากบ้านนาอ้อ เรื่องเล่าตำบลกกตู เรื่องเล่าบ้านกกทอง เรื่องเล่าบ้านกอไฟโพน เป็นต้น 2) เกิดจากสงครามหรือภัยพิบัติ เกิดน้ำท่วมใหญ่ เช่น เรื่องเล่าบ้านท่ามะนาว ย้ายเข้าหมู่บ้านนาอ้อ หนองมะผาง บ้านปากภู บ้านน้ำภู บ้านโพน เป็นต้น 3) แสวงหาถิ่นทำมาหากินใหม่ เช่น เรื่องเล่าตำบลน้ำสวย เรื่องเล่าตำบลนาโป่ง เรื่องเล่าบ้านนาโคก เรื่องเล่าตำบลศรีสองรัก เรื่องเล่าตำบลกกตู เป็นต้น

การเคลื่อนย้ายผู้คนจากการทำมาค้าขาย มีการเคลื่อนย้ายของผู้คนโดยอาศัยลำน้ำเลย และลำน้ำสาขา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเลย เป็นเส้นทางสัญจรค้าขายระหว่างอำเภอเชียงคาน และจังหวัดเลย พบว่ามีเรื่องเล่าความเป็นมาบ้านนาอ้อ บ้านท่ามะนาว บ้านท่าข้าม แสดงให้เห็นถึงเส้นทางสัญจรค้าขายสมัยโบราณ ที่อาศัยแม่น้ำโขงเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างประเทศ พอเข้าสู่ลำน้ำสาขาคือลำน้ำเลยซึ่งสามารถเดินทางต่อ เอาสินค้ากระจายเข้าสู่ตัวเมืองชั้นในของตัวจังหวัดเลยได้ หากเมื่อเรานำมาอภิปรายผลโดยการนำแนวคิดทางสายวัฒนธรรมตามทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของคิราพร ณ ถลาง (2552) ที่กล่าวไว้ว่า เมื่อผู้คนมีการเคลื่อนย้ายเดินทางจากที่หนึ่ง ไปยังอีกที่หนึ่ง สิ่งที่เดินทางติดตามไปด้วยคือเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน อันแสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมมีการเดินทางติดตามผู้คนไปด้วย จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การเดินทางสัญจรของผู้คนสมัยก่อน ใช้การเดินทางแม่น้ำเป็นหลักในการค้าขาย หรือโยกย้ายถิ่นฐาน จากการศึกษาที่ตั้งบ้านเรือน สภาพภูมิศาสตร์ที่แสดงข้อมูลพื้นฐาน จะพบว่าการตั้งบ้านเรือนไว้

ริมฝั่งลำน้ำเลย จึงเป็นข้อสรุปสมมติฐาน ตามแนวทางทฤษฎีแพร่กระจายทางวัฒนธรรมได้ว่า การที่ค้นพบหลักฐานเรื่องเล่า ถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาวจีน ญวน ลื้อ นั้นอาจเป็นหลักฐานสะท้อนให้เห็นว่า ผู้คนชาวชุมชนบ้านนาอ้อ บ้านท่ามะนาว ชาวตำบลกุดป่อง ที่มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ ได้อาศัยแม่น้ำโขงและลำน้ำเลย เป็นสายน้ำวัฒนธรรมในการเดินทางสัญจรไปมาของผู้คน ทำให้ปรากฏร่องรอยหลักฐาน เรื่องเล่า ที่แสดงถึงการเคลื่อนย้ายของผู้คนที่อยู่ห่างไกลมาตั้งรกรากถิ่นฐานทำมาหากินบนแผ่นดินอีสานมาตั้งแต่ครั้งโบราณ สอดคล้องกับสายันต์ ไพเราะญจิตร (2550) ที่กล่าวว่า มรดกทางวัฒนธรรมคือวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่าในฐานะที่เป็นเครื่องแสดงออกถึงรากฐานและความเป็นมาของวัฒนธรรมจึงไม่ได้อยู่ที่ลักษณะทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังอยู่กับความสัมพันธ์ชุมชนในแง่ของจิตใจและจิตวิญญาณ แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของวิถีชีวิตของกลุ่มชนและคุณค่าทางประวัติศาสตร์

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้

หน่วยงานราชการ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรนำงานวิจัยเรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดการด้านพื้นที่ทางวัฒนธรรม เช่น พัฒนาต่อยอดประวัติหมู่บ้านให้เป็นการแสดงของนักเรียน คนในชุมชนนำแนวคิดการจัดการรักษาระบบนิเวศไปพัฒนาสู่หมู่บ้านโฮมสเตย์ หมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงวิถีเกษตร ฯลฯ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเล่า ตำนานที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ โดยเฉพาะลึกในเรื่องของพื้นที่ เพราะจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า ยังมีสถานที่ตามธรรมชาติ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเลย อีกหลายสถานที่ ที่น่าสนใจ เช่น ตำนานเกี่ยวกับคังน้ำ ตำนานภูเข่า ตำนานป่าศักดิ์สิทธิ์ ตำนานเหล่านี้ล้วนมีส่วนเสริมให้การจัดการพื้นที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์ เป็นพื้นที่พิเศษ หากมีการศึกษาอย่างจริงจัง เชื่อเป็นอย่างยิ่งว่าจักเป็นคลังความรู้ สามารถนำมาวิเคราะห์ตามแนวคิดทางการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมได้

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

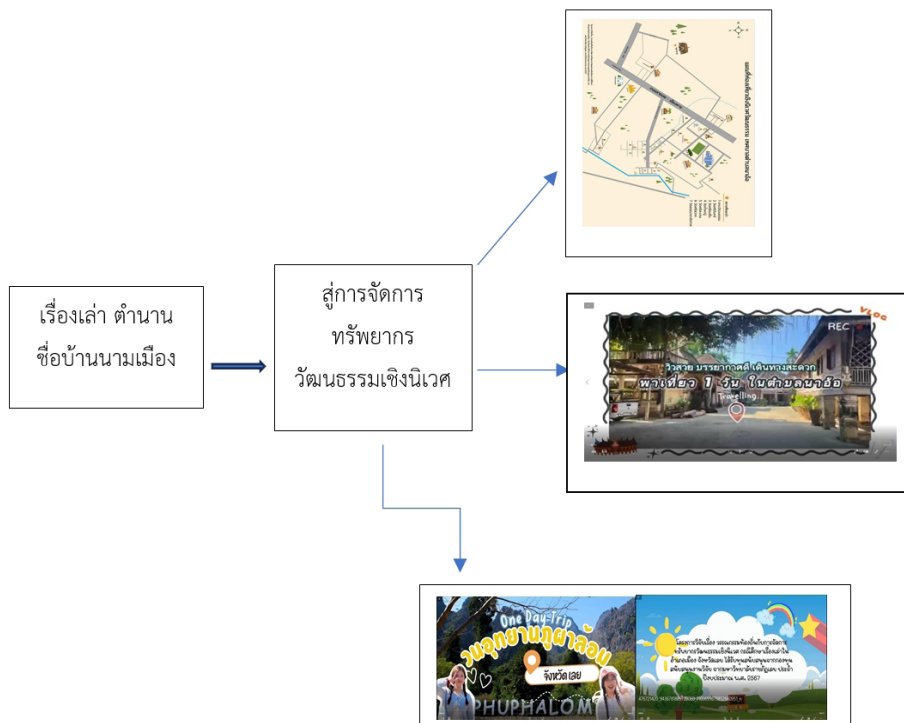
กระบวนการขั้นตอนของการสำรวจข้อมูลประวัติความเป็นมาชื่อบ้านนามเมือง เพื่อจำแนกและจัดหมวดหมู่ ประเภทที่ความหมายการตั้งชื่อบ้านสัมพันธ์กับระบบนิเวศ ชั้นวิเคราะห์เรื่องเล่า ตำนานท้องถิ่น ส่ององค์ความรู้นำไปใช้ในการจัดการพื้นที่ การจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ ดังนี้

1. แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเชิงจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ พบว่า บริเวณโดยรอบวัดถ้ำกลบ มีถ้ำรววัดถุ เช่น ศาลา ภูมิ วิหาร อุโบสถไม้ทั้งหลัง เจดีย์สำหรับเก็บอัฐิหลวงปู่อร่าม เป็นจุดเด่น สะดุด

สายตา มองเห็นได้ในระยะไกล สภาพโดยรอบวัดเป็นวัดป่า มีป่าไม้ยืนต้น สลับซับซ้อนเขียวชอุ่ม เป็นแหล่งเพาะพันธุ์พืชสัตว์ เก็บของป่า ประเภทเห็ด หน่อไม้ ให้ชาวบ้านได้หากินตามฤดูกาล นอกจากนี้ ทางวัดได้สร้างอ่างเก็บน้ำไว้บนภูเขา ทำให้บริเวณโดยรอบเขียวจีด้วยแหล่งน้ำ สร้างความสมดุลให้กับระบบนิเวศจากการลงพื้นที่ พบสถานที่อีกแห่งที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางนิเวศได้ คือสะพานข้ามลำน้ำเลย เชื่อมระหว่างบ้านโพนสว่างกับบ้านท่ามะนาว หากมีเอกชนหรือหน่วยงานท้องถิ่นพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีศาลาพักผ่อนน้ำ ให้นักท่องเที่ยวมาทำกิจกรรมพักผ่อน มีร้านอาหารบริการ มีกิจกรรมพายเรือชมธรรมชาติ มีลานค้าขายสำหรับขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ก็จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางนิเวศเชื่อมโยงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ได้

2. การนำเรื่องเล่า ตำนานจากภาคสนามมาจัดทำเป็นแผนที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้แก่เทศบาลตำบลนาอ้อ โดยบูรณาการความรู้ สู่การจัดการพื้นที่ ให้ออกมาในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวในเขตเทศบาลตำบลนาอ้อเผยแพร่ในเว็บไซต์ของเทศบาล และเป็นแผ่นป้ายไว้นิลขนาด 1.65 X 3 เมตร ติดไว้ที่สำนักงานเทศบาลตำบลนาอ้อ เพื่อเป็นข้อมูลบริการให้ประชาชนผู้สนใจและนักท่องเที่ยวได้รับทราบแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ที่น่าสนใจในเขตเทศบาลตำบลนาอ้อ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กตัญญู ชูชื่น. (2543). *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์.
- กองโบราณคดี กรมศิลปากร. (2531). *ตำนานและนิทานพื้นบ้านอีสาน*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- ธนิช เลิศชาญฤทธิ. (2554). *การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ธันวา ใจเที่ยง. (2550). *นิเวศวิทยาชาวนา: ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาทางนิเวศของกลุ่มชนชาวนาลุ่มแม่น้ำโขง*. กทม. ฟลีนธ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์.
- นิภาวดี ทะไกรราช. (2544). *นิเวศวัฒนธรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านโคกกลาง ตำบลแคน อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดมหาสารคาม*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2552). *ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สายันต์ ไพรชาญจิตร. (2550). *การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงานพัฒนาชุมชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภารพิมพ์.

การศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยระดับ
อุดมศึกษา และแนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมตามทฤษฎี
วิพากษ์และการสอนแบบซีกค้ำร่วมกับสื่อดิจิทัล
เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์*

A Study of Problems in Teaching Thai Literature in Higher
Education and Learning Management Approaches Based on
Critical Theory and the Jurisprudential Inquiry Model with
Digital Media to Promote Critical Thinking Skills

สถาพร ปุ่มเป้า, กาญจนา วิชญาปกรณ์ และกฤษฎากาญจน์ โตพิทักษ์

Sathaporn Poompao, Kanchana Witchayapapakorn and Kittayakan Topithak

มหาวิทยาลัยนเรศวร, ประเทศไทย

Naresuan University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: sathapornp66@nu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยระดับ
อุดมศึกษา และ 2) ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมตามทฤษฎีวิพากษ์และการสอนแบบซีก
ค้ำร่วมกับสื่อดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่
1) อาจารย์ผู้สอนด้านวรรณกรรมไทย สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ในภาคเหนือ จำนวน 6 คน 2) นิสิตชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาล
งกรณราชวิทยาลัย ในภาคเหนือ จำนวน 35 รูป/คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทย
จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์สภาพปัญหา 1 ฉบับ 2) แบบสอบถาม 1 ฉบับ และ
3) แบบสัมภาษณ์แนวทางการจัดการเรียนรู้ 1 ฉบับ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา

*ได้รับบทความ: 16 พฤษภาคม 2568; แก้ไขบทความ: 25 มิถุนายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 22 กันยายน 2568

Received: May 16, 2025; Revised: June 25, 2025; Accepted: September 22, 2025

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทย คือ (1) ด้านอาจารย์ผู้สอน ได้แก่ หลักการสอน วิธีการสอน เทคนิคการสอน สื่อและแหล่งการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล บทบาทของผู้สอน และบรรยากาศภายในชั้นเรียน และ (2) ด้านผู้เรียน พบว่า มีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.24) โดยมีปัญหามากที่สุด ได้แก่ ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.61) ด้านผู้เรียน ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.66) ด้านเนื้อหาวรรณกรรม ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 1.10) และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.99)

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมตามทฤษฎีวิพากษ์และการสอนแบบซีกค้ำร่วมกับสื่อดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ พบว่า ทฤษฎีวิพากษ์ และการสอนแบบซีกค้ำ เป็นหลักการเรียนรู้วรรณกรรมไทยเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ สื่อดิจิทัล เป็นสื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ซึ่งทั้ง 3 แนวคิดทฤษฎี พัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดเนื้อหาวรรณกรรม การวัดและประเมินผล ปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทยบรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษา; แนวทางการจัดการเรียนรู้; ทฤษฎีวิพากษ์; การสอนแบบซีกค้ำ; สื่อดิจิทัล; ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์

Abstract

This study aimed to: (1) examine the problems in teaching Thai literature in higher education, and (2) explore instructional approaches based on critical theory and the Jurisprudential Inquiry Model integrated with digital media to enhance critical thinking skills. This research uses mixed methodologies, incorporating both quantitative and qualitative approaches. The participants consisted of: (1) six Thai literature instructors from the Thai Language Teaching at Mahachulalongkornrajavidyalaya University in the northern; (2) thirty-five third-year students enrolled in the same program and region; and (3) seven experts in Thai literature instruction at the higher education level. The research instruments included: (1) one interview form on instructional problems, (2) one questionnaire, and (3) one interview form on instructional approaches. Data were analyzed using statistics such as mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), and content analysis.

The findings revealed that:

1. The problems in teaching Thai literature were categorized into two dimensions: (1) Instructor-related problems, which included issues concerning instructional principles, methods, techniques, learning materials and resources, learning activities, assessment and evaluation, the role of the instructor, and the classroom environment; (2) Learner-related problems, which were found to be at a high level ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.24). The most prominent issue was the lack of learning materials and resources ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.61), followed by learner-related factors ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.66), literature content ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 1.10), and learning activities ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.99).

2. The instructional approach based on Habermas's critical theory and the Jurisprudential Inquiry Model, combined with digital media, was found to be effective in fostering learners' critical thinking skills. Critical theory and the Jurisprudential Inquiry, value reasoning, and discussion of controversial issues, while digital media support the learning activities. These three components can be integrated into a comprehensive learning management model, which includes the selection of literary content, assessment and evaluation strategies, supportive learning factors, to ensure effective and goal-oriented instruction in Thai literature.

Keywords: Teaching problems in Thai literature of Higher Education; learning management approaches; Critical theory; Jurisprudential Inquiry Model; Digital media; Critical thinking skills

1. บทนำ

การเรียนการสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษามีความสำคัญต่อผู้เรียนอย่างยิ่ง แต่ในปัจจุบันการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยกำลังเผชิญกับปัญหาและความท้าทายหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอน (เมธี อนันต์, 2567, หน้า 142-158) โดยปัญหาหลักที่เผชิญคือ การขาดความสนใจจากผู้เรียน ผู้เรียนหลายคนรู้สึกว่าการเรียนวรรณกรรมไทยไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับความสนใจหรือไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน จึงทำให้ขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ (กึ่งกาญจน์ บุณณสินวัฒนกุล, 2560, หน้า 203-213) ดังนั้น การเรียนการสอนวรรณกรรมไทยในยุคปัจจุบันจึงควรมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง

จากการศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยของแต่ละหลักสูตรจากสถาบันระดับอุดมศึกษา มีบริบทที่แตกต่างกันออกไป ดังเช่นงานวิจัยของอรุณทัย อินทนิล, ภคพล คำน้อย และกาญจนา วิชญาปกรณ (2565, หน้า 337-354) ได้สำรวจงานวิจัยด้านการเรียนการสอนวรรณกรรมไทย ช่วงปี พ.ศ. 2555-2564 รวมระยะเวลา 10 ปี พบกับสภาพปัญหา 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ปัญหาที่เกิดจากตัวผู้เรียน คือ มีความรู้พื้นฐานทางภาษาไม่ดีพอขาดความกระตือรือร้นในการเรียน ไม่รักการอ่าน ไม่เห็นคุณค่าของวรรณกรรมไทย 2) ปัญหาที่เกิดจากผู้สอน คือ ขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวรรณกรรมวิธีสอนไม่น่าสนใจ จัดกิจกรรมไม่มีความหลากหลายหรือไม่เหมาะกับช่วงวัยของผู้เรียน และ 3) ปัญหาด้านสื่อที่ใช้ในการสอน คือ สื่อไม่เพียงพอ สื่อการสอนไม่น่าใจเป็นต้น ในทำนองเดียวกัน ดวงมน จิตรจางค์ (2556) กล่าวว่า ปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นเพราะว่าผู้ศึกษาวรรณกรรมไทยคาดหวังว่า วรรณกรรมไทยต้องเป็นหลักแห่งคุณค่าเชิงความรู้ทางภาษาและหลักศีลธรรมวิธีการศึกษาจึงเป็นหลักการสำเร็จรูปให้เรียนรู้เนื้อเรื่องแล้วจดจำข้อสรุปทางคุณค่า นั้นเท่ากับว่าขาดการตีความและวิพากษ์วิจารณ์ด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนมีทัศนคติเชิงลบต่อวรรณกรรมไทย ดังนั้น การได้ทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลให้การเรียนรู้วรรณกรรมไทยไม่บรรลุวัตถุประสงค์ จึงเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา และออกแบบการเรียนรู้วรรณกรรมไทยอย่างเหมาะสม

แนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทยที่สอดคล้องกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยมีหัวใจสำคัญคือ ผู้เรียนต้องเกิดทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ดังที่ กิ่งกาญจน์ บุณณสินวัฒนกุล (2560, หน้า 203-213) ได้กล่าวถึงหลักการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทย ควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดและคิดเป็น หากแต่ผู้เรียนจะรู้จักคิดได้นั้น ก็ขึ้นอยู่กับผู้สอนที่เป็นผู้เลือกและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้กลั่นกรองความคิดอย่างมีเหตุผล จนเกิดเป็นมโนทัศน์ได้ในที่สุด แนวคิดทฤษฎีที่จะช่วยให้การออกแบบการเรียนรู้วรรณกรรมไทย เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ คือ ทฤษฎีวิพากษ์ของ Habermas (1981; 2004) เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับความหมายในภาษา เน้นการสร้างความรู้ด้วยการกระทำทางการสื่อสาร โดยมีหลักการว่าความรู้เกิดขึ้นจากการได้แลกเปลี่ยนความคิดอย่างอิสระเสรีเปิดโอกาสให้เกิดการตีความเชื่อมโยงการสื่อสารนั้นเข้ากับโลกสังคม มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) พื้นที่สาธารณะ เป็นสถานที่แสดงความคิดอย่างอิสระเสรี ปราศจากข้อจำกัดใดๆ มีความเท่าเทียม และความไว้วางใจ 2) การกระทำทางการสื่อสาร คือ การวิพากษ์และการรับรู้อย่างลึกซึ้งในคุณค่าผ่านกระบวนการสื่อสารทางภาษาที่ต้องอาศัยการตีความสร้างความเข้าใจและเน้นการตีความร่วมกันในสถานการณ์ที่เผชิญบนพื้นที่สาธารณะ (Habermas, 1981) และ 3) ความมีเหตุผล คือ เหตุผลเชิงเครื่องมือ เป็นชุดความรู้ของวิทยาศาสตร์เชิงประจักษ์ เหตุผลเชิงภาคปฏิบัติ ซึ่งเป็นชุดความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การตีความภาษา และเหตุผลเชิงการใช้อำนาจ เป็นการเรียนรู้ผ่านกระบวนการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ที่มีต่อชุดโต้เถียงโต้แย้งต่างๆ ภายใต้สถานะแห่งการสื่อสารที่เปิดกว้าง

การจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทยด้วยทฤษฎีวิพากษ์ ช่วยส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียน นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ที่จะช่วยฝึกฝนความคิด ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมไทยได้หลากหลายมุมมอง คือ การสอนแบบซีกค่าน ดังที่ Joyce, Weil, & Colhoun (2009) ได้เสนอการสอนแบบซีกค่าน นอกจากมีส่วนในการพัฒนาทักษะทางปัญญา การคิดขั้นสูง การตัดสินใจ ทำให้เกิดจิตสำนึกที่ดี มีส่วนร่วมที่จะแก้ปัญหาในสังคม ยังช่วยฝึกฝนผู้เรียนให้เกิดกระบวนการคิดทบทวนถึงคำตอบในมุมมองต่างๆ ที่หลากหลาย รู้จักวิเคราะห์ปัญหา ประมวลข้อมูล อภิปรายปัญหาที่ซับซ้อนรวมถึงประเด็นการโต้แย้งที่มีความเกี่ยวข้องกับทางสังคม การสอนด้วยวิธีนี้ยังกระตุ้นให้เกิดการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างของบุคคลอื่นจะเห็นได้ว่าทั้งทฤษฎีวิพากษ์ และการสอนแบบซีกค่าน มีความสอดคล้องในการนำมาพัฒนาการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทย เพื่อให้การจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทยมีความทันสมัยตอบสนองต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ซึ่งสื่อดิจิทัล เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้เรียนวรรณกรรมไทยมีความน่าสนใจมากขึ้น สื่อดิจิทัลนำเสนอเนื้อหา เช่น ข้อความ กราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เสียง วิดีโอ เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) รวมถึงเนื้อหาดิจิทัลสมัยใหม่อื่นๆ เข้ามาผสมผสานและเชื่อมโยง (ธัญญภัทร์ ศรีเนธิยาคิน, 2564, หน้า 40-55) ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น รวบรวมเนื้อหาไว้อย่างเป็นระบบในรูปแบบที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกทุกที่ทุกเวลา (ยีน ภู่วรรณ, 2558, หน้า 133-156) ดังนั้น สื่อดิจิทัลจะเป็นอีกหนึ่งส่วนสำคัญทำให้การจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ด้วยความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษา และแนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมตามทฤษฎีวิพากษ์และการสอนแบบซีกค่านร่วมกับสื่อดิจิทัล เพื่อวิเคราะห์สรุปผลเป็นข้อมูลสำคัญนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนวรรณกรรมไทย เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในเขตภาคเหนือ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมตามทฤษฎีวิพากษ์และการสอนแบบซีกค่านร่วมกับสื่อดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ด้วยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) อาจารย์ผู้สอนด้านวรรณกรรมไทย สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในเขตภาคเหนือ ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 6 คน ได้แก่ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จำนวน 2 คน วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน จำนวน 2 คน และวิทยาเขตพะเยา จำนวน 2 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และ 2) นิสิตชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในเขตภาคเหนือ ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ที่ผ่านการเรียนรายวิชาด้านวรรณกรรมไทยมาแล้ว จำนวน 35 รูป/คน ได้แก่ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จำนวน 8 รูป/คน วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน จำนวน 18 รูป/คน และวิทยาเขตพะเยา จำนวน 9 รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษา สำหรับอาจารย์ผู้สอนด้านวรรณกรรมไทย จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structural) แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 7 ข้อ และตอนที่ 2 สภาพปัญหาการเรียนการสอนทางด้านวรรณกรรมไทยฯ จำนวน 7 ข้อ เป็นคำถามปลายเปิด ซึ่งผ่านการพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และการตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน โดยมีเกณฑ์ที่ใช้ตัดสิน คือ ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 ผลการตรวจสอบ IOC พบว่า ข้อคำถามทุกข้อ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ แปลผลได้ว่า แบบสัมภาษณ์มีคุณภาพสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ และ 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษา สำหรับนิสิต จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ จำนวน 4 ข้อ และตอนที่ 2 สภาพปัญหาการเรียนการสอนทางด้านวรรณกรรมไทย จำนวน 4 ด้าน ด้านละ 10 ข้อ รวมเป็น 40 ข้อ ซึ่งผ่านการพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และการตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน โดยมีเกณฑ์ที่ใช้ตัดสิน คือ ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 ผลการตรวจสอบ IOC พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป แปลผลได้ว่า แบบสอบถามมีคุณภาพสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) ผู้วิจัยประสานงานกับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับประธานหลักสูตรสาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในเขตภาคเหนือ ทั้ง 3 แห่ง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล สัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน และเก็บรวบรวมข้อมูลจากนิสิตชั้นปีที่ 3 ผ่านช่องทางออนไลน์ Google Form เปิดรับการตอบแบบสอบถาม จำนวน 35 คำตอบ โดยผู้วิจัยลง

พื้นที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์สภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยของอาจารย์ผู้สอน มาสรุปประเด็นสำคัญ จากนั้นทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสร้างข้อสรุป และ 2) นำข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามสภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยของนิสิต มาคำนวณด้วยโปรแกรม Microsoft Excel แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากนั้นเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เพื่อแปลความหมายรายข้อ ซึ่งผู้วิจัยประยุกต์ใช้เกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมตามทฤษฎีวาทกรรมและการสอนแบบซีก้านร่วมกับสื่อดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษา จำนวน 7 ท่าน โดยผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติ คือ เป็นผู้มีความรู้การศึกษาระดับปริญญาเอก ในสาขาวิชาภาษาไทยหรือการสอนภาษาไทย มีประสบการณ์การสอนวรรณกรรมไทยในระดับอุดมศึกษา ไม่นต่ำกว่า 5 ปี และมีผลงานวิจัยหรือผลงานวิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวรรณกรรมไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structural) แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 7 ข้อ และตอนที่ 2 แนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมฯ จำนวน 7 ข้อ เป็นคำถามปลายเปิด ซึ่งผ่านการพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการใช้ภาษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และการตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน โดยมีเกณฑ์ที่ใช้ตัดสิน คือ ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 ผลการตรวจสอบ IOC พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป แปลผลได้ว่า แบบสัมภาษณ์มีคุณภาพสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) ผู้วิจัยประสานงานกับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษา ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ จำนวน 7 คน พร้อมส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลและเครื่องมือการวิจัย และ 3) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามวันเวลาสถานที่ที่ได้นัดหมาย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งแบบเผชิญหน้า และผ่านช่องทางออนไลน์ Google Meet, Facebook, Line ตามความสะดวกของผู้ให้สัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์แนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรม ของผู้เชี่ยวชาญมาสรุปประเด็นสำคัญ จากนั้นทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสร้างข้อสรุป

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษาและแนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมตามทฤษฎีวิพากษ์และการสอนแบบซีกด้านร่วมกับสื่อดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษา

1.1 สภาพปัญหาด้านอาจารย์ผู้สอน พบว่า ประเด็นที่เป็นปัญหาต่อการเรียนการสอนด้านวรรณกรรมไทย ดังนี้ 1) หลักการสอนวรรณกรรมไทย พบว่า ผู้สอนส่วนใหญ่ใช้หลักการให้ความรู้โดยยึดเนื้อหาตามหนังสือตำรามากเกินไป เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจทราบถึงประวัติผู้แต่งความเป็นมา เนื้อเรื่อง ถอดความ แปลความหมายคำศัพท์ และวิเคราะห์คุณค่าที่ได้รับ โดยมอบหมายให้อ่านแล้วนำเสนอหน้าชั้นเรียน ซึ่งหลักการนี้ผู้เรียนจะได้รับการสร้างความรู้ กรอบความคิด และใช้หลักการวิเคราะห์ที่มีลักษณะคล้ายกัน อันไม่ก่อให้เกิดการสร้างมุมมองความคิดที่แปลกใหม่ เมื่อเจอสถานการณ์ที่แตกต่างนอกเหนือไปจากนี้ ผู้เรียนไม่อาจคาดคะเน ถกเถียง โต้แย้ง ขยายความคิดด้วยการใช้เหตุผลต่างๆ มาสนับสนุน และแลกเปลี่ยนความคิดร่วมกับผู้อื่น และยังทำให้ขาดพื้นที่อิสระในการแสดงความคิดเห็นอีกด้วย 2) วิธีการสอนวรรณกรรมไทย พบว่า ผู้สอนส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการบรรยายให้ความรู้ตามเอกสาร การบรรยายประกอบสไลด์ Power Point และให้ผู้เรียนจดบันทึกสรุปความรู้ ซึ่งเป็นวิธีการให้ความรู้แบบสำเร็จรูป วิธีการนี้นอกจากไม่ได้คำนึงถึงลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ยังเป็นวิธีการที่ไม่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด การแก้ไขปัญหา และส่งผลให้ไม่อาจช่วยลดช่องว่างของความแตกต่างระหว่างบุคคลอีกด้วย อีกทั้งผู้สอนใช้วิธีการมอบหมายให้ผู้เรียนอ่านวรรณกรรมเพื่อมุ่งเอาสาระ จากหนังสือตำราเอกสาร แล้วเขียนคำตอบลงในงานหรือแบบฝึกหัดมากเกินไป ซึ่งอาจทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย เพราะผู้เรียนในยุคปัจจุบันเป็นคนรุ่นใหม่ มีทักษะการเรียนรู้และสืบค้นข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีต่างๆ ได้รวดเร็ว ทำให้การเสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้วรรณกรรมไทยของผู้เรียนอาจลดลงได้ 3) เทคนิคการสอนวรรณกรรมไทย พบว่า ผู้สอนหิบบกสิ่งที่ค่อนข้างเป็นนามธรรมหรือสิ่งที่ห่างไกลจากประสบการณ์ของตัวผู้เรียน ผู้สอนยังใช้เทคนิคจากการหิบบกเหตุการณ์ที่เป็นกระแสนิยมบนสื่อสังคมออนไลน์จากความสนใจตามวัยของผู้เรียนได้ไม่มากเท่าที่ควร เพื่อนำมาเชื่อมโยงการวิเคราะห์หรือยกตัวอย่างแสดงความสัมพันธ์กับตัวบทวรรณกรรม เนื่องจากผู้เรียนในยุคปัจจุบันใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นประจำทุกวัน มักจะหิบบกประเด็นที่พบบทพูดคุยและแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน ทำให้ผู้สอนไม่อาจเข้าใจบริบท ขาดการติดตาม และไม่สามารถเชื่อมโยงตัวบทของวรรณกรรมเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ 4) สื่อและแหล่งการเรียนรู้วรรณกรรมไทย พบว่า ผู้สอนใช้เพียงหนังสือตำรา เอกสาร ใบงานและ Power Point เป็นสื่อประกอบการสอนส่วนใหญ่ โดยยึดเนื้อหาและใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามเอกสารและคู่มือมากเกินไป ซึ่งในปัจจุบันสื่อเทคโนโลยีมีความทันสมัยและเกิดขึ้นอย่าง

รวดเร็วเป็นจำนวนมาก เช่น Canva, kahoot, Metaverse, AI, สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น ผู้สอนต้องใช้ทักษะความคล่องแคล่ว และระยะเวลาในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ทำให้เกิดความยุ่งยากในการใช้งาน ส่งผลให้ไม่สามารถผลิตสื่อหรือเลือกสรรวรรณกรรมที่ทันสมัยและตรงต่อความสนใจของผู้เรียน ในส่วนของแหล่งการเรียนรู้ ผู้สอนเน้นให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือภายในห้องสมุด นอกจากจะเกิดปัญหาหนังสือที่ไม่เพียงพอต่อผู้เรียนแล้ว ยังเกิดข้อจำกัดของหนังสือที่ไม่ตรงตามความสนใจของผู้เรียนอีกด้วย อีกทั้งยังเป็นลดความสำคัญของการสนับสนุนการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ เช่น เว็บไซต์ ผลงานที่เผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น 5) กิจกรรมการเรียนรู้วรรณกรรมไทย พบว่า ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้ทราบถึงใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร และทำการถามตอบผู้เรียน กิจกรรมเช่นนี้ช่วยตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนได้ แต่เมื่อพิจารณาจะพบว่าเป็นลักษณะกิจกรรมที่ต้องใช้ความรู้ความจำเป็นอย่างมาก ซึ่งมีขอบเขตขององค์ความรู้ที่ค่อนข้างตายตัว ทำให้ผู้เรียนใช้การคิดเชิงวิพากษ์ได้ไม่มากเท่าที่ควรและไม่อาจนำไปสู่การสร้างสรรค์ความคิดใหม่ๆ ได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งผู้สอนมอบหมายงานเดียวให้ผู้เรียนทำใบงาน แบบฝึกหัด และเข้าค้นคว้าข้อมูลจากห้องสมุด ปฏิบัติตามคำสั่งและกำหนดประเด็นให้ อาจส่งผลให้ผู้เรียนคัดลอกหรือดัดแปลงคำตอบของเพื่อนได้ ทั้งนี้การจัดกิจกรรมที่ยังไม่หลากหลายทำให้ผู้เรียนไม่ได้รับการฝึกฝนให้เกิดทักษะสำคัญ เช่น การสื่อสาร การวางแผน การทำงานเป็นทีม การมีปฏิสัมพันธ์ ฯลฯ ย่อมส่งผลต่อเจตคติเชิงลบต่อการเรียนวรรณกรรมไทยได้ 6) การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวรรณกรรมไทย พบว่า ผู้สอนให้ความสำคัญกับการประเมินผลลัพธ์ปลายทางมากกว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างทาง เน้นการใช้เครื่องมือที่วัดเป็นแบบปรนัย ผิด/ถูก ตรวจสอบคำตอบให้คะแนนจากใบงาน แบบฝึกหัด เป็นหลัก การประเมินผลในลักษณะนี้อาจจะยังไม่ครอบคลุมการประเมินจากสภาพความเป็นจริง เนื่องจากพื้นฐานของผู้เรียนมีความถนัดที่แตกต่างกัน เช่น การเขียนอธิบายคำตอบ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน (Rubric) ที่ชัดเจน การพูดนำเสนอ การสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น 7) บทบาทของผู้สอนวรรณกรรมไทย พบว่า ผู้สอนส่วนใหญ่ใช้ความรู้และประสบการณ์ตามที่ได้สั่งสมมาเพื่อใช้ถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียน บทบาทเช่นนี้ผู้เรียนอาจจะยึดเอาผู้สอนเป็นศูนย์กลางความรู้มากจนเกินไป อีกทั้งการที่ผู้สอนมีบทบาทในการเลือกขาดของเนื้อหาวรรณกรรมตามหลักสูตรที่นำมาใช้สอนมากจนเกินไปนั้น อาจทำให้ผู้เรียนไม่ได้รับการแนะนำวรรณกรรมนอกเหนือจากหลักสูตรที่ยังมีอีกหลากหลายแง่มุม และ 8) บรรยายกาศภายในชั้นเรียน พบว่า ผู้สอนมุ่งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจากการตอบคำถามเป็นส่วนใหญ่ ในเชิงบวกผู้เรียนเกิดความภูมิใจและได้รับคะแนนจากการตอบคำถาม แต่ในอีกมุมหนึ่งเป็นการสร้างบรรยากาศการแข่งขันโดยที่ไม่รู้ตัว เมื่อผู้เรียนตอบคำถามผิดอาจเกิดความรู้สึกเขินอายหรือสูญเสียความมั่นใจเมื่อมีการตอบคำถามเกิดขึ้นอีก ส่งผลให้บรรยายกาศภายในชั้นเรียนเป็นพื้นที่กดดันและสร้างกำแพงความหวาดกลัวขึ้นในใจ

1.2 สภาพปัญหาด้านผู้เรียน สรุบบัญญาการเรียนการสอนด้านวรรณกรรมไทย ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษาของนิสิต

รายการ	($\bar{X}$)	0.41	มากที่สุด
ด้านที่ 1 สภาพปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
1. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิด เพื่อค้นหาคำตอบด้วยตนเอง	3.40	1.03	มาก
2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่มีความหลากหลาย ไม่แปลกใหม่ และไม่น่าสนใจ	4.23	0.81	มาก
3. เน้นการบรรยาย ขาดการส่งเสริมผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ หรือลงมือปฏิบัติ	4.34	0.68	มาก
4. ตอบข้อซักถามตรงประเด็น และให้ข้อมูลย้อนกลับได้ทันทั่วทั้งที่	4.31	0.68	มาก
5. อธิบายเนื้อหา และยกตัวอย่างประกอบไม่ชัดเจนหรือเข้าใจได้ยาก	2.57	1.40	ปานกลาง
6. มีการสอนเกินขอบเขตของเนื้อหา และเล่าเรื่องอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง	4.03	0.82	มาก
7. วัดและประเมินผลไม่ตรงกับขอบเขตเนื้อหาที่สอน	3.37	0.84	ปานกลาง
8. มอบหมายงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของวรรณกรรมที่เรียน	3.29	0.83	ปานกลาง
9. ใช้เวลาในการสอนเกินระยะเวลาที่กำหนด	3.23	1.00	ปานกลาง
10. ขาดทักษะการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยี และเข้าถึงสื่อดิจิทัล	4.06	0.84	มาก
รวม	3.68	0.99	มาก
ด้านที่ 2 สภาพปัญหาด้านผู้เรียน			
1. ไม่ชอบเรียนวรรณกรรม	4.29	0.67	มาก
2. ไม่ชอบอ่านวรรณกรรม	4.71	0.46	มากที่สุด
3. มีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์เดิมไม่เพียงพอ	4.63	0.49	มากที่สุด
4. วิจารณ์ หรือแสดงความคิดเห็นของวรรณกรรมที่อ่านไม่ได้	4.34	0.68	มาก
5. วรรณกรรมเป็นเรื่องไกลตัว	4.03	0.89	มาก
6. ไม่รู้สึกซาบซึ้ง หรือไม่เข้าถึงแก่นแท้ของวรรณกรรม	4.63	0.60	มากที่สุด
7. การเรียนวรรณกรรมไม่เกิดประโยชน์ในชีวิตจริง	4.03	0.66	มาก
8. ติดการใช้โทรศัพท์เล่นสื่อสังคมออนไลน์	4.86	0.36	มากที่สุด
9. มีภาระงานอื่นๆ ต้องรับผิดชอบ ทำให้เกิดความเหนื่อยล้าในการเรียน	4.83	0.38	มากที่สุด

รายการ	($\bar{x}$)	0.41	มากที่สุด
10. ขาดทุนทรัพย์ในการซื้อหนังสือวรรณกรรมที่สนใจ	4.74	0.61	มากที่สุด
รวม	4.51	0.66	มากที่สุด
ด้านที่ 3 สภาพปัญหาด้านเนื้อหาวรรณกรรม			
1. เนื้อหายากเกินไป	3.60	1.01	มากที่สุด
2. เนื้อหายาวเกินไป	3.57	1.04	มากที่สุด
3. เนื้อหาไม่หลากหลาย	3.43	0.95	มาก
4. เนื้อหาไม่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	3.34	1.00	ปานกลาง
5. เนื้อหาไม่น่าติดตาม	3.89	1.08	มาก
6. เนื้อหาไม่สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัดและประเมินผล	2.89	1.39	ปานกลาง
7. เนื้อหาห่างไกลจากประสบการณ์ของผู้เรียน	3.40	1.09	ปานกลาง
8. เนื้อหาส่วนใหญ่มีแต่ข้อความ ขาดรูปภาพประกอบ	4.63	0.55	มากที่สุด
9. ลำดับเนื้อหาไม่ได้เรียงจากง่ายไปหายาก	3.80	0.96	มาก
10. ใช้ภาษาในการแต่งที่มีความเฉพาะ ทำให้เข้าถึงได้ยาก	4.51	0.61	มากที่สุด
รวม	3.71	1.10	มาก
ด้านที่ 4 สภาพปัญหาด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้			
1. สื่อไม่ทันสมัย ไม่มีความแปลกใหม่	4.63	0.69	มากที่สุด
2. สื่อไม่มีความหลากหลาย	4.57	0.50	มากที่สุด
3. สื่อไม่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้	4.71	0.52	มากที่สุด
4. เนื้อหาของสื่อไม่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4.20	0.80	มาก
5. อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ ลำโพง ภายในห้องเรียนมีสภาพ ไม่พร้อมใช้งาน	4.57	0.65	มากที่สุด
6. ห้องสมุดมีหนังสือวรรณกรรมสำหรับการค้นคว้าไม่เพียงพอ	4.63	0.65	มากที่สุด
7. สภาพบรรยากาศภายในห้องสมุดไม่เอื้อต่อการอ่านวรรณกรรม	4.60	0.55	มากที่สุด
8. สัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ให้บริการไม่เสถียร	4.74	0.44	มากที่สุด
9. อุปกรณ์เทคโนโลยีไม่ทันสมัย มีความล่าช้า	4.54	0.56	มากที่สุด

รายการ	($\bar{X}$)	0.41	มากที่สุด
10. แหล่งข้อมูลวรรณกรรมออนไลน์มีค่าใช้จ่ายสูง	4.66	0.54	มากที่สุด
รวม	4.59	0.61	มากที่สุด
รวมทั้งหมด	4.12	0.24	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้เรียน มีสภาพปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.24) เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาในแต่ละด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ สภาพปัญหาด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.61) รองลงมาได้แก่ สภาพปัญหาด้านผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.66) รองลงมาได้แก่ สภาพปัญหาด้านเนื้อหาวรรณกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 1.10) รองลงมาได้แก่ สภาพปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.99)

2. ผลการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมตามทฤษฎีวาทกรรมและการสอนแบบซีกค่านร่วมกับสื่อดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ดังนี้ 1) แนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมด้วยทฤษฎีวาทกรรมของ Habermas พบว่า เป็นหลักการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการสื่อสาร ผู้เรียนได้วิเคราะห์ตัวบทของวรรณกรรมอย่างลุ่มลึกถูกปลดปล่อยให้หลุดพ้นจากกรอบความคิดเดิมๆ ปราศจากการถูกครอบงำทางความคิดเกิดการตีความได้หลากหลายแง่มุม บนพื้นฐานของการมีเหตุผล มีพื้นที่ในการแสดงออกทางความคิด สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับผู้อื่น ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างอย่างเท่าเทียม และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการนำเสนอสิ่งที่แปลกใหม่ ช่วยให้การเรียนรู้วรรณกรรมมีความหมาย 2) แนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมด้วยการสอนแบบซีกค่าน พบว่า เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยฝึกฝนความคิดของผู้เรียน ในการวิเคราะห์วิจารณ์สถานการณ์ ประเด็นสำคัญหรือปมขัดแย้งต่างๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรม ผ่านกระบวนการของข้อคำถามที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการตั้งข้อสังเกต การสร้างสมมติฐาน การรวบรวมข้อมูล การใช้เหตุผลในการพิจารณาไตร่ตรองข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วน สามารถแสดงจุดยืนและโต้แย้งด้วยการสร้างมุมมองใหม่ๆ จนเป็นที่ยอมรับ นำมาสู่การทบทวนตัดสินใจและเสนอแนวทางแก้ไข ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม 3) แนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมด้วยสื่อดิจิทัล พบว่า สื่อดิจิทัลเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวรรณกรรมได้ดียิ่งขึ้น โดยผู้สอนสามารถใช้สื่อดิจิทัลสร้างสรรค์เนื้อหาและใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้หลายรูปแบบ ผู้เรียนสามารถสืบค้นและเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ หรือนำข้อมูลมาใช้อ้างอิงประกอบการวิเคราะห์วรรณกรรม ผู้สอนสามารถประยุกต์ใช้แพลตฟอร์มต่างๆ บนสื่อดิจิทัล เพื่อเป็นพื้นที่ให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์ ทำงานร่วมกัน สร้างสรรค์ผลงาน และนำเสนอ

เผยแพร่ผลงานที่ได้จากการเรียนรู้วรรณกรรม อีกทั้งผู้เรียนสามารถทบทวนเนื้อหาได้ทุกที่ทุกเวลาโดยไม่มีค่าใช้จ่าย 4) แนวทางการประยุกต์ใช้ทฤษฎีวิพากษ์และการสอนแบบซีกค้ำร่วมกับสื่อดิจิทัลในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วรรณกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ พบว่า ทฤษฎีวิพากษ์และการสอนแบบซีกค้ำมีลักษณะที่สอดคล้องกัน คือ ทฤษฎีวิพากษ์เป็นหลักการสื่อสารที่เปิดกว้างบนพื้นฐานของการมีเหตุผล เช่นเดียวกับการสอนแบบซีกค้ำที่เป็นกระบวนการใช้ความคิดการพิจารณาข้อมูล เพื่ออภิปรายโต้แย้งได้อย่างมีเหตุผล ซึ่งทั้ง 2 แนวคิดทฤษฎี เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ส่วนสื่อดิจิทัลเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาของวรรณกรรมได้ดียิ่งขึ้น และผู้สอนนำมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณกรรมให้เกิดความน่าสนใจ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมตามทฤษฎีวิพากษ์และการสอนแบบซีกค้ำร่วมกับสื่อดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ จึงมุ่งเน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้สามารถวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรม แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนมุมมองร่วมกับผู้อื่น และสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ๆ ได้อย่างอิสระเสรี โดยการกำหนดหน่วยการเรียนรู้ คัดสรรเนื้อหาของวรรณกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาความคิด กำหนดขั้นตอนกิจกรรมการเรียนรู้ที่ชัดเจน พิจารณาเลือกใช้สื่อดิจิทัลที่ทันสมัย วัดและประเมินผลด้วยวิธีการที่เหมาะสม และปัจจัยสนับสนุนที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จ

5) แนวทางการพิจารณาเลือกเนื้อหาวรรณกรรม พบว่า พิจารณาเลือกเนื้อหาของวรรณกรรมร้อยแก้วออกเป็น 2 ประเภท คือ วรรณกรรมสารคดี และวรรณกรรมบันเทิงคดี โดยพิจารณาเลือกตัวบทที่มีเนื้อหาสาระที่ทันสมัย มีความสอดคล้องกับสภาพบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน ตรงตามความสนใจของผู้เรียน มีความเหมาะสมกับช่วงวัยและประสบการณ์ของผู้เรียน เนื้อเรื่องมีความสลับซับซ้อน มีประเด็นถกเถียงหรือปมความขัดแย้งที่มีคำตอบไม่ตายตัว มีลีลาภาษาในการแต่งที่โดดเด่นน่าสนใจ มีความยาวของเนื้อเรื่องที่เพียงพอต่อระยะเวลา และเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง

6) แนวทางการวัดและประเมินผลทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ พบว่า การวัดและประเมินผลทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ โดยใช้วิธีการประเมินตามสภาพความเป็นจริง ต้องมีความครอบคลุมทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ ได้แก่ ความสามารถในการวิเคราะห์วรรณกรรม การตั้งคำถาม การแสดงความคิดเห็น การอภิปรายโต้แย้ง การให้เหตุผล การใช้หลักฐานสนับสนุนความคิด การสร้างสรรค์ผลงาน เป็นต้น เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกคะแนน แบบทดสอบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เป็นต้น โดยมีการกำหนดเกณฑ์ (Rubrics) ในการให้คะแนนที่ชัดเจน เป็นค่าคะแนนที่มีความเที่ยงตรงและเป็นธรรมแก่ผู้เรียนมากที่สุด 7) ปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ พบว่า ปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ 1) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความพร้อมของห้องเรียน สื่อดิจิทัล อุปกรณ์เทคโนโลยี สัญญาณอินเทอร์เน็ต เป็นต้น และ 2) ปัจจัยภายใน ได้แก่ ผู้สอนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาของวรรณกรรม ทฤษฎีวิพากษ์ การสอนแบบซีกค้ำ ใช้สื่อดิจิทัลอย่างคล่องแคล่ว

มีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มีใจเป็นกลาง และผู้เรียนที่มีพื้นฐานความรู้ มีความกล้าแสดงออก ให้ความร่วมมือและเปิดใจในการเรียนรู้ 8) คุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนที่มีทักษะ การคิดเชิงวิพากษ์ พบว่า ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณลักษณะสำคัญที่ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้าน ทักษะ และด้านเจตคติ ด้านความรู้ ได้แก่ มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวรรณกรรม แสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่ เสมอ สามารถเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์เดิมเข้ากับเนื้อหาใหม่ที่เรียน ด้านทักษะ ได้แก่ มีความ กระตือรือร้น มีทักษะการคิดวิเคราะห์ มีความสามารถในการตั้งคำถาม มีทักษะการสื่อสาร มีความ คล่องแคล่วในการใช้สื่อดิจิทัล รู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยี และด้านเจตคติ ได้แก่ มีทัศนคติที่ดี มีใจเปิดกว้าง พร้อมที่เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง มีวินัย มีความรับผิดชอบมีคุณธรรมจริยธรรม และ 9) บทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ พบว่า เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มีความรู้ความ เชี่ยวชาญในเนื้อหาของวรรณกรรม มีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้วรรณกรรม มีความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีวิพากษ์ การสอนแบบซักค่าน และมีทักษะความสามารถในการใช้สื่อดิจิทัล ได้เป็นอย่างดี เป็นผู้มีทักษะในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นแบบอย่างที่ดี มีความยุติธรรม มีความเป็นผู้นำ มีทัศนคติที่ดี มีใจเป็นกลาง มีความยืดหยุ่น และให้ความช่วยเหลือผู้เรียน ได้ 10) สภาพบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ภายในชั้นเรียน พบว่า เป็นบรรยากาศที่มีความปลอดภัย รู้สึกผ่อนคลาย มีความเป็นกันเอง ให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีความท้าทาย มีการใช้สื่อดิจิทัลที่หลากหลาย มีเงื่อนไขกฎกติกาที่ชัดเจน มีการใช้ภาษาที่แสดงเหตุผลเหนือกว่าการใช้อารมณ์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ แสดงออกซักถาม ได้ตอบ อภิปรายโต้แย้ง แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระเสรี เป็นพื้นที่ช่วยส่งเสริมการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำงานร่วมกัน และได้รับคุณค่าทางจิตใจ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษา ได้แก่ ด้านอาจารย์ผู้สอน และด้านผู้เรียน ดังนี้

1.1 สภาพปัญหาการเรียนการสอนด้านวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษา ด้านอาจารย์ผู้สอน พบว่า ปัญหาที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนวรรณกรรมไทย มีทั้งปัญหาจากหลักการสอน วิธีการสอน เทคนิคการสอน สื่อและแหล่งการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล บทบาท ของผู้สอน และบรรยากาศภายในชั้นเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการใช้หลักการจัดการเรียนรู้วรรณกรรม ไทยที่ยังคงมุ่งเน้นไปที่ให้เรียนรู้เนื้อเรื่องอธิบายความหมายคำศัพท์ และค้นหาข้อเท็จจริงเชิงความรู้ ความจำ ตัวบทของวรรณกรรมส่วนใหญ่ที่เลือกใช้นอกจากมีความล้าสมัย มีเนื้อหาไม่สอดคล้องกับบริบท ของสภาพสังคมยุคปัจจุบัน ยังมีแนวคำตอบปลายทางในลักษณะตายตัว อันไม่เกิดการได้ใช้ความคิดที่

หลากหลาย เพื่ออภิปรายถกเถียงและแสดงเหตุผลได้อย่างอิสระเสรี ขาดการเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีที่มีความทันสมัย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาวรรณกรรมไทยได้ดียิ่งขึ้น และช่วยให้การทำกิจกรรมการเรียนรู้มีความแปลกใหม่ น่าสนใจ สาเหตุทั้งหมดดังกล่าวนี้ว่าเป็นเหตุผลสำคัญที่ส่งผลให้เกิดปัญหาต่อการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยในทุกประเด็น สอดคล้องกับสุรรัตน์ อักษรกาญจน์ (2562, หน้า 52-62) ได้สะท้อนปัญหาของการสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษาว่า ผู้สอนส่วนใหญ่ยังสอนโดยวิธีบรรยาย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่มีความหลากหลายและแปลกใหม่ มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์น้อย การวัดและการประเมินผลเน้นความรู้ความจำ และสอดคล้องกับการสรุปปัญหาของอดิศา เบญจรัตน์านนท์ (2560, หน้า 293-315) กล่าวถึงปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีว่า ผู้สอนมีวิธีการสอนที่ไม่หลากหลาย สอนแบบถ่ายทอดความรู้แต่ไม่ถ่ายทอดความคิด มีกิจกรรมส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ค่อนข้างน้อย ผู้สอนจำเป็นต้องปรับวิธีการจัดการเรียนการสอนและออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม นอกจากนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญาลักษณ์ สังข์แก้ว (2562) กล่าวว่า ผู้สอนขาดวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสมจึงส่งผลให้ผู้เรียนเกิดปัญหา ผู้สอนต้องสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดมุมมองต่างๆ หลังจากที่ย่านวรรณกรรมไทยจบได้ ควรทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจพฤติกรรมต่างๆ ของตัวละคร แต่ผู้สอนไม่ควรใช้การบอกคำตอบโดยตรงต้องใช้วิธีการต่างๆ ที่เหมาะสมที่ทำให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบได้เอง

1.2 สภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษา ด้านผู้เรียน จากการตอบแบบสอบถาม พบว่า ปัญหาด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ รองลงมาคือ ผู้เรียน และเนื้อหาวรรณกรรม และปัญหาด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้ (1) ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ เนื่องมาจากในยุคปัจจุบันเป็นยุคที่สื่อและเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ผู้เรียนในยุคนี้เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความคุ้นเคยและใช้สื่อเทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน อีกทั้งช่วยให้การค้นคว้าหาข้อมูลเกิดความสะดวกและรวดเร็ว ดังนั้น สื่อและเทคโนโลยีจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยในยุคปัจจุบัน นอกจากช่วยให้ทำให้เนื้อหาของวรรณกรรมมีความน่าสนใจ ยังเป็นตัวช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น แต่จากผลการวิจัยดังกล่าวผู้เรียนยังเผชิญกับสภาพปัญหาของสื่อและแหล่งการเรียนรู้ของวรรณกรรมไทย อาจเป็นเพราะการเลือกสรรสื่อเทคโนโลยีที่ผู้สอนนำมาใช้ยังไม่สอดคล้องกับบริบทของเนื้อหา อุปกรณ์เทคโนโลยีที่มีสภาพไม่พร้อมใช้งาน สัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ไร้ความเสถียรภาพ ย่อมส่งผลให้การนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ประกอบการสอนวรรณกรรมไทยมีประสิทธิภาพลดลง ในส่วนปัญหาของแหล่งการเรียนรู้โดยเฉพาะห้องสมุดที่มีจำนวนหนังสือวรรณกรรมไม่เพียงพอต่อจำนวนของผู้เรียน มีเนื้อหาของหนังสือที่ไม่หลากหลายหรือไม่ตรงตามความสนใจของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนต้องรับภาระค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อหนังสือวรรณกรรมที่ตนเองต้องการ สอดคล้องกับแนวคิดของนงลักษณ์ ยุทธศิลป์เสวี (2567, หน้า 99-112) กล่าวว่า เยาวชนรุ่นใหม่ที่เกิดในยุคดิจิทัลเป็นกลุ่มที่มี

ความสามารถในการใช้สื่อ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ด้วย อุปกรณ์การสื่อสารแบบพกพาต่างๆ และสอดคล้องกับยีน ภู่วรรณ (2558) กล่าวว่า สื่อเทคโนโลยีจะช่วยให้การเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น เนื่องจากได้รวบรวมเนื้อหาไว้อย่างเป็นระบบ สามารถเข้าถึงได้อย่างทันทีทุกที่ทุกเวลา ในรูปแบบที่หลากหลายและไม่จำเป็นต้องเรียนเฉพาะในห้องเรียนก็ได้

1.3 ด้านผู้เรียน เนื่องมาจากการเรียนรู้วรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษา ผู้เรียนจำเป็นต้องมีพื้นฐานของการอ่านที่ดี เพื่อตีความให้เกิดความเข้าใจในเรื่อง ต้องใช้ทั้งความพยายามและความสนใจใฝ่เรียนรู้ จึงจะทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของวรรณกรรม แต่ปัญหาที่ทำให้การเรียนรู้วรรณกรรมไม่ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับตัวของผู้เรียนเองด้วย โดยสภาพปัญหาที่เกิดจากความไม่ชื่นชอบในการเรียนวรรณกรรม ซึ่งนับว่าเป็นกำแพงที่ปิดตายของการเรียนรู้ ผู้เรียนอาจมีพื้นฐานความรู้เดิมที่ไม่เพียงพอทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมที่อ่านได้ ปัญหาที่สำคัญอีกประการคือ ทักษะคิดของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนวรรณกรรมไทย มองว่าเป็นเรื่องที่ยาก เป็นเรื่องที่ไกลตัว มองว่าการเรียนรู้วรรณกรรมไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมได้ นอกจากนี้ผู้เรียนประสบปัญหาเรื่องทุนทรัพย์ที่ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการศึกษาทำให้ต้องรับภาระงานอื่นๆ เพื่อเป็นรายได้เสริม ส่งผลให้เกิดความเหนื่อยล้าและบริหารจัดการเรื่องเวลาในการเรียนลำบาก สอดคล้องกับแนวคิดของดวงมน จิตรจันทน์ (2556) ได้กล่าวถึงการอ่านสารในวรรณกรรมไทยผู้เรียนต้องอ่านอย่างพินิจพิเคราะห์ อ่านให้แตก ต้องมีการรับรู้หรือสัญชาตญาณ (Perception) อย่างแหลมคม ถ้ายังมีไม่พอต้องฝึกฝน นอกจากนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรศักดิ์ จิระตราฐ (2561) ได้สรุปปัญหาของผู้เรียนในการสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษาว่า ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนวรรณกรรมไทยน้อยลง เพราะรู้สึกว่าเป็นเรื่องไกลตัว ไม่สนุกสนาน ไม่ท้าทาย และยังสอดคล้องกับแนวคิดของบุษบา บัวสมบูรณ์ (2566, หน้า 273-288) กล่าวถึงปัญหาของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาว่าอาจเป็นเพราะเมื่อผู้เรียนต้องอ่านวรรณกรรมไทยที่ต่างยุคสมัยแล้วไม่เข้าใจภาษา โลกทัศน์ ชีวิตทัศน์ในวรรณกรรมไทย เพราะภูมิหลังของผู้แต่งและผู้อ่านแตกต่างกัน ทำให้ผู้เรียนไม่ยอมอ่านและกลายเป็นปัญหาของการเรียนการสอนวรรณกรรมไทย และสอดคล้องกับความสำคัญของทัศนคติตามแนวคิดของชลธิชา หอมพุ่ม และคณะ (2566, หน้า 16-26) ที่กล่าวถึง ทัศนคติเป็นตัวแปรสำคัญในการทำให้ผู้เรียนเปิดใจที่จะเรียนรู้ในเรื่องใหม่ๆ หรือเรื่องที่ยาก หากผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีก็จะส่งผลให้อยากเรียนรู้ และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ “สร้างสรรค์” สิ่งต่างๆ

1.4 ด้านเนื้อหาวรรณกรรม เนื่องมาจากเนื้อหาของวรรณกรรมที่ผู้สอนนำมาเป็นตัวอย่างให้อ่านมีความยากหรือมีความยาวมากเกินไป อาจทำให้ผู้เรียนเกิดความท้อถอยในการอ่าน เนื้อหาที่นำมาใช้เป็นตัวอย่างให้ศึกษามีเนื้อเรื่องไม่หลากหลาย เนื่องจากผู้สอนใช้ตัวอย่างเนื้อหาตามหลักสูตรหรือจากหนังสือเอกสารเป็นหลักที่ใช้ภาษาในการแต่งที่มีความจำเพาะ เมื่อผู้เรียนไม่ได้เป็นผู้มีส่วนร่วมในการเลือกเนื้อหาที่เกิดจากความสนใจย่อมทำให้เนื้อหานั้นอาจเป็นเรื่องที่ไม่น่าสนใจติดตาม อีกทั้งเนื้อหาส่วนใหญ่ที่

ใช้ถูกนำเสนอในรูปแบบของเอกสารหนังสือหรือตำรา ที่มีจะเต็มไปด้วยตัวอักษรและภาพประกอบ เพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของกิงกาญจน์ บุรณสินวัฒนกุล และพิณพนธ์ คงจิตรต์ (2566, หน้า 232-244) กล่าวว่า ผู้เรียนในปัจจุบันเป็นเด็กรุ่นใหม่นอกจากไม่เข้าใจศัพทวิทยาแล้ว รูปแบบและเนื้อเรื่องของวรรณกรรมไทย ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่เติบโตขึ้นมาท่ามกลาง ยุคดิจิทัล และสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญาลักษณ์ สังข์แก้ว (2562) ได้สรุปปัญหาของตัวบทเนื้อหา วรรณกรรมไทยว่า ตัวบทที่นำมาให้อ่านควรมีเนื้อหาที่สามารถเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในปัจจุบันหรือสะท้อน ให้เห็นความจริงบางอย่างที่เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนสะท้อนความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในจิตใญ่มนุษย์ มีข้อคิด ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าการเรียนวรรณกรรมไทยมีคุณค่าต่อชีวิตของ ผู้เรียน เพื่อให้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อสังคม และต่อการเป็นพลเมืองโลก

1.5 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องมาจากผู้เรียนกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 3 เป็น ผู้ที่สามารถปรับตัวและเข้าใจในบริบทของการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาเป็นอย่างดี แต่ถึงอย่างไร ก็ตามจากผลการวิจัยดังกล่าวพบว่า ปัญหาของผู้เรียนจากการได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณกรรม ไทยด้วยวิธีที่ยังไม่หลากหลาย หรือไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ผู้เรียนไม่ สามารถได้แสดงความคิดจากการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมได้อย่างเต็มที่ อาจเนื่องมาจากการถูกจำกัด ด้วยกรอบของกิจกรรมที่ไม่อาจเป็นพื้นที่อิสระให้แก่ผู้เรียนได้แสดงความคิด หรือนั้นกิจกรรมการบรรยาย จากผู้สอนมากกว่ากิจกรรมการลงมือปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง อีกทั้ง ผู้สอนอาจขาดทักษะบางส่วนในการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยี และเข้าถึงสื่อดิจิทัลต่างๆ เพื่อใช้สนับสนุนการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณกรรมไทยให้มีความน่าสนใจมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของปพิษฐา พรหมกันธา (2565, หน้า 61-74) ได้สะท้อนถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในรายวิชาด้านวรรณกรรมไทยระดับ อุดมศึกษาว่า ผู้เรียนไม่สนใจในกิจกรรมการเรียนการสอน อันเนื่องมาจากกิจกรรมไม่มีความหลากหลาย ทำให้ขาดความมั่นใจไม่กล้าแสดงออกขาดทักษะการทำงานกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนขาดทักษะที่สำคัญในเนื้อหา วิชาเอก ซึ่งจะต้องนำไปใช้ประกอบการฝึกปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาอีกด้วย และยังสอดคล้องกับ แนวคิดของหัตถกาญจน์ อารีศิลป์ (2567) กล่าวถึงห้องเรียนวรรณกรรมไทยควรเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมการ อ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ ซึ่งจะนำไปสู่การคิดเชิงวิพากษ์ ให้อิสระทางความคิดกับผู้เรียน เปิดพื้นที่ให้พูด คุ้ยถกถามและเชื่อมต่อประสบการณ์ของตนกับเรื่องราวและตัวละครในวรรณกรรมไทยได้ ให้ผู้เรียนรู้สึก ว่าวรรณกรรมไทยเป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นฐานต่อยอดความคิดสร้างสรรค์ต่อไป

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมตามทฤษฎีวิพากษ์และการสอนแบบซัคค่านร่วมกับสื่อ ดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ พบว่า แนวคิดทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีวิพากษ์ของ Habermas และการสอนแบบซัคค่าน เป็นหลักการเรียนรู้ที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการพัฒนาการเรียนรู วรรณกรรมไทยให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม ช่วยให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์

อันเป็นทักษะที่มีความสำคัญในศตวรรษที่ 21 ส่วนสื่อดิจิทัล เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้การเรียนรู้เนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น และช่วยให้กิจกรรมการเรียนรู้วรรณกรรมไทยมีความน่าสนใจ ดังนั้น การนำแนวคิดทฤษฎีทั้ง 3 ข้างต้น มาพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมตามทฤษฎีวิพากษ์และการสอนแบบซีกค่านร่วมกับสื่อดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้วรรณกรรมอย่างเป็นระบบ มีแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน โดยมีการพิจารณาเลือกเนื้อหาของวรรณกรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ วรรณกรรมสารคดีและบันเทิงคดี โดยเน้นตัวบทที่มีเนื้อหาสาระที่ทันสมัย สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ มีการวัดและประเมินผลทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ที่เน้นตามสภาพความเป็นจริง ซึ่งวัดได้ทั้งกระบวนการ (ระหว่างทาง) และผลลัพธ์ (ปลายทาง) ด้วยเครื่องมือการวัดและเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสม อีกทั้งจำเป็นต้องมีปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ คือ ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน ในส่วนของคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนที่มีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ต้องมีคุณลักษณะสำคัญที่ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ อีกทั้งบทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ ต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีความสามารถในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสภาพบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ภายในชั้นเรียน เป็นบรรยากาศที่มีความปลอดภัย และมีพื้นที่อิสระเสรี ผลการวิจัยดังกล่าวอาจเนื่องมาจาก แนวคิดทฤษฎีวิพากษ์ของ Habermas และการสอนแบบซีกค่าน มีจุดเน้นที่สำคัญเกี่ยวกับกระบวนการใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล เพื่อนำไปสู่การพิจารณาตัดสินใจ ซึ่งเป็นหลักการที่มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้วรรณกรรมไทยในระดับอุดมศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของกิตติพงษ์ แบสัว และยงยุทธ อังคสัญลักษณ์ (2566, หน้า 60-72) กล่าวถึงการเรียนวรรณกรรมไทยจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการคิดขั้นสูงที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาขึ้นได้จากการจัดการเรียนรู้ที่นำไปสู่ความสามารถใน “การไตร่ตรอง” และ “ใคร่ครวญ” ผ่านการตีความเหตุการณ์หรือพฤติกรรมตัวละคร ลักษณะดังกล่าวนี้ช่วยส่งเสริมการคิดขั้นสูง และสามารถเล็งเห็นประโยชน์ของวรรณกรรมไทยได้ในอีกแง่มุมหนึ่ง และยังสามารถเชื่อมโยงกับขวัญชนก นัยเจริญ (2564, หน้า 1-13) ได้กล่าวถึงการเรียนวรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากการวิจารณ์ต้องเริ่มมาจากการกระบวนการคิด เพื่อแสดงความคิดเห็นต่องานวรรณกรรม จากนั้นจึงหาเหตุผลประกอบความคิดเห็นอย่างเป็นกลาง โดยใช้กระบวนการคิดไตร่ตรองและหาเหตุผล การวิจารณ์ที่น่าสนใจต้องเริ่มจากการมีกระบวนการคิดที่ดีก่อน นอกจากนี้ การนำสื่อดิจิทัลมาใช้ในการเรียนรู้วรรณกรรมยังมีสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกฤษพร สินพรม และสริพร เซาว์นชัย (2565, หน้า 159-175) กล่าวถึงการส่งเสริมการใช้สื่อดิจิทัลในห้องเรียนให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการให้นักเรียนค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต หรือเรียนรู้จากวีดิทัศน์สื่ออิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้เป็นอีกมิติหนึ่งในการสร้างองค์ความรู้ ช่วยเปิดโลกทัศน์ให้นักเรียนได้สังเกตและเรียนรู้จากสถานการณ์ที่หลากหลาย และมีกรอบแบบมาเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 อาจารย์ผู้สอนวรรณกรรมไทยในระดับอุดมศึกษา สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์หลักสูตร เนื้อหา และผู้เรียน เพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหที่ตรงกับสภาพบริบทของผู้เรียนในปัจจุบัน

1.2 การนำสื่อดิจิทัลไปใช้ในการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทย ควรเลือกสรรสื่อที่มีความทันสมัย ใช้งานง่าย และมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในพื้นที่นั้นๆ จึงจะทำให้กิจกรรมการเรียนรู้การสอนวรรณกรรมไทยบรรลุวัตถุประสงค์

1.3 การประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีวิพากษ์ การสอนแบบซีกค่าน ผู้สอนต้องศึกษาทำความเข้าใจแนวคิดทฤษฎีให้ละเอียดถี่ถ้วน เพื่อช่วยให้สามารถวางแผนและออกแบบเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ บทบาทของผู้เรียน และปัจจัยสนับสนุนต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลในการศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนวรรณกรรมไทยของผู้เรียนจากแบบสอบถาม ดังนั้น จึงควรใช้วิธีการเก็บข้อมูลในลักษณะอื่นเพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสนทนากลุ่ม เป็นต้น อาจทำให้ทราบผลการศึกษาที่ละเอียดมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรพัฒนาสื่อดิจิทัลและคู่มือการใช้งาน สำหรับเป็นสื่อสนับสนุนการเรียนรู้อรรถาธิบาย เพื่อนำไปใช้ร่วมกับแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ให้แก่ผู้เรียน

2.3 ควรมีการศึกษาหรือปริทัศน์งานวิจัยที่มีการนำแนวคิดทฤษฎีวิพากษ์ การสอนแบบซีกค่าน ที่มีการนำไปประยุกต์ใช้กับศาสตร์ด้านอื่นๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการบูรณาการออกแบบการเรียนการสอน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมตามทฤษฎีวิพากษ์และการสอนแบบซีกค่านร่วมกับสื่อดิจิทัล เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้อรรถาธิบาย ได้แก่ 1. ทฤษฎีวิพากษ์ของ Habermas 2. การสอนแบบซีกค่าน และ 3. สื่อดิจิทัล การประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีวิพากษ์และการสอนแบบซีกค่านร่วมกับสื่อดิจิทัล ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้วรรณกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ได้แก่ 1) เนื้อหาวรรณกรรม 2) การวัดและประเมินผลทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และ 3) ปัจจัยสนับสนุน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปีงบประมาณ 2568 และทุนสนับสนุนการวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ของนิสิตบัณฑิตศึกษาที่มีศักยภาพสูง จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปีงบประมาณ 2568

เอกสารอ้างอิง

- กฤษพร สีนพรม และสธิพร เซาว์นชัย. (2565). แนวทางส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อดิจิทัลของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 20(1), 159-175. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/suedujournal/article/view/253017/173434>
- กึ่งกาญจน์ บุณสินวัฒนกุล และพินพนธ์ คงวิจิตต์. (2566). แนวทางการจัดการเรียนรู้วรัรณกรมคั้ไทยในยุคดิจิทัล โดยใช้แนวคิด CONNECTIVISM. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 17(1), 232-244. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JournalGradVRU/article/view/248848/175761>

- กึ่งกาญจน์ บุณสินวัฒนกุล. (2560). จะสอนวรรณคดีอย่างไรให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(4), 203-213. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jssr/article/view/245638/166174>
- กิตติพงษ์ แบล้ว และยงยุทธ อังคสัญลักษณ์. (2566). เทคนิคการสอนวรรณคดีไทยโดยประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก: แนวปฏิบัติสู่การพัฒนาการคิด. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 21(1), 60-72. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/suedujournal/article/view/260484/176578>
- ขวัญชนก นัยจรรย์. (2564). การพัฒนาชุดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบตกผลึกเพื่อส่งเสริมความสามารถในการวิจารณ์วรรณกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 49(3), 1-13. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDUCU/article/view/251565/169439>
- ชลธิชา หอมฟุ้ง, สมพร ร่วมสุข, อธิมาศ มากจ้อย, กฤษณะ ลำทะแย, ไพรินทร์ พึ่งพงษ์, รจนา คำนิ้งผล และวันวิสาห์ ปัญญาจิรวุฒิ. (2566). การศึกษาทัศนคติด้านการวิจัยของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตกับการสร้างสรรค์เกม. *The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences*, 3(1), 16-26. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/The_New_Viridian/article/view/262475/173348
- ดวงมน จิตรจำนง. (2556). *วรรณคดีวิจารณ์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- ธัญญภัทร์ ศรีเนธิยวสิน. (2564). การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เกมเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา. *วารสาร มจร บาลีศึกษายุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(3), 40-55. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Palissueksabuddhaghosa/article/view/253003/173233>
- ธัญญาลักษณ์ สังข์แก้ว. (2562). *การพัฒนารูปแบบการสอนวรรณคดีด้วย ACDEA เพื่อเสริมสร้างทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธีรศักดิ์ จิระตราชู. (2561). *ผลการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีและวรรณกรรมโดยใช้วงจรการสะท้อนคิดของกิบส์ที่มีต่อการตระหนักรู้ในตนเองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ ยุทธศิลป์เสวี. (2567). การพัฒนาสื่อดิจิทัลเพื่อส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. *Journal of Information Science Research and Practice*, 42(1), 99-112. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jiskku/article/view/259591/182429>

- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุษบา บัวสมบุรณ์. (2566). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวรรณคดีโดยประยุกต์วิธีเบลมเลส โพสต์มอร์เทิม เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านนิพากษ์และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต. *Journal of Modern Learning Development*, 8(9), 273-288. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/267181/179369>
- ปพิชญา พรหมกันธา. (2565). ผลการสอนโดยใช้เทคนิค STAD เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์การอ่านบทอาขยานในรายวิชาวรรณกรรมคัดสรรในหนังสือเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ชั้นปีที่ 3 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ. *The New Viridian Journal of Arts, Humanities and Social Sciences*, 2(3), 61-74. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/The_New_Viridian/article/view/257888/171455
- เมธี อนันต์. (2567). การสอนวรรณคดีและวรรณกรรมไทยด้วยแนวคิดทางคติชน: สมรรถนะวรรณคดีและวรรณกรรม. *วารสารครุฑพิบูล คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 11(2), 142-158. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/edupsru/article/view/272389/183561>
- เย็น ภู่วรรณ. (2558). นวัตกรรมการเรียนการสอนกับการศึกษาระบบ 4.0. *วารสารเทคโนโลยีสุรนารี*, 9(2), 133-156. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sjss/article/view/45125/37341>
- สุริรัตน์ อักษรกาญจน์. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบแวดวงวรรณกรรมร่วมกับการใช้คำถามระดับสูงเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา. *วารสารราชพฤกษ์*, 17(3), 52-62. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Ratchaphruek-journal/article/view/185122/154168>
- หัตถกาญจน์ อารีศิลป์. (2567). *ร้อยแก้วแนวต่างโลก! (Isekai) ชูชีวิตวรรณคดีไทยด้วยรูปแบบร่วมสมัยโดนใจคนรุ่นใหม่*. เข้าถึงได้จาก <https://www.chula.ac.th/highlight/178602/>
- อดิศา เบญจรัตน์านนท์. (2560). การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษพื้นฐานมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี: เสี่ยงสะท้อนจากผู้เรียนและผู้สอน. *วารสารวิชาการคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 18(2), 293-315. <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/jedu/article/view/9900/8415>
- อรุณทัย อินทนิล, ภคพล คำน้อย และกาญจนา วิชญาปกรณ์. (2565). สถานภาพงานวิจัยด้านการเรียนการสอนวรรณคดีไทย ช่วงปี พ.ศ. 2555-2564. *วารสารครุฑพิบูล คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 9(2), 337-354. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/edupsru/article/view/259654/174702>

- Habermas, J. (1990). *Model Consciousness and Communicative Action*. Oxford: Polity Press.
- Habermas, J. (2004). *Public space and political public sphere: The biographical roots of two motifs in my thought* (Commemorative Lecture, Kyoto).
- Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (2009). *Model of teaching*. (8th.). London: Allyn and Bacon.

แนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนข้างน้อยสู่ตลาด*

New Public Governance for Developing Local Products of Chang Noi Community to the Market

พกาเมศ เลียงธนะฤกษ์ และปริญทร เต็มญารัติน

Pakamat Leangthanarerak and Parinthorn Temyarasilp

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ประเทศไทย

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Pakamat.leang@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนข้างน้อยผ่านแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance) 2) ศึกษากระบวนการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนไปสู่การจัดจำหน่ายในตลาด โดยมีคำถามวิจัยในการศึกษาถอดแนวทางกระบวนการมีส่วนร่วมของบทบาทผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกระบวนการร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนไปสู่ตลาด และระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) จำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ถูกคัดเลือกแบบวิธีเฉพาะเจาะจง จำนวน 29 คน ได้แก่ 1) ภาครัฐ (ตัวแทนมหาวิทยาลัย) 2) ตัวแทนชุมชนตำบลข้างน้อย 3) ตัวแทนศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หน่วยบริการอำเภอ บางไทร 4) ตัวแทนชุมชนตำบลบางไทร (ชุมชนใกล้เคียง) และ 5) ตัวแทนวัดดอนกุญชราราม (วัดข้างน้อย) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการบรรยายและพรรณนาร้อยเรียงเรื่องราว

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการขับเคลื่อนผลิตภัณฑ์ชุมชนไปสู่ตลาดได้เริ่มจากภาครัฐ เป็นผู้นำโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์เข้าสู่ชุมชน และประสานงาน ดำเนินงานต่างๆ ตลอดจนนำสินค้าไปสู่การจัดจำหน่ายในตลาด นอกจากนี้ยังมีภาคส่วนต่างๆ ที่ได้ร่วมแบ่งปันแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และความ

*ได้รับบทความ: 9 มิถุนายน 2568; แก้ไขบทความ: 28 กันยายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 29 กันยายน 2568

Received: June 9, 2025; Revised: September 28, 2025; Accepted: September 29, 2025

คิดเห็น ณ สถานที่ศูนย์ยึดเหนี่ยวจิตใจ (วัดช้างน้อย) ให้ผู้คนภายในชุมชนร่วมขับเคลื่อนผลิตภัณฑ์ ซึ่งภาคีเครือข่ายเหล่านั้น ได้แก่ ตัวแทนจากชุมชนตำบลช้างน้อย และชุมชนใกล้เคียง (ตำบลบางไทร) ตัวแทนศูนย์การศึกษาพิเศษฯ และตัวแทนวัดอนุกุญชราราม (วัดช้างน้อย)

2. กระบวนการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนไปสู่การจัดจำหน่ายนั้น ได้มีกระบวนการในการนำผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ ไข่ไก่มาเพิ่มมูลค่าด้วยชะลอมจักสานที่ทำจากชุมชน โดยขั้นตอนในการขับเคลื่อนเริ่มจากกระบวนการในการวางแผนและออกแบบร่วมกันทั้งในส่วนของ การนำผลิตภัณฑ์ไปเพิ่มมูลค่าด้วยการจักสานชะลอมจากชุมชน การพัฒนาและลงมือทำผลิตภัณฑ์ การร่วมกันคำนวณต้นทุนและราคาขายสินค้า รวมถึงการจัดเก็บรายได้จากผลผลิตที่มาจากยอดขายสินค้าของชุมชน

คำสำคัญ: การร่วมกันผลิต; ผลิตภัณฑ์ชุมชน; แนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่

Abstract

The objectives of this research were to: (1) examine the roles of stakeholders in the co-production of community products in Chang Noi Subdistrict through the New Public Governance (NPG); and (2) study the processes involved in developing community products for market distribution. The research questions focus on extracting participatory process approaches concerning the roles of stakeholders and the co-development of community products for the market. The study employed qualitative research methods through in-depth interviews and participant observation. A total of 29 key informants were purposively selected, including: (1) government representatives (university), (2) Chang Noi Subdistrict community, (3) The Special Education Center of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, Bang Sai District Unit, (4) representatives from Bang Sai Subdistrict community (a neighboring community), and (5) representatives from Wat Anukunchararam (Chang Noi Temple). Data were analyzed through descriptive narrative synthesis.

The results reveal that:

1. The role of stakeholders in driving community products to market began with the public sector, which initiated the product development project within the community and took on responsibilities such as coordination, implementation, and product distribution. In addition, various sectors participated by sharing knowledge and exchanging ideas, as well as providing spaces for discussion that fostered collective engagement within the

community. Key stakeholder networks included representatives from the Chang Noi Subdistrict community, the neighboring Bang Sai Subdistrict community, the Special Education Center, and Wat Anukunchararam (Chang Noi Temple).

2. The process of developing community products for market distribution involved enhancing the value of local eggs by packaging them in woven bamboo baskets (Chalom) made by the community. The implementation began with a collaborative planning and design phase, which included incorporating the Chalom craft to add value to the product. This was followed by the development and production of the items, joint calculations of production costs and selling prices, and the organization of revenue collection based on the community's product sales.

Keywords: Co-production; Local product; New Public Governance

1. บทนำ

ปัจจุบันการพัฒนาท้องถิ่นไม่สามารถขับเคลื่อนได้ด้วยหน่วยงานใดหนึ่งหรือภาครัฐเป็นผู้ริเริ่มตลอดจนให้บริการถึงปลายทางเท่านั้น หากแต่บทบาทที่เปลี่ยนไปพร้อมด้วยสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง การนำทรัพยากรจากหลากหลายหน่วยงานหรือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือนั้นย่อมเป็นสิ่งสำคัญและก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance) ที่นำเสนอบทบาทและการขับเคลื่อนการพัฒนาหรือดำเนินกรนโยบายต่างๆ ไปสู่พลเมืองเป็นรูปแบบการริเริ่มโดยภาครัฐ และมีภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วนเข้ามาร่วมแบ่งปันทรัพยากรและดำเนินการ โดยเฉพาะพลเมืองหรือชุมชนผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นนั้นได้เข้าร่วมตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นในการพัฒนาประเด็นเชิงพื้นที่ของตนไปจนจบกระบวนการ กล่าวคือ พลเมืองภายในพื้นที่เป็นผู้ร่วมผลิตและขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นของตน (Turnhout et al, 2020, pp. 15-21; Osborne, Radnor, & Strokosch, 2016, pp. 639-653; Díaz-Cayeros, Magaloni, & Ruiz-Euler, 2014, pp. 80-93)

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี เป็นเสมือนตัวแทนภาครัฐได้จัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งหนึ่งในพื้นที่การขับเคลื่อนพัฒนาท้องถิ่น คือ ตำบลช้างน้อย อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยหมู่บ้านทั้งหมด 5 หมู่บ้าน (Thai People Map and Analytics Platform, 2024) พื้นที่โดยส่วนใหญ่ของชุมชนได้ทำเกษตรกรรมปลูกพืชผักสวนครัว และเลี้ยงปศุสัตว์ ทั้งนี้ภายใต้กิจกรรมการนำหลักสิทธิธรรมชาติเข้ามาพัฒนาองค์ความรู้และชี้แนะแนวทางของการเลี้ยงไก่และผลิตไข่ไก่แบบไก่มีความสุข (Happy Chicken) ก่อให้เกิดผลผลิตคือ “ไข่ไก่” ภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วนที่เข้าช่วยสนับสนุนให้ผลผลิตนั้นได้ถูกนำไปจัด

จำหน่ายและสู่สายตาประชาชนทั่วไปในงาน “VRU Showcase 2024” (มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2567) เป็นสินค้าที่สะท้อนถึงความเป็น “ชุมชนข้างน้อย” ผลผลิตจากไก่เลี้ยงและชะลอมที่สานโดยชุมชน ดังนั้น ภายใต้การขับเคลื่อนร่วมกันของหลายภาคส่วนและผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจึงเป็นประเด็นที่ควรศึกษาถอดบทเรียนจากการขับเคลื่อนดังกล่าว

“ข้างน้อย ชะลอมห่อไข่” เป็นผลิตภัณฑ์ที่ชุมชนร่วมกันตั้งชื่อเพื่อนำไข่ที่ได้จากโครงการไปสู่ตลาดชุมชนผ่านการสานชะลอมจากองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดมาจากชุมชนไก่เลี้ยง (ชุมชนอำเภอบางไทร) ผ่านการริเริ่มและขับเคลื่อนโครงการโดยภาครัฐ จึงเห็นได้ว่าการขับเคลื่อนและพัฒนาท้องถิ่นให้มีภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance) อีกทั้งยังเป็นผลิตภัณฑ์ที่ภาครัฐขับเคลื่อนยกระดับสินค้าชุมชนกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาบทบาทของภาคีเครือข่ายที่ร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนไปสู่ตลาด และการวิเคราะห์ถึงขั้นตอนในการขับเคลื่อนพัฒนารวมถึงนำเสนอสินค้าสู่ตลาดผ่านภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วนที่ได้ร่วมกันดำเนินการ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของภาคีเครือข่ายหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนตำบลข้างน้อยผ่านแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนไปสู่การจัดจำหน่ายในตลาด
3. เพื่อนำเสนอแนวทางกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนผลิตภัณฑ์ของชุมชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative methodology) ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) รวมถึงสังเคราะห์ข้อมูลผ่านการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นได้ทำการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลและนำมาสังเคราะห์ร่วมเข้ากับแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance) พื้นที่ในการศึกษา คือ ตำบลข้างน้อย อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

1. ผู้มีส่วนร่วมให้ข้อมูลสำคัญ (Participants) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้ถูกทำการคัดเลือกแบบวิธีเฉพาะเจาะจงและการบอกต่อ โดยผู้ให้ข้อมูลมีคุณสมบัติที่สามารถให้ความคิดเห็น ข้อมูล และข้อเท็จจริงต่างๆ ตรงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย ซึ่งขั้นตอนในการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลนั้นเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก

และสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผ่านการพูดคุยและสังเกต พร้อมทั้งลงมือทำไปพร้อมกับผู้ให้ข้อมูลซึ่งประเด็นเหล่านี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยสามารถแบ่งกลุ่มและจำนวนของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ 1) ภาครัฐ (ตัวแทนมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์) จำนวน 5 คน 2) ตัวแทนชุมชนตำบลช้างน้อย จำนวน 20 คน 3) ตัวแทนชุมชนจากวัดอนุกุญชราราม (วัดช้างน้อย) จำนวน 2 คน 4) ตัวแทนศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หน่วยบริการอำเภอบางไทร 1 คน และ 5) ตัวแทนชุมชนตำบลบางไทร (ชุมชนใกล้เคียง) จำนวน 1 คน รวมทั้งหมด 29 คน ระยะเวลาในการดำเนินการเก็บข้อมูลทั้งหมด 1 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 1) เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่การทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎีและแนวคิด รวมถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่สัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม 2) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การลงพื้นที่วิจัยเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิดในการนำผลิตภัณฑ์ไข่ไก่ไปสู่บรรจุภัณฑ์ชะลอม และบทบาทที่หลายฝ่ายได้เข้ามาร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ พร้อมทั้งสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไข่ไก่ไปใส่ในชะลอมที่ร่วมกันพัฒนากับชุมชนทั้งในตำบลช้างน้อย และภาคส่วนอื่นๆ จนออกมาเป็น “ช้างน้อย ชะลอมห่อไข่” ไปสู่ตลาด โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ผ่านการตรวจสอบและให้ข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาท้องถิ่นชุมชนและด้านการตลาด รวมถึงการวิจัยเชิงคุณภาพ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การทบทวนแนวคิดและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสรุปประเด็นและถ่วงดุลประเด็นไปสู่การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นได้นำข้อมูลทั้งหมดมาเขียนบรรยายและพรรณนา รวมถึงสังเคราะห์ข้อมูลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยผ่านมุมมองของบทบาทผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน รวมถึงกระบวนการในการเข้าไปมีส่วนร่วม ข้อมูลทั้งหมดนี้ได้สังเคราะห์ให้สอดคล้องกับกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชน กระบวนการผลิต การออกแบบ การสร้าง และร่วมสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ตามแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (Turnhout et al, 2020; Osborne, Radnor, & Strokosch, 2016; Bovird, 2007, pp. 846-860) ตลอดจนการสังเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่านทั้งหมดนี้ผู้วิจัยได้บรรยาย พรรณนา และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อสะท้อนวัตถุประสงค์และได้สรุปนำเสนอแผนภาพสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัยขึ้นนี้

4. สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในชุมชนช้างน้อยเกิดจากการที่ตัวแทนภาครัฐได้ริเริ่มประสานงานชุมชนภายในพื้นที่ ร่วมกันขับเคลื่อนสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่มีชื่อว่า “ช้างน้อย ชะลอมห่อไข่” ผ่านมุมมอง

ของแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ที่น่าเสนอแนวคิด co-production ภาควิชาเครือข่ายหลายภาคส่วนได้เริ่มกระบวนการผลิต การออกแบบ การสร้าง และร่วมสร้างสรรค์สิ่งใหม่ผ่านแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance) (Osborne, Radnor, & Strokosch, 2016; Marschall, 2004, pp. 231-244) ทั้งนี้รายละเอียดของผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. บทบาทของภาควิชาเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนตำบลช้างน้อยผ่านแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ที่เป็นผู้ร่วมสร้าง (Co-producers) มีเครือข่ายในการร่วมการแบ่งปันทรัพยากรที่ต่างเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญหรือมีความพร้อมในหลายรูปแบบที่แตกต่างกันกล่าวคือ เป็นเสมือนตัวแทนที่รับผิดชอบ (Responsibilized agent) งานพร้อมขับเคลื่อนผลักดันการดำเนินงานนำสินค้าชุมชนเข้าสู่ตลาด (Fotaki, 2011, pp. 933-955; Pestoff, 2018; Sattrapruet, & Bunchusuwan, 2015, pp. 271-283) โดยสามารถแบ่งบทบาทหน้าที่ของตัวแทนแต่ละภาคส่วนได้ ดังนี้ ตัวแทนภาครัฐ หรือมหาวิทยาลัยที่ดำเนินบทบาทเป็นผู้ริเริ่มโครงการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนผ่านเครือข่ายที่เข้ามาช่วยเหลือด้านต่างๆ โดยเป็นผู้ประสานงานตัวแทนชุมชนช้างน้อยหรือผู้นำชุมชน รวมถึงชาวบ้าน และตัวแทนชุมชนใกล้เคียง (ตำบลบางไทร) ตัวแทนวัดอนุกุญชราราม (วัดช้างน้อย) และตัวแทนศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หน่วยบริการอำเภอบางไทร ในการคิดและค้นหาผลิตภัณฑ์ที่เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน ยกย่องราคาของไข่ไก่ที่ทางศูนย์การศึกษาพิเศษฯ เป็นผู้ผลิตขึ้นมา ทั้งนี้บทบาทผู้ประสานงานจากตัวแทนภาครัฐนั้นได้เริ่มตั้งแต่การประสานงานพูดคุยกับทุกภาคส่วนดังที่ได้กล่าวเพื่อหาข้อมูลในการยกระดับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชุมชน คือ “ไข่ไก่” โดยหาข้อสรุปร่วมกันทุกฝ่ายได้ลงมติและเห็นว่าชุมชนใกล้เคียงมีศักยภาพทางด้านการจักสาน จึงได้เริ่มสร้างเครือข่ายตัวแทนชุมชนใกล้เคียงเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ในการสานชะลอม หลังจากนั้นทุกภาคส่วนได้เริ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ชะลอมสาน และนำไปจัดจำหน่าย ในงาน “VRU Showcase 2024” ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนดำเนินงานครบทุกกระบวนการหรือขั้นตอนในการพัฒนาท้องถิ่นตั้งแต่การสานชะลอมเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้าไปจนถึงตลาดของผู้บริโภคด้วยผลิตภัณฑ์ “ช้างน้อย ชะลอมห่อไข่”

ตัวแทนชุมชนตำบลช้างน้อย ชุมชนช้างน้อยเป็นพื้นที่สำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้แก่ไข่ไก่ได้ คือ “ชะลอม” บทบาทของชุมชนได้เข้ามาขับเคลื่อนผ่านการร่วมประชุมและให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่า ซึ่งได้นำเสนอชะลอมจักสานที่สามารถนำมาห่อไข่ได้ หลังจากนั้นตัวแทนของชุมชนได้เข้าอบรมโครงการเรียนรู้วิธีการสานชะลอมห่อไข่ โดยวิทยากรจากชุมชนตำบลบางไทร (ชุมชนใกล้เคียง) เพื่อเรียนรู้วิธีการสานชะลอมจักสาน หลังจากนั้นตัวแทนชุมชนที่เข้าร่วมโครงการได้นำองค์ความรู้ในการสานชะลอมห่อไข่ และการบรรจุภัณฑ์ที่ปลอดภัยสำหรับสินค้าไข่ไก่นั้นกลับไปสานและทำเป็นชะลอมเพื่อห่อไข่ให้สร้างมูลค่าเพิ่มทางด้านการผลิตผลิตภัณฑ์ชะลอมห่อไข่ช้างน้อย ทั้งนี้ตัวแทนชุมชนได้ร่วมออกแบบตราผลิตภัณฑ์อันเป็นสัญลักษณ์ของช้างน้อยเพื่อนำมาทำเป็นป้ายแสดงชื่อ

ของผลิตภัณฑ์สะท้อนผลิตภัณฑ์ที่ทำโดยชุมชน และการร่วมคำนวณต้นทุน และกำหนดราคาขายสินค้าชุมชน

ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หน่วยบริการอำเภอบางไทร เป็นหน่วยที่ผลิตไข่ไก่เพื่อบรรจุในชะลอมที่ชุมชนได้สานขึ้นมา ขณะที่ไข่ไก่ส่วนหนึ่งมาจากชุมชนเช่นกัน ซึ่งศูนย์การศึกษาพิเศษฯ นี้มีบทบาทในการขับเคลื่อนโครงการเรียนรู้การเลี้ยงไก่และการผลิตไข่ไก่เพื่อนำมาเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน พร้อมทั้งนำเสนอความคิดเห็นในการสร้างบรรจุภัณฑ์เพื่อให้เกิดชะลอมห่อไข่ที่ทางศูนย์การศึกษาพิเศษฯ นั้นผลิตขึ้น

ตัวแทนชุมชนตำบลบางไทร (ชุมชนใกล้เคียง) เป็นตัวแทนในการนำเสนอองค์ความรู้ทางด้านการจักสานชะลอมมาเผยแพร่สู่ตำบลข้างน้อย และแสดงบทบาทของการนำเสนอบรรจุภัณฑ์และความปลอดภัยในการใส่ผลิตภัณฑ์ชุมชน (ไข่ไก่) ในชะลอมจักสานอีกด้วย กล่าวคือ ตัวแทนชุมชนดังกล่าวจึงเป็นเครือข่ายที่แบ่งปันทรัพยากรทางด้านองค์ความรู้ในการขับเคลื่อนผลิตภัณฑ์จักสานชะลอมห่อไข่เพื่อยกระดับมูลค่าของไข่ไก่ข้างน้อย

ตัวแทนวัดดอนกุญชราราม (วัดข้างน้อย) การสนับสนุนพื้นที่ในการประชุมและร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชะลอมตั้งแต่การเรียนรู้วิธีการสานชะลอม และการประชุมเพื่อค้นหาตลาดผลิตภัณฑ์ของชะลอมห่อไข่เนื่องจากพื้นที่ของวัดดังกล่าวถือได้ว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจและพื้นที่ร่วมการทำกิจกรรมของชุมชนชาวข้างน้อย ไม่เพียงแต่การทำกิจกรรมที่มาจากภาครัฐ หากแต่เมื่อใดก็ตามที่มีกิจกรรมประเพณี ชาวบ้านใช้พื้นที่ดังกล่าวในการรวมตัวกันเพื่อดำเนินการกิจกรรมต่างๆ

จะเห็นได้ว่าตัวแทนของภาครัฐได้เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้วางแนวทางการดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นไปสู่การเป็นผู้ก่อตั้งแนวความคิดเห็นและขับเคลื่อนประสานงานเครือข่ายในทุกภาคส่วนเพื่อให้ทำงานร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนไปสู่การจัดจำหน่ายภายในตลาดการแสดงสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของชุมชน ตั้งแต่การประสานงานในการขับเคลื่อนโครงการยกระดับมูลค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนการนำสินค้าของชุมชนไปสู่การจัดจำหน่าย

2. กระบวนการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนไปสู่การจัดจำหน่ายในตลาด ทั้งนี้การขับเคลื่อนกระบวนการเริ่มต้น ได้เริ่มจากตัวแทนภาครัฐนำแนวคิดการวางบทบาทของชุมชนในรูปแบบใหม่ด้วยการเป็น “พลเมือง (citizen)” ผู้ที่สามารถแสดงบทบาททั้งในเรื่องของผู้มีสิทธิและเสียงสามารถให้ความคิดเห็น (voice) การมีส่วนร่วม และการร่วมสร้างร่วมผลิตการให้บริการสาธารณะภายในพื้นที่ของตน (Fotaki, 2011) ผ่านมุมมองของแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ ที่นำเสนอแนวคิด co-production ที่ภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วนได้เริ่มกระบวนการผลิต การออกแบบ การสร้าง และร่วมสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Osborne, Radnor, & Strokosch, 2016; Bovaird, 2007; สิริกาญจน์ ทวีพิธานนท์ และคณะ, 2566; ปุณณดา ทรงอิทธิสุข และวนสนันท์ ศิริรัตน์, 2567, หน้า 391-416) ขึ้นภายใต้กิจกรรมของการจัดทำ

ผลิตภัณฑ์ “ข้างน้อย ชะลอมห่อไข่” โดยเริ่มต้นขั้นตอนของกระบวนการ ดังนี้

การวางแผนร่วมกันและการร่วมออกแบบ (coplanned or codesigned services) ถือเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นเพื่อสะท้อนและวางแผน รวมถึงออกแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนข้างน้อยร่วมกัน โดยผลิตภัณฑ์ที่สำคัญคือ ไข่ไก่ ไปสู่การยกระดับด้วยชะลอมที่สานจากชุมชน ทั้งนี้ในการวางแผนได้ร่วมกันระบุบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนเพื่อขับเคลื่อนผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่ชุมชนร่วมกันสานชะลอมด้วยการเรียนรู้วิธีการจักสานชะลอมจากชุมชนใกล้เคียง ตลอดจนศูนย์การศึกษาพิเศษฯ ได้นำไข่ไก่ที่ผลิตจากโครงการการเรียนรู้วิธีการเลี้ยงและผลิตไข่ไก่ “Happy Chicken” จากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ได้ลงไปดำเนินการขับเคลื่อนโครงการแล้วมาจัดทำใส่ในชะลอมห่อไข่ พร้อมทั้งติดป้ายผลิตภัณฑ์ข้างน้อยเพื่อนำไปให้ตัวแทนภาครัฐวางจัดจำหน่ายสู่ตลาดชุมชน

การพัฒนาและลงมือทำผลิตภัณฑ์ หลังจากการหาข้อสรุปในการร่วมกันออกแบบ การพัฒนาและลงมือทำนี้ก่อให้เกิดความไว้วางใจจากชุมชน (Community trust) ต่อภาคีเครือข่ายต่างๆ ที่ร่วมกันรับผิดชอบงานหรือขับเคลื่อนการจัดทำผลิตภัณฑ์ชุมชน ในขั้นตอนของการพัฒนาได้ความร่วมมือจากเครือข่ายชุมชนอำเภอบางไทร (ชุมชนใกล้เคียง) และพื้นที่จากวัดข้างน้อยให้ชุมชนได้เข้ามาร่วมกันสานชะลอมและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการจัดทำชะลอมห่อไข่ให้รูปแบบของชะลอมสามารถบรรจุไข่ไก่และป้องกันความปลอดภัยของไข่ไก่ได้

การจัดทำผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อนำเสนอสู่ตลาด เมื่อผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ได้รับการพัฒนาผ่านความร่วมมือของหลายภาคส่วน การจัดทำผลิตภัณฑ์ให้น่าดึงดูดและระบุอัตลักษณ์ความเป็นชุมชนท้องถิ่นข้างน้อย ทุกภาคส่วนจึงร่วมกันนำเสนอป้ายห้อยชะลอมข้างน้อยที่มีรูปข้างน้อยในป้ายดังกล่าวเพื่อป้องกันชื่อแหล่งที่มาของผลิตภัณฑ์ชุมชน อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้าที่นำเสนอมาจากชุมชนอีกด้วย

การจัดเก็บรายได้จากผลผลิตหรือยอดขาย ชุมชนได้มีการจัดเก็บรายได้ที่นำชะลอมห่อไข่ไปขายสู่ตลาดการแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงการได้รับผลประโยชน์จากการร่วมลงมือทำและความรับผิดชอบตั้งแต่ต้นกระบวนการมาจนถึงสุดท้ายของการขายสินค้า ซึ่งเป็นการยกระดับรายได้และพัฒนาเศรษฐกิจผ่านการกระจายรายได้ทั้งผลิตภัณฑ์ไข่ไก่ที่มาจากชุมชน ชะลอมห่อไข่ที่ร่วมสานกันภายในชุมชน

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน “ข้างน้อย ชะลอมห่อไข่” นั้นได้พัฒนาผ่านการขับเคลื่อนของภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วน โดยเริ่มกระบวนการจากภาครัฐ และตัวแทนภาคีเครือข่ายต่างๆ เข้ามาร่วมแบ่งปันทรัพยากรทั้งในส่วนขององค์ความรู้ กำลังแรงงาน และพื้นที่ รวมถึงอื่นๆ ทั้งนี้การขับเคลื่อนผลิตภัณฑ์ชุมชนดังกล่าวมีกระบวนการขับเคลื่อนในทุกขั้นตอนตั้งแต่การ

ร่วมวางแผนออกแบบบรรจุกฎเกณฑ์ การลงมือผลิตบรรจุกฎเกณฑ์เพื่อสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ตลอดจนการจัดทำผลิตภัณฑ์ขายและจัดเก็บรายได้ซึ่งเป็นการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและยกระดับเศรษฐกิจฐานราก

5. อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยมีประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

1. ภาครัฐเครือข่ายช่วยขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นนั้นมีหลายบทบาทที่ช่วยเหลือตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ โดยเฉพาะภาครัฐแสดงบทบาทเป็นผู้ริเริ่มกระบวนการในการขับเคลื่อนโครงการ ขณะที่พลเมืองภายในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมสร้าง และดำเนินการไปพร้อมกับภาคีเครือข่าย ภาคส่วนอื่นที่เข้ามาช่วยเหลือ สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance) และงานศึกษาหลายงานเกี่ยวกับ Co-production และ Co-creation คำเหล่านี้เกิดขึ้นเมื่อพลเมืองได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในการให้บริการ ออกแบบการบริการและเป็นผู้รับ อันเป็นการสร้างความมีส่วนร่วมพลเมือง (Engaging citizens) ความสนใจของพลเมืองในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน (Turnhout et al, 2020; Osborne, Radnor, & Strokosch, 2016; Marschall, 2004; Fotaki, 2011; Pestoff, 2018) ทั้งนี้เมื่อชุมชนได้ร่วมคิด ออกแบบบริการสาธารณะหรือการผลิตสินค้าของชุมชน และนำไปจำหน่าย สิ่งที่ชุมชนได้จากบริการนั้นคือ รายได้ที่กระจายมาสู่ชุมชน

อย่างไรก็ตามภายใต้การขับเคลื่อนผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ประกอบไปด้วย ภาครัฐผู้แสดงบทบาทการประสานงาน ติดตาม และดำเนินงานนำสินค้าไปสู่ตลาดชุมชน ตลอดจนภาคประชาชนที่เป็นผู้ร่วมขับเคลื่อน (Díaz-Cayeros, Magaloni, & Ruiz-Euler, 2014) ขณะที่ชุมชนใกล้เคียงได้แบ่งปันทรัพยากรองค์ความรู้ในการจักสานหรือสานชะลอมเพื่อช่วยให้แก่ผลิตภัณฑ์ของชุมชน ช่างน้อย รวมถึงวัดและศูนย์การศึกษาพิเศษได้ร่วมกันพัฒนาแบ่งปันพื้นที่และใช้ไม้เพื่อประกอบเป็น “ช่างน้อย ชะลอมห่อไข่” อันเป็นสินค้าที่ได้มาจากชุมชน

2. การร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนย่อมมีกระบวนการและขั้นตอนในการพัฒนาเพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็น ออกแบบ พัฒนา ปรับปรุง และนำสินค้าไปสู่ชุมชน ภายในชุมชนพื้นที่ช่างน้อยนั้นได้มีภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วนร่วมกันพัฒนาในทุกขั้นตอนของผลิตภัณฑ์ช่างน้อย ชะลอมห่อไข่ ทั้งภายในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง สอดคล้องกับงานศึกษาของ Marschall (2004) ที่พบว่า การพัฒนาชุมชนภายในพื้นที่หากมีการสร้างบริบทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาจะทำให้ชุมชนรอบข้างมีส่วนร่วมเป็นเสมือนบรรทัดฐาน (Norm) ไปด้วย และสอดคล้องกับงานศึกษาในหลายงานที่แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีหลายขั้น ประกอบกับการได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายและแบ่งปันทรัพยากร โดยเฉพาะด้านองค์ความรู้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเข้าสู่ตลาด อีกทั้งยังมีการวางแผน พัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกันของชุมชน (ปณณดา ทรงอิทธิสุข และวนัสนันท์ ศิริรัตน์, 2567; สิริกาญจน์ ทวีพิธานนท์

และคณะ, 2566; Sattrapruet, & Bunchusuwan, 2015) ตั้งแต่การออกแบบและรับบริการสาธารณะจากภาครัฐตามประเด็นการวางแผนร่วมกันและการร่วมออกแบบ (Co-planned or Co-designed services) สอดคล้องกับงานศึกษาของ Bovaird (2007) การพัฒนาและลงมือทำผลิตภัณฑ์ ที่ภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วนได้เข้ามามีบทบาท การจัดทำผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อนำเสนอสู่ตลาด และการจัดเก็บรายได้จากผลผลิตหรือยอดขาย ขั้นตอนเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการพัฒนาต้นทางไปจนถึงปลายทางที่มีหลายภาคส่วนร่วมกันขับเคลื่อน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การสร้างความร่วมมือของภาคีเครือข่ายผ่านการจัดตั้งคณะทำงานเครือข่ายร่วมกันทั้งภายในตำบลและภายนอกเพื่อเปลี่ยนแปลงบทบาทภาครัฐจากผู้นำเสนอและดำเนินการพัฒนาขับเคลื่อนนโยบายระดับท้องถิ่นไปสู่การขับเคลื่อนร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังตัวอย่างตำบลช้างน้อยที่ได้ผลผลิตจากผลิตภัณฑ์ที่ผ่านความร่วมมือของหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและสัมฤทธิ์ผล

1.2 การสนับสนุนชุมชนให้มีการเพิ่มขีดความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ได้รับจากการจักสานชะลอมไปสู่วงกว้าง พร้อมทั้งเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบการผลิต และการตลาดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของบรรจุภัณฑ์สินค้าและมูลค่าของสินค้าชุมชนตอบสนองกับความต้องการของผู้บริโภค

1.3 การขับเคลื่อนด้วยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศหรือแพลตฟอร์มเทคโนโลยีพัฒนาทั้งในส่วนของการคำนวณต้นทุน การเชื่อมโยงเครือข่ายทรัพยากรของผู้ผลิตในทุกๆ ภาคส่วนเพื่อขับเคลื่อนไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชน และเกิดความคล่องตัวในการดำเนินการของชุมชนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังนำผลิตภัณฑ์ไปสู่การตลาดออนไลน์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 การขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาพื้นที่ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล ภาคีเครือข่าย และทรัพยากรภายในพื้นที่หรือพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อนำศักยภาพของเครือข่ายเข้าร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการสร้างความร่วมมือเพื่อให้พัฒนานั้นสามารถตอบสนองความต้องการของคนภายในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ดังนั้นกระบวนการในการวิเคราะห์บริบทของพื้นที่จำเป็นต้องผ่านมุมมองในหลายภาคส่วนและผ่านการพัฒนาที่แต่ละภาคส่วนสามารถร่วมกันแบ่งปันทรัพยากรให้เกิดทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล

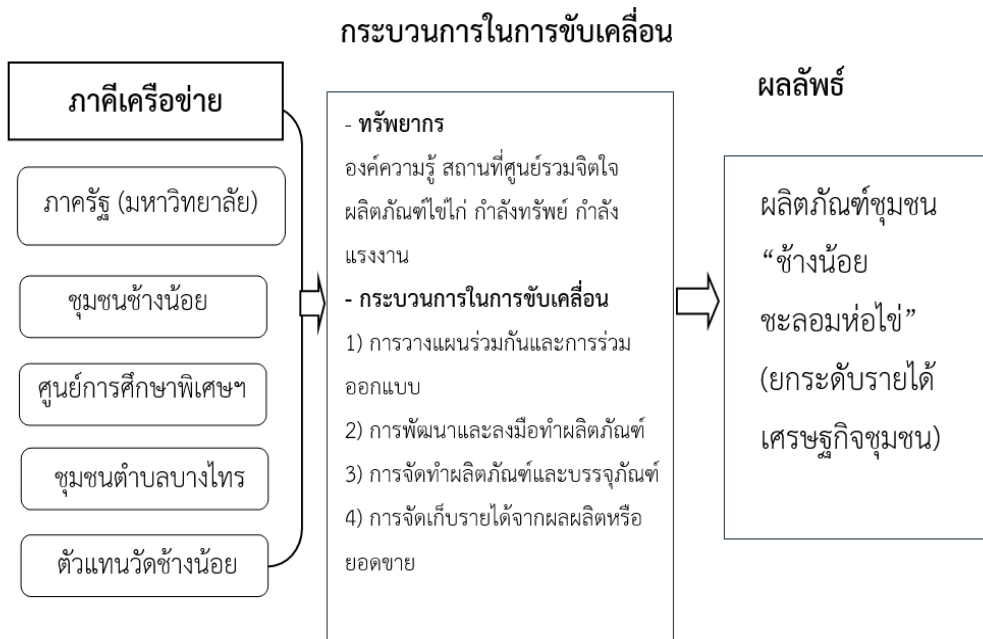
2.2 การประเมินและติดตามผลอย่างใกล้ชิดหรือการจัดทำงานวิจัยเชิงปริมาณ ผ่านการจัดทำระบบติดตามด้วยตัวชี้วัดอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในส่วนของผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่จัดทำขึ้น และยอด

รายได้ของชุมชนที่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากได้เพิ่มมากขึ้นเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับตัวชี้วัดที่เป็นระบบติดตาม

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่สำคัญของงานวิจัยเป็นการพัฒนาท้องถิ่นหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นผ่านมุมมองแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance) ที่แสดงให้เห็นถึงการขับเคลื่อนของภาคีเครือข่ายในหลายภาคส่วนเพื่อทำให้การนำผลิตภัณฑ์ของชุมชนไปกระดับมูลค่าสินค้าและนำไปสู่ตลาดหรือการจัดจำหน่าย ตั้งแต่ต้นทางไปจนถึงปลายทาง โดยริเริ่มจากภาครัฐ และภาคีเครือข่ายภาคส่วนต่างๆ ได้แก่ ชุมชนตำบลช้างน้อย ตัวแทนศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หน่วยบริการอำเภอบางไทร ชุมชนจากวัดอนุกุญชราราม (วัดช้างน้อย) และตัวแทนชุมชนตำบลบางไทร (ชุมชนใกล้เคียง) ยังได้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อน ขณะที่บทบาทเหล่านั้นได้แตกต่างหรือร่วมสร้างร่วมผลิต (co-production) สินค้าของชุมชนช้างน้อย ทั้งในส่วนของกระบวนการแบ่งปันทรัพยากร องค์ความรู้ สถานที่ กำลังทรัพย์ และกำลังแรงงาน ผ่านกระบวนการขับเคลื่อนตั้งแต่การร่วมวางแผน ออกแบบ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการลงมือทำผลิตภัณฑ์ ไปจนถึงการจัดทำตัวผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และจัดเก็บรายได้จากผลผลิต จนกระทั่งออกมาเป็นผลลัพธ์ “ช้างน้อย ชะลอมห่อไข่” ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ปยุตตดา ทรงอิทธิสุข และวณันสนันท์ ศิริรัตน์. (2567). การยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานไม้ไผ่สู่ชุมชนกลุ่มจักสานพบพระทรายงาม ตำบลพบพระ อำเภอพบพระ จังหวัดตาก. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 4(5), 391-416. <https://doi.org/10.60027/iarj.2024.267560>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2567). “พลังการรวมตัวที่ยิ่งใหญ่ หัวใจเพื่อการศึกษาและชุมชน” VRU SHOWCASE x VRU SUSTAINABILITY 2024. เข้าถึงได้จาก <https://www.vru.ac.th/news7895/>
- สิริกาญจน์ ทวีพิธานันท์, ลักษมี งามมีศรี, เจนจิรา เงินจันทร์ และมานิตย์ สิงห์ทองชัย. (2566). การศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์และส่งเสริมการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฝรั่งอินทรีย์ (บ้านตะคร้อ) เพื่อขยายตลาดไปสู่กลุ่มเป้าหมายใหม่. *วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน*, 5(1), 173. <https://doi.org/10.14456/jappm.2023.12>
- Bovaird, T. (2007). Beyond engagement and participation: User and community coproduction of public services. *Public administration review*, 67(5), 846-860. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2007.00773.x>
- Díaz-Cayeros, A., Magaloni, B., & Ruiz-Euler, A. (2014). Traditional governance, citizen engagement, and local public goods: evidence from Mexico. *World development*, 53, 80-93. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2013.01.008>
- Fotaki, M. (2011). Towards developing new partnerships in public services: Users as consumers, citizens and/or co-producers in health and social care in England and Sweden. *Public administration*, 89(3), 933-955. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2010.01879.x>
- Marschall, M. J. (2004). Citizen participation and the neighborhood context: A new look at the coproduction of local public goods. *Political research quarterly*, 57(2), 231-244. <https://doi.org/10.1177/106591290405700205>
- Osborne, S. P., Radnor, Z., & Strokosch, K. (2016). Co-production and the co-creation of value in public services: a suitable case for treatment. *Public management review*, 18(5), 639-653. <https://doi.org/10.1080/14719037.2015.1111927>

- Pestoff, V. (2018). Co production at the crossroads of public administration regimes. In T. Brandsen, B. Pestoff, & L. Osborne (Eds.), *Co production and co creation* (pp. 27-36). Routledge.
- Sattrapruet, S., & Bunchusuwan, P. (2015). Good Governance for Community Enterprise Management and Development. *Journal of Community Development and Life Quality*, 3(3), 271-283. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JCDLQ/article/download/131669/99394/348992>
- Thai People Map and Analytics Platform. (2024). จำนวนคนจนใน ต.ช้างน้อย อ.บางไทร พระนครศรีอยุธยา. เข้าถึงได้จาก <https://www.tpmap.in.th/25661/140412>
- Turnhout, E., Metze, T., Wyborn, C., Klenk, N., & Louder, E. (2020). The politics of co-production: participation, power, and transformation. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 42, 15-21. <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2019.11.009>

การจัดการเพื่อเพิ่มคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแล ผู้สูงอายุในภาคกลาง*

Management to Increase the Quality of Service of the Elderly Care Business in the Central Region

ปราชญ์ จิระโชติตระกูล, ปัญญวัฒน์ จุฑามาศ และธีรเดช สอนงทวีผล

Prad Jirachottrakul, Panyawat CHutamas and Teeradej Snongtaweeporn

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, ประเทศไทย

North Bangkok University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: prad.jira@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง จำแนกตามปัจจัยสถานประกอบการ และ 2) การจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามจากผู้ประกอบการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง จำนวน 217 แห่ง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA หรือ F-test) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis: MRA)

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมพบความแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามลักษณะของสถานประกอบการ รูปแบบในการประกอบธุรกิจ และจำนวนบุคลากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ส่วนคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุด้านอาคารสถานที่และห้องพักพบความแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามขนาดของสถานประกอบการ (แบ่งตามจำนวนผู้สูงอายุที่ดูแล) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ โดยภาพรวมถึงร้อยละ 54.00 ($\text{Adj. } R^2 = .540$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเรียงลำดับ

*ได้รับบทความ: 2 เมษายน 2568; แก้ไขบทความ: 8 มิถุนายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 25 กรกฎาคม 2568

ของการมีอิทธิพล ได้แก่ ปัจจัยการควบคุม (Beta = .247, Sig. = .000) และปัจจัยการจัดองค์กร (Beta = .240, Sig. = .001) โดยทั้ง 2 ปัจจัยส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนปัจจัยอื่นๆ ไม่พบนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: การจัดการ; คุณภาพการให้บริการ; สถานดูแลผู้สูงอายุ

Abstract

This research aimed to study 1) the service quality of elderly care businesses in Central Thailand, classified by factors such as the type of establishment, and 2) the management of elderly care businesses that affected the service quality of elderly care businesses in Central Thailand. This is a quantitative study using a questionnaire with 217 respondents. The statistics used for data analysis included mean, standard deviation, one-way ANOVA, and multiple regression analysis.

The results were that:

1. The service quality of elderly care businesses in terms of health and environmental conditions showed significant differences when classified by the type of establishment, business model, and the number of staff at the .01 and .05 significance levels. Regarding the service quality of elderly care businesses in terms of buildings and rooms, significant differences were found when classified by the size of the establishment (based on the number of elderly people cared for) at the .05 significance level.

2. The management of elderly care businesses that affects the service quality of elderly care businesses overall accounted for 54.00% (Adj. R^2 = .540) with statistical significance at the .01 level. The factors that had the most significant influence were controlling (Beta = .247, Sig. = .000) and organizing (Beta = .240, Sig. = .001), both of which showed a positive impact at the .01 significance level, while other factors did not show statistical significance.

Keywords: Management; Service Quality; Elderly Care Business

1. บทนำ

ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) อย่างเต็มรูปแบบ โดยปี 2566 ข้อมูลจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พบว่า ไทยมีประชากรผู้สูงอายุ อายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็น 1 ใน 5

ของจำนวนประชากรทั้งประเทศหรือประมาณ 13 ล้านคน ของประชากรไทยทั้งประเทศ 66,057,967 คน สำหรับปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประชากรสูงอายุในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีสาเหตุหลักมาจากอัตราการเกิดที่น้อยลง และการมีอายุขัยเฉลี่ยของประชากรเพิ่มขึ้นจากความก้าวหน้าทางการแพทย์ นำไปสู่การขาดสมดุลระหว่างสัดส่วนประชากรวัยแรงงานและประชากรสูงอายุ ส่งผลให้อัตราการพึ่งพิงประชากรวัยแรงงานเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อเนื่องไปในอีกหลายมิติทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น รายได้ที่ลดลงจากความสามารถในการประกอบอาชีพที่ลดลงและจำกัดมากขึ้น โอกาสในการขยายการผลิตที่จะถูกจำกัดจากขนาดของกำลังแรงงานที่ลดลง รายได้จากภาษีที่ลดลงจากจำนวนประชากรวัยทำงานลดลง รายจ่ายด้านสุขภาพและสวัสดิการของรัฐที่มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นพร้อมกับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น (พูนพงษ์ นัยนาภากรณ์, 2566)

ในปี พ.ศ. 2574 ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super Aged Society) ซึ่งหมายถึงการมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมดจากสถานการณ์ของการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในประเทศไทยมีผู้สูงอายุมีแนวโน้มว่าจะเป็นกลุ่มคนที่มีศักยภาพที่จะดำรงชีวิตในวัยบั้นปลายได้อย่างมีสุขภาวะและมีความเป็นอยู่ที่ดีโดยไม่ต้องพึ่งพาหรือเป็นภาระของลูกหลานในระยะยาว เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังคงสามารถสร้างผลผลิตที่มีคุณค่าต่อสังคมไทยได้ในระยะยาว แนวโน้มของคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้สูงอายุดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดการประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์, 2561)

ในภาคกลางของประเทศไทยที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรอย่างชัดเจน โดยมีแนวโน้มจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปัญหาที่ตามมาคือความไม่เพียงพอของระบบบริการสุขภาพและการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทหรือชานเมือง นอกจากนี้ ผู้สูงอายุจำนวนมากยังเผชิญกับภาวะพึ่งพิง ขาดผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด มีปัญหาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต รวมถึงมีรายได้น้อยหรือไม่มีรายได้ประจำ ส่งผลให้เกิดความเปราะบางในคุณภาพชีวิต และสมาชิกครอบครัวส่วนมากทำงานนอกบ้าน ทำให้ไม่สามารถดูแลผู้สูงอายุได้ด้วยตนเองหรือพึ่งพาการดูแลจากคนในครอบครัวเป็นหลักได้เช่นในอดีต หลายครอบครัวจึงเลือกใช้บริการดูแลผู้สูงอายุซึ่งมีรูปแบบหลากหลาย เช่น บริการบ้านพักผู้สูงอายุ บริการสถานดูแลผู้สูงอายุรายวัน บริการดูแลผู้สูงอายุตามบ้าน เป็นต้น (จิรากร ยิ่งไพบูลย์วงศ์, 2562) แม้ว่าปัจจุบันธุรกิจดูแลผู้สูงอายุส่วนมากยังเป็นธุรกิจขนาดเล็กแต่ก็มีโอกาสและความน่าสนใจในการลงทุน เนื่องจากมีตลาดรองรับขนาดใหญ่ทั้งจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุภายในประเทศ และกลุ่มผู้สูงอายุจากต่างประเทศอันเป็นผลมาจากศักยภาพของธุรกิจการท่องเที่ยว รวมทั้งธุรกิจการแพทย์ของไทยดึงดูดผู้สูงอายุจากต่างประเทศให้เข้ามาได้เป็นจำนวนมาก (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ, 2564)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของ Aging Society ในอนาคตส่งผลให้ทุกธุรกิจได้รับผลกระทบมาก ดังนั้นผู้ประกอบการต้องปรับตัวและแสวงหาโอกาสในการทำธุรกิจจากความต้องการสินค้าและบริการของผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นและตลาดที่ขยายขนาดใหญ่ขึ้น อย่างไรก็ตามลักษณะการแข่งขันในตลาดธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มีการแข่งขันในเรื่องของคุณภาพและมาตรฐานการให้บริการเป็นหลัก สภาพตลาดในปัจจุบันที่ยังคงมีอุปสงค์มากกว่าอุปทาน เมื่อพิจารณาถึงความสามารถในการแข่งขันระหว่างธุรกิจบริการผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ทันต่อมาตรฐานต่างๆ และการเปลี่ยนแปลง แนวโน้มดังกล่าวทำให้ธุรกิจสถานบริการผู้สูงอายุกลายมาเป็นธุรกิจบริการที่สามารถตอบสนองความต้องการในการแก้ไขปัญหา ส่งผลให้ธุรกิจได้รับความสนใจและขยายตัวอย่างรวดเร็ว รวมถึงมีผู้นิยมใช้บริการมากขึ้น ภาคเอกชนที่แสวงหาผลกำไรจึงเริ่มให้ความสนใจผู้สูงอายุในฐานะกลุ่มลูกค้าเป้าหมายมากขึ้น ในขณะที่ธุรกิจบริการผู้สูงอายุนั้นมีส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนผู้สูงอายุ และยังไม่มีการทำการตลาดอย่างจริงจังในธุรกิจบริการประเภทนี้ หากจะพิจารณาโดยรวมแล้วยังถือว่าธุรกิจมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในกลุ่มของผู้สูงอายุ ทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคเอกชนยังถือว่า มีไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่จำนวนมากขึ้น อีกทั้งมาตรฐานของการบริการ ตลอดจนการบริหารจัดการองค์กรยังอยู่ในระดับที่ลูกหลานของผู้สูงอายุยังไม่พึงพอใจเท่าที่ควรและค่าบริการที่มีราคาแพง ทำให้ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยไม่สามารถเข้าใช้บริการในสถานดูแลผู้สูงอายุดังกล่าวได้ ธุรกิจบริการผู้สูงอายุถือเป็นธุรกิจที่มีความน่าสนใจอย่างมากในสังคมปัจจุบันและอนาคต เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทำให้คุณภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์มีความสะดวกสบายและมีอายุขัยที่ยืนยาวขึ้น จากสถานการณ์ดังกล่าวถือเป็นโอกาสที่สำคัญในการสร้าง การขยาย และการต่อยอดธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ จึงเป็นธุรกิจบริการในการสร้างโอกาสให้กับประเทศไทยได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่ผันผวนเพื่อรองรับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของประชากรทั่วโลก (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์, 2561)

คุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง ประกอบด้วยสถานดูแลผู้สูงอายุ ประจำวัน สถานบริบาล ที่อยู่อาศัยเฉพาะผู้สูงอายุ บริการส่งผู้ดูแลไปดูแลผู้สูงอายุไปที่บ้าน สถานสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุที่ยากจนไร้ญาติ และสถานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ มีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ โดยมีประเด็นต่อไปนี้ 1) คุณภาพด้านผู้ให้บริการดูแลผู้สูงอายุ พบว่าบุคคล โดยเฉพาะผู้ดูแล (Caregiver) เพราะการดูแลผู้สูงอายุเป็นงานบริการที่ต้องใช้ความเข้าใจ และความอดทน ต้องมีความรู้ผ่านการอบรมหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุ งานดูแลผู้สูงอายุมีลักษณะงานที่ซ้ำเดิม ดังนั้นเมื่อทำงานได้ระยะหนึ่งก็ต้องการเปลี่ยนงาน จึงทำให้อุปสรรคด้านการดูแลผู้สูงอายุขาดแคลนอย่างต่อเนื่องไม่ทันตามความต้องการของตลาด ทำให้ไม่สอดคล้องกับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้น พบว่าผู้ประกอบการเป็นบุคลากรวิชาชีพในโรงพยาบาล เช่น แพทย์ พยาบาล มีส่วนช่วยในด้านของความเชื่อมั่นในการให้

บริการมากกว่าผู้ประกอบการที่ไม่ใช้วิชาชีพ ผู้ประกอบการวิชาชีพที่ บริหารงานสถานดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเองและปฏิบัติหน้าที่การดูแลและให้บริการผู้สูงอายุโดยเป็นแบบอย่างการให้บริการ ตามมาตรฐานการดูแลให้แก่บุคลากรผู้ให้บริการจะยิ่งเป็นประโยชน์ในด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นการช่วยรักษา มาตรฐานการดูแลและให้บริการในระยะยาว (ชุตตา วิมุกตายน, 2564, หน้า 69-90) และ 2) คุณภาพด้านการให้บริการในสถานดูแลผู้สูงอายุ มีการให้บริการและคุณภาพของการให้บริการนั้น สถานดูแลผู้สูงอายุ ต่างให้ความสำคัญในการเสนอบริการ ให้การดูแลที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการและมุ่งเน้น ด้านคุณภาพของการบริการเป็นหัวใจสำคัญ โดยคุณภาพการบริการในทัศนะของผู้ประกอบการ คือ การ กำหนดมาตรฐานการให้บริการ การดูแลที่เหมาะสมกับผู้ใช้บริการ และการรักษาคุณภาพของการบริการ ด้วยการควบคุมคุณภาพการบริการ มีการฝึกอบรมโดยผู้เชี่ยวชาญทั้งจากภายในและจากภายนอก มีการ ควบคุมกระบวนการให้บริการให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ, 2564)

แนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ธุรกิจบริการผู้สูงอายุในภาคกลางสามารถดำเนินงานได้อย่างยั่งยืนคือ การพัฒนาคุณภาพการให้บริการควบคู่ไปกับการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยแนวคิด กรอบแนวทาง และองค์ประกอบของเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพในการบริหารจัดการธุรกิจบริการผู้สูงอายุ เป็นแนวทางในการพัฒนา โดยคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ อาศัยเกณฑ์มาตรฐาน คุณภาพการบริหารจัดการธุรกิจบริการผู้สูงอายุของกระทรวงพาณิชย์ เนื่องจากกรอบแนวคิดของเกณฑ์ มาตรฐานฯ มุ่งเน้นให้เกิดระบบการจัดการภายในองค์กรที่เหมาะสม ซึ่งตามเกณฑ์คุณภาพ ประกอบด้วย 7 หมวดคุณภาพ ได้แก่ การบริหารจัดการองค์กร การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การมุ่งเน้นลูกค้า การวัดการ วิเคราะห์และการจัดการความรู้ การมุ่งเน้นบุคลากร การมุ่งเน้นการ ปฏิบัติการ และผลลัพธ์ รวมถึงแนวคิด คุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ จากเกณฑ์มาตรฐานการให้บริการของธุรกิจสถานดูแล ผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 1) ด้านผู้ให้บริการดูแลผู้สูงอายุ 2) ด้านคุณภาพการให้บริการในสถานดูแล ผู้สูงอายุ 3) ด้านอาคารสถานที่และห้องพักรักษาตัว 4) ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ซึ่งการยกระดับธุรกิจบริการ ผู้สูงอายุในภาคกลางสู่มาตรฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจึงเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการควรดำเนินการให้เกิดขึ้น ส่งผลให้ธุรกิจไม่หยุดนิ่ง มีความทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้อย่างทันท่วงที ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง ตลอดจนการ จัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุได้นำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงและ พัฒนาคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ สามารถตอบสนองความพึงพอใจผู้รับบริการ และสามารถเพิ่มคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุแข่งขันกับคู่แข่งได้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง จำแนกตามปัจจัยสถานประกอบการ
2. เพื่อศึกษาการจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือผู้ประกอบการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร จังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย เพชรบูรณ์ พิจิตร นครสวรรค์ ลพบุรี อุทัยธานี สิงห์บุรี สระบุรี พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี นครนายก ปทุมธานี นนทบุรี นครปฐม สมุทรปราการ สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นข้อมูลจากรายชื่อสถานประกอบการที่ได้รับอนุญาตเป็นผู้ให้บริการประกอบกิจการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้มีภาวะพึ่งพิง จำนวนทั้งสิ้น 544 แห่ง (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, กระทรวงสาธารณสุข, 2567) และกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยเลือกสุ่มตัวอย่างจากประชากร โดยการเปิดตาราง เครซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 608-609) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 217 แห่ง ทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยวิธีการจับฉลากที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยสถานประกอบการ ประกอบด้วย พุนจตตะเบียน ลักษณะของสถานประกอบการ รูปแบบในการประกอบธุรกิจ ระยะเวลาในการประกอบกิจการ ขนาดของสถานประกอบการ (แบ่งตามจำนวนผู้สูงอายุที่ดูแล) และจำนวนบุคลากร ลักษณะแบบสอบถามเป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordination) และการควบคุม (Controlling) ลักษณะแบบสอบถามเป็นข้อคำถามแบบวัดประเมินค่า ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ด้านผู้ให้บริการดูแลผู้สูงอายุ ด้านคุณภาพการให้บริการในสถานดูแลผู้สูงอายุ ด้านอาคารสถานที่และห้องพักอาศัย และด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ลักษณะแบบสอบถามเป็นข้อคำถามแบบวัดประเมินค่า และตอนที่ 4 เป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด

วิธีการหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้ 1) เสนอร่างแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมในเนื้อหาและข้อคำถามให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์ ความเหมาะสมในการใช้ภาษา รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมและนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อ

เสนอแนะ 2) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความตรงของเนื้อหา ดังนี้ (1) ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอแก่ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบคุณภาพและตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามว่าข้อคำถามที่สร้างขึ้นมีความเกี่ยวข้องกันหรือไม่ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยค่า IOC ที่คำนวณได้เท่ากับ 0.78 ซึ่งมีค่า ≥ 0.50 จึงถือได้ว่าแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้มีคุณภาพด้านความตรงของเนื้อหา (อารยา องค์เอี่ยม และพงศ์ธารา วิจิตเวชไพศาล, 2561, หน้า 41-42) และ (2) การตรวจสอบคุณภาพด้านความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษาไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1970) โดยค่าที่คำนวณได้เท่ากับ 0.892 ซึ่งมีค่า ≥ 0.70 จึงถือได้ว่าแบบสอบถามฉบับนี้มีคุณภาพด้านความน่าเชื่อถือ

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ขั้นตอนที่ 1 ขออนุญาตจัดเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัย นอร์ทกรุงเทพไปยังตัวแทนผู้ประกอบการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลางจำนวน 250 แห่ง เพื่อขอเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งผู้วิจัยส่งเพื่อสำรองเพื่อความครบถ้วนของข้อมูล ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามและรูปแบบการตอบแบบสอบถาม โดยได้ดำเนินการจัดส่งแบบสอบถามตามที่อยู่ของผู้ประกอบการแห่งละ 1 ชุด รวมจำนวน 250 ชุด และขอความอนุเคราะห์ให้ตัวแทนผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้บริหารกิจการตอบกลับแบบสอบถามทาง Google Form และขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการรวบรวมแบบสอบถามโดยใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูล 1 เดือน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 217 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) ตรวจสอบตามสมมุติฐานของแบบสอบถามว่าสามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้ทุกฉบับ 2) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป คือ (1) วิเคราะห์ปัจจัยสถานประกอบการของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ทุนจดทะเบียน ลักษณะของสถานประกอบการ รูปแบบในการประกอบธุรกิจ ระยะเวลาในการประกอบกิจการ ขนาดของสถานประกอบการ (แบ่งตามจำนวนผู้สูงอายุที่ดูแล) และจำนวนบุคลากร วิเคราะห์โดยค่าสถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ (2) วิเคราะห์การจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordination) และการควบคุม (Controlling) วิเคราะห์โดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (3) วิเคราะห์คุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ด้านผู้ให้บริการดูแลผู้สูงอายุ ด้านคุณภาพการให้บริการในสถานดูแลผู้สูงอายุ ด้านอาคารสถานที่และห้องพักอาศัย และด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์โดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (4) วิเคราะห์คุณภาพการให้บริการ

ของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง จำแนกตามปัจจัยสถานประกอบการ โดยวิธีการวิเคราะห์ One-Way ANOVA ใช้สถิติ F- test และ (5) วิเคราะห์ระดับการจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง โดยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยสถานประกอบการของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ 2) วิเคราะห์การจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ โดยใช้ค่าสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) วิเคราะห์คุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ โดยใช้ค่าสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4) วิเคราะห์คุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง จำแนกตามปัจจัยสถานประกอบการ โดยใช้สถิติ F-test ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว One-Way ANOVA และ 5) วิเคราะห์ระดับการจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง โดยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ โดยใช้สถิติ $Adj.R^2$, F และ t

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการเพื่อเพิ่มคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสถานประกอบการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง พบว่า ส่วนใหญ่มีทุนจดทะเบียน 1,000,001-5,000,000 บาท จำนวน 84 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 38.70 เป็นกิจการการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้มีภาวะพึ่งพิงระหว่างวัน (ไม่มีการพักค้างคืน) จำนวน 203 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 93.50 รูปแบบในการประกอบธุรกิจเป็นบริษัทจำกัด จำนวน 117 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 53.90 ระยะเวลาในการประกอบกิจการ 11-15 ปี จำนวน 65 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 30 มีขนาดของสถานประกอบการ (แบ่งตามจำนวนผู้สูงอายุที่ดูแล) ขนาดกลาง (จำนวนผู้สูงอายุที่ดูแล 20-50 คน) จำนวน 95 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 43.50 และมีจำนวนบุคลากรในสถานประกอบการ 10-50 คน จำนวน 84 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 38.70 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ พบว่า การจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ การประสานงาน (ค่าเฉลี่ย = 4.27) รองลงมาได้แก่ การวางแผน (ค่าเฉลี่ย 3.85) การจัดองค์กร (ค่าเฉลี่ย 3.75) การบังคับบัญชาสั่งการ (ค่าเฉลี่ย 3.55) และการควบคุม (ค่าเฉลี่ย = 3.17) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของปัจจัยการจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ

การจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การวางแผน (Planning)	3.85	.466	มาก
2. การจัดองค์กร (Organizing)	3.75	.515	มาก
3. การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding)	3.55	.591	มาก
4. การประสานงาน (Coordination)	4.27	.469	มาก
5. การควบคุม (Controlling)	3.17	.661	ปานกลาง
ภาพรวม	3.72	.353	มาก

3. ผลการวิเคราะห์คุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ พบว่า คุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ด้านอาคารสถานที่และห้องพักอาศัย ($\bar{X} = 3.91$) รองลงมาได้แก่ ด้านคุณภาพการให้บริการในสถานดูแลผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.77$) ด้านผู้ให้บริการดูแลผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.70$) และด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.42$) ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ

คุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านผู้ให้บริการดูแลผู้สูงอายุ	3.70	.451	มาก
2. ด้านคุณภาพการให้บริการในสถานดูแลผู้สูงอายุ	3.77	.454	มาก
3. ด้านอาคารสถานที่และห้องพักอาศัย	3.91	.434	มาก
4. ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม	3.42	.577	มาก
ภาพรวม	3.70	.285	มาก

4. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง จำแนกตามปัจจัยสถานประกอบการ พบว่า คุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลางมีความแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามปัจจัยสถานประกอบการ โดยคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามปัจจัยสถานประกอบการ ด้านรูปแบบในการประกอบธุรกิจ และจำนวน

บุคลากร ภาพรวมพบความแตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 เมื่อจำแนกรายด้านพบความแตกต่าง ดังนี้ 1) คุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมพบความแตกต่างเมื่อจำแนกตามลักษณะของสถานประกอบการ รูปแบบในการประกอบธุรกิจ และจำนวนบุคลากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 2) คุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุด้านอาคารสถานที่และห้องพักพบความแตกต่างเมื่อจำแนกตามขนาดของสถานประกอบการ (แบ่งตามจำนวนผู้สูงอายุที่ดูแล) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามปัจจัยสถานประกอบการ

ปัจจัย สถานประกอบการ	ด้านผู้ให้บริการ ดูแลผู้สูงอายุ		ด้านคุณภาพการให้บริการ ในสถานดูแลผู้สูงอายุ		ด้านอาคารสถานที่ และห้องพักอาศัย		ด้านอนามัย สิ่งแวดล้อม		ภาพรวม	
	F	P-value	F	P-value	F	P-value	F	P-value	F	P-value
1. ทุนจดทะเบียน	.964	.410	1.293	.278	.312	.817	1.067	.364	.410	.746
2. ลักษณะของสถาน ประกอบการ	.726	.485	.382	.683	2.065	.129	3.181*	.044	2.880	.058
3. รูปแบบในการ ประกอบธุรกิจ	2.677	.071	1.127	.326	.300	.4741	7.030**	.001	5.959**	.003
4. ระยะเวลาในการ ประกอบกิจการ	.125	.945	.609	.610	.235	.872	1417	.239	.936	.424
5. ขนาดของสถาน ประกอบการ	2.188	.115	1.970	.142	3.422*	.034	.586	.557	2.436	.090
6. จำนวนบุคลากร	1.624	.200	2.114	.123	.896	.410	8.658**	.000	4.291*	.015

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ผลการวิเคราะห์การจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ พบว่า การจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุโดยภาพรวมได้ร้อยละ 54.00 ($\text{Adj.}R^2 = .540$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเรียงลำดับของการมีอิทธิพลดังนี้ การควบคุม ($\text{Beta} = .247$, $\text{Sig.} = .000$) และการจัดองค์กร ($\text{Beta} = .240$, $\text{Sig.} = .001$) ทั้ง 2 ปัจจัยส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ

การจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	SE	Beta		
(Constant)	2.155	.206		10.450	.000
1. การวางแผน (Planning)	.072	.041	.117	1.736	.084
2. การจัดองค์กร (Organizing)	.133	.038	.240	3.465**	.001
3. การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding)	.050	.036	.105	1.418	.158
4. การประสานงาน (Coordination)	.060	.039	.098	1.526	.128
5. การควบคุม (Controlling)	.107	.029	.247	3.668**	.000
R = .742, R ² = .550, Adjusted R ² = .540, SEE = .24224, F = 17.590**, Sig. = .000					

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการเพื่อเพิ่มคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ที่พบว่าคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง จำแนกตามปัจจัยสถานประกอบการ พบว่าคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อจำแนกตามปัจจัยของสถานประกอบการ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยด้านโครงสร้างและการบริหารมีผลโดยตรงต่อคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุ ปัจจัยสถานประกอบการ ด้านรูปแบบในการประกอบธุรกิจ และจำนวนบุคลากร มีผลต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง โดยรวมอย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสถานดูแลที่มีมาตรฐานการบริหารจัดการที่ดีและบุคลากรที่เพียงพอสามารถควบคุมดูแลสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับสุขภาพของผู้สูงอายุได้ดีกว่า นอกจากนี้ลักษณะของสถานประกอบการยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อมาตรฐานอนามัยสิ่งแวดล้อม เนื่องจากอาจมีระบบการจัดการที่แตกต่างกันไปตามประเภทของสถานที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกนิษฐา ช้างเสวก, สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล และพิสมัย

จารุจิตติพันธ์ (2567, หน้า 1151-1168) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของสถานประกอบการ การดูแลผู้สูงอายุ หรือผู้มีภาวะพึ่งพิงในกรุงเทพมหานคร พบว่า สถานประกอบการที่มีลักษณะทุนจดทะเบียน ระยะเวลาดำเนินกิจการและด้านประสบการณ์ของผู้ดำเนินการของสถานประกอบการแตกต่างกันมีผลการดำเนินงานแตกต่างกัน ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุตาภัทร จันทร์ประเสริฐ (2565) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาในปัจจุบันสำหรับธุรกิจสถานบริบาลและการดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทย ยังมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ต้องพัฒนาและปรับปรุงเพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพหลายด้าน ได้แก่ ด้านความสะอาด ปลอดภัย มีบริการที่ดีครบวงจร สำหรับคุณภาพการให้บริการด้านอาคารสถานที่และห้องพัก พบว่ามีความแตกต่างเมื่อจำแนกตามขนาดของสถานประกอบการ (แบ่งตามจำนวนผู้สูงอายุที่ดูแล) ซึ่งชี้ว่าสถานดูแลผู้สูงอายุที่มีขนาดใหญ่อาจมีรองรับการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่ดีกว่าและมีความเหมาะสม อย่างไรก็ตามธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุขนาดเล็กอาจมีข้อดีในแง่ของการดูแลที่ใกล้ชิดกว่า ซึ่งอาจเป็นปัจจัยที่ต้องพิจารณาควบคู่กับการประกอบธุรกิจ จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า คุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลาง จำแนกตามปัจจัยสถานประกอบการ มีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภศิริ โปศิริ และวัชร เวชประสิทธิ์ (2564, หน้า 20-37) ได้ศึกษากลยุทธ์การสร้างรายได้เปรียบเทียบการแข่งขันของธุรกิจดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทย ซึ่งบุคลากรในการดูแลผู้สูงอายุมีจำนวนไม่เพียงพอหรือขาดแคลน ธุรกิจดูแลผู้สูงอายุไม่มีข้อกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจนเนื่องจากยังไม่มีมีการกำกับดูแลโดยเฉพาะ บุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการดูแลผู้สูงอายุและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการดูแลผู้สูงอายุมีอัตราค่าจ้างสูง ดังนั้น เพื่อให้บริการมีคุณภาพที่ดีขึ้นควรให้ความสำคัญกับการกำกับดูแลมาตรฐานของสถานดูแล ทั้งในด้านการบริหารจัดการ การกำหนดจำนวนบุคลากรที่เพียงพอ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของสถานที่ให้เหมาะสมกับการดูแลผู้สูงอายุ

2. จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ที่พบว่าการจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ พบว่า การจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุมีผลต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจดังกล่าวในระดับที่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะในด้านการควบคุม (Controlling) และการจัดองค์กร (Organizing) ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพการให้บริการสามารถอธิบายได้ว่า 1) การควบคุม (Controlling) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพการให้บริการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของระบบการกำกับดูแลภายในสถานดูแลผู้สูงอายุ การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยกระบวนการควบคุมที่มีประสิทธิภาพช่วยให้สถานดูแลสามารถปรับปรุงคุณภาพการให้บริการและตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม และ 2) การจัดองค์กร (Organizing) ยังเป็นอีกปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการในระดับที่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าการวางโครงสร้างองค์กรที่มีประสิทธิภาพ การแบ่ง

หน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน รวมถึงการบริหารทรัพยากรบุคคลอย่างเหมาะสม เป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการดูแลผู้สูงอายุและเพิ่มความพึงพอใจของผู้รับบริการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Doe and Smith (2020, pp. 345-360) 2) การพัฒนาบุคลากรผ่านการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องและการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีมีส่วนสำคัญในการเพิ่มคุณภาพการบริการ และ 3) การเน้นการดูแลที่ยึดผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางและการปรับบริการให้ตรงกับความต้องการเฉพาะบุคคลเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจสูงสุด อย่างไรก็ตามปัจจัยด้านการจัดการอื่นๆ ที่ศึกษาไม่พบว่ามีอิทธิพลต่อคุณภาพการให้บริการอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากลักษณะเฉพาะของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุที่มีความสำคัญกับกระบวนการควบคุมและโครงสร้างองค์กรมากกว่าปัจจัยอื่นๆ การค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดด้านการบริหารจัดการที่เน้นการควบคุมคุณภาพและการบริหารทรัพยากรบุคคลเป็นองค์ประกอบสำคัญของการให้บริการที่มีคุณภาพ ดังนั้นผู้ประกอบการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุควรให้ความสำคัญกับการพัฒนา กลไกการควบคุมและโครงสร้างองค์กรที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถยกระดับมาตรฐานการให้บริการตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างมีคุณภาพ และสร้างความพึงพอใจให้กับทั้งผู้รับบริการและครอบครัวของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับพศิน ชื่นชูจิตต์ (2564) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบ้านพักคนชราในยุค New normal พบว่า ปัจจัยด้านการบริการมีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมาคือปัจจัยด้านกระบวนการ ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพเป็นอันดับที่สาม และปัจจัยทำเลที่ตั้งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบ้านพักคนชรา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกนิษฐา ช้างแสวง, สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล และพิสมัย จารุจิตติพันธ์ (2567, หน้า 1151-1168) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของสถานประกอบการการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้มีภาวะพึ่งพิงในกรุงเทพมหานคร โดยแนวทางการพัฒนาผลการดำเนินงานของสถานประกอบการการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้มีภาวะพึ่งพิงใน กรุงเทพมหานครพบ 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การจัดหาแหล่งเงินทุนให้เพียงพอ เพื่อนำมาดำเนินงานในสถานประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การจัดสรรบุคลากรที่สามารถขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการ อย่างเพียงพอและเหมาะสมในการปฏิบัติงาน และ 3) การพัฒนาการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อเป็นการกำหนดทิศทางในการดำเนินงาน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 กระทรวงสาธารณสุขมีตรวจสอบมาตรฐานการตรวจสอบและติดตามคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แน่ใจว่าการให้บริการเป็นไปตามมาตรฐาน ร่วมกับสมาคมสถานดูแลผู้สูงอายุในการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพบริการในสถานดูแลผู้สูงอายุให้คำปรึกษาและการฝึกอบรมให้กับสถานประกอบการในเรื่องการบริหารจัดการและการควบคุมคุณภาพ

1.2 ธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ และสมาคมสถานดูแลผู้สูงอายุเพิ่มการฝึกอบรมบุคลากรและพัฒนาทักษะการดูแลผู้สูงอายุ กำหนดหลักสูตรอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพจิตและสุขภาพกายของผู้สูงอายุ สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เช่น โรงพยาบาลและสถาบันการศึกษา เพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญของบุคลากร

1.3 ธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ มุ่งเน้นการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการให้เหมาะสมกับการดูแลผู้สูงอายุ โดยออกแบบอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้สูงอายุ คำนึงถึง อนามัยสิ่งแวดล้อม เช่น ระบบกำจัดของเสีย และความสะอาดของสถานที่ เพื่อให้มั่นใจว่าผู้สูงอายุได้รับการดูแลในสภาพแวดล้อมที่ดี

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ประเด็น แนวทางการคุณภาพการให้บริการของสถานดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทย เพื่อให้เห็นแนวทางการพัฒนาในระดับประเทศ รวมทั้งศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อการบริหารจัดการธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ปัจจุบันธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในภาคกลางส่วนใหญ่มีทุนจดทะเบียน 1-5 ล้านบาท และดำเนินกิจการในรูปแบบบริษัทจำกัด โดยให้บริการดูแลผู้สูงอายุแบบไม่ค้างคืนเป็นหลัก นอกจากนี้ธุรกิจส่วนใหญ่มีขนาดกลาง (ดูแลผู้สูงอายุ 20-50 คน) และมีบุคลากรระหว่าง 10-50 คน ด้านการจัดการพบว่าธุรกิจเหล่านี้มีการบริหารจัดการในระดับดีมาก โดยมีการประสานงานเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ตามด้วยการวางแผนและการจัดองค์กร ในส่วนของคุณภาพการให้บริการมีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี โดยอาคารสถานที่และห้องพักเป็นปัจจัยที่ได้รับคะแนนสูงสุด ขณะที่ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมได้รับคะแนนต่ำที่สุด ส่วนปัจจัยรูปแบบธุรกิจ ขนาดสถานประกอบการ และจำนวนบุคลากร ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการ และปัจจัยด้านการควบคุมและการจัดองค์กรมีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพการให้บริการของธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุ จากข้อค้นพบดังกล่าวนี้ผู้วิจัยนำมาสรุปเป็นแผนผัง ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กนิษฐา ช้างเสวก, สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล และพิสมัย จารุจิตติพันธ์. (2567). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของสถานประกอบการการดูแลผู้สูงอายุ หรือผู้มีภาวะพึ่งพิงในกรุงเทพมหานคร. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(10), 1151-1168.
- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, กระทรวงพาณิชย์. (2561). *คู่มือพัฒนาธุรกิจบริการผู้สูงอายุสู่เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการบริหารจัดการธุรกิจ: เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการบริการของธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ*. นนทบุรี: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์.
- กระทรวงสาธารณสุข, กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2567). *รายชื่อสถานประกอบการที่ได้รับอนุญาตเป็นผู้ให้บริการประกอบกิจการดูแลผู้สูงอายุหรือผู้มีภาวะพึ่งพิง*. เข้าถึงได้จาก https://esta.hss.moph.go.th/shop_passed.php
- จิรากร ยิ่งไพบูลย์วงศ์ (บรรณธิการ). (2562, เมษายน). *ธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ*. รายงานที่ดีอาร์ไอ, 151, 3-11. <https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2019/07/wb151.pdf>
- ชุตดา วิมุกตายน. (2564). การศึกษาความเป็นไปได้ในการดำเนินธุรกิจสถานดูแลผู้สูงอายุในอำเภอบางละมุงและอำเภอสัตหีบ. *วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*, 28(2), 69-90. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/ppmjournals/article/view/255669/172009>
- พศิน ชื่นชูจิตต์. (2564). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบ้านพักคนชราในยุค New normal*. (สารนิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล.

- พูนพงษ์ นัยนาภากรณ์. (2566). *เตรียมพร้อมรับมือไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ*. เข้าถึงได้จาก <https://mgonline.com/business/detail/9660000083029>
- ศุภศิริ โปศิริ และวัชร เวชประสิทธิ์. (2564). กลยุทธ์การสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันของธุรกิจดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ: Srinakharinwirot Business Journal*, 12(2), 20-37. <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/MBASBJ/article/view/14270>
- สำนักอนามัยผู้สูงอายุ. (2564). *สถานการณ์การประกอบกิจการให้บริการดูแลผู้สูงอายุที่บ้านของผู้รับบริการ*. นนทบุรี: กลุ่มคุ้มครองสุขภาพผู้สูงอายุและความร่วมมือระหว่างประเทศ สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- สุตาภัทร จันทรประเสริฐ. (2565). *รูปแบบความสามารถทางการจัดการธุรกิจสถานบริบาลและการดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทย*. (ปริญาบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- อารยา องค์เอี่ยม และพงศ์ธรา วิจิตเวชไพศาล. (2561). การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย. *วิสัยทัศน์สาร*, 44(1), 36-42. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/anesthai/issue/view/9444>
- Cronbach, L. J. (1970). *Essential of Psychology Testing*. (3rd ed.). New York: Harper and Row, Publishers, Inc.
- Doe, J., & Smith, J. (2020). Enhancing service quality in elderly care facilities: A comparative study. *Journal of Gerontological Social Work*, 63(4), 345-360. <https://www.tandfonline.com/toc/wger20/57/6-7>
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>

การพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชน
ขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม*

Development Wisdom and Strengthening the Honest
Values of The Buddhist Way to Youth of The Social
Organizations, Nakhon Pathom Province

กัญจira วิจิตรวัชรารักษ์, พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ, เกษฎา ผาทอง และนารัตน์ กิตติรัตนมกค
Kanjira Wijitwatcharak, Phramaha Arun Panyaruno, Ketsada Phathong
and Naparat Kittirattanamongkhol
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahamakut Buddhist University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: kanjira9@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สถานการณ์และความเข้าใจต่อการทุจริตของ
เยาวชน 2) สร้างกิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทาง
สังคม 3) พัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคมแบบมีส่วนร่วม
ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม โดยการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชน จำนวน 318 คน
วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ ส่วนการวิจัย
เชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 21 รูป/คน การประชุมผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูป/คน
ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1. สถานการณ์และความเข้าใจต่อการทุจริตของเยาวชน ได้แก่ 1) ความเข้าใจเกี่ยวกับการทุจริต
ของเยาวชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$) 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริตของเยาวชน
โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$) 3) พฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$)
4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ทดสอบด้วยค่าถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง โดยรวม ได้แก่ ปัจจัยการรับรู้โทษภัยของ

*ได้รับบทความ: 18 ตุลาคม 2567; แก้ไขบทความ: 25 มีนาคม 2568; ตอรับตีพิมพ์: 25 กันยายน 2568
Received: October 18, 2024; Revised: March 25, 2025; Accepted: September 25, 2025

การทุจริต (X_1) ($\beta = .298$) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม (X_4) ($\beta = .197$) ปัจจัยการปลูกฝังวิสัยทัศน์ร่วม (X_2) ($\beta = .196$) ปัจจัยการมีผลประโยชน์ร่วมกัน (X_3) ($\beta = .192$) ปัจจัยการเสริมสร้างกันและกัน (X_5) ($\beta = .177$) และปัจจัยการมีปฏิสัมพันธ์ (X_7) ($\beta = .048$) มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับตัวแปรตาม (ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิธีพุทธแก่เยาวชนกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการต่อต้านการทุจริตของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม) ($F = 5378.436$, $p\text{-Value} = 0.000$)

2. ผลการสร้างกิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิธีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม ได้แก่ 1) การดำเนินงานเสริมสร้างค่านิยมสุจริตของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในจังหวัดนครปฐม แบ่งออกเป็น 5 ส่วน 2) การแก้ไขและพัฒนาสถานการณ์ค่านิยมสุจริตของเยาวชน แบ่งออกเป็น 5 ส่วน

คำสำคัญ: การพัฒนาปัญญา; เสริมสร้างค่านิยมสุจริต; วิธีพุทธ; เยาวชน

Abstract

This research study aims to: (1) analyze the situation and understanding of corruption among youth, (2) design activities to enhance critical thinking and promote Buddhist ethical values of integrity among youth through social organizations, and (3) collaboratively develop intelligence and promote these values through community engagement. A mixed-methods research approach was employed. For the quantitative phase, 318 youth participants were sampled, and data were analyzed using mean, standard deviation, and multiple linear regression. The qualitative phase included 21 in-depth interviews and 12 expert consultations, with content analysis techniques applied to provide contextual understanding.

The research findings were as follows:

1. Situation and understanding of corruption among youth. 1. Youth understanding of corruption was generally high ($M = 3.75$). 2. Factors related to preventing corruption among youth were also rated high ($M = 3.73$). 3. Ethical behavior was reported at a high level ($M = 3.74$). 4. Multiple linear regression identified the following factors as significantly associated with promoting Buddhist ethical values and ethical behavior in combating youth corruption in Nakhon Pathom: perception of corruption's harm (X_1 , $\beta = .298$), social participation (X_4 , $\beta = .197$), shared vision (X_2 , $\beta = .196$), mutual benefits (X_3 , $\beta = .192$),

mutual reinforcement ($X_5, \beta = .177$), and interaction ($X_7, \beta = .048$), all showing a statistically significant linear relationship with the dependent variable ($F = 5378.436, p < .001$).

2. Results from designing activities to enhance integrity and intelligence.

1. Activities promoting integrity by relevant agencies in Nakhon Pathom were organized into five key areas. 2. Proposed solutions and developmental strategies to foster youth integrity values were also categorized into five sections.

Keywords: Development of Wisdom; Fostering of Integrity Values; Buddhist Way of Life; Youth

1. บทนำ

สถานการณ์ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมประเทศไทยเป็นประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นมายาวนาน และมีแนวโน้มของการทุจริตเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่สำคัญซึ่งได้แพร่กระจายขยายวงกว้างไปทั่วโลก ในประเทศไทยมีการทุจริตคอร์รัปชันมาโดยตลอดทั้งระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับประเทศ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อีกทั้งได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นส่งผลกระทบอย่างร้ายแรง ต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม เสถียรภาพทางการเมือง ตลอดจนความมั่นคงของประเทศ เหตุผลสำคัญที่ทำให้ปัญหาการทุจริตในประเทศไทยยังไม่ได้ลดน้อยลงเนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่ยังมีวัฒนธรรมและค่านิยมที่เป็นอุปสรรคในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เช่น ค่านิยมในการบริโภคนิยม ความสะดวกสบาย ยกย่องคนที่มีฐานะดี และวัฒนธรรมระบบอุปถัมภ์ที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลานาน เป็นผลให้เกิดความเสื่อมของค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย ประกอบกับปัญหาความล่าช้า อีกทั้งความโปร่งใสในการให้บริการของภาครัฐ รวมถึงการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดและมีประสิทธิภาพ ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่สะสมมานานและเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการทุจริตเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันการทุจริตมีลักษณะเป็นวัฏจักรและเครือข่ายที่เกิดขึ้นในทุกระดับอย่างเป็นระบบ มีรูปแบบการทุจริต ที่แตกต่างและหลากหลาย เช่น การทุจริตเชิงนโยบาย การทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ การทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้าง การเรียกรับผลประโยชน์ และผลประโยชน์ทับซ้อน อื่นๆ อีกมากมาย ล้วนเป็นปัญหาต่อความเจริญเติบโตของประเทศชาติทั้งสิ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปลูกฝังค่านิยมที่สร้างสรรค์ ให้กับเยาวชนเพื่อให้เกิดพฤติกรรมในเชิงบวกและป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมในเชิงลบร่วมกันสร้างภูมิคุ้มกัน ที่ถาวรแข็งแรง ในการป้องกันและต่อต้านการทุจริตประพตมิชอบ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับแผนชาติ ตามยุทธศาสตร์ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ยุทธศาสตร์ที่ 9 การป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันอย่างยั่งยืน และประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่ 104/2557 และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.

2560- 2564 ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบและธรรมาภิบาลในสังคมไทย (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564)

จากปัญหาดังกล่าว ประเทศไทยจึงให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการประเทศโดยมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนในทุกกลุ่มทุกภาคส่วนของสังคมไทยให้มีพื้นฐานทางจิตใจที่มุ่งมั่นใน “คุณธรรม” “จริยธรรม” “ความซื่อสัตย์สุจริต” และ “ความรอบรู้” อันเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตนได้อย่างมี “เหตุผล” “รู้จักสิทธิหน้าที่” และ “ความรับผิดชอบ” ในฐานะพลเมืองไทย ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อสร้างความมั่นคงให้ประเทศชาติอยู่รอดปลอดภัย อันจะเป็นการสร้าง “ภูมิคุ้มกัน” และส่งเสริมการบริหารจัดการและการพัฒนาประเทศให้เกิดดุลยภาพทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความมั่นคงซึ่งจะนำไปสู่สันติสุขและยั่งยืน (บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา, 2557, หน้า 248-264) ด้วยเหตุนี้ คำว่า “จิตสำนึกคุณธรรมและค่านิยมสุจริต” จึงได้รับความสำคัญลำดับต้นๆ จากนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการแก้ไขปัญหาทุจริตประพฤติมิชอบ ในส่วนงานส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564) ไปสู่การปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมไทย (พระพรหมเวที (สุเทพ พุสฺสธมฺโม), 2560) เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีที่มีคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนให้เป็นคนที่มีภูมิรู้ ภูมิธรรม และมีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน เพราะสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเหล่านี้จะเป็นอันตรายต่อเยาวชน (ศรีเสด็จ กองแกน และสัญญา เคนาภูมิ, 2567, หน้า 28-44) ดังนั้น ทุกภาคส่วนจะต้องให้ความร่วมมือ ปลูกฝังเยาวชนโดยผ่านกระบวนการกล่อมเกลாதงสังคมตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน และสื่อต่างๆ เพื่อให้เติบโตมาเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมต่อไป จากความเป็นมาดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์สถานการณ์และความรู้ความเข้าใจต่อการทุจริตของเยาวชนเพื่อสร้างกิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคมแบบมีส่วนร่วม ที่สำคัญจะต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่โดยใช้สติปัญญาอย่างเต็มความสามารถ มีความมุ่งมั่นจริงใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้ประสบความสำเร็จ (พระครูวินัยธรสุวรรณ สุวรรณโณ (เรืองเดช), บุญเพ็ง สิทธิวงษา และกนกอร บุญมี, 2567, หน้า 1-14)

ดังนั้น คณะผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม เนื่องจากจังหวัดนครปฐมเป็นพื้นที่ภาคกลาง เป็นเมืองที่เจริญทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการขับเคลื่อนทางการเมือง รวมถึงเป็นเมืองแห่งการศึกษา และเป็นดินแดนสุวรรณภูมิที่เจริญรุ่งเรืองทางด้านพระพุทธศาสนา งานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยมีการบูรณาการระหว่างศาสตร์ คือ เทคโนโลยี ดิจิทัล มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ จิตวิทยา ศาสตร์ทางด้านพระพุทธศาสนา และศิลปะการดำเนินชีวิต ในสังคมในฐานะที่ตนเป็นพลเมือง เป็นต้น มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช

วิทยาลัย กรมการปกครอง วัด โรงเรียน เครือข่ายทางสังคม เพื่อนำไปสู่การป้องกันและปราบปรามการทุจริต ปลุกฝังค่านิยมสุจริตให้แก่เยาวชนผู้จะเป็นกำลังหลักของชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนำมาสู่การลด ละ เลิกการทุจริต สร้างความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของคนในชาติสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และความเข้าใจต่อการทุจริตของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อสร้างกิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคมแบบมีส่วนร่วม จังหวัดนครปฐม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย 2 ระยะ ดังนี้

1. การวิจัยระยะที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์และความเข้าใจต่อการทุจริตของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 1) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การเก็บข้อมูลแบบสอบถามกับเยาวชนจังหวัดนครปฐม จำนวน 7 อำเภอ 106 ตำบล ในจังหวัดนครปฐม ได้แก่ อำเภอเมืองนครปฐม อำเภอบางเลน อำเภอพุทธมณฑล อำเภอกำแพงแสน อำเภอนครชัยศรี อำเภอดอนตูม และอำเภอสสามพราน ใช้การสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) โดยการเลือกแบบกำหนดโควตา (Quota Sampling) ตำบลละ 3 คน เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยกำหนดได้ล่วงหน้า และได้ประชาชนที่มีอายุระหว่าง 13-20 ปี จำนวน 318 คน 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยดำเนินการวิจัย สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงเท่านั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งมีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3) การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องับสถานการณ์และความเข้าใจต่อการทุจริตของเยาวชน ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จำนวน 3 คน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.66-1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้กับหน่วยการวัดที่มีใช้ประชากรในการวิจัย เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) แบบสอบถามทั้งชุดโดยการนำไปทดลองใช้กับคน จำนวน 30 คนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) เท่ากับ

.955 4) การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 318 ชุด และ 5) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

2. การวิจัยระยะที่ 2 การสร้างกิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธ แก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม เพื่อสร้างกิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างกิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม ที่ผ่านมา ตลอดจนการกำหนดกิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม ที่นำไปสู่การรู้ถึงบทบาท สถานะ หน้าที่ ผลกระทบจากการทุจริตคอร์รัปชัน สนับสนุนค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือตามคุณสมบัติ จำนวน 21 รูป/คน

2.2 การประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Expertise Meeting) เพื่อสร้างกิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 รูป/คน ระดมสมอง (Brain Storming) ผู้วิจัยได้พิจารณากำหนดเลือกหน่วยงาน บุคคลที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ด้วยวิธีการจัดเตรียมร่างโครงสร้างคำสัมภาษณ์ และกำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงความคิดเห็นและตรวจสอบ หลังจากนั้น นำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำให้เหมาะสม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และ 2) การประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Expertise Meeting) เพื่อสร้างกิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยจะทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโครงการการวิจัย เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้ง 21 รูป/คน ตามที่กำหนดไว้ในทำการวิจัย และ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลการประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Expertise Meeting) เพื่อสร้างกิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม

จังหวัดนครปฐม

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview: IDI) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นรายบุคคล (Key Informants) การประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Expertise Meeting) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) รวมทั้งกรณีศึกษาเฉพาะในพื้นที่วิจัย (Case study)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยระยะที่ 1 สถานการณ์และความเข้าใจต่อการทุจริตของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม

1.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับการทุจริตของเยาวชนความเข้าใจเกี่ยวกับการทุจริตของเยาวชนโดยรวมมีความเข้าใจอยู่ในระดับมาก หากพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำ ได้ดังนี้ มีความเข้าใจการอบรมเลี้ยงดู มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.84 มีความเข้าใจความมีวินัยในตนเอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.75 มีความเข้าใจความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.74 มีความเข้าใจความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.74 และมีความเข้าใจความซื่อสัตย์ต่อตนเอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.68

1.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทุจริตของเยาวชนในจังหวัดนครปฐมโดยรวมอยู่ในระดับมาก หากพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำ ได้ดังนี้ การปลูกฝังนิสัยทัศนร่วม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.86 การพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.84 การเสริมสร้างกันและกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.75 การมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.74 การรับรู้โทษภัยของการทุจริต มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.73 การมีปฏิสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.68 และ การมีผลประโยชน์ร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.65

1.3 พฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่อการต่อต้านการทุจริตของเยาวชนในจังหวัดนครปฐมโดยรวมอยู่ในระดับมาก หากพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำ ได้ดังนี้ พรหมวิหารธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.76 นกธรรมธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.74 และเบญจธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.73

1.4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการต่อต้านการทุจริตของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม มีดังนี้ 1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการต่อต้านการทุจริตของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม ได้แก่ ปัจจัยการรับรู้โทษภัยของการทุจริต (X_1) ปัจจัยการปลูกฝังนิสัยทัศนร่วม (X_2) ปัจจัยการมีผลประโยชน์ร่วมกัน (X_3) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม (X_4) ปัจจัยการเสริมสร้างกันและกัน (X_5) ปัจจัยการมีปฏิสัมพันธ์ (X_7) 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการต่อต้านการทุจริตของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม

ด้านนาถรณธรรม ได้แก่ ปัจจัยการรับรู้โทษภัยของการทุจริต (X_1) ปัจจัยการมีผลประโยชน์ร่วมกัน (X_3) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม (X_4) ปัจจัยการมีปฏิสัมพันธ์ (X_7) 3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการต่อต้านการทุจริตของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม ด้านหลักพรหมวิหารธรรม ได้แก่ ปัจจัยการปลูกฝังวิสัยทัศน์ร่วม (X_2) ปัจจัยการมีผลประโยชน์ร่วมกัน (X_3) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม (X_4) 4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการต่อต้านการทุจริตของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม ด้านหลักนาถรณธรรม ได้แก่ ปัจจัยการรับรู้โทษภัยของการทุจริต (X_1) ปัจจัยการปลูกฝังวิสัยทัศน์ร่วม (X_2) ปัจจัยการมีผลประโยชน์ร่วมกัน (X_3) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม (X_4) ปัจจัยการเสริมสร้างกันและกัน (X_5) ปัจจัยการพึ่งพาอาศัยกันและกัน (X_6) ปัจจัยการมีปฏิสัมพันธ์ (X_7)

2. ผลการวิจัยระยะที่ 2 การสร้างกิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม

2.1 การดำเนินงานเสริมสร้างค่านิยมสุจริตของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก คือ 1) การเสริมสร้างค่านิยมสุจริต 2) การดำเนินงานด้านเสริมสร้างค่านิยมสุจริตของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 3) สภาพเกี่ยวกับการดำเนินงานเสริมสร้างค่านิยมสุจริตของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และ 4) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานเสริมสร้างค่านิยมสุจริตของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2.2 สถานการณ์ค่านิยมสุจริตของเยาวชน ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก คือ 1) สถานการณ์เสริมสร้างค่านิยมสุจริตสำหรับเยาวชน จากอดีตถึงปัจจุบัน 2) ลักษณะการบริหารจัดการเครือข่ายจิตต้านทุจริต 3) สถานการณ์ผู้สนใจเข้าร่วมป้องกันการทุจริต และ 4) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสถานการณ์ค่านิยมสุจริตของเยาวชน

2.3 ยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนงาน โครงการ ในการการส่งเสริมค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 5 ประเด็นหลัก คือ 1) ยุทธศาสตร์ ในการการส่งเสริมค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม 2) นโยบายในการการส่งเสริมค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม 3) แผนงานในการการส่งเสริมค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม 4) โครงการในการการส่งเสริมค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม และ 5) ข้อเสนอแนะและแนวทางเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนงาน โครงการ ในการการส่งเสริมค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม

2.4 ผลการดำเนินงานค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก คือ 1) ผลการดำเนินงานค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม 2) ความเข้มแข็งของชุมชนและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานค่านิยมสุจริตวิถี

พุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม และ 3) ข้อเสนอแนะและแนวทางเกี่ยวกับค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม

2.5 ภาควิชาการมีส่วนร่วมส่งเสริมเครือข่ายพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก คือ 1) ภาควิชาการมีส่วนร่วมส่งเสริมเครือข่ายพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม 2) ภาควิชาการมีส่วนร่วมส่งเสริมเครือข่ายพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม มีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับมาตรการป้องกันอย่างจริงจัง 3) ประชาชนในพื้นที่มีการจัดตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายชุมชน ในการปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม และ 4) ข้อเสนอแนะและแนวทางเกี่ยวกับภาควิชาการมีส่วนร่วมส่งเสริมเครือข่ายพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม

2.6 กิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก คือ 1) กิจกรรมการพัฒนาปัญญาแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม เพื่อสร้างค่านิยมสุจริต 2) กิจกรรมการเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม 3) การส่งเสริมศักยภาพของเยาวชนเพื่อค่านิยมสุจริต และ 4) ข้อเสนอแนะและแนวทางเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม

2.7 ผลการสร้างกิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 1) การดำเนินงานเสริมสร้างค่านิยมสุจริตของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในจังหวัดนครปฐม 2) การแก้ไขและพัฒนาสถานการณ์ค่านิยมสุจริตของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยเสนอประเด็นการอภิปรายผลที่สำคัญตามข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการต่อต้านการทุจริตของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม โดยรวม ซึ่งมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในการต่อต้านการทุจริตของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม โดยรวม ได้แก่ ปัจจัยการรับรู้โทษภัยของการทุจริต ปัจจัยการมีส่วนร่วมของทุกคนในสังคม ปัจจัยการปลูกฝังวิถีทัศน์ร่วม ปัจจัยการมีผลประโยชน์ร่วมกัน ปัจจัยการเสริมสร้างกันและกัน และปัจจัยการมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตฺโต และพระพรหมเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) (2560) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพสถาบันทางสังคมในการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมและค่านิยมสุจริตในสังคมไทย พบว่า รูปแบบของกระบวนการสร้างค่านิยมสุจริตของวัด

และชุมชน พบว่า 1) มีลักษณะเป็นรูปแบบของการกระตุ้นให้เยาวชนเกิดความสนใจเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต โดยมีโรงเรียน สถานศึกษาเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ให้การศึกษอบรม สร้างนิสัย ให้ความรู้ ควบคู่กับการพัฒนาทักษะทางด้านปัญญา และมีองค์กรทางศาสนาต่างๆ ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนการสร้างลักษณะนิสัยความซื่อสัตย์สุจริตบนพื้นฐานของความศรัทธาเชื่อในสิ่งที่ดีจนปฏิบัติเป็นกิจนิสัย 2) รูปแบบของการเสริมสร้างเครือข่ายการต่อต้านทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า มีลักษณะเป็นรูปแบบของการเสริมสร้างเครือข่ายการต่อต้านทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแผนปฏิบัติการป้องกันการทุจริต ตามกระบวนการ คือ การสร้างอุดมการณ์การก่อรูปเครือข่าย การพัฒนาศักยภาพ การวางแผน การส่งเสริมและดำเนินการ และการสรุปทบทวนประเมินผลตามลำดับ 3) แนวทางการพัฒนาศักยภาพสถาบันทางสังคมในการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมและค่านิยมสุจริตในสังคมไทยที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน พบว่า มีลักษณะเป็นการขับเคลื่อนกิจกรรมทางสังคมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของสถาบันทางสังคมที่บูรณาการการทำงานในลักษณะเครือข่าย และมุ่งเป้าไปที่กลุ่มคนรุ่นใหม่ 4) ต้นแบบกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพสถาบันทางสังคมในการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมและค่านิยมสุจริตในสังคมไทย พบว่า มีลักษณะเป็น “กิจกรรมเครือข่ายคนรุ่นใหม่ต้านทุจริต” ในรูปแบบของกิจกรรมจิตอาสาที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมเชิงวิชาการเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมและค่านิยมสุจริตแก่สมาชิกเครือข่ายคนรุ่นใหม่ต้านทุจริต และกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเผยแพร่สำนึกคุณธรรมและค่านิยมสุจริตหรือต่อต้านทุจริตไปสู่ชุมชนและสังคม

2. กิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 1) การดำเนินงานเสริมสร้างค่านิยมสุจริตของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 2) สถานการณ์ค่านิยมสุจริตของเยาวชน 3) ยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนงาน โครงการ ในการการส่งเสริมค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชน 4) ผลการดำเนินงานค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม 5) ภาควิชาเครือข่ายการมีส่วนร่วมส่งเสริมเครือข่ายพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชน 6) กิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชน 7) ผลการสร้างกิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม เกษภา ผาทอง และคณะ (2563) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง พุทธธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกิจกรรมบริการทางสังคมกับปัญหาการดื่มสุรา: กรณีศึกษากลุ่มเยาวชนในจังหวัดหนองคาย พบว่า การเสริมสร้างการเรียนรู้หลักพุทธธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกิจกรรมบริการทางสังคมในการแก้ไขปัญหาคาความต้องการบริโภคสุราของกลุ่มเยาวชนในจังหวัดหนองคาย พบว่า (1) ตัวแบบพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาคาความต้องการบริโภคสุราของกลุ่มเยาวชนในจังหวัดหนองคาย มี 3 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย 1) โทษของสุราเป็นเหตุแห่งความประมาท 2) พุทธธรรมที่เป็นแนวทางปรับเปลี่ยนทัศนคติพฤติกรรมกาบริโภคสุราของเยาวชน 3) การแก้ไขปัญหาคาการดื่มสุราเชิงพุทธบูรณาการ (2) ตัวแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการแก้ไขปัญหาคาความ

ต้องการบริโภคสุราของกลุ่มเยาวชนในจังหวัดหนองคาย (3) ตัวแบบกิจกรรมบริการทางสังคม ในการแก้ไข ปัญหาความต้องการบริโภคสุราของกลุ่มเยาวชนในจังหวัดหนองคาย จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาแล้วนั้น มี 2 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย 1) กิจกรรมบริการทางสังคมเพื่อการสร้างสรรค์และใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์ที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน 2) วิธีการนำกิจกรรมบริการทางสังคมเพื่อการสร้างสรรค์และใช้เวลา ว่างให้เป็นประโยชน์สำหรับเยาวชน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชน โดยให้ความสำคัญด้านความร่วมมือ การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้าน ต่างๆ เช่น การสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม การตั้งกลุ่มหรือสมาคมต่อต้านการทุจริต เป็นต้น

1.2 ภาครัฐควรมีส่วนร่วมกับการทำแผนในการบริหารจัดการเครือข่ายการพัฒนา ปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนให้มีความชัดเจน มีแผนโครงการพัฒนาที่ชัดเจน รวมทั้งการแสวงหางบประมาณเกี่ยวกับการพัฒนาและมาส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 การสร้างกิจกรรมการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนของ องค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม อันนำไปสู่แนวการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่ เยาวชน จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาแล้วเบื้องต้นนั้น มี 2 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย 1) การดำเนินงานเสริม สร้างค่านิยมสุจริตของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในจังหวัดนครปฐม สร้างสังคมที่โปร่งใสและมีคุณธรรม โดยหน่วยงานต่างๆ ได้ร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมและโครงการต่างๆ เพื่อส่งเสริมค่านิยมสุจริตในหมู่ เยาวชนและประชาชนทั่วไป

2.2 การแก้ไขและพัฒนาสถานการณ์ค่านิยมสุจริตของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม เพิ่มความ เข้มขันของการศึกษาเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม บูรณาการค่านิยมสุจริตในหลักสูตรการศึกษา ควรมีการ ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมสุจริตและจริยธรรมมาก ขึ้น โดยเฉพาะในวิชาที่เกี่ยวกับสังคมศึกษาและศาสนา รวมถึงจัดกิจกรรมเสริมที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการ ปฏิบัติจริง

3. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรทาง สังคม วัด โรงเรียน และหน่วยงานของรัฐในจังหวัดนครปฐม เพื่อเสริมสร้างปัญญาและค่านิยมสุจริตอย่าง มีประสิทธิภาพ

3.2 ควรเชื่อมโยงการวิจัยกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) โดยเฉพาะในด้านการศึกษาที่ส่งเสริมความเท่าเทียมและการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ในสังคม เพื่อให้การวิจัยมีผลกระทบที่ยั่งยืนในระยะยาว

3.3 ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างเยาวชนในเขตเมืองและชนบท เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจถึงความแตกต่างในการพัฒนาปัญญาและการเสริมสร้างค่านิยมสุจริต ซึ่งอาจนำไปสู่การปรับปรุงนโยบายที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาปัญญาและเสริมสร้างค่านิยมสุจริตวิถีพุทธแก่เยาวชนขององค์กรทางสังคม จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนา ดังนี้ 1) การเพิ่มความเข้มข้นของการศึกษา เรื่องคุณธรรมและจริยธรรมบูรณาการค่านิยมสุจริตในหลักสูตรการศึกษา ควรมีการปรับปรุงและพัฒนา หลักสูตรการเรียนการสอนให้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมสุจริตและจริยธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะในวิชา ที่เกี่ยวกับสังคมศึกษาและศาสนา รวมถึงจัดกิจกรรมเสริมที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง 2) การ ส่งเสริมกิจกรรมชุมชนและการมีส่วนร่วมของเยาวชนสร้างเครือข่ายเยาวชนจิตอาสา ส่งเสริมการจัดตั้ง กลุ่มหรือเครือข่ายเยาวชนจิตอาสาในโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้เยาวชนมีพื้นที่ในการแสดงออกถึงค่านิยม สุจริตผ่านการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ และสร้างความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม 3) การใช้เทคโนโลยี ในการส่งเสริมค่านิยมสุจริตการสร้างสื่อออนไลน์และแอปพลิเคชัน พัฒนาแอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์ม ออนไลน์ที่เน้นการส่งเสริมค่านิยมสุจริตผ่านเกม การทดสอบความรู้ หรือกิจกรรมที่ท้าทาย เพื่อดึงดูดความ สนใจของเยาวชนที่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี 4) การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ การทำงานร่วม กันระหว่างโรงเรียน วัด และชุมชน ควรเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงเรียน วัด หน่วยงานปกครองท้องถิ่น และองค์กรภาคประชาสังคม ในการจัดกิจกรรมและโครงการที่เน้นการปลูก ฝังค่านิยมสุจริตวิถีพุทธ และ 5) การติดตามผลและประเมินความสำเร็จ การประเมินผลและปรับปรุง ควรมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของโครงการและกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิผล ในการส่งเสริมค่านิยมสุจริต รวมถึงการรวบรวมข้อเสนอแนะจากเยาวชนและผู้ปกครองเพื่อนำมาปรับปรุง การดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- เกษฎา ผาทอง, พระมหายศสรัลล์ จันทะสุนย์, สมพงษ์ เกษานุช, สุกันต์ แสงโชติ, ทองคำ ดวงชั้นเพชร และพระมหาจำนงค์ ผมไผ. (2563). *พุทธธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกิจกรรมบริการทางสังคม กับปัญหาการติ่มสุรา: กรณีศึกษากลุ่มเยาวชนในจังหวัดหนองคาย*. (รายงานการวิจัย). สงขลา: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา. (2557). การสร้างจิตสำนึกของความเป็นไทย ค่านิยม เพื่อการต่อต้านป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน. *วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(11), 248-264. <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/swurd/article/view/4589>
- พระครูวินัยธรสุวรรณ สุวรรณโณ (เรืองเดช), บุญเพ็ง สิทธิวงษา และกนกอร บุญมี. (2567). การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษาในเขตจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 2(1), 1-14. <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/article/view/924>
- พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทนต์ และพระพรหมเวที (สุเทพ ฝุสสุธมโม). (2560). *การพัฒนาศักยภาพสถาบันทางสังคมในการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมและค่านิยมสุจริตในสังคมไทย*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมเวที (สุเทพ คุสุสธมโม). (2560). *การเสริมสร้างค่านิยมสุจริตของสถาบันครอบครัวตามหลักพระพุทธศาสนา*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหามจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศรีเสด็จ กองแกน และสัญญา เคนาภูมิ. (2567). พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเด็กชายขอบ. *วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม*, 2(4), 28-44. <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/article/view/1477>

อิทธิพลของพฤติกรรมการเป็นหนี้และการจัดการหนี้ต่อภาระหนี้สิน ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลสระบุรี*

Influence of Debt Behavior and Management on the Debt Burden of Members of the Saraburi Hospital Savings Cooperative

สมศิริ พันธุ์ศักดิ์ศิริ¹ และเสาวนีย์ สมันต์ตรีพร²

Somsiri Pansaksiri and Saowanee Samantreeporn

ศูนย์แพทยศาสตรศึกษา โรงพยาบาลสระบุรี, ประเทศไทย¹

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, ประเทศไทย²

Saraburi Hospital Medical Center, Thailand

North Bangkok University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: siri.pansaksiri@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลสระบุรีโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ตัวแปรตามคือภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ตัวแปรอิสระประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล ความต้องการด้านการบริโภค ด้านอุปโภค ด้านที่อยู่อาศัย การดูแลสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านสังคม ค่านิยม การลงทุนและแนวทางการจัดการหนี้สิน จำนวนตัวอย่างเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์จำนวน 342 คน

ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุระหว่าง 41-50 ปี (ร้อยละ 38.9) สำหรับการศึกษาของสมาชิกสหกรณ์ ร้อยละ 82.5 จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี สมาชิกมีรายได้อยู่ระหว่าง 50,001-55,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 13.5 สมาชิกส่วนใหญ่มีหนี้สินไม่เกิน 400,000 บาท ร้อยละ 26.7 และพบว่าสมาชิกที่ไม่มีหนี้สินคิดเป็นร้อยละ 26.3 พฤติกรรมการก่อหนี้และการจัดการหนี้สินพบว่า สมาชิกมีความต้องการด้านการบริโภค ด้านอุปโภค ด้านที่อยู่อาศัยและการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความต้องการด้านอื่นๆ พบว่าสมาชิกมีพฤติกรรมด้านค่านิยมในการใช้จ่าย อยู่เป็นประจำสม่ำเสมอเมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งผลภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่

*ได้รับบทความ: 8 กรกฎาคม 2568; แก้ไขบทความ: 22 สิงหาคม 2568; ตอรับตีพิมพ์: 28 กันยายน 2568

Received: July 8, 2025; Revised: August 22, 2025; Accepted: September 28, 2025

อายุ 21-30 ปี ($B = -6.13$, $p = 0.015$) การศึกษาระดับปริญญาตรี ($B = 7.16$, $p = 0.005$) ความต้องการบริโภค ($B = 3.49$, $p = 0.015$) ความต้องการด้านที่อยู่อาศัย ($B = 4.19$, $p = 0.000$) และความต้องการด้านการศึกษา ($B = 3.35$, $p = 0.000$) โดยสมการสามารถอธิบายความแปรปรวนของภาระหนี้สินได้ร้อยละ 47.3 ($R^2 = 0.473$) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการก่อหนี้จำนวนมากเกิดจากการลงทุนในคุณภาพชีวิต ไม่ใช่เพื่อการบริโภคฟุ่มเฟือยเท่านั้นซึ่งเป็นมุมมองเชิงบวกในการลงทุนของตนเองเพื่อสร้างผลตอบแทนในระยะยาว สหกรณ์ออมทรัพย์สามารถนำไปใช้ในการวางแผนการเงินส่วนบุคคลและการกำหนดนโยบายสินเชื่อของสหกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการหนี้; ภาระหนี้สิน; สหกรณ์ออมทรัพย์

Abstract

This study aimed to examine the factors influencing the debt burden of members of the Saraburi Hospital Savings Cooperative using multiple regression analysis. The dependent variable was the debt burden of cooperative members, while the independent variables included personal factors, basic needs related to consumption, utilities, housing, healthcare, education, and social activities, along with personal values, investment behavior, and debt management approaches. The sample consisted of 342 members.

The results revealed that: The majority of cooperative members were female, aged between 41 and 50 years (38.9%). In terms of education, 82.5% had completed a bachelor's degree. Regarding income, 13.5% earned between 50,001 and 55,000 baht per month. Most members (26.7%) had debts not exceeding 400,000 baht, while 26.3% reported having no debt. With respect to debt incurrence and management behaviors, members exhibited moderate levels of needs related to consumption, utilities, housing, and healthcare. For other needs, members consistently demonstrated spending behaviors influenced by personal values. Factors found to significantly affect the debt burden, at a statistically significant level, included being aged 21-30 years ($B = -6.13$, $p = 0.015$), holding a bachelor's degree ($B = 7.16$, $p = 0.005$), consumption needs ($B = 3.49$, $p = 0.015$), housing needs ($B = 4.19$, $p = 0.000$), and educational needs ($B = 3.35$, $p = 0.000$). The regression model explained 47.3% of the variance in debt burden ($R^2 = 0.473$). These findings indicate that a considerable portion of debt arises from investments in quality of life

rather than from extravagant consumption. This reflects a positive outlook on self-investment, aiming to generate long-term returns, which can be applied in personal financial planning and in the formulation of effective credit policies for the cooperative.

Keywords: Debt Management; Debt Burden; Savings Cooperatives

1. บทนำ

ในปัจจุบันแม้เศรษฐกิจจะเริ่มมีการฟื้นตัวจากวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 แต่ในช่วงเวลาที่มีการแพร่ระบาดระหว่างปี 2563 ถึงปัจจุบันทำให้ประชาชนมีรายได้ที่ลดลงส่งผลให้ประชาชนเกิดการกู้หนี้ยืมสินเพิ่มมากขึ้นซึ่งจากข้อมูลเงินให้กู้ยืมแก่ภาคครัวเรือนในปี 2564 ของธนาคารแห่งประเทศไทย (2565) พบว่ามีเงินให้กู้ยืมแก่ภาคครัวเรือนจากสถาบันการเงินต่างๆ จำนวน 14,576,844 ล้านบาท คิดเป็น 90.2% ของ GDP จากแนวคิดเรื่อง Financial Literacy (Atkinson and Messy, 2012) ได้ระบุว่า ความรู้ความเข้าใจทางการเงิน (Financial Literacy) ประกอบด้วย 1) Financial Knowledge 2) Financial Behavior และ 3) Financial Attitude ซึ่งมีผลให้บุคคลเกิดการตัดสินใจทางการเงินที่ดีและช่วยส่งผลให้บุคคลมีสุขภาพการเงินที่ดี นอกจากนี้ ยังพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ในระบบของประชาชนพบว่ารายได้ต่อเดือน สถานภาพของบุคคล จำนวนสมาชิกในครอบครัว และพฤติกรรมการใช้จ่ายส่งผลต่อการกู้ยืมหนี้ในระบบ (พรทิพย์ แสงช่วง และศิวพงศ์ อีร์อำพน, 2564, หน้า 59-69) และจากการศึกษาของชัยธวัช คมวงษ์เทพและวรรณรพี บานชื่นวิจิตร (2566) พบว่า เหตุผลการสร้างภาระหนี้สิน คือค่าใช้จ่ายในการซื้อสิ่งของฟุ่มเฟือยหรือสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าใช้จ่ายเพื่อการนันทนาการ การสังสรรค์ เป็นสาเหตุของปัญหาภาระหนี้สิน แนวทางการแก้ไขปัญหาคือการสร้างผู้ให้คำปรึกษาด้านการแก้ไขปัญหามูลนิธิของพนักงานในองค์กร และปรับโครงสร้างหนี้โดยใช้หลักการของสหกรณ์ออมทรัพย์ การสร้างเสริมวินัยทางการเงินให้แก่สมาชิก การหารายได้เสริมต้องการให้สหกรณ์ลดดอกเบี้ยเงินกู้ หรือปรับโครงสร้างหนี้ตามความจำเป็นและควรมีการจัดอบรมให้ความรู้สินเชื่อและการชำระหนี้แก่สมาชิกอย่างต่อเนื่อง (อัจฉราพร เรืองสกุล, อนุชา ภูริพันธุ์ภิญโญ และสุจิตรา รอดสมบุญ, 2566, หน้า 20-29) สำหรับแนวคิดของ Atkinson, & Messy (2012) กล่าวไว้เกี่ยวกับการเงินว่า ประชาชนต้องมีความรู้ (Knowledge) พื้นฐานทางการเงิน เช่น ดอกเบี้ย เงินเฟ้อ การออม ความเสี่ยง มีทักษะ (Skills) ในการวางแผนทางการเงิน ใช้งบประมาณ บริหารหนี้ และตัดสินใจทางการเงินอย่างมีประสิทธิภาพมีทัศนคติ (Attitudes) ความเชื่อและทัศนคติที่ดีต่อการออม การวางแผน และการมีวินัยทางการเงิน และมีพฤติกรรม (Behaviors) ต้องนำความรู้และทักษะไปใช้จริง เช่น ออมเงินอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช้จ่ายเกินตัว เลี่ยงการเป็นหนี้เกินความสามารถที่ต้องชำระ สามารถกล่าวได้ว่าต้องการกับภาวะหนี้สินของมนุษย์ทุกคนมีความต้องการตามธรรมชาติ ซึ่งความต้องการของมนุษย์เกิดขึ้นโดยไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อมีสิ่งกระตุ้น สิ่งเร้า และแรง

จึงก็ทำให้เกิดความต้องการ เมื่อความต้องการมีมาก แต่ไม่สามารถที่จะตอบสนองความต้องการที่มีมากนั้นได้ จึงเกิดความจำเป็นที่ต้องไปกู้ยืมเงินมาเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านั้น อย่างไรก็ตามจากทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ (Maslow, 1970) ทำให้เห็นว่ามนุษย์มีความต้องการไม่สิ้นสุด และในความต้องการนั้นอาจต้องมีค่าใช้จ่ายเพื่อตอบสนองความต้องการ อาจก่อให้เกิดการใช้จ่ายที่เกินความจำเป็น ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหานี้ขึ้นได้ ในปัจจุบันมีหน่วยงานหลายหน่วยงานได้มีการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ ขึ้นเพื่อเป็นสถาบันการเงินที่ช่วยเหลือและส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นสมาชิกรู้จักการประหยัด รู้จักการออมทรัพย์และบริการเงินกู้ให้แก่สมาชิกเพื่อนำไปบรรเทาความเดือดร้อนและสนับสนุนการดำรงชีวิตของสมาชิกเมื่อเกิดความจำเป็น โดยยึดหลักการส่งเสริมสวัสดิการและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของสมาชิกเป็นสำคัญ

สหกรณ์ออมทรัพย์ของโรงพยาบาลสระบุรีจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2525 โดยมีวัตถุประสงค์หลักเช่นเดียวกับข้อกำหนดของสนธิบัตรสหกรณ์แห่งประเทศไทย คือเพื่อส่งเสริมสหกรณ์ออมทรัพย์และการให้กู้กับสมาชิกที่เดือดร้อน โดยเริ่มแรกมีสมาชิกจำนวน 280 คน และเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนปัจจุบันในปี 2567 มีสมาชิกทั้งสิ้น 1,848 คน เป็นสมาชิกสามัญ 1,388 คน และสมาชิกสมทบจำนวน 460 คน สิ้นทรัพย์ของสหกรณ์โรงพยาบาลสระบุรี พบว่า ในปัจจุบัน มีจำนวนทั้งสิ้น 1,285 ล้านบาท ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาคือระหว่างปี 2565-2567 สมาชิกสหกรณ์ของโรงพยาบาลสระบุรียื่นขอกู้เงินกับสหกรณ์เพิ่มมากขึ้น ทั้ง จำนวนสัญญาที่ยื่นขอ และจำนวนเงินที่ขอ กู้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนสัญญาและ จำนวนเงินที่สมาชิกยื่นกู้กับสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ระหว่างปี 2565-2567

ประเภทการ กู้ยืม	2565		2566		2567	
	สัญญา	จำนวนเงิน	สัญญา	จำนวนเงิน	สัญญา	จำนวนเงิน
กู้สามัญ	565	183,007,416	909	511,049,600	1,174	737,807,787.47
กู้ฉุกเฉิน	1,148	44,765,920	1,118	43,452,765	900	28,956,400.00
รวม	1,713	227,773,336	2,027	554,502,365	2,074	766,764,187.47

จากข้อมูลชี้ให้เห็นว่าสมาชิกสหกรณ์โรงพยาบาลสระบุรีมีความต้องการ การกู้ยืมที่สูงขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในปี 2566 สมาชิกยื่นกู้เงินมากเป็น 2.8 เท่า ของปี 2565 และในปี 2567 เพิ่มขึ้นเป็น 1.4 เท่า ของปี 2566 ผลที่ตามมาคือภาระหนี้สินที่ต้องจ่ายต่อเดือนที่สูงขึ้นเช่นเดียวกัน จากภาระหนี้สินดังกล่าว อาจส่งผลให้สมาชิกเกิดความเครียดและอาจส่งผลต่อการปฏิบัติงานการกู้ยืมเงินเพื่อใช้จ่ายถือเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ดีที่ทำให้เกิดการใช้จ่ายในปัจจุบันแต่ถ้ามีการก่อหนี้ในปริมาณมากจนอาจไม่สามารถ

หาเงินมาจ่ายคืนได้ตามกำหนดเวลาก็จะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในอนาคตได้เช่นกันนอกจากนี้ การที่ต้องชำระหนี้คืนถือเป็นภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในอนาคต การเพิ่มขึ้นของเงินกู้ฉุกเฉินและเงินกู้สามัญ โดยเฉพาะเงินกู้สามัญที่ปริมาณการกู้ยืมเพิ่มขึ้นแบบก้าวกระโดด อาจเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบ การการกู้เงิน การเพิ่มเพดานเงินกู้ให้กับสมาชิก ประกอบกับขั้นตอนในการกู้ยืมไม่ยุ่งยาก โดยให้กู้ได้ตาม สิทธิการกู้เงินที่สมาชิกแต่ละคนพึงมี ทำให้สมาชิกมีโอกาสก่อหนี้ได้ง่าย อาจส่งผลให้สมาชิกไม่สามารถ สร้างวินัยในการจัดการการเงินได้ จนเกิดการกู้ใหม่มาชำระหนี้เก่าและนำเงินส่วนต่างมาใช้จ่ายในชีวิต ประจำวัน ส่งผลให้สมาชิกไม่ทราบระยะเวลาสิ้นสุดของสัญญาได้อย่างชัดเจน ในการให้สินเชื่อแก่สมาชิก สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลสระบุรี ได้กำหนดระเบียบและหลักเกณฑ์ต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน แม้ว่าสมาชิก จะสามารถชำระหนี้ให้สหกรณ์ได้ แต่ก็ไม่สามารถบอกได้ว่าสมาชิกมีรายได้คงเหลือเพียงพอต่อการใช้จ่าย หรือไม่เนื่องจากสหกรณ์ไม่ได้พิจารณาถึงเหตุผลของการกู้ยืมว่าจะนำไปใช้จ่ายในประเด็นใดบ้างแม้ว่าจะ มีให้ระบุเหตุผลการกู้ยืม แต่สหกรณ์ยังไม่มี การติดตามหรือสืบเสาะว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่แจ้งไว้ใน เอกสารกู้ยืมทำให้ รายจ่ายที่เกิดขึ้นอาจมีนอกเหนือจากรายจ่ายที่แสดงในเอกสารเงินเดือนที่โรงพยาบาล เรียกเก็บ การให้สมาชิกยื่นขอกู้ได้ทุกประเภทตามสิทธิที่ตนพึงมีและสามารถหัก ณ ที่จ่ายได้นั้น อาจจะทำให้สมาชิกไม่คำนึงถึงความสามารถในการผ่อนชำระ การรับภาระหนี้จากการค้าประกัน โดยเงินกู้สามัญ บุคคลค้าเป็นสัญญาที่ต้องมีบุคคลค้าประกัน ซึ่งบางครั้งผู้กู้ไม่ได้มีความจำเป็นต้องใช้เงิน แต่ต้องการให้ เกิดการค้าประกันกันและกัน จึงเกิดการค้าประกันไขว้ ทำให้ผู้ค้าประกันไม่ได้พิจารณาถึงความสามารถ ในการชำระหนี้แทน เมื่อผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ ผู้ค้าประกันก็ไม่มีเงินเพียงพอที่จะรับภาระหนี้ได้ จึงกระทบต่อการใช้จ่ายปกติ จากปัญหาดังกล่าวหากไม่มีการควบคุมการใช้เงินกู้ที่ดี การติดตามการใช้จ่าย ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์อาจนำไปสู่การใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์ที่แจ้งไว้ในเอกสารการกู้ยืมเงิน ซึ่งอาจ ส่งผลให้เกิดปัญหาหนี้สินในอนาคต ดังนั้นเพื่อป้องกันปัญหาหนี้สินที่อาจเกิดขึ้นจากการที่สมาชิกไม่ สามารถชำระหนี้ได้ ตลอดจนการใช้จ่ายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสมาชิก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษา การก่อหนี้และวิธีการจัดการหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ เพื่อจะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการก่อหนี้ให้ ตรงกับความต้องการของสมาชิกและช่วยแก้ปัญหาในการผ่อนชำระหนี้ให้กับสมาชิก และยังสามารถลด ความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดหนี้เสียกับสหกรณ์ได้

จากสภาพเหตุการณ์และปัญหาที่พบ ผู้วิจัยนำมากำหนดกรอบแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่าง พฤติกรรมการเป็นหนี้และแนวทางการบริหารหนี้สินกับภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ โรงพยาบาลสระบุรีตามแนวคิดของ Atkinson, & Messy (2012) ทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow, 1970) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ โรงพยาบาลสระบุรี
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการก่อหนี้สินและการจัดการหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ โรงพยาบาลสระบุรี
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการก่อหนี้สิน และการจัดการหนี้สินที่มีต่อภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ โรงพยาบาลสระบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative method) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของงานวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตเนื้อหาของงานวิจัยเป็นข้อมูลที่วิเคราะห์และสังเคราะห์จากเอกสาร แนวคิด และทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาระหนี้สินครัวเรือน และภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ ประกอบด้วย สาเหตุของการก่อหนี้สิน และการจัดการหนี้สิน

2. ขอบเขตประชากรที่ศึกษาเป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์ โรงพยาบาลสระบุรี ทั้งในส่วน ของ สมาชิกสามัญจำนวน 1,388 คน สมาชิกสมทบ จำนวน 460 รวมสมาชิกทั้งหมด 1,848 คน ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยอาศัยความน่าจะเป็นด้วยวิธีสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) เฉพาะสมาชิกสหกรณ์ที่เป็นสมาชิกมาไม่น้อยกว่า 1 ปี มีจำนวนทั้งหมด 1,848 คน คำนวณขนาดตัวอย่างด้วยโปรแกรม G*Power 3.1.9.4 สำหรับการทดสอบอิทธิพลระหว่างตัวแปร โดยกำหนดพารามิเตอร์ที่ใช้ในการคำนวณ Effect size ของการทดสอบอิทธิพลของตัวแปรเท่ากับ 0.10 (นิพิฐพนธ์ สนิทเหลือ, วัชรินทร์ สาตร์เพ็ชร และญาดา นภาพารักษ์, 2562, หน้า 496-507) ระดับนัยสำคัญ (Level of Significance) เท่ากับ 0.05 อำนาจการทดสอบ (Power of test) เท่ากับ 0.95 กำหนดจำนวน ตัวแปรพยากรณ์เท่ากับ 18 ได้จำนวนตัวอย่างเท่ากับ 311 คน ในที่นี้ผู้วิจัยเก็บตัวอย่างเพิ่มอีกร้อยละ 10 เป็นจำนวนตัวอย่างทั้งหมดเท่ากับ 342 คน เพื่อให้มีตัวอย่างเพียงพอในการศึกษา กรณีที่อาจตัด แบบสอบถามบางชุดที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วนออกจากการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น แบบสอบถามผู้วิจัยเป็นผู้พัฒนาขึ้นจากการศึกษา ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีเนื้อหา ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ส่วนดังนี้ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ประเภทสมาชิก จำนวนบุคคลที่อยู่ในอุปการะ ระดับการศึกษา รายได้รวมต่อเดือน หนี้สินที่มีต่อสหกรณ์ออมทรัพย์ ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการก่อหนี้สิน ประกอบด้วย ด้านการบริโภค ด้านการอุปโภค ด้านที่อยู่อาศัย และด้านการดูแลสุขภาพ การรักษาโรค และความต้องการด้านอื่นๆ คือ ด้านการศึกษา ด้านสังคม ค่านิยม และการลงทุน และส่วนที่ 3 แนวทางการจัดการหนี้ ประกอบด้วย การวางแผน

การเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย และการปรับลดยอดหนี้สิน ลักษณะของข้อคำถามด้านพฤติกรรมการก่อหนี้สิน ความต้องการด้านอื่น และแนวทางการจัดการหนี้สิน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนตามความสำคัญหรือตามความคิดเห็นเป็นมาตรวัดของลิเคิร์ท สเกล (Likert Rating Scale) 5 ระดับ ทดสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามให้ผู้ถูกสุ่มเป็นตัวอย่างทุกคน ตามที่คำนวณไว้จำนวนทั้งหมด 342 คน และผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเอง สำหรับเกณฑ์ในการแปลผลตามหลักทางคณิตศาสตร์เพื่อจัดระดับคะแนนเฉลี่ยระดับของการปฏิบัติและความคิดเห็น โดยหาค่าจากสูตรค่าเฉลี่ย ตามแนวทางของ Best & Kahn (1993) แบ่งเป็น 3 ระดับคือมาก ปานกลาง และน้อย

การวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์แบ่งเป็น สถิติเชิงพรรณนา สำหรับข้อมูล คุณลักษณะทางประชากร พฤติกรรมการก่อหนี้ และการจัดการหนี้ นำเสนอในรูปแบบของ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนพฤติกรรมการก่อหนี้และแนวทางการจัดการหนี้ ที่ส่งผลต่อภาระหนี้สินวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตามเพื่อพยากรณ์ค่าของภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ด้วยการวิเคราะห์การถดถอย (Multiple regression analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง อิทธิพลของพฤติกรรมการเป็นหนี้และการจัดการหนี้ต่อภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลสระบุรี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ โรงพยาบาลสระบุรี จำนวน 342 คน เกือบทั้งหมดเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 98.2) อายุ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี (ร้อยละ 38.9) สมรสแล้ว ร้อยละ 52.6 เป็นสมาชิกสามัญ ร้อยละ 92.1 จำนวนคนที่อยู่ในอุปการะ 4-5คน ร้อยละ 37.1 สำหรับการศึกษาของสมาชิกสหกรณ์ ร้อยละ 82.5 จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีรายได้อยู่ระหว่าง 50,001-55,000 บาท ร้อยละ 13.5 และพบว่า สมาชิกมีหนี้สินไม่เกิน 400,000 บาท ร้อยละ 26.7 และไม่มีหนี้สินร้อยละ 26.3

2. พฤติกรรมการก่อหนี้สินและการจัดการหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์พบว่า สมาชิกมีความต้องการพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย การบริโภค อุปโภค ที่อยู่อาศัยและการดูแลสุขภาพมีพฤติกรรมการก่อหนี้สินอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความต้องการด้านอื่นๆ พบว่า สมาชิกมีพฤติกรรมด้านค่านิยมสมาชิกสหกรณ์มีการปฏิบัติ ในการใช้จ่าย เพื่อตอบสนองค่านิยม อยู่ในระดับมาก รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 พฤติกรรมการก่อหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์

พฤติกรรมการก่อหนี้สิน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
ความต้องการพื้นฐาน			
ด้านการบริโภค	3.64	0.69	ปานกลาง

พฤติกรรมการณ์ก่่อนนี้	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
ความต้องการพื้นฐาน			
ด้านอุปโภค	3.43	0.78	ปานกลาง
ด้านที่อยู่อาศัย	2.76	1.13	ปานกลาง
ด้านการดูแลสุขภาพ	3.16	0.45	ปานกลาง
ภาพรวม	3.25	10.76	ปานกลาง
ความต้องการด้านอื่นๆ			
ด้านการศึกษา	2.61	1.42	ปานกลาง
ด้านสังคม	2.78	0.88	ปานกลาง
ด้านค่านิยม	3.89	0.97	มาก
ด้านการลงทุน	2.77	1.05	ปานกลาง
ภาพรวม	3.01	1.08	ปานกลาง

การจัดการหนี้สิน พบว่า สมาชิกสหกรณ์มีการจัดการหนี้สินในด้านการวางแผน และการปรับลดยอดหนี้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การจัดการหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์

การจัดการหนี้	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
การจัดการหนี้			
การวางแผน	4.00	0.70	มาก
การเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย	3.57	0.83	ปานกลาง
การปรับลดยอดหนี้	3.94	0.84	มาก
ภาพรวม	3.84	0.79	มาก

3. ภาระหนี้สิน ธนาคารไทยพาณิชย์ (2567) แบ่งเป็นภาระหนี้สินเป็น 4 ประเภทคือ มีการจัดการเงินได้ดี มีความสามารถในการจ่ายหนี้เป็นปกติ มีหนี้สินเกินตัว และการเงินอยู่ในขั้นอันตราย โดยพบว่าสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ โรงพยาบาลสระบุรี ร้อยละ 81.53 มีการจัดการหนี้สินที่ดีร้อยละ 5.0 มีหนี้ที่อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมีความสามารถในการจ่ายหนี้ได้ตามปกติ ร้อยละ 5.0 และพบว่า สมาชิกสหกรณ์ ร้อยละ 8.5 มีหนี้เกินตัวถึงขั้นอันตราย ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ร้อยละของภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ (ธนาคารไทยพาณิชย์, 2567)

ภาระหนี้สิน (%)	จำนวน	ร้อยละ	ความหมาย
≤ 36	279	81.5	บริหารจัดการการเงินได้ดี
37-42	17	5.0	มีความสามารถจ่ายหนี้ได้เป็นปกติ
43 – 49	17	5.0	กำลังเริ่มก่อหนี้เกินตัว
มากกว่าหรือเท่ากับ 50	29	8.5	ฐานะการเงินอยู่ในขั้นอันตราย

4. การทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรด้านปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการก่อหนี้และการจัดการหนี้สินกับการหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ ผลการทดสอบสหสัมพันธ์ รายละเอียด ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แมทริกซ์ สหสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาระหนี้สินของสมาชิก สหกรณ์ออมทรัพย์

Correlations																				
ตัวแปร	DSR	Sex	ต่ำกว่า ป.ตรี	ป.ตรี	age1	age2	age3	num1	num2	num3	sta1	sta2	AA	BB	CC	DD	EE	FF	GG	HH
DSR	1	-0.018	-.190 ^{**}	0.202 ^{**}	-0.127 [*]	-0.062	0.035	0.075	-0.003	-0.004	-0.045	-0.002	0.246 ^{**}	-0.120	0.326 ^{**}	0.010	0.309 ^{**}	-0.109	-0.071	-0.115 [*]
Sex		1	-0.062	0.044	-0.001	0.026	-0.076	-0.052	0.063	-0.033	-0.030	0.005	-0.018	0.080	-0.063	0.055	0.003	-0.034	-0.032	-0.108 [*]
ต่ำกว่า ป.ตรี			1	-.708 ^{**}	0.059	0.002	.164 [*]	-0.035	-0.051	0.023	0.006	0.048	-0.038	0.041	.107 [*]	0.022	0.049	0.096	0.069	0.073
ป.ตรี				1	-0.092	0.015	-0.099	0.073	-0.023	0.030	0.044	-0.062	-0.079	-.121 [*]	-.120 [*]	0.001	-0.092	0.013	0.057	-0.031
age1					1	-.251 ^{**}	-.354 ^{**}	.261 ^{**}	-0.101	-.115 [*]	.412 ^{**}	-.322 ^{**}	-0.073	0.002	0.026	0.058	-0.049	.292 ^{**}	.152 [*]	.208 [*]
age2						1	-.464 ^{**}	-0.050	0.065	0.003	-0.031	0.025	-0.086	0.060	.157 [*]	0.038	0.073	0.048	0.056	0.049
age3							1	-.171 [*]	-0.009	0.047	-.141 [*]	0.085	.169 [*]	0.080	-0.007	0.041	0.076	-.137 [*]	-.199 [*]	-0.065
num1								1	-.320 ^{**}	-.537 ^{**}	.496 ^{**}	-.444 ^{**}	0.026	-.132 [*]	-0.012	0.014	-.125 [*]	.250 ^{**}	.245 ^{**}	0.106
num2									1	-.364 ^{**}	-.197 [*]	.122 [*]	-.127 [*]	0.082	-0.013	0.027	-0.004	-0.018	0.019	-0.063
num3										1	-.196 [*]	.261 ^{**}	-0.028	0.041	-0.027	0.005	-0.026	-0.101	-0.094	-0.031
sta1											1	-.828 ^{**}	-0.006	0.098	0.033	0.002	-0.024	.286 ^{**}	.189 [*]	.141 [*]
sta2												1	-0.061	0.072	-0.012	0.001	0.001	-.213 [*]	-.154 [*]	-0.056
AA													1	0.081	-0.077	.303 [*]	-0.028	-.258 ^{**}	-.435 ^{**}	-0.078
BB														1	.419 ^{**}	.120 [*]	.486 ^{**}	0.051	-0.013	.315 [*]
CC															1	.164 [*]	.607 ^{**}	.188 [*]	.242 ^{**}	.544 ^{**}
DD																1	.149 [*]	.249 ^{**}	.152 [*]	.171 [*]
EE																	1	.165 [*]	.106 [*]	.391 ^{**}
FF																		1	.612 ^{**}	.342 ^{**}
GG																			1	.393 [*]
HH																				1
II																				1
JJ																				1
KK																				1

** : Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

* : Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

การวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการก่อหนี้สิน และการจัดการหนี้สิน ส่งผลต่อภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ โรงพยาบาลสระบุรีผู้วิจัยคัดเลือกตัวแปรจากการทดสอบสหสัมพันธ์ โดยนำตัวแปรที่พบว่ามีความสัมพันธ์และมีโอกาสที่จะมีความสัมพันธ์กับภาระหนี้สินมาทดสอบปัจจัยที่ส่งผลต่อภาระหนี้สินด้วยการทดสอบสมการถดถอย รายละเอียด พบตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับภาระหนี้สิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ รายละเอียด ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลสระบุรี

ตัวทำนาย	B	SE(B)	Beta	t	p
Constant	-21.68	6.33		-3.428	0.000*
อายุ 21-30 ปี (AGE1)	-6.13	1.43	-.011	2.454	0.015*
จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (EDU2)	7.16	2.55	0.14	2.806	0.005*
ความต้องการด้านการบริโภค (AA)	3.49	1.43	0.12	2.454	0.015*
ความต้องการด้านที่อยู่อาศัย (CC)	4.19	1.09	0.24	3.851	0.000*
ความต้องการด้านการศึกษา (EE)	3.35	0.89	0.23	3.775	0.000*
$R^2 = 0.473$, $R^2 \text{ Adj} = 0.223$, $F = 19.284$, $p = 0.000$					

* p-value < 0.05

จากตาราง พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลสระบุรีสามารถนำมาเขียนสมการได้ดังนี้ ภาระหนี้สิน = -6.13 (อายุ 21-30 ปี) + 7.16 (จบการศึกษาระดับปริญญาตรี) + 3.49 (ความต้องการด้านบริโภค) + 4.19 (ความต้องการด้านที่อยู่อาศัย) + 3.35 (ความต้องการด้านการศึกษา) จากสมการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่า ตัวแปรอิสระ ได้แก่ อายุ 21-30 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ความต้องการด้านบริโภค ความต้องการด้านที่อยู่อาศัย และความต้องการด้านการศึกษา โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ 47.3 % (Adjusted $R^2 = 0.223$) มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.000$) จากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระแต่ละตัวสามารถอธิบายผลของปัจจัยที่ส่งผลภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ ดังนี้ 1) สมาชิกที่มีอายุ 21-30 ปี ส่งผลต่อภาระหนี้สินในทางตรงข้ามกับภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ โดยเมื่อสมาชิกมีอายุอยู่ระหว่าง 21-30 ปี จะส่งผลให้ภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ลดลง 6.13 หน่วย 2) สมาชิกที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จะส่งผลทางบวกกับภาระหนี้สินโดยสมาชิกที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีภาระหนี้สินต่างจากสมาชิกที่มีการศึกษาระดับอื่น 3) ความต้องการด้านการบริโภค ส่งผลต่อภาระหนี้สินในทิศทางทางเดียวกันโดย เมื่อความต้องการด้านการบริโภคเพิ่มขึ้น

1 หน่วย จะส่งผลให้ภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์เพิ่มขึ้น 3.49 หน่วย 4) ความต้องการด้านที่อยู่อาศัย ส่งผลต่อภาระหนี้สินในทิศทางทางเดียวกันโดย เมื่อความต้องการด้านที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้ภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์เพิ่มขึ้น 4.19 หน่วย ความต้องการด้านการศึกษา ส่งผลต่อภาระหนี้สินในทิศทางทางเดียวกันโดย เมื่อความต้องการด้านการบริโภคเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้ภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์เพิ่มขึ้น 3.35 หน่วย

สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ โรงพยาบาลสระบุรี จำนวน 342 คน เกือบทั้งหมดเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 98.2) อายุ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี (ร้อยละ 38.9) สมรสแล้ว ร้อยละ 52.6 เป็นสมาชิกสามัญ ร้อยละ 92.1 จำนวนคนที่อยู่ในอุปการะ 4-5 คน ร้อยละ 37.1 สำหรับการศึกษามากที่สุดของสมาชิกสหกรณ์ ร้อยละ 82.5 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้อยู่ระหว่าง 50,001-55,000 บาท ร้อยละ 13.5 และพบว่า สมาชิกมีหนี้สินไม่เกิน 400,000 บาท ร้อยละ 26.7 และไม่มีหนี้สินร้อยละ 26.3 พฤติกรรมการก่อหนี้และการจัดการหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์พบว่า สมาชิกมีความต้องการพื้นฐานซึ่งประกอบด้วย การบริโภค อุปโภค ที่อยู่อาศัยและการดูแลสุขภาพมีพฤติกรรมก่อหนี้สินอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความต้องการด้านอื่นๆ พบว่า สมาชิกมีพฤติกรรมด้านค่านิยมสมาชิกสหกรณ์มีการปฏิบัติ ในการใช้จ่าย เพื่อตอบสนองค่านิยม อยู่ในระดับมาก สำหรับการจัดการหนี้พบว่า สมาชิกสหกรณ์มีการจัดการหนี้สินในด้านการวางแผน และการปรับลดยอดหนี้ อยู่ในระดับมากภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์พบว่า ร้อยละ 81.53 มีการจัดการหนี้สินที่ดีร้อยละ 5.0 มีหนี้อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมสมาชิกร้อยละ 5.0 มีความสามารถในการจ่ายหนี้ได้ตามปกติ และพบว่า สมาชิกสหกรณ์ร้อยละ 8.5 มีหนี้เกินตัวถึงขั้นอันตรายปัจจัยที่ส่งผลต่อภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลสระบุรีคือสมาชิกที่อายุระหว่างอายุ 21-30 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ความต้องการด้านบริโภคความต้องการด้านที่อยู่อาศัย และความต้องการด้านการศึกษา โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ 47.3 % (Adjusted $R^2 = 0.223$) มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.000$) โดยสามารถเขียนรูปแบบอิทธิพลของภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ โรงพยาบาลสระบุรีในรูปแบบของค่ามาตรฐาน (Standardized Coefficient) ได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ภาระหนี้สิน} = & -0.11 (\text{อายุ 21-30 ปี}) + 0.14 (\text{จบการศึกษาระดับปริญญาตรี}) \\ & + 0.24 (\text{ที่อยู่อาศัย}) + 0.23 (\text{ด้านการศึกษา}) + 0.12 (\text{ด้านการบริโภค}) \end{aligned}$$

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำผลการศึกษามาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

ปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการก่อหนี้สิน และแนวทางการจัดการหนี้สิน ส่งผลต่อภาระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลสระบุรี มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคลประเด็น สมาชิกที่มีอายุ 21-30 ปี ส่งผลทางตรงข้ามกับภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ คือสมาชิกที่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี มีภาระหนี้สินต่ำกว่ากลุ่มอายุอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจเนื่องจากกลุ่มนี้ยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการทำงาน ยังไม่สามารถเข้าถึงวงเงินกู้ที่สูง หรือยังไม่มีภาระครอบครัวมากนัก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Brown, Taylor & Price (2005, pp. 642-663) ที่พบว่ากลุ่มวัยรุ่นและวัยเริ่มต้นทำงานมักมีหนี้สินน้อยกว่ากลุ่มวัยรุ่น วัยกลางคน และสูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุสรณ์ ธรรมใจ (2562) ที่พบว่า กลุ่มคนวัยเริ่มทำงานมักมีภาระหนี้ต่ำกว่าช่วงวัยกลางคน สอดคล้องกับการศึกษาของ Squires, & Ho (2023, pp. 133-148) พบว่า หนุ่มสาวมีความคิดว่าการมีหนี้ไม่ใช่เรื่องที่ดี อีกทั้งยังพบแนวโน้มว่าหนี้ทางการเงินได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตของตนเอง ขัดแย้งกับบทความของไทยพีบีเอส (2567) ในเรื่อง วิกฤตการเงินวัยทำงาน แก่ก่อนรวย โดยกล่าวว่า คนรุ่นใหม่ที่มีรายได้ต่ำกว่า 30,000 บาทต่อเดือน ยังขาดวินัยการออม ส่วนหนึ่งเพราะใช้จ่ายตามกระแสสังคมมาก ซึ่งจะต่างจากคนอายุมากกว่าที่ส่วนใหญ่เริ่มมีพฤติกรรมเก็บเงินก่อนนำมาใช้ ทั้งนี้เนื่องจากมาจากกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษามีความแตกต่างกัน คนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีภาวะค่าครองชีพที่สูงอาจมีการใช้จ่ายต่างกับที่อาศัยอยู่ต่างจังหวัด ซึ่งมีค่าครองชีพที่ต่ำกว่า

2. ปัจจัยส่วนบุคคลประเด็นระดับการศึกษา พบว่า สมาชิกที่การศึกษาระดับปริญญาตรี มีผลต่อภาระหนี้สินกับสหกรณ์ออมทรัพย์ โดยพบว่า สมาชิกจบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีภาระหนี้สินต่างจากการศึกษาระดับอื่นคือสมาชิกสหกรณ์ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เนื่องจากจากผู้ที่มีการศึกษาสูงอาจเชื่อว่าตนสามารถชำระหนี้คืนได้แน่นอน จึงกล้าก่อหนี้นำไปสู่ภาระหนี้สินที่สูงกว่า แม้จะมีรายได้ไม่มากนักก็ตาม สอดคล้องกับแนวคิดของ Atkinson, & Messy (2012) ที่กล่าวไว้เกี่ยวกับการเงินไว้ว่า ประชาชนต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ (Knowledge) เพื่อพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยที่พบว่าความต้องการด้านการศึกษา ส่งผลต่อภาระหนี้สินในทิศทางทางเดียวกันโดย เมื่อความต้องการด้านการศึกษาเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้ภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์เพิ่มขึ้น 3.35 หน่วย สมาชิกมีแนวโน้มในการกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นการลงทุนระยะยาว สะท้อนถึงการตัดสินใจทางเศรษฐกิจของสมาชิกในเชิงพัฒนา สอดคล้องกับแนวคิดของ Browning, & Lusardi (1996, pp. 1797-1855) ที่เสนอว่า ครอบครัวมักกู้ยืมเพื่อเพิ่มทุนมนุษย์ (human capital) ให้กับบุตรหลาน หรือพัฒนาตนเองและสอดคล้องกับแนวคิดของ Thompson, & Dahling (2019, pp. 673-684) ที่กล่าวว่าผู้มีการศึกษาสูงมีแนวโน้มยอมรับการเป็นหนี้เพื่อการลงทุน เช่น ที่อยู่อาศัยหรือรถยนต์ตรงกับข้อค้นพบของ Becker (1993) ที่เสนอว่า การศึกษาคือการลงทุนที่สร้างผลตอบแทนในอนาคต แม้จะต้องแลกด้วยภาระหนี้สิน

3. ความต้องการด้านการบริโภคพบว่าส่งผลต่อภาระหนี้สินในทิศทางทางบวก แสดงให้เห็นว่าหากการบริโภคที่เกินรายได้หรือมีความอยากได้สินค้าและบริการเกินความจำเป็น หรือสิ่งของฟุ่มเฟือย

อาจนำไปสู่การเป็นหนี้ สนับสนุนผลการศึกษาของปิยะวิทย์ วุฒิสมบัติ, และณัฐธินา ฉายรัศมี (2567, หน้า 469-482) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการก่อหนี้คือ การใช้จ่ายในสินค้าประเภทเสื้อผ้า และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ทำให้เกิดการใช้สินเชื่อบัตรเครดิตจากปริมาณการผ่อนชำระสินเชื่อต่อเดือนที่เพิ่มสูงขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Katona (1975) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมการใช้จ่ายมีอิทธิพลโดยตรงต่อการเป็นหนี้ในระดับครัวเรือนและสอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาย ใจดี (2563, หน้า 45-60) ณัฐวุฒิ ศิริวัฒน์ (2562) ที่ยืนยันว่าการมีพฤติกรรมการบริโภคแบบไม่ยั้งคิดสามารถเพิ่มภาระหนี้ได้อย่างมีนัยสำคัญ

4. ความต้องการด้านที่อยู่อาศัย ส่งผลต่อการหนี้สินในทิศทางบวกแสดงให้เห็นว่าที่อยู่อาศัยเป็นสินทรัพย์ที่ต้องใช้เงินจำนวนมาก เช่น สินเชื่อบ้าน สินเชื่อคอนโด การมีเป้าหมายในการซื้อหรือปรับปรุงที่อยู่อาศัยจึงสัมพันธ์โดยตรงกับการเพิ่มขึ้นของภาระหนี้ แสดงถึง "หนี้ที่มีหลักประกัน"ตามแนวคิดการเงินครัวเรือน (Household Finance) สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยเป็นหนี้ครัวเรือนที่มีสัดส่วนสูงสุดในประเทศไทย ประมาณการโดยเฉลี่ยร้อยละ 34 ของหนี้ทั้งหมด (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2565) สอดคล้องกับกรมส่งเสริมสหกรณ์ (2564) ที่ระบุว่า สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยเป็นประเภทหนี้ที่พบมากที่สุด ในสมาชิกสหกรณ์ โดยมักเป็นหนี้ระยะยาว และมีวงเงินสูง เป็นภาระหลักของครัวเรือนในระยะยาวสะท้อนถึงความจำเป็นในการมีที่อยู่อาศัยที่ส่งผลให้สมาชิกสหกรณ์ต้องกู้ยืมเงินก้อนใหญ่เพื่อตอบสนองความต้องการ สอดคล้องกับการศึกษาของวราภรณ์ อึ้งอารียธิตา (2567) ที่พบว่า วัยเริ่มทำงานในอำเภอเมืองขอนแก่นในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีความต้องการที่อยู่อาศัยมากแต่ความสามารถในการจ่ายเพื่อมีที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนกลุ่มดังกล่าวมีสัดส่วนร้อยละ 36.5 ของกลุ่มความต้องการทั้งหมด สอดคล้องกับการศึกษาของพรรณษา สุขรัตน์ และคณะ (2566, หน้า 1-20) พบว่า มูลเหตุการก่อหนี้จากความต้องการ พื้นฐานมาจากด้านที่อยู่อาศัยมากที่สุด และเป็นมูลเหตุที่มีผลเชิงบวกต่อการมีอิสรภาพทาง การเงินด้านความ มั่งคั่ง สนับสนุนบทความโดยธนาคารแห่งประเทศไทย (2564) ที่พบว่าสินเชื่อที่อยู่อาศัยเป็นประเภทหนี้ที่ใหญ่ที่สุดในครัวเรือนไทย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จัดทำโครงการเงินให้กู้ยืมด้านสินเชื่อเพื่อการศึกษา (Education Loan) และสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย (Housing Loan) ที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำ ผ่อนชำระยาว เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสมาชิก และเพิ่มความมั่นคงของชีวิตให้กับสมาชิก

1.2 กำหนดมาตรการคัดกรองและบริหารความเสี่ยง มีระบบการตรวจสอบความสามารถในการชำระหนี้ กำหนดวงเงินกู้ตามรายได้ เพื่อป้องกันหนี้เสีย

1.3 จัดโปรแกรมเสริมความรู้การเงินเฉพาะกลุ่มสำหรับสมาชิกใช้วิธีการรีไฟแนนซ์ (Refinance) เพื่อปรับโครงสร้างหนี้ให้มีความสำคัญกับการส่งเสริมความรู้และทักษะทางการเงินแก่สมาชิกอย่างรอบด้าน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในอนาคต

2.1 ใช้ระเบียบวิธีผสม (Mixed Methods) ควบคู่กับการวิเคราะห์เชิงปริมาณ เพิ่มการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตามบริบทส่วนบุคคล

2.2 ควรมีการทำวิจัยเชิงเปรียบเทียบกับสมาชิกที่ไม่มีภาระหนี้สิน ซึ่งผลจะทำให้สหกรณ์สามารถนำไปวางแผนและส่งเสริมการวางแผนการใช้จ่ายเงินกับสมาชิกสหกรณ์

2.3 พิจารณาใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เช่น ข้อมูลการกู้ยืมจากฐานข้อมูลสหกรณ์โดยตรง เพื่อความแม่นยำกว่าการใช้แบบสอบถาม

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผลจากการศึกษารูปแบบการพยากรณ์ภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลสระบุรีผู้วิจัยได้สังเคราะห์ จากผลการศึกษา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สรุปเป็นรูปแบบของภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ คือ สมาชิกสร้างหนี้ เพื่อที่อยู่อาศัย และเพื่อการศึกษาเป็นปัจจัยหลักที่ผลักดันการก่อหนี้สิน สมาชิกสหกรณ์ของโรงพยาบาลสระบุรีมีได้ก่อหนี้เพื่อ การบริโภคอย่างเดียว แต่เลือกก่อหนี้เพื่อ “ลงทุนในคุณภาพชีวิต” ถือเป็นมุมมองเชิงบวกในการเข้าใจหนี้ เพื่อสร้างผลตอบแทนในระยะยาวเป็นการลงทุน ที่ส่งผลต่ออนาคต ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัช คมวงษ์เทพ และวรรณรพี บานชื่นวิจิตร. (2566). การศึกษาปัญหาภาระหนี้สินของบุคลากรโรงพยาบาลทหารผ่านศึก. *รายงานการประชุม Graduate School Conference*, 6(1), 433.
- ณัฐวุฒิ ศิริวัฒน์. (2562). พฤติกรรมการบริโภคแบบทันใจกับความเสี่ยงการเกิดหนี้สินในกลุ่มผู้มีรายได้ประจำ. *วารสารการจัดการธุรกิจ*, 10(1), 89-104.
- ไทยพีบีเอส. (2567). วิฤตการการเงิน ้วยทำงาน แก่ก่อนรวย. เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/342198>
- ธนาคารไทยพาณิชย์. (2567). *ชำระหนี้แค่ไหนเรียกว่าปลอดภัย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.scb.co.th/th/personal-banking/loans/up.html>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2564). *รายงานภาวะหนี้ครัวเรือนของประเทศไทย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.bot.or.th/>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2565). *รายงานภาวะหนี้ครัวเรือนไทย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.bot.or.th>
- นิพัทธ์ สนิทเหลือ, วัชรพร สาตร์เพ็ชร และญาดา นภาพารักษ์. (2562). การคำนวณขนาดตัวอย่างสำหรับงานวิจัยโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป G*Power. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 5(1), 496-507. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/svittj/article/view/181958/136948>
- ปิยะวิษณุ วุฒิสสมบัติ และณัฐณิชา ฉายรัศมี. (2567). การศึกษาการบริโภคและการก่อหนี้ บัตรเครดิตของกลุ่มวัยเริ่มทำงานในพื้นที่กรุงเทพมหานครของประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 6(4), 469-482.
- พรทิพย์ แสงช่วง และศิวพงศ์ ชีระอำพน. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ในระบบของประชาชนในกรุงเทพมหานคร และ ปริมณฑล. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 4(2), 59-69.
- พรพรรณษา สุขรัตน์, กลางใจ แสงวิจิตร, ธนาวุธ แสงภาศนีย์ และกุลวดี ลิ้มอุสนโน. (2566). การก่อหนี้และวิธีการจัดการหนี้สินที่ส่งผลต่ออิสรภาพทางการเงินของ สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งหนึ่ง. *วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 13(1), 1-20. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/BJBM/article/view/267391>
- วรารณ อึ้งอารีวิทยา. (2567). ความต้องการและความสามารถในการจ่ายเพื่อที่อยู่อาศัยกลุ่มวัยเริ่มทำงานในเขตอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น. *Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)*. 12655. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/12655>

- สมชาย ใจดี. (2563). ความต้องการด้านการลงทุนและการศึกษากับภาระหนี้สินของครัวเรือนไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์และการเงิน*, 12(2), 45-60.
- อนุสรณ์ ธรรมใจ. (2562). *เศรษฐกิจครัวเรือนกับภาระหนี้สินในยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจฉราพร เรืองสกุล, อนุชา ภูมิพันธุ์บุญโญ และสุจิตรา รอดสมบูรณ์. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการชำระหนี้เงินกู้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรพยุหะคีรี จำกัด จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 7(2), 20-29.
- Atkinson, A., & Messy, F. -A. (2012). *Measuring financial literacy: Results of the OECD/INFE Pilot Study* (OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions No. 15). OECD Publishing.
- Becker, G. S. (1993). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. (3rd ed.). Chicago: University of Chicago Press.
- Best, J. W., & Kahn, J. V. (1993). *Research in education*. Boston: Allyn and Bacon.
- Brown, S., Taylor, K., & Price, S. (2005). Debt and distress: Evaluating the psychological cost of credit. *Journal of Economic Psychology*, 26(5), 642-663.
- Browning, M., & Lusardi, A. (1996). Household saving: Micro theories and micro facts. *Journal of Economic Literature*, 34(4), 1797-1855.
- Katona, G. (1975). *Psychological Economics*. New York: Elsevier.
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality*. (2nd ed.). New York: Harper & Row.
- Squires, S., & Ho, H. W. L. (2023). Generation Z's perceptions and attitudes toward debt: a case study of young consumers in rural Michigan, USA. *Young Consumers*, 24(2), 133-148.
- Thompson, M. N., & Dahling, J. J. (2019). Employment and poverty: Why work matters in understanding poverty. *American Psychologist*, 74(6), 673-684. <https://doi.org/10.1037/amp0000468>

นวัตกรรมประชาธิปไตยกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในภาคอีสาน: ความท้าทาย โอกาสและอนาคต*

Democratic Innovations and Local Electoral Local in Isaan: Challenges, Opportunities, and the Future

พระครูปลัดสาร์ธรรม (วรชาติ ทะสา)¹, พระมหาไถยน้อย ญาณเมธี (สาลงสิงห์)²

และพระครูสมุห์ศิลาศักดิ์ สุเมธ (บุญทอง)

Phrakhru Payutsaradhamma (Worachat Thasa), Phramaha Thainoi Yanamethi (Salangsing)

and Phrakhrusamu Silasak Sumato (Buntong)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน, ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, ประเทศไทย

Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Thailand

Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nikkybaty2012@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้นวัตกรรมประชาธิปไตยในการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคอีสาน) ของประเทศไทย โดยวิเคราะห์บริบททางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของภูมิภาค ซึ่งมีผลต่อพลวัตและอุปสรรคของการเมืองท้องถิ่น ซึ่งบทความได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของพลเมือง นวัตกรรมประชาธิปไตยประเภทต่างๆ และสถานการณ์การเมืองท้องถิ่นในภาคอีสาน จากนั้นจึงนำเสนอตัวอย่างนวัตกรรมประชาธิปไตยที่สามารถปรับใช้ได้ เช่น เทคโนโลยีภาคพลเมือง (Civic Tech) กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ และการศึกษาพลเมืองรูปแบบใหม่ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การนำนวัตกรรมประชาธิปไตยมาใช้จะเผชิญกับความท้าทายหลายประการ อาทิ ระบบอุปถัมภ์ ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล และข้อจำกัดด้านทรัพยากร แต่ก็มีโอกาสและปัจจัยสนับสนุน โดยเฉพาะความตื่นตัวของคนรุ่นใหม่และเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่ รวมเพื่อเสนอแนวทางเชิง

*ได้รับบทความ: 20 พฤษภาคม 2568; แก้ไขบทความ: 6 สิงหาคม 2568; ตอปรับตีพิมพ์: 21 สิงหาคม 2568

นโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต เพื่อขับเคลื่อนการเมืองท้องถิ่นภาคอีสานให้มีคุณภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: นวัตกรรมประชาธิปไตย; การเลือกตั้งท้องถิ่น; ภาคอีสาน

Abstract

This academic article aims to explore approaches for applying democratic innovations to promote and develop the local election process in the Northeastern region (Isan) of Thailand. It analyzes the political, social, and cultural contexts that are unique to the region, which influence the dynamics and challenges of local politics. The article reviews theoretical concepts related to democracy, civic participation, various types of democratic innovations, and the current state of local politics in the Isan region. It then presents examples of applicable democratic innovations, such as civic technology (Civic Tech), public consultation processes, and new forms of civic education. The study indicates that the implementation of democratic innovations faces several challenges, including patronage systems, digital divides, and resource constraints. However, there are also opportunities and supporting factors—particularly the growing engagement of younger generations and the presence of civil society networks in the area. The article concludes with policy recommendations for relevant agencies and suggestions for future research, with the aim of enhancing the quality, transparency, and responsiveness of local politics in the Isan region to better meet the real needs of its people.

Keywords: Democratic Innovation; Local Election; Northeastern Region

1. บทนำ

การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นถือเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เป็นกลไกที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในแต่ละพื้นที่ได้เลือกผู้แทนของตนเข้าไปบริหารจัดการทรัพยากร แก้ไขปัญหา และกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนเอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่เข้มแข็งและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ย่อมส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยในระดับชาติโดยรวม (Bovaird, & Löffler, 2003, pp. 313-328) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือ “ภาคอีสาน” ของประเทศไทย เป็นภูมิภาคที่มีประชากรจำนวนมากมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมีพลวัตทางการเมืองที่น่าสนใจอย่างยิ่ง การเลือกตั้งท้องถิ่นในภาคอีสานจึงไม่เพียงแต่เป็นการเลือกผู้บริหารท้องถิ่น

ถิ่นเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โครงสร้างทางสังคม และความคาดหวังของประชาชนในพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือ “ภาคอีสาน” ของประเทศไทย เป็นดินแดนที่มีชีวิตชีวาทางวัฒนธรรมและพลวัตทางการเมืองสูง การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในภูมิภาคนี้จึงไม่ได้เป็นเพียงกลไกในการเลือกหาตัวแทน แต่ยังเป็นภาพสะท้อนความหวัง ความท้าทาย และศักยภาพในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยจากฐานรากในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลและความคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อการขับเคลื่อนทางสังคม นวัตกรรมประชาธิปไตย (Democratic Innovations) และถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถยกระดับการเลือกตั้งท้องถิ่นภาคอีสานให้โปร่งใส แบบมีส่วนร่วม และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง (Arghiros, 2001)

สำหรับความท้าทายเดิมและศักยภาพใหม่ของประชาธิปไตยท้องถิ่นอีสานการเมืองท้องถิ่นในภาคอีสานมักเผชิญกับความท้าทายที่สั่งสมมานาน ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ การซื้อสิทธิขายเสียง หรือการผูกขาดอำนาจโดยกลุ่มการเมืองเดิม ปัญหาเหล่านี้บั่นทอนความศรัทธาของประชาชนและทำให้การพัฒนาท้องถิ่นไม่เป็นไปอย่างที่ควร อย่างไรก็ตามภาคอีสานก็มีศักยภาพอันโดดเด่น ทั้งความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชน จิตสำนึกทางการเมืองที่ถูกปลูกเร้าอยู่เสมอ และคนรุ่นใหม่ที่ตื่นตัวและพร้อมมีส่วนร่วมนวัตกรรมประชาธิปไตยเข้ามาตอบโจทย์นี้ โดยมุ่งเน้นการสร้างกระบวนการใหม่ๆ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นมากกว่า “ผู้ลงคะแนนเสียง” แต่เป็น ผู้ร่วม gestalten ในการออกแบบกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มบุคคลและองค์กรที่มีบทบาทในการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือปฏิบัติทั้งในด้านนโยบาย การวางแผนเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม การพัฒนาอย่างยั่งยืน และการเคารพอัตลักษณ์ของท้องถิ่นของตนเองนั้น

อย่างไรก็ตาม การเมืองท้องถิ่นในภาคอีสานยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการที่บั่นทอนอุดมการณ์ประชาธิปไตยหรือเป็นอิทธิพลของระบบอุปถัมภ์ (patronage system) และ “บ้านใหญ่” (local power brokers) การซื้อสิทธิขายเสียง (vote buying) การขาดความโปร่งใสและความรับผิดชอบในการบริหารงาน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังอยู่ในวงจำกัด (Sidel, 2014; Ockey, 2004) ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้การพัฒนาท้องถิ่นไม่เป็นไปตามศักยภาพ และความไว้วางใจของประชาชนต่อสถาบันทางการเมืองท้องถิ่นลดน้อยลงในสภาวะการณ์ที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ความคาดหวังของพลเมืองที่สูงขึ้นต่อธรรมาภิบาล และความตื่นตัวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ การแสวงหาแนวทางและเครื่องมือใหม่ๆ เพื่อปรับปรุงกระบวนการประชาธิปไตยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งนวัตกรรมประชาธิปไตย (Democratic Innovations) ซึ่งหมายถึง กระบวนการ สถาบันหรือเครื่องมือที่ถูกออกแบบขึ้นเพื่อเพิ่มพูนและยกระดับการมีส่วนร่วมของพลเมือง การปรึกษาหารือ และความรับผิดชอบในระบอบประชาธิปไตย (Smith, 2009; Newton, & Geissel, 2012) จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกาเลือกตั้งและการปกครอง

ท้องถิ่นในภาคอีสาน บทความนี้มุ่งสำรวจและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการนำนวัตกรรมประชาธิปไตยมาประยุกต์ใช้ในบริบทดังกล่าว

2. แนวคิดประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม และการเลือกตั้งท้องถิ่น

แนวคิดประชาธิปไตย (Democracy) ประชาธิปไตยกล่าว คือ ระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน โดยประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเลือกผู้นำ และการกำหนดนโยบายสาธารณะในระดับท้องถิ่น แนวคิดประชาธิปไตยมีความสำคัญในการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของการบริหารงานที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน การทำความเข้าใจถึงศักยภาพของนวัตกรรมประชาธิปไตยในการยกระดับการเลือกตั้งท้องถิ่นภาคอีสาน ซึ่งประชาธิปไตยถือเป็นแนวคิดที่มีความซับซ้อนและหลากหลายมิติ โดยทั่วไปแล้วถึงระบอบการปกครองที่อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Held, 2006) และการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) ซึ่งประชาชนมอบอำนาจให้ผู้แทนไปทำหน้าที่แทนตน อย่างไรก็ตาม ประชาธิปไตยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบอื่นๆ ตามหลักการสำคัญของประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น อย่างเช่น 1) อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน 2) หลักความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพ 3) หลักธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และการตรวจสอบได้ ฉะนั้นประชาธิปไตยจึงไม่ใช่เพียงโครงสร้างทางการเมือง แต่มันคือ กระบวนการที่ทำให้ประชาชนเป็นเจ้าของการเปลี่ยนแปลงในชุมชนของตน เพื่อให้การตัดสินใจทางการเมืองระดับท้องถิ่นแสดงให้เห็นการสะท้อนเจตนารมณ์ของสาธารณะอย่างแท้จริง

ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) นั้น ถือเป็นหัวใจของประชาธิปไตยและการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน โดยประชาชนมีบทบาททั้งในฐานะผู้รับผลประโยชน์ และผู้ร่วมพัฒนาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเสนอความเห็น วางแผนร่วมดำเนินการไปจนถึงการติดตามและประเมินผลนั้น จะเน้นย้ำความสำคัญของการที่พลเมืองเข้ามามีบทบาทอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองในทุกระดับ ตั้งแต่การร่วมกำหนดนโยบาย เพื่อการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลไปจนถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ (Pateman, 1970) ขณะที่ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative Democracy) ให้ความสำคัญกับกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลระหว่างพลเมือง เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันที่ดีกว่า โดยเชื่อว่าการปรึกษาหารือจะช่วยยกระดับคุณภาพของการตัดสินใจทางการเมือง (Fishkin, 2009; Gutmann, & Thompson, 2004) แบบการมีส่วนร่วมเพื่อช่วยเสริมสร้างพลเมืองระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง และรับผิดชอบต่อสังคมได้และการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นเป็นเวทีสำคัญที่แนวคิดประชาธิปไตยเหล่านี้สามารถปรากฏ

เป็นรูปธรรมได้จริง เพราะเป็นการเมืองที่ใกล้ชิดกับชีวิตประจำวันของประชาชนมากที่สุด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีบทบาทในการจัดบริการสาธารณะ การแก้ไขปัญหาในพื้นที่ และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน การเลือกตั้งท้องถิ่นที่มีคุณภาพจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างธรรมาภิบาลและความรับผิดชอบในระดับท้องถิ่น (Ackerman, 2004, pp. 447-463) ที่ถือเป็นกระบวนการประชาธิปไตยที่สำคัญในการให้ประชาชนมีสิทธิในการคัดเลือกผู้แทน ผู้บริหาร และผู้นำท้องถิ่น เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่เป็นเครื่องมือให้ประชาชนมีอำนาจกำหนดอนาคตของชุมชน เพื่อช่วยตรวจสอบถ่วงดุลผู้นำท้องถิ่นโดยผ่านวาระการดำรงตำแหน่ง และเสริมสร้างความตื่นตัวทางการเมืองระดับรากหญ้า ที่มีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ที่มีคุณค่าอย่างแท้จริงเมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ มีจิตสำนึกทางการเมือง และเลือกโดยอาศัยข้อมูลข้อเท็จจริง และผลประโยชน์ส่วนรวมในท้องถิ่นนั้นๆ

3. แนวคิดนวัตกรรมประชาธิปไตย ความหมาย ประเภท และตัวอย่าง

นวัตกรรมประชาธิปไตยหมายถึงการสร้างหรือปรับปรุงกลไกที่มุ่งเพิ่มการมีส่วนร่วม การปรึกษาหารือ และความรับผิดชอบในระบอบประชาธิปไตย Smith (2009) ได้จำแนกนวัตกรรมประชาธิปไตยออกเป็นหลายประเภท โดยพิจารณาจากเป้าหมายและกลไก อย่างเช่น นวัตกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) เช่น การลงประชามติ (Referendum) การริเริ่มเสนอกฎหมายโดยประชาชน (Citizens' Initiative) นวัตกรรมที่เน้นการปรึกษาหารือ (Deliberation) เช่น สภาพลเมือง (Citizens' Assemblies) คณะลูกขุนพลเมือง (Citizens' Juries) การสำรวจประชามติเชิงปรึกษาหารือ (Deliberative Polling) ซึ่งมักมีการสุ่มเลือกพลเมืองให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับฟังข้อมูล อภิปราย และให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายตามนวัตกรรมที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (E-democracy/Civic Technology) เช่น การลงคะแนนเสียงออนไลน์ (e-voting) แพลตฟอร์มสำหรับการปรึกษาหารือออนไลน์ (online policy consultation platforms) เครื่องมือสำหรับพลเมืองในการตรวจสอบข้อมูลภาครัฐ (open data initiatives) หรือการรณรงค์ทางสังคมออนไลน์ และนวัตกรรมที่เน้นการกำกับดูแลและตรวจสอบ (Accountability and Oversight) เช่น การตรวจสอบทางสังคม (Social Audits) งบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting) ซึ่งเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจัดสรรงบประมาณ และตรวจสอบการใช้จ่าย

ตามตัวอย่างนวัตกรรมประชาธิปไตยที่ประสบความสำเร็จในต่างประเทศมีมากมาย เช่น โครงการงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในเมืองบอร์ตูอาเลเกร ประเทศบราซิล ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล (Baiocchi, Heller, & Silva, 2011) หรือการจัดตั้งสภาพลเมืองในไอร์แลนด์และแคนาดาเพื่อพิจารณาประเด็นทางสังคมที่ซับซ้อน (Farrell et al., 2019, pp. 57-73) สำหรับประเทศไทย เริ่มมีความพยายาม

ในการนำนวัตกรรมเหล่านี้มาปรับใช้บ้างแล้ว เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการรับฟังความคิดเห็นหรือโครงการนำร่องงบประมาณแบบมีส่วนร่วมในบางพื้นที่ แต่ยังคงต้องการการขยายผลและปรับให้เข้ากับบริบทเฉพาะมากขึ้น ตามนวัตกรรมประชาธิปไตย ตามงบประมาณแบบมีส่วนร่วม และสภาพลเมืองที่ถือเป็นเครื่องมือที่ช่วยขยายพลังทางการเมืองของประชาชนให้มีบทบาทมากกว่าการเลือกตั้ง โดยเน้นการมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง และการออกแบบอนาคตร่วมกันบนพื้นฐานของข้อมูล เหตุผล และความหลากหลายสำหรับประเทศไทย แม้จะยังอยู่ในระยะเริ่มต้น แต่การนำแนวคิดเหล่านี้มาปรับใช้ในบริบทท้องถิ่นก็เป็นโอกาสสำคัญในการยกระดับประชาธิปไตยรากฐานให้มีความแบบยั่งยืนระดับท้องถิ่นได้

4. การเมืองท้องถิ่นภาคอีสานและนวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นในภาคอีสานมีจำนวนไม่น้อย ส่วนใหญ่มักจะมุ่งเน้นไปที่พลวัตของระบบอุปถัมภ์ อิทธิพลของ "บ้านใหญ่" หรือตระกูลการเมือง และปรากฏการณ์การซื้อสิทธิขายเสียง (Arghiros, 2001; Ockey, 2004; Sidel, 2014) งานศึกษาเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างอำนาจที่ไม่เป็นทางการซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเมืองท้องถิ่นอีสาน และมักเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยที่แท้จริง ดังตัวอย่างเช่น David Arghiros (2001) ในงานศึกษาเรื่อง Democracy, Development and Decentralization in Provincial Thailand ได้วิเคราะห์การเมืองระดับจังหวัดในภาคกลางและภาคอีสาน พบว่าเครือข่ายอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมือง ข้าราชการ และกลุ่มธุรกิจท้องถิ่น ยังคงมีอิทธิพลสูงในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและผลการเลือกตั้ง James Ockey (2004) ใน Making Democracy: Leadership, Class, Gender, and Political Participation in Thailand ได้ชี้ให้เห็นถึงการแข่งขันระหว่างกลุ่มอำนาจต่างๆ และบทบาทของชนชั้นกลางที่เพิ่มขึ้นในการเมืองไทย แต่ก็ยังคงมีข้อจำกัดในการทำทลายโครงสร้างเดิมในระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยหลังรัฐธรรมนูญปี 2540 ซึ่งรวมถึงพื้นที่ภาคอีสานด้วย (Bjarnegard, 2013) งานเหล่านี้มักจะชี้ให้เห็นถึงความท้าทายในการทำให้การกระจายอำนาจเกิดขึ้นอย่างมีความหมาย ทั้งในแง่ของความเป็นอิสระทางการคลังการบริหารงานบุคคล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงสำหรับการศึกษาที่เชื่อมโยง "นวัตกรรมประชาธิปไตย" เข้ากับ "การเลือกตั้งท้องถิ่นภาคอีสาน" โดยตรงนั้น ยังมีจำนวนจำกัด ส่วนใหญ่งานวิจัยมักจะกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในภาพรวม หรือการใช้เทคโนโลยีในการเลือกตั้งระดับชาติ อย่างไรก็ตาม มีงานศึกษาบางชิ้นที่เริ่มให้ความสนใจกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) หรือสื่อสังคมออนไลน์ในการรณรงค์หาเสียงของนักการเมืองท้องถิ่นในภาคอีสาน หรือบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมในการส่งเสริมธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่น (Missingham, 2009, pp. 386-399) ตัวอย่างงานของพรรณราย โอสถาภิรัตน์ (2562) ในงานวิจัยเรื่อง การเมืองภาคพลเมืองบนโลกออนไลน์: การศึกษาเครือข่ายพลเมืองอีสานกับการรณรงค์

ทางสังคมและการเมือง ได้ศึกษาการใช้สื่อออนไลน์ของกลุ่มพลเมืองในภาคอีสานเพื่อขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมและการเมือง ซึ่งชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของเทคโนโลยีในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม แม้จะไม่ได้เน้นที่การเลือกตั้งโดยตรงก็ตาม งานศึกษาของอรรถสิทธิ์ พานแก้ว (2560, หน้า 45-67) เกี่ยวกับพฤติกรรม การลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งท้องถิ่น ก็ได้ให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของประชาชนในภาคอีสาน ซึ่งเป็นประโยชน์ในการออกแบบนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ช่องว่างในงานวิจัย ปัจจุบันคือการขาดการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบถึงความเป็นไปได้ในการนำนวัตกรรมประชาธิปไตยประเภทต่างๆ ที่ได้รับการพิสูจน์แล้วในบริบทอื่น มาปรับใช้อย่างเป็นรูปธรรมกับการเลือกตั้งท้องถิ่นภาคอีสาน โดยพิจารณาทั้งศักยภาพและข้อจำกัดในบริบทเฉพาะของภูมิภาคนี้เท่านั้น

5. บริบทการเมืองท้องถิ่นภาคอีสานและความท้าทายต่อระบอบประชาธิปไตย

จากการที่จะเข้าใจถึงศักยภาพและข้อจำกัดของการนำนวัตกรรมประชาธิปไตยมาใช้ในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นภาคอีสานนั้น สิ่งที่จะต้องเข้าใจบริบททางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมการเมือง โครงสร้างอำนาจ และความท้าทายที่การเมืองท้องถิ่นในภูมิภาคนี้กำลังเผชิญอยู่ โดยเฉพาะลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมการเมืองของภาคอีสานภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย มีประชากรประมาณหนึ่งในสามของประเทศ ประกอบด้วย 20 จังหวัด มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และภาษาถิ่น (เช่น ลาวอีสาน เขมร กูย) ลักษณะทางเศรษฐกิจโดยรวมยังคงพึ่งพาภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก แม้ว่าจะมีการพัฒนาในภาคบริการและอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นในเขตเมืองใหญ่บางแห่ง ความท้าทายทางเศรษฐกิจที่สำคัญคือปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และผลกระทบจากความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรและภัยธรรมชาติ (เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม) เป็นต้น (Phongpaichit, & Baker, 2009) ในด้านวัฒนธรรมการเมืองภาคอีสานก็มีประวัติศาสตร์การต่อสู้ทางการเมืองที่ยาวนาน ประชาชนในหลายพื้นที่มีความตื่นตัวและให้ความสนใจกับประเด็นทางการเมืองสูงขึ้นตามบริบทการเปลี่ยนแปลงสังคม การเมืองไทยและวัฒนธรรมแบบเครือญาติ ระบบอาวุโส และความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ยังคงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองและการตัดสินใจเลือกตั้ง (อภิชาติ สถิตนิรามัย และอนุสรณ์ อนุโณ, 2560) ความเป็นกันเองและความเห็นอกเห็นใจเป็นค่านิยมที่สำคัญในความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งนักการเมืองท้องถิ่นมักนำมาใช้ในการสร้างฐานเสียง นอกจากนี้ อัตลักษณ์และความผูกพันกับ “บ้านเกิด” หรือท้องถิ่น (localism) ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเมืองท้องถิ่นเช่นกัน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา เช่น การย้ายถิ่นฐานไปทำงานในเมืองใหญ่หรือต่างประเทศ การเข้าถึงการศึกษาที่สูงขึ้น และการแพร่หลายของเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์ ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของคนอีสาน โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งเริ่มมีบทบาทและแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมากขึ้น (Glassman et al., 2010, pp. 231-238)

และตามระบบโครงสร้างอำนาจและการแข่งขันทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอีสานโครงสร้างอำนาจในการเมืองท้องถิ่นภาคอีสานมักมีลักษณะผสมผสานระหว่างโครงสร้างอำนาจที่เป็นทางการ เช่น นายก อบท. สมาชิกสภา อบท. และโครงสร้างอำนาจที่ไม่เป็นทางการซึ่งมีอิทธิพลสูง ระบบ "บ้านใหญ่" หรือกลุ่มตระกูลการเมืองที่สั่งสมบารมี ทรัพยากร และเครือข่ายความสัมพันธ์มาอย่างยาวนาน ยังคงเป็นผู้เล่นสำคัญในสนามการเมืองท้องถิ่นจำนวนมาก (Ockey, 2004; Arghiros, 2001) กลุ่มเหล่านี้มักจะมีความเชื่อมโยงกับนักการเมืองระดับชาติ ข้าราชการ และกลุ่มธุรกิจในพื้นที่ ทำให้สามารถระดมทรัพยากรและสร้างฐานเสียงได้อย่างกว้างขวางการแข่งขันทางการเมืองในการเลือกตั้งท้องถิ่นจึงมักเป็นการแข่งขันระหว่างกลุ่มบ้านใหญ่ต่างๆ หรือระหว่างบ้านใหญ่กับผู้ทำชิงหน้าใหม่ที่พยายามสร้างฐานเสียงของตนเอง หัวคะแนน (canvassers) มีบทบาทสำคัญในการเข้าถึงผู้มีสิทธิเลือกตั้งและระดมการสนับสนุน ซึ่งในหลายกรณีก็มีความเชื่อมโยงกับการใช้เงินหรือผลประโยชน์อื่นในการจูงใจ (Callahan, 2005)

จะเห็นได้ว่า ไม่ควรมองว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งในภาคอีสานเป็นเพียงผู้รับหรือผู้ที่ถูกควบคุมโดยระบบอุปถัมภ์แต่เพียงฝ่ายเดียว งานศึกษาจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็มีเหตุผลและกลยุทธ์ในการตัดสินใจของตนเอง โดยอาจพิจารณาจากผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับทั้งในระยะสั้นและระยะยาว หรือการเลือกผู้สมัครที่แสดงความใส่ใจและเข้าถึงได้ (Nishizaki, 2011)

ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นในภาคอีสานจากบริบทดังกล่าว การพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นในภาคอีสานต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ อย่างเช่น ระบบอุปถัมภ์และการซื้อสิทธิขายเสียง ตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ปัญหาเหล่านี้ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การเลือกตั้งไม่สะท้อนเจตนารมณ์ที่แท้จริงของประชาชน และเปิดโอกาสให้ผู้ที่ขาดคุณสมบัติหรือมีเจตนาทุจริตเข้ามามีอำนาจ (Hicken, 2007) การแข่งขันมักเน้นที่ทรัพยากรส่วนบุคคลมากกว่านโยบาย ทำให้ผู้สมัครที่มีอุดมการณ์แต่ขาดทุนทรัพย์เสียเปรียบ และการขาดความโปร่งใสและความรับผิดชอบ เมื่อผู้บริหารท้องถิ่นได้รับเลือกตั้งเข้ามาด้วยระบบอุปถัมภ์หรือการใช้เงิน การตรวจสอบการทำงานและการใช้จ่ายงบประมาณจึงเป็นไปได้ยาก ประชาชนมักขาดช่องทางที่มีประสิทธิภาพในการติดตามและตรวจสอบ ส่งผลให้เกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและการบริหารงานที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของส่วนรวม และมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และความเป็นอิสระของ อบท. แม้จะมีการกระจายอำนาจ แต่ อบท. หลายแห่งในภาคอีสานโดยเฉพาะ อบต. ขนาดเล็ก ยังคงประสบปัญหาขาดแคลนงบประมาณที่เพียงพอต่อการพัฒนา ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และยังคงต้องพึ่งพาหรืออยู่ภายใต้อิทธิพลของหน่วยงานส่วนภูมิภาคหรือส่วนกลาง ทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังจำกัดและไม่ต่อเนื่อง แม้ว่ากฎหมายจะเปิดช่องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในหลายด้าน เช่น การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การประชาพิจารณ์ แต่ในทางปฏิบัติ การมีส่วนร่วมมักเป็นไปในลักษณะพิธีกรรม หรือมีเพียงคนกลุ่มเดิมๆ ที่เข้าร่วม ประชาชนจำนวนมากยังขาดความรู้

ความเข้าใจในสิทธิและบทบาทของตนเอง หรือรู้สึกว่าการมีส่วนร่วมไม่ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่แท้จริง (Cornelio, 2016)

ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี ถึงแม้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศจะแพร่หลายมากขึ้น แต่ก็ยังมีความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อยหรือผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล หากมีการแก้ไขให้การใช้เทคโนโลยีที่ดีขึ้น ก็จะทำปัญหาอุปสรรคต่อการนำนวัตกรรมประชาธิปไตยที่อาศัยเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้เพื่อให้เกิดเสถียรภาพข้อมูลข่าวสารย่อมเป็นสิ่งที่ดี อย่างไรก็ตามย่อมมีอิทธิพลของการเมืองระดับชาติกับการเมืองท้องถิ่นในภาคอีสานมักถูกเชื่อมโยงกับการเมืองระดับชาติอย่างใกล้ชิด การเปลี่ยนแปลงชั่วอำนาจในระดับชาติอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและการทำงานของ อบต. ในพื้นที่ทำให้การพัฒนาขาดความต่อเนื่องส่งผลต่อการเกิดช่องว่างระหว่างประชาชนกับผู้แทนท้องถิ่นภายหลังการเลือกตั้งเสร็จแล้วทำให้ผู้แทนท้องถิ่นจำนวนไม่น้อยอาจไม่ได้สื่อสารหรือรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เกิดช่องว่างและความรู้สึกแปลกแยกของประชาชน อาจรู้สึกว่าการเมืองมีความสำคัญเฉพาะในช่วงหาเสียงเลือกตั้งเท่านั้น เพราะความท้าทายเหล่านี้เป็นโจทย์สำคัญที่นวัตกรรมประชาธิปไตยจะต้องเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขหรือบรรเทา เพื่อยกระดับคุณภาพของการเลือกตั้งและการปกครองท้องถิ่นในภาคอีสานให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง และเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่เข้มแข็งจากฐานรากได้

6. การประยุกต์ใช้นวัตกรรมประชาธิปไตยในการเลือกตั้งท้องถิ่นภาคอีสาน

หากจะกล่าวถึงสภาพบริบทและความท้าทายของการเมืองท้องถิ่นในภาคอีสาน การนำนวัตกรรมประชาธิปไตยมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์สามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับกระบวนการเลือกตั้งและส่งเสริมธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่นได้ บทนี้จะนำเสนอใช้นวัตกรรมประชาธิปไตยในด้านต่างๆ พร้อมแนวทางการปรับใช้ในบริบทอีสาน ดังต่อไปนี้

1. นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล (Civic Technology - Civic Tech) เทคโนโลยีภาคพลเมือง หรือ Civic Tech หมายถึง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของพลเมือง เสริมสร้างความโปร่งใสและความรับผิดชอบของภาครัฐ (Lathrop, & Ruma, 2010) ในบริบทการเลือกตั้งท้องถิ่นภาคอีสาน Civic Tech สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้หลายรูปแบบ เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) การตอบคำถามอัตโนมัติ เช่น แชทบอต เป็นต้น

2. แพลตฟอร์มข้อมูลผู้สมัครและนโยบาย (Candidate and Policy Information Platforms) การพัฒนาสร้างเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันบนมือถือที่เข้าถึงง่าย (user-friendly) รวบรวมข้อมูลประวัติผลงาน (ถ้ามี) ทรัพย์สินหนี้สิน (ตามที่เปิดเผย) วิสัยทัศน์ และนโยบายของผู้สมัครนายกและสมาชิกสภา อบต. ทุกคนในเขตเลือกตั้งนั้นๆ เนื้อหาควรเป็นกลาง ตรวจสอบได้ และนำเสนอในรูปแบบที่เข้าใจง่าย

เช่น อินโฟกราฟิก วิดีโอสั้น หรือสรุปประเด็นสำคัญ อาจมีการเปรียบเทียบนโยบายของผู้สมัครในประเด็นที่ประชาชนสนใจ และการปรับใช้ในอีสาน ที่สมควรมีทั้งภาษาไทยกลางและภาษาถิ่นหลักๆ ในบางพื้นที่ การเผยแพร่ต้องคำนึงถึงช่องทางที่คนในชุมชนเข้าถึง เช่น ผ่านกลุ่มไลน์ของหมู่บ้าน Facebook Page ของชุมชนหรือให้สม.หรือผู้นำชุมชนช่วยประชาสัมพันธ์อาจมีการจัดตั้ง “ศูนย์ข้อมูลเลือกตั้งท้องถิ่น” (ทั้งออนไลน์และออฟไลน์) ในระดับตำบลหรืออำเภอเพื่อช่วยให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ เป็นต้น

3. เวทีเสมือนจริงและการโต้ตอบออนไลน์ (Virtual Forums and Online Debates) การพัฒนาจัดเวทีให้ผู้สมัครได้แสดงวิสัยทัศน์และตอบคำถามจากประชาชนผ่านการถ่ายทอดสดทาง Facebook Live, YouTube หรือ Zoom ประชาชนสามารถส่งคำถามล่วงหน้าหรือถามสดได้ ควรมีผู้ดำเนินรายการที่เป็นกลางและสามารถควบคุมการอภิปรายให้อยู่ในประเด็น ทั้งการปรับใช้ในอีสานและสามารถร่วมมือกับสถานีวิทยุชุมชนหรือเพจท้องถิ่นที่มีผู้ติดตามจำนวนมากในการจัดและโปรโมท การจัดในรูปแบบนี้ช่วยลดข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลาทำให้ผู้สมัครที่ไม่ค่อยมีทรัพยากรในการจัดเวทีใหญ่ๆ ก็สามารถสื่อสารกับประชาชนได้ และประชาชนจำนวนมากก็สามารถรับชมและมีส่วนร่วมได้แม้จะอยู่ห่างไกลหรือติดภารกิจ

4. ระบบการแจ้งเบาะแสและติดตามการเลือกตั้ง (Whistleblowing and Election Monitoring Systems) การพัฒนาพัฒนาแพลตฟอร์ม (เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน หรือ LINE Bot) ที่ประชาชนสามารถแจ้งเบาะแสการทุจริตเลือกตั้ง การซื้อสิทธิขายเสียง การใช้อิทธิพลข่มขู่หรือการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งอื่นๆ ได้อย่างปลอดภัยและไม่เปิดเผยตัวตน (anonymous) ระบบควรมีการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบและส่งต่อไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กกต.ท้องถิ่น, องค์รภาคประชาสังคม) เพื่อตรวจสอบและดำเนินการต่อการปรับใช้ในอีสานเพื่อการสร้างความมั่นใจในความปลอดภัยของผู้แจ้งเบาะแสเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในบริบทที่อาจมีอิทธิพลมืด และการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงช่องทางเหล่านี้และวิธีการใช้งานอย่างทั่วถึงเป็นสิ่งจำเป็น อาจต้องอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายอาสาสมัครในพื้นที่ช่วยเป็นหูเป็นตาและให้คำแนะนำ

5. การใช้ Social Media อย่างสร้างสรรค์ในการรณรงค์และการให้ข้อมูลแนวทางการพัฒนา ผู้สมัครสามารถใช้ Facebook, TikTok, LINE หรือ YouTube ในการนำเสนอนโยบาย ตอบคำถามหรือสื่อสารกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งในรูปแบบที่น่าสนใจ เข้าใจง่าย และเข้าถึงคนกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ นอกจากนี้ องค์รภาคประชาสังคมหรือสื่ออิสระสามารถผลิตเนื้อหา (เช่น คลิปสั้น การ์ตูน อินโฟกราฟิก) เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ความสำคัญของการมีส่วนร่วม และวิธีการตรวจสอบผู้สมัคร ในการปรับใช้ในอีสานและการใช้ภาษาถิ่น ในการเล่าเรื่องที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรม ประเพณี หรือวิถีชีวิตของคนอีสาน จะช่วยให้เนื้อหาน่าสนใจและเข้าถึงได้ง่ายขึ้น การสร้างผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในท้องถิ่น (Local

Influencers) ที่เป็นกลางและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่น่ามาใช้เพื่อสร้างความรู้ เข้าใจบนฐานข้อมูลทางโซเชียลมีเดียให้ทุกคนเข้าถึงข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

7. ความท้าทาย โอกาส และอนาคตของนวัตกรรมประชาธิปไตยในบริบทท้องถิ่นอีสาน

การนำนวัตกรรมประชาธิปไตยมาประยุกต์ใช้ในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นภาคอีสาน แม้จะมีศักยภาพสูงในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก แต่ก็ย่อมต้องเผชิญกับความท้าทาย ในขณะเดียวกันก็มีโอกาสและปัจจัยเอื้อที่สามารถส่งเสริมให้เกิดผลสำเร็จได้นั้นจะต้องเกิดความท้าทายในการนำนวัตกรรมประชาธิปไตยไปปฏิบัติ กล่าวคือ อุปสรรคเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์และอิทธิพลของบ้านใหญ่ นวัตกรรมที่มุ่งเน้นความโปร่งใสและการตรวจสอบอาจถูกต่อต้านจากกลุ่มที่เคยได้ประโยชน์จากระบบเดิม หรือถูกทำให้เป็นเพียงพิธีกรรมโดยไม่เกิดผลในทางปฏิบัติจริง และวัฒนธรรมการเมืองแบบพึ่งพาของประชาชนบางส่วนอาจยังคุ้นชินกับการพึ่งพานักการเมืองหรือหัวคะแนน มากกว่าการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดนโยบายหรือตรวจสอบเพื่อความไม่ไว้วางใจหรือการเทคโนโลยีถือเป็นกระบวนการใหม่ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้ที่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีเป็นประจำอาจมีความลังเลหรือไม่เชื่อมั่นในนวัตกรรมใหม่ๆ และข้อจำกัดด้านทรัพยากรและความรู้ ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) ตาม สถิติ เดือนมกราคม 2567 (ปี 2024) ประเทศไทยมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตประมาณ 63.21 ล้านคน หรือคิดเป็น 88% ของประชากรทั้งหมด (71.85 ล้านคน) และยังมีประชากรอีก 8.6 ล้านคน (12%) ที่ยังไม่ได้เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นปัญหาการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตอุปกรณ์ดิจิทัล และทักษะในการใช้งานยังไม่ทั่วถึง ทำให้ประชาชนบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงหรือใช้นวัตกรรมที่อาศัยเทคโนโลยีได้เต็มที่ทั้งด้านงบประมาณและบุคลากรของอปท. หลายแห่ง โดยเฉพาะขนาดเล็กอาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรในการริเริ่มและดำเนินโครงการนวัตกรรมประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง

รวมทั้งขาดความรู้ความเข้าใจ ทั้งในส่วนของผู้เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน เกี่ยวกับแนวคิดหลักการ และวิธีการนำนวัตกรรมประชาธิปไตยต่างๆ มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านความยั่งยืนและการขยายผลและการเป็นโครงการเฉพาะกิจตาม นวัตกรรมหลายอย่างอาจเริ่มต้นจากโครงการนำร่องหรือได้รับการสนับสนุนจากภายนอกในช่วงสั้นๆ แต่ขาดกลไกในการทำให้เกิดความยั่งยืนและกลายเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานปกติที่สามารถปรับให้เข้ากับบริบทที่หลากหลายในภาคอีสานมีความหลากหลายสูง นวัตกรรมที่สำเร็จในพื้นที่หนึ่งอาจไม่สามารถนำไปใช้ได้ผลในพื้นที่หนึ่งหากขาดการปรับให้เหมาะสมได้ โดยเฉพาะโอกาสและปัจจัยเอื้อในการส่งเสริมนวัตกรรมประชาธิปไตย เพื่อเสริมสร้างความตื่นตัวทางการเมืองและพลังของคนรุ่นใหม่ คนรุ่นใหม่ในภาคอีสานมีความสนใจและตื่นตัวทางการเมืองสูง พวกเขาไม่ทักตะในการใช้เทคโนโลยี และมีความต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น สามารถเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนและยอมรับนวัตกรรมใหม่ๆ และเครือข่ายภาคประชาสังคมและองค์กร

ชุมชนที่เข้มแข็งในภาคอีสานเมืองครุพัฒนาเอกชน กลุ่มกิจกรรมทางสังคม และเครือข่ายชุมชนจำนวนมากที่มีบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และการพัฒนาท้องถิ่น องค์กรเหล่านี้สามารถเป็นพันธมิตรสำคัญในการริเริ่มทดลอง และผลักดันนวัตกรรมประชาธิปไตยและการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศที่เพิ่มขึ้นแม้จะยังมีความเหลื่อมล้ำ แต่การเข้าถึงสมาร์ทโฟนและอินเทอร์เน็ตในภาพรวมก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สร้างโอกาสในการใช้นวัตกรรม Civic Tech ได้กว้างขวางขึ้นภายใต้บทบาทของสถาบันการศึกษาและนักวิชาการมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาในภาคอีสานสามารถมีบทบาทในการศึกษาวิจัย พัฒนางองค์ความรู้ สนับสนุนการออกแบบและประเมินผลนวัตกรรมประชาธิปไตย รวมถึงการสร้างนักศึกษาและบุคลากรที่มีความพร้อมในการขับเคลื่อนเรื่องนี้ และแนวนโยบายภาครัฐที่เริ่มให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาล ถึงแม้ในทางปฏิบัติอาจยังมีข้อจำกัดแต่แนวนโยบายและกฎหมายหลายฉบับก็เริ่มให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งเป็นช่องทางในการผลักดันนวัตกรรมประชาธิปไตยเข้าสู่ระบบได้

รวมทั้ง แนวโน้มและทิศทางในอนาคต นวัตกรรมประชาธิปไตยในการเลือกตั้งท้องถิ่นภาคอีสานขึ้นอยู่กับผลงานปัจจัยหลายด้านการบูรณาการนวัตกรรมและแนวโน้มคือการผสมผสานนวัตกรรมหลายรูปแบบเข้าด้วยกัน เช่น การใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนกระบวนการปรึกษาหารือหรือการใช้งบประมาณแบบมีส่วนร่วมควบคู่ไปกับการให้การศึกษาพลเมือง เพื่อการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมของนวัตกรรมจะประสบความสำเร็จและยั่งยืนได้ หากเกิดจากความต้องการและมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง ไม่ใช่การนำรูปแบบจากภายนอกมาบังคับใช้เพื่อการปรับตัวและเรียนรู้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องมีการปรับตัว เรียนรู้จากความสำเร็จและความล้มเหลว และพัฒนานวัตกรรมให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอในการผลักดันเชิงนโยบายจำเป็นต้องมีการผลักดันให้เกิดนโยบาย กฎหมาย หรือระเบียบที่เอื้อต่อการนำนวัตกรรมประชาธิปไตยมาใช้อย่างเป็นระบบและกว้างขวางมากขึ้นและการสร้างระบบนิเวศที่เอื้ออำนวยการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเกิดและการเติบโตของนวัตกรรมประชาธิปไตย ทั้งในแง่ของทรัพยากร องค์ความรู้ เครือข่าย และวัฒนธรรมทางการเมือง เป็นต้น

8. สรุป

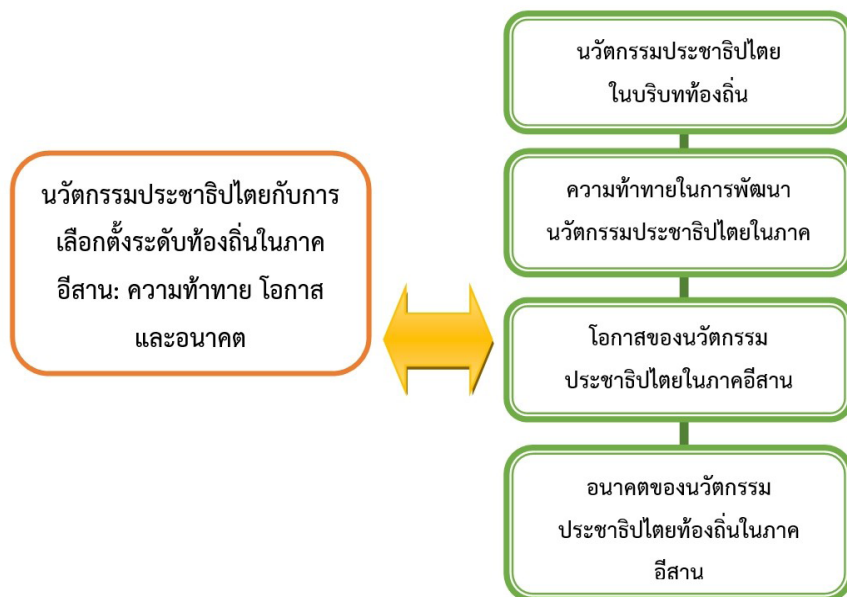
ศักยภาพของนวัตกรรมประชาธิปไตยในการยกระดับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยเริ่มต้นจากการทบทวนแนวคิดประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมนวัตกรรมประชาธิปไตย และลักษณะเฉพาะของการเมืองท้องถิ่นภาคอีสาน ซึ่งเผชิญกับความท้าทายจากระบบ

อุปถัมภ์ การซื้อสิทธิขายเสียง การขาดความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังจำกัดอยู่ และการนวัตกรรมประชาธิปไตยที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ 3 ด้านหลัก ได้แก่ (1) นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีดิจิทัล (Civic Tech) อย่างเช่น แพลตฟอร์มข้อมูลผู้สมัคร เว็บไซต์เบตออนไลน์ ระบบแจ้งเบาะแส (2) นวัตกรรมด้านการกระบวนกรมีส่วนร่วมและการปรึกษาหารือ เช่น งบประมาณแบบมีส่วนร่วม สภาพลเมือง สัญญาประชาคมท้องถิ่น และ (3) นวัตกรรมด้านการให้การศึกษาพลเมือง โดยเฉพาะการนำนวัตกรรมประชาธิปไตยที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับบริบทท้องถิ่น เพื่อการใช้ Social Media อย่างสร้างสรรค์ ในการรณรงค์และการให้ข้อมูลแนวทางการพัฒนาผู้สมัครสามารถใช้ Facebook, TikTok, LINE หรือ YouTube ในการนำเสนอนโยบาย และตอบคำถามหรือสื่อสารกับผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งในรูปแบบที่น่าสนใจ ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองเหล่านี้ ที่มีความท้าทายทั้งในเชิงโครงสร้างอำนาจทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองท้องถิ่น และทรัพยากร แต่ก็มีโอกาสจากความตื่นตัวของคนรุ่นใหม่ เครือข่ายภาคประชาสังคมที่เข้มแข็ง และการเข้าถึงเทคโนโลยีที่เพิ่มขึ้น อนาคตของการเมืองท้องถิ่นภาคอีสานที่โปร่งใส แบบมีส่วนร่วม และตอบสนองต่อประชาชนท้องถิ่นมากขึ้น จึงขึ้นอยู่กับ การสร้างสรรค์ ปรับใช้ และผลักดัน นวัตกรรมประชาธิปไตยเหล่านี้ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง รวมทั้งนวัตกรรมประชาธิปไตยไม่ใช่ยาวิเศษที่จะ แก้ไขทุกปัญหาในการเลือกตั้งท้องถิ่นภาคอีสานได้ในทันที แต่เป็นชุดเครื่องมือและแนวทางที่ทรงพลังในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก การผลักดันนวัตกรรมเหล่านี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม นักวิชาการ และที่สำคัญที่สุดคือพลังของประชาชนชาวอีสานเอง เพื่อให้การเลือกตั้งท้องถิ่นไม่ได้เป็นเพียงพิธีกรรม แต่เป็นการเดินทางสู่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน ตอบโจทย์ชีวิตความเป็นอยู่ของพี่น้องชาวอีสาน ได้อย่างแท้จริง

9. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ได้องค์ความรู้รูปแบบนวัตกรรมประชาธิปไตยท้องถิ่นในภาคอีสานประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม (Innovative Participatory Democracy) ทั้งแนวคิดใหม่ที่ผสมผสานการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับฐานรากกับเทคโนโลยีและกระบวนการสร้างสรรค์ทางสังคม เพื่อยกระดับคุณภาพการเลือกตั้งและการบริหารท้องถิ่น โดยเฉพาะในบริบทของภาคอีสานที่มีพลวัตทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่นของประเทศ ตามแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- พรรณราย โอสถาภิรัตน์. (2562). *การเมืองภาคพลเมืองบนโลกออนไลน์: การศึกษาเครือข่ายพลเมืองอีสานกับการรณรงค์ทางสังคมและการเมือง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- อภิชาติ สถิตนิรามัย และอนุสรณ์ อนุโน. (2560). *การเมืองคนดี: ความคิด ปฏิบัติการและอัตลักษณ์ทางการเมืองของผู้สนับสนุน “ขบวนการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย”*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (2560). พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 8(1), 45-67.
- Ackerman, J. (2004). Co governance for accountability: Beyond ‘Exit’ and ‘Voice’. *World Development*, 32(3), 447 463.
- Arghiros, D. (2001). *Democracy, Development and Decentralization in Provincial Thailand*. Curzon Press.
- Baiocchi, G., Heller, P., & Silva, M. K. (2011). *Bootstrapping democracy: Transforming local governance and civil society in Brazil*. Stanford University Press.

- Bjarnegård, E. (2013). *Gender, Informal Institutions and Political Recruitment: Explaining Male Dominance in Parliamentary Representation*. Palgrave Macmillan.
- Bovaird, T., & Löffler, E. (2003). Evaluating the quality of public governance: indicators, models and methodologies. *International Review of Administrative Sciences*, 69(3), 313-328. <https://doi.org/10.1177/0020852303693002>
- Callahan, S. G. (2005). *Successful teaching in secondary schools: A guide for student and in service teachers*. Scott, Foresman & Co.
- Cornelio, J. S. (2016). *Being Catholic in the contemporary Philippines: Young people reinterpreting religion*. Routledge.
- Farrell, D. M., Suiter, J., Harris, C., & Cunningham, K. (2020). The Effects of Mixed Membership in a Deliberative Forum: The Irish Constitutional Convention of 2012–2014. *Political Studies*, 68(1), 54-73. <https://doi.org/10.1177/0032321719830936>
- Fishkin, J. S. (2009). *When the People Speak: Deliberative Democracy and Public Consultation*. Oxford University Press.
- Glassman, M., Glassman, A., Champagne, P. J., & Zugelder, M. T. (2010). Evaluating pay for performance systems: Critical issues for implementation. *Compensation & Benefits Review*, 42(4), 231-238. <https://doi.org/10.1177/0886368710374391>
- Gutmann, A., & Thompson, D. F. (2004). *Why Deliberative Democracy?* Princeton University Press.
- Held, D. (2006). *Models of Democracy*. (3rd ed.). Polity Press.
- Lathrop, D., & Ruma, L. (Eds.). (2010). *Open government: Collaboration, transparency, and participation in practice*. O'Reilly Media.
- Missingham, R. (2009). Encouraging the digital economy and digital citizenship. *The Australian Library Journal*, 58(4), 386-399. <https://doi.org/10.1080/00049670.2009.10735927>
- Newton, K., & Geissel, B. (Eds.). (2012). *Evaluating democratic innovations: Curing the democratic malaise?* Routledge.
- Nishizaki, Y. (2011). *Political Authority and Provincial Identity in Thailand: The Making of Banham buri*. Cornell Southeast Asia Program Publications.

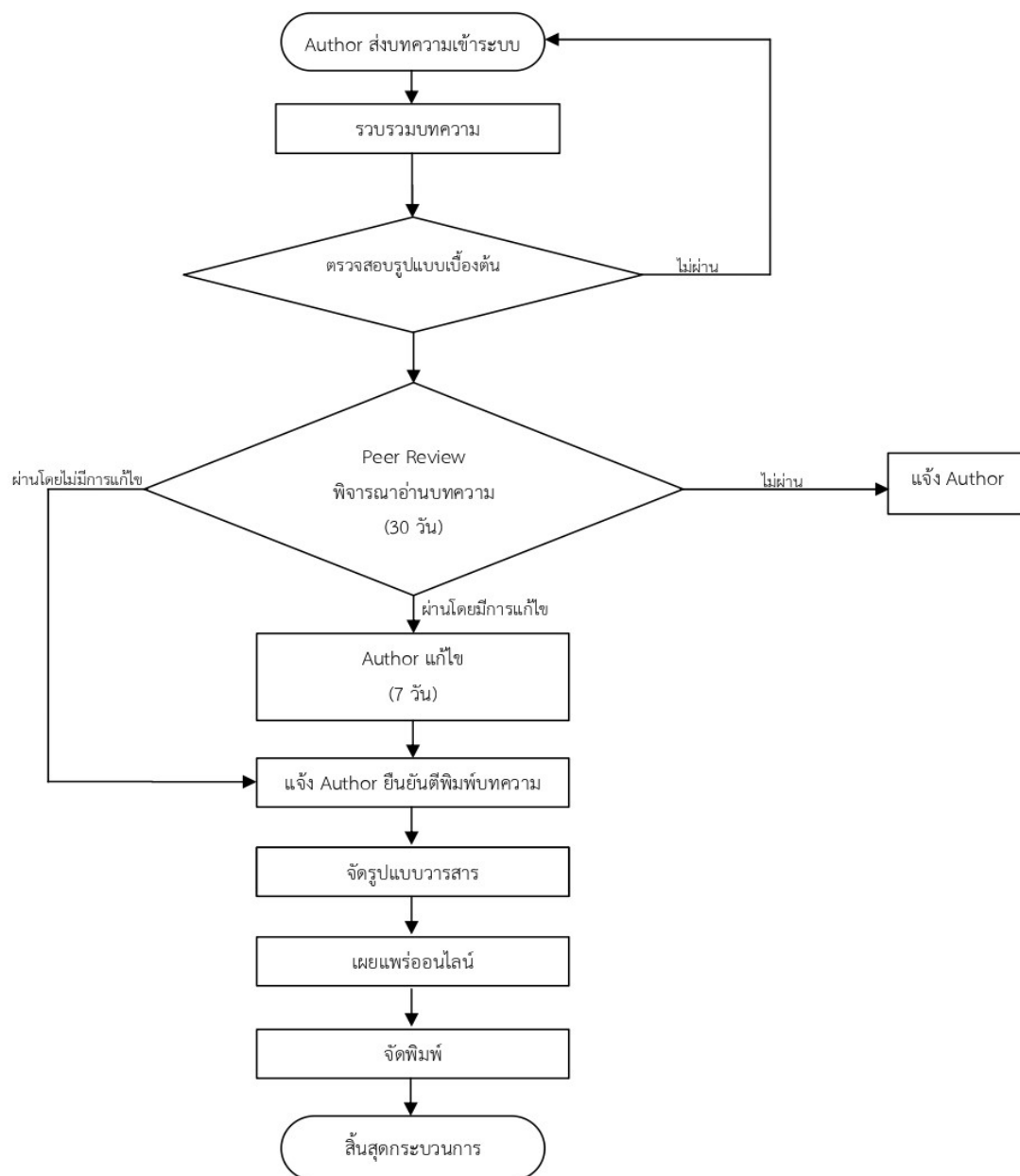

- Ockey, J. (2004). *Making Democracy: Leadership, Class, Gender, and Political Participation in Thailand*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Pateman, C. (1970). *Participation and Democratic Theory*. Cambridge University Press.
- Phongpaichit, P., & Baker, C. (2009). *Thaksin*. (2nd ed.). Silkworm Books.
- Sidel, J. T. (2014). Economic Foundations of Subnational Authoritarianism: Insights and Evidence from Qualitative and Quantitative Research. *Democratization*, 21(1), 161-184.
- Smith, G. (2009). *Democratic Innovations: Designing Institutions for Citizen Participation*. Cambridge University Press.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

30 หมู่ 1 ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทรศัพท์ 085-752-1693

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิวิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ ต้องส่งผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ <http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 12 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 2 ส่วนเท่านั้น คือ

1) **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
 2) **ผลการวิจัยพบว่า** ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)

3) **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่าจะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยาย ในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์ นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 7th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมา เพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 7th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการปฏิบัติ

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 7th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

การเขียนอ้างอิงในเนื้อหาแบบ APA 7th edition

รูปแบบ	การเขียนอ้างอิงในเนื้อหา (ภาษาไทย)	การเขียนอ้างอิงในเนื้อหา (ภาษาอังกฤษ)
ผู้แต่ง 1 คน	หน้าข้อความ: ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/หน้า/ (ถ้ามี)) หลังข้อความ: (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า/ (ถ้ามี))	หน้าข้อความ: นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/p./เลข หน้า(ถ้ามี)) หลังข้อความ: (นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/p./เลข หน้า(ถ้ามี))
ตัวอย่าง	การเขียนอ้างอิงหน้าข้อความ: อนุสรณ์ นางทะราช (2567, หน้า 215-230) Vichitphan (2024, pp. 117-134) การเขียนอ้างอิงหลังข้อความ: (อนุสรณ์ นางทะราช, 2567, หน้า 215-230) (Vichitphan, 2024, pp. 117-134)	
ผู้แต่ง 2 คน	หน้าข้อความ: ชื่อ/นามสกุล ¹ /และชื่อ/ นามสกุล ² /(ปีที่พิมพ์,/หน้า (ถ้ามี)) หลังข้อความ: (ชื่อ/นามสกุล ¹ /และชื่อ/ นามสกุล ² /ปีที่พิมพ์,/หน้า (ถ้ามี))	หน้าข้อความ: นามสกุล ¹ /และนามสกุล ² /(ปีที่ พิมพ์,/p./เลขหน้า(ถ้ามี)) หลังข้อความ: (นามสกุล ¹ /และนามสกุล ² ,ปีที่ พิมพ์,/p./เลขหน้า(ถ้ามี)) **อ้างอิงหน้าเดียวใช้ p. อ้างอิงหลายหน้าเดียวใช้ pp.
ตัวอย่าง	การเขียนอ้างอิงหน้าข้อความ: เทอดศักดิ์ ไปจันทิก และนิลุบล ไพเราะ (2567) Chaweevong & Duangwilai (2024) การเขียนอ้างอิงหลังข้อความ: (เทอดศักดิ์ ไปจันทิก และนิลุบล ไพเราะ, 2567) (Chaweevong & Duangwilai, 2024)	

รูปแบบ	การเขียนอ้างอิงในเนื้อหา (ภาษาไทย)	การเขียนอ้างอิงในเนื้อหา (ภาษาอังกฤษ)
ผู้แต่ง 3 คน	หน้าข้อความ: ชื่อ/นามสกุล ¹ /ชื่อ/นามสกุล ² / และชื่อ/นามสกุล ³ /(ปีที่พิมพ์/ หน้า (ถ้ามี)) หลังข้อความ: (ชื่อ/นามสกุล ¹ /ชื่อ/นามสกุล ² / และชื่อ/นามสกุล ³ /(ปีที่พิมพ์/ หน้า (ถ้ามี))	หน้าข้อความ: นามสกุล ¹ /นามสกุล ² /และ นามสกุล ³ /(ปีที่พิมพ์,/p./ เลขหน้า(ถ้ามี)) หลังข้อความ: (นามสกุล ¹ /นามสกุล ² /และ นามสกุล ³ /(ปีที่พิมพ์,/p./ เลขหน้า(ถ้ามี))
ตัวอย่าง	การเขียนอ้างอิงหน้าข้อความ: ปลืษา แหลมครบุรี, กฤษกนก ดวงชาทม และชยาگانต์ เรืองสุวรรณ (2567) Wongkhiao, Ngamprakhon & Chaisuk (2024) การเขียนอ้างอิงหลังข้อความ: (ปลืษา แหลมครบุรี, กฤษกนก ดวงชาทม และชยาگانต์ เรืองสุวรรณ, 2567) (Wongkhiao, Ngamprakhon & Chaisuk, 2024)	
ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป	หน้าข้อความ: ชื่อ/นามสกุล ¹ /และคณะ/ (ปีที่พิมพ์,/เลขหน้า (ถ้ามี)) หลังข้อความ: (ชื่อ/นามสกุล ¹ /และคณะ/ ปีที่พิมพ์,/เลขหน้า (ถ้ามี))	หน้าข้อความ: นามสกุล ¹ /et.al./(ปีที่พิมพ์, p./เลขหน้า(ถ้ามี)) หลังข้อความ: (นามสกุล ¹ /et.al./ปีที่ พิมพ์,/p./เลขหน้า(ถ้ามี))
ตัวอย่าง	การเขียนอ้างอิงหน้าข้อความ: ขวัญใจ แก้วแสง และคณะ (2567) Thummakun et al. (2024) การเขียนอ้างอิงหลังข้อความ: (ขวัญใจ แก้วแสง และคณะ, 2567) (Thummakun et al., 2024)	
ผู้แต่ง เป็นกลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคล	หน้าข้อความ: ชื่อหน่วยงานหรือสำนักงาน/ (ปีที่พิมพ์,/หน้า(ถ้ามี)) หลังข้อความ: (ชื่อหน่วยงานหรือสำนักงาน/ ปีที่พิมพ์,/หน้า(ถ้ามี))	หน้าข้อความ: ชื่อหน่วยงานหรือสำนักงาน/ (ปีที่พิมพ์,/p./เลขหน้า(ถ้ามี)) หลังข้อความ: (ชื่อหน่วยงานหรือสำนักงาน/ ปีที่พิมพ์,/p./เลขหน้า(ถ้ามี))
ตัวอย่าง	การเขียนอ้างอิงหน้าข้อความ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2563) The Ministry of Education (2010) การเขียนอ้างอิงหลังข้อความ: (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) (The Ministry of Education, 2010)	

รูปแบบ	การเขียนอ้างอิงในเนื้อหา (ภาษาไทย)	การเขียนอ้างอิงในเนื้อหา (ภาษาอังกฤษ)
ผู้แต่งที่มี ฐานันดรศักดิ์ หรือ บรรดาศักดิ์	หน้าข้อความ: ชื่อ,/ฐานันดรศักดิ์/(ปีที่พิมพ์, /หน้า (ถ้ามี)) หลังข้อความ: (ชื่อ,/ฐานันดรศักดิ์/ปีที่พิมพ์, /หน้า (ถ้ามี))	หน้าข้อความ: ชื่อ,/ฐานันดรศักดิ์/(ปีที่พิมพ์, /p./เลขหน้า(ถ้ามี)) หลังข้อความ: (ชื่อ,/ฐานันดรศักดิ์/ปีที่พิมพ์, /p./เลขหน้า(ถ้ามี))
ตัวอย่าง	การเขียนอ้างอิงหน้าข้อความ: นราธิปพงศ์ประพันธ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ, กรมหมื่น (2519) การเขียนอ้างอิงหลังข้อความ: (นราธิปพงศ์ประพันธ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ, กรมหมื่น, 2519)	
ผู้แต่งที่เป็น พระภิกษุทั่วไป	หน้าข้อความ: พระ พระมหา/(ปีที่พิมพ์,/เลข หน้า (ถ้ามี)) หลังข้อความ: (พระ พระมหา,/ปีที่พิมพ์,/เลข หน้า (ถ้ามี))	หน้าข้อความ: พระ พระมหา/(ปีที่พิมพ์,/p./เลขหน้า(ถ้ามี)) หลังข้อความ: (พระ พระมหา,/ปีที่พิมพ์,/p./เลขหน้า(ถ้ามี))
ตัวอย่าง	การเขียนอ้างอิงหน้าข้อความ: พระขรรค์ชัย สุวโทโม (2562) Phra Boonruang Thitadhammo (2004) การเขียนอ้างอิงหลังข้อความ: (พระขรรค์ชัย สุวโทโม, 2562) (Phra Boonruang Thitadhammo, 2004)	
พระภิกษุที่มี สมณศักดิ์	หน้าข้อความ: ชื่อสมณศักดิ์/(ปีที่พิมพ์,/หน้า(ถ้ามี)) หลังข้อความ: (ชื่อสมณศักดิ์,/ปีที่พิมพ์,/หน้า(ถ้ามี))	หน้าข้อความ: ชื่อสมณศักดิ์/(ปีที่พิมพ์,/p./เลขหน้า(ถ้ามี)) หลังข้อความ: (ชื่อสมณศักดิ์,/ปีที่พิมพ์,/p./เลขหน้า(ถ้ามี))
ตัวอย่าง	การเขียนอ้างอิงหน้าข้อความ: พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2550) Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto) (2007) การเขียนอ้างอิงหลังข้อความ: (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2550) (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2007)	
เอกสาร ทุติยภูมิ (อ้างอิงใน)	หน้าข้อความ: ชื่อ นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/อ้างอิงใน/ชื่อ นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า(ถ้ามี)) หลังข้อความ: (ชื่อ นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/อ้างอิงใน/ชื่อ นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า(ถ้ามี))	หน้าข้อความ: นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/as cited in/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/p./เลขหน้า(ถ้ามี)) หลังข้อความ: (นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/as cited in/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/p./เลขหน้า(ถ้ามี))

รูปแบบ	การเขียนอ้างอิงในเนื้อหา (ภาษาไทย)	การเขียนอ้างอิงในเนื้อหา (ภาษาอังกฤษ)
ตัวอย่าง	การเขียนอ้างอิงหน้าข้อความ: วิโรจน์ สารัตนะ (2556, อ้างถึงใน อิสริยา กลิ่นสุนทร, 2564) Krejcie & Morgan (1970, as cited in Pengsawat, 2010) การเขียนอ้างอิงหลังข้อความ: (วิโรจน์ สารัตนะ, 2556, อ้างถึงใน อิสริยา กลิ่นสุนทร, 2564) (Krejcie & Morgan, 1970, as cited in Pengsawat, 2010)	
ราชกิจจานุเบกษา	หน้าข้อความ: ชื่อพระราชบัญญัติ/(ปีที่พิมพ์) หลังข้อความ: (ชื่อพระราชบัญญัติ,/ปีที่พิมพ์)	หน้าข้อความ: ชื่อพระราชบัญญัติ/(ปีที่พิมพ์) หลังข้อความ: (ชื่อพระราชบัญญัติ,/ปีที่พิมพ์)
ตัวอย่าง	การเขียนอ้างอิงหน้าข้อความ: พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (2504) การเขียนอ้างอิงหลังข้อความ: (พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, 2504)	
การอ้างอิงข้อมูลจากการสัมภาษณ์	หน้าข้อความ: ชื่อ/นามสกุล/(สัมภาษณ์,/วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์) หลังข้อความ: (ชื่อ/นามสกุล,/สัมภาษณ์,/วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์)	หน้าข้อความ: นามสกุล/ชื่อ/(Interview,/เดือน/วัน,ปีที่สัมภาษณ์) หลังข้อความ: (นามสกุล/ชื่อ,/Interview,/เดือน/วัน,ปีที่สัมภาษณ์)
ตัวอย่าง	การเขียนอ้างอิงหน้าข้อความ: พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557) Meekhodkong, P. (Interview, 2023) การเขียนอ้างอิงหลังข้อความ: (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, สัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557) (Meekhodkong, P., Interview, August, 15, 2023)	
พระไตรปิฎกและอรรถกถา	ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บ คำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อ ในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี หรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อ ในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย	
ตัวอย่าง	การเขียนอ้างอิงหน้าข้อความ: อง.ทุก. (ไทย) 20/395/106, วิ.ม. (ไทย) 5/14/19 การเขียนอ้างอิงหลังข้อความ: (อง.ทุก. (ไทย) 20/395/106), (วิ.ม. (ไทย) 5/14/19)	
หมายเหตุ: เครื่องหมาย / คือ เว้นวรรคโดยการเคาะ 1 ครั้ง ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ/นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ/นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ		

รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิง (References)

การอ้างอิงท้ายเล่ม (References)
1. หนังสือ
ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนัก /////////พิมพ์.
ผู้แต่ง 1 คน เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2547). <i>พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ประชญา</i> . กรุงเทพฯ: โบแดง. Yamane, T. (1967). <i>Statistics: an introductory analysis</i> . New York: Harper and Row.
ผู้แต่ง 2 คน ณัฐพันธ์ เขจรนนท์ และไพบุลย์ เกียรติโกมล. (2547). <i>ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ: Management /////////Information Sys-tems</i> . กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น. Schiffman, L. G. & Kanuk, L. L. (1994). <i>Consumer Behavior</i> . (5th ed.). New Jer-sey: /////////Prentic-Hall.
ผู้แต่ง 3 คน ถวิล บุรีกุล, สติธร ธนานิธิโชติ และรัชวดี แสงมเหหมัด. (2562). <i>รายงานการประเมินสถานการณ์ /////////ความเป็นประชาธิปไตยของประเทศไทย พ.ศ. 2562</i> . กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนา /////////สถาบันพระปกเกล้า. Mowen, John C. & Michael, M. (1998). <i>Consumer Behavior</i> . (5th ed.). New Jersey: /////////Prentice-Hall.
ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป เอกฉัตร วิทยอภิบาลกุล, ฐานนท์ มณีนิล, ชลธิชา สุรัตน์สัญญา, คณศ รัตนวิไล, วานิช ทองเกตุ, สิริ /////////พัฒน์ รันดาเว และพล บุชชะ. (2561). <i>การศึกษาวเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการเรียน /////////ของนักศึกษาปีที่ 1 หลักสูตรนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา</i> . สงขลา: มหาวิทยาลัย /////////ราชภัฏสงขลา. Lane, K. R., Crofton, C. & Hall, G. J. (1983). <i>Assessing needs for school district allocation /////////of federal funds</i> . San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers.
หมายเหตุ: เครื่องหมาย / คือ เว้นวรรคโดยการเคาะ 7 ครั้ง

2. เป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล
ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2564). รายงานสถานการณ์สังคมและความ ///////////มั่นคงของมนุษย์ระดับประเทศ ประจำปี 2564. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและ ///////////ความมั่นคงของมนุษย์. Pollution Control Department. (2005). <i>Guidelines and Preliminary Requirements for</i> ///////////Waste Reduction and Utilization. Bangkok: Ministry of Natural Resources and ///////////Environment.
3. ผู้แต่งที่มีฐานันดรศักดิ์ หรือบรรดาศักดิ์
ชื่อ./ฐานันดรศักดิ์./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ ///////////สำนักพิมพ์. อนุমানราชชน, พระยา. (2515). <i>วัฒนธรรม</i>. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
4. ผู้แต่งที่เป็นพระภิกษุทั่วไป
ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์. พระมหาเผื่อน กิตติโสภณ. (2560). <i>โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของครอบครัวเข้มแข็งในสังคมไทย</i>. ///////////พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
5. พระภิกษุที่มีสมณศักดิ์
ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์. พระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญานันทภิกขุ). (2535). <i>หน้าที่ของคนบับสมบุรณ์ (คนดีและคุณสมบัติพิเศษ</i> ///////////ของนักบริหาร). กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
6. ผู้แต่งที่เป็นบรรณาธิการ
ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ In หรือ ใน/ตามด้วยชื่อบรรณาธิการของหนังสือ (บ.ก. หรือ Eds.)/ ///////////ชื่อหนังสือ/(pp./เลขหน้าของบทความ)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์. Lane, K. R., Crofton, C., & Hall, G. J. (1983). Assessing needs for school district allocation ///////////of federal funds. In B. R. Witkin (Eds.), <i>Assessing needs in ed-ucation and social</i> ///////////program (pp. 216-217). San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers.
หมายเหตุ: เครื่องหมาย / คือ เว้นวรรคโดยการเคาะ 7 ครั้ง

7. หนังสือแปล

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือภาษาต้นฉบับ/[ชื่อหนังสือภาษาไทย]/(ชื่อผู้แปล, Trans.)/ (พิมพ์ครั้งที่(ถ้ามี))./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

เครตัน, เจมส์. แอล. (2556). *Involving Citizens in Community Decision Making: A Guidebook* [การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน] (วันชัย วัฒนศัพท์, ผู้แปล). ขอนแก่น: ศิริภักดิ์ ออฟเซ็ท.

8. วารสารแบบเล่ม

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร,/ปีที่(ฉบับที่),/หน้าแรก-หน้าสุดท้ายของบทความ.

พระชนนัท ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธิ. (2559). การบริหารงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการธรรมทรรคน์*, 16(1), 1-13.

Francescotti, R. (2007). Animal mind and animal ethics: an introduction. *The Journal of ethics*, 11(3), 239-252.

9. วารสารออนไลน์ (กรณีมีเลข DOI)

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร,/ปีที่(ฉบับที่),/หน้าแรก-หน้าสุดท้ายของบทความ./ <https://doi: xxxxxxxx>

Rossi, R., & Nairn, A. (2022). New developments in gambling marketing: The rise of social media ads and its effect on youth. *Current Addiction Reports*, 9(4), 385-391. <https://doi.org/10.1007/s40429-022-00391-7>

10. วารสารออนไลน์ (กรณีไม่มีเลข DOI)

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร,/ปีที่(ฉบับที่),/หน้าแรก-หน้าสุดท้ายของบทความ./ <https://www.xxxxxxxx>

บูรณจิตร แก้วศรีมล. (2565). การให้บริการสาธารณะภายใต้แนวคิดรัฐบาลดิจิทัล. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 41(5), 84-97. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/humsujournal/article/view/256202/175573>

หมายเหตุ: เครื่องหมาย / คือ เว้นวรรคโดยการเคาะ 7 ครั้ง

11. รายงานการประชุมที่มี Proceeding

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ ใน/ ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก. หรือ Ed. หรือ Eds.). / (ชื่อการประชุม/ ชื่อหัวข้อ
 ///// การจัดการประชุม/ ครั้งที่จัด (ถ้ามี). / วันเดือนปีที่จัด/ (หน้าแรก-หน้าสุดท้าย). / สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

วชิระ เสระทอง และเพ็ญณี แนนรท. (2562). การพัฒนาประชาธิปไตยสำหรับเยาวชนในโรงเรียนระดับ
 ///// มัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ศุภ
 ///// พัฒนการ วงศ์ธนวุธ (บ.ก.), การประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านการบริหารกิจการสาธารณะยุค
 ///// ดิจิทัล ครั้งที่ 5, 1-2 พฤศจิกายน 2562 (หน้า 593-601). ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครอง
 ///// ท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

12. รายงานการวิจัย

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (รายงานการวิจัย). / สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์..

///// สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยว
 ///// เที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอมือเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงาน
 ///// คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

13. วิทยานิพนธ์/ปริญญาานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตหรือวิทยานิพนธ์ดุษฎี
 ///// บัณฑิต). / สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษา.

พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทรเมือง. (2553). การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอกในเกาะ
 ///// รตนโกสินทร์. (ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
 พระครูสุตธัตถ์โนภาส (ชูศักดิ์ จันทมโม). (2561). รูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาระดับบัณฑิต
 ///// ศึกษาตามมาตรฐานอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (ดุษฎีนิพนธ์
 ///// พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
 ฉวีวรรณ อินชุกุล. (2559). ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน
 ///// เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต).
 ///// กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Cao, Z. (2017). *Research on Migrant Workers' Ability to Integrate into Cities from the
 ///// Perspective of Urban Capital Accumulation*. (Doctoral Dissertation). China:
 ///// Shanxi Normal University.

หมายเหตุ: เครื่องหมาย / คือ เว้นวรรคโดยการเคาะ 7 ครั้ง

14. ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อพระราชบัญญัติหรือกฎหมาย./ (วัน/เดือน/ปี)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่ม/ตอนที่/หน้า.

พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504. (21
//////ธันวาคม 2544). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 118 ตอนพิเศษ 127 ง หน้า 13-17.

15. หนังสือพิมพ์หรือหนังสือพิมพ์ออนไลน์

ชื่อผู้แต่ง./ (วัน/เดือน/ปี)./ชื่อคอลัมน์./ชื่อหนังสือพิมพ์./เลขหน้า.

ธีรภัทร์ ภาสกรวงษ์. (3 พฤศจิกายน 2545). โรงเรียนวัด “ของดีที่มีอยู่”. ไทยรัฐ, 1.

16. แผ่นพับ จุลสาร และสูจิบัตร

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./ [แผ่นพับหรือจุลสารหรือสูจิบัตร]./สถานที่พิมพ์./สำนักพิมพ์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. (2567). หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
//////สาขาวิชาปรัชญา [แผ่นพับ]. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

17. เว็บไซต์

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./เข้าถึงได้จาก หรือ Retrieved from/http://www.xxxxxxx
เข้าถึงได้จาก สำหรับเอกสารภาษาไทย และคำว่า Retrieved from สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2563). ความเหลื่อมล้ำในตลาดแรงงานไทย: ภาพจากข้อมูล
//////Labor Force Survey และประกันสังคม. เข้าถึงได้จาก https://www.pier.or.th/
//////abridged/2020/03/

China Connection Education Service. (2023). Chongqing city vocational college.
//////Retrieved from http://www.teachenglishinchina.com/index.aspx?id=1287/

18. วิกีพีเดีย

วิกิพีเดีย./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./วันที่สืบค้นวัน/เดือน/ปี./จาก/http://www.xxxxxxx

วิกิพีเดีย. (2567). กรรมาฐาน. วันที่สืบค้น 12 ธันวาคม 2567, จาก https://th.wikipedia.org/wiki/
//////%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%90%E0%B8%B2
//////%E0%B8%99

หมายเหตุ: เครื่องหมาย / คือ เว้นวรรคโดยการเคาะ 7 ครั้ง

19. พระไตรปิฎกและอรรถกถา
ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อเรื่อง./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
20. สัมภาษณ์
การสัมภาษณ์ให้ทำการอ้างอิงในเนื้อหาโดยไม่ต้องลงรายการในเอกสารอ้างอิง
หมายเหตุ: เครื่องหมาย / คือ เว้นวรรคโดยการเคาะ 7 ครั้ง

4. การอ้างอิงตาราง

รูปแบบการอ้างอิงตารางในเนื้อหา โดยระบุค่า “ตารางที่” ให้จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ ดังนี้

ตัวอย่าง

ตารางที่ 1 ผลความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นของการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

ข้อคำถาม	I	D	PNI _{Modified}	ลำดับ
1. ด้านนโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษาและโครงสร้างการบริหารจัดการ	4.37	3.35	0.30	2
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อม	4.32	3.34	0.29	3
3. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน	4.30	3.48	0.24	4
4. ด้านการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา	4.34	3.32	0.31	1
รวม	4.34	3.37	0.29	

5. วิธีเรียงอ้างอิง การเรียงอ้างอิงใช้หลักการเดียวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรือ Dictionary ที่เป็นสากล โดยคำที่มีสะกดจัดเรียงไว้ก่อนคำที่มีรูปสระตามลำดับตั้งแต่ กก - กย ดังนี้

ก ข ค ด ข ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต ถ ท ธ น

บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ฤ ฦ ล ฦ ฎ ว ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ

ส่วนคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะตัวเดียวกัน เรียงลำดับตามรูปสระ ดังนี้

อะ อัว อัวะ อา อำ อี อี้ อู อุ เอะ เอ เอา

เิน เียะ เือ เือะ แอ แะ โอ โอะ ไอ โเ

6. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายตารางให้พิมพ์เหนือตารางชิดกันซ้าย ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่บรรทัดเดียวกันรูปแบบตัวอย่าง:

ตารางที่1//ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน

xx	xx	xx
xxxx	xxxx	xxxx
xxxx	xxxx	xxxx
xxxx	xxxx	xxxx

สำหรับคำบรรยายภาพ กราฟ แผนภูมิ แผนภูมิภาพ บันทึกเป็นสกุล .JEG ให้พิมพ์ใต้ภาพชิดซ้ายกระดาษ ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่บรรทัดเดียวกันรูปแบบตัวอย่าง:

ภาพที่1/องค์ความรู้ที่ได้รับ

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิชาการธรรมทรรศน์ กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารวิชาการธรรมทรรศน์” สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

<http://www.tci-thaijo.org/index.php/dhammathas> E-mail: sariga6116@gmail.com

เบอร์โทรศัพท์ 1) รศ.ดร.สุรพล พรมกุล 088-578-1671

2) น.ส.สาริกา ไสวงาม 085-752-1693

กำหนดการออกวารสาร

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิชาการธรรมทรรศน์เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

เอกสารอ้างอิง

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2567). *การเขียนอ้างอิงแบบ APA 7th*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2565). *การเขียนบรรณานุกรม รูปแบบ APA 7th*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ห้องสมุด มสธ. (2567). *ตัวอย่างการเขียนรายการเอกสารอ้างอิงตามแบบ APA 7th edition*. เข้าถึงได้จาก <https://library.stou.ac.th/wp-content/files/pdf/american-psychological-association-7.pdf>

